Wopschijecjo.

Str.

Katholske serbske pismowstwo. Wot redaktora . . . . . 1.
Missionska stacija w Tibetu w Asii. Wot r. . . . . 2.
Romske katakomby a jich wažnosćz. Wot P. Ludwika Angermanna. . . . . 9.
Nowa cžitanka. Wot fararja Schneidera . . . . . 11.
Prěnje lětne wopomnjeczo zjewjenja we Philippsdorfje a nowe spodžiwne wuhojenjo. Wot r. . . . . 17.
Měschnischka drasta pschi božej mschi. Wot kapłana Kuscžanskoho. . . . . 33.
Wopisanjo kschižowoho pucža w Jeruzalemje. Wot M. Róle. . . . . 41.
Golgotha. Wot r. . . . . 49.
Paczerje psched jědžu a po jědži. Wot P. Ludwika. . . . . 57.
Proklamacija Polakow k ludam a knježerstwam w Europje. Wot r. . . . . 60.
Jutrowne jejka. Wot r. . . . . 65.
Mjeno Jan. Wot r. . . . . 73.
Bože khostanjo. Wot r. . . . . .
Jesuitojo. Wot kapłana Ducžmana. . . . . 81. 89. 97.
Londonski arcbiskop Dr. Manning. Wot Hermanna. . . . . 99.
Bamžojo steja pod zakitom Božim. Wot J. Kuscžanskoho. . . . . 105.
Swjaty Aloysius — tež jesuit. Wot J. D. (pschek. D.) . . . . . 113.
Moje pucžowanjo do Roma. Wot r. 115. 121. 129. 137. 145. 153. 161. 169. 177. 185.
P. Marian Suchi. Wot r. . . . . 123.
Prědowanjo s. wótca na dnju ss. Pětra a Pawoka. . . . . 162.
Katholske towarstwo rjemjeslniskich w Budyschinje. Wot J. Herrmanna. . 180.
Cyrkwinske nowinki a powjesczo. } Stajne rubriki.
Z Kužicy a Saksceje. }
Należnosćo towarstwa. }
Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow. }

Pschispomnjenjo.

Wysche schěsćz knjezow sobudźěłacžerjow, kiž su pschi nastawkach horjeka mjenowani, podachu k. Herrmann (kotryž je tež dwě cžisle redigirowak), k. Ducžman a k. wucžeŕ Kral někotre razy pschinoschki do „Cyrkwinskich nowinkow atd.“, kotrež su wot nich podpisane; do rubriki „Z Kužicy a Saksceje“ dopisowachu k. farar Schneider z Kulowa, k. farar Wels z Wotrowa, k. kapłan J. Wowcžerk z Kulowa, k. P. Innocenc Jawork z Marijneje Hwězdy a k. wucžeŕ Kral z Radworja. Do „cyrkwinskoho powěstnika ze serbskich wosadow“ mózachmy to stajicz, schtoz nam k. farar Kucžank z Budyschina, k. farar Wels z Wotrowa, k. kapłan Ducžman z Radworja a k. kapłan Kuscžanski z Ralbic póskachu.

Wozjewjenjo.

Nasche towarstwo budże tež w nowym lěcze tutón cžasopis wudawacž a prěnje cžisło wuńdże 11. januara. Na tymle dnju budże drje nam możno, tež pjaty zeschiwk „Žiwjenjow Swjatych“ sobustawam na lěto 1867 podacž.

Bjez tym njech so naschi cžitarjo z nowa hako sobustawy towarstwa pschedpłacžeja pak pola podpisanoho, pak pola k. schulskoho direktora Schokty hako pokładnika, pak pola swojich wosadnych kk. duchownych, kotrychž z nowa wo hromadženjo pschinoschkow a wo rozpósłanjo „Pósła“ w mjenje dobreje wěcy należnje proschmy.

Duž Božemje na zasywidženjo!

Michał Hórnik,
kaplan hako redaktor K. P.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihařni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Číslo 1. 5. januara 1867. Lětnik 5.

Katholske serbske pismowstwo.

W poslenich 20 lětach je so nasche katholske pismowstwo wjele pozběhnyło. Bjez tym zo so wone w prjedawschich časach najbóle jenož w jenej džěławej ruch zjenoczeschе, kaž w času Michała Wałdy (zemr. 1794) abo P. Tecelina Mietha (wudawarja knihow wot lěta 1809—1835); je wot lěta 1846 wjetscha čzrjódka serbskich katholskich spisowarjow z luboscze k wěrybratram džěława była. Su to po času swojoho prěnjoho spisa čzile: njeboh kanonik kantor Haschka (wuda katechismus), farar Schneider (wuda čzitanku), farar Kucžank (wuda Jutniczku, modleńske atd.), scholastik Buk (powjedańczka), direktor progymnasija J. Buk (zapocza nowy zakoń wudawacz), njeboh vikar Mikławsch Cyž (powjedańczko), kapłan Hórnik (redaktor Pósła atd.), kapłan Ducžman (wuda modleńske, legendu atd.), P. Ludwik Angermann (wuda knihu: Katholik a joho cyrkej), M. Wojnar (wudał: Mejsku pobožnoscz atd.). Do najwažnischich spisow tutych katholskich spisowarjow (wothladujo wot druhich jich džěłow za zhromadne Serbowstwo) stuscha zawěrno legenda, wot k. kapłana Handrija Ducžmana spisana pod napismom: Žiwjenja Swjatych, kotrež nasche towarstwo po zeschiwkach wudawa.

Legenda Swjatych je w katholskim pismowstwje wschudžom jena najprěnischich knihow, dokelž pschikłady Swjatych k swjatosczi zbudžuja, a bychmy so džiwacz dyrbjeli, czohodla naschi prjedownicy njejsu žanu serbsku wudali, hdy bychmy njewowopomnjeli, zo je naschich Serbow tak mało katholskich wostało, za kotrychž je czežko wjetsche a drózsche knihi wudacz. Žiwjenja Swjatych wot k. Ducžmana su woprawdze hakle prěnja serbska legenda, dokelž historiske knihi z lěta 1659 běchu jenož bibliske stawizny a tež „stawizny nowoho zakonja" z lěta 1814 wot njeboh Tecelina maja na kóncu jenož wosom stronow, kiž su wysche tak mjenowanych biblískich stawiznow. Tuta prěnja serbska legenda budze po załoženju, da-li Bóh, tež najwjetscha kniha

za katholſkich Serbow, mjenujcy wjetſcha dyžli Wałdowe modleńſke abo Teceli-nowe ſtawizny nowoho zakonja.

Spiſowak njeje ſwoju legendu, kaž tež waſchnjo je, po měſacach a dnach zrjadował, ale wón je ju po cžaſu, w kotrymž ſu Swjecži žiwi byli, abo „po rjedže cyrkwinſkich ſtawiznow" zeſtajał. My mózemy tajke rozpołożenjo jenož khwalicž, dokelž naſchi katholſcy Serbja žanych cyrkwinſkich ſtawiznow nimaja a tak doſtanu je w žiwych wobrazach abo žiwjenjopiſach. Schtóž chce potom Swjatoho abo Swjatu, kiž ſo wěſty dżeń ſwjecži, w legendże wupytacž, změje pozdžiſcho protyczny regiſter pſchidaty.

Dotal ſu, kaž je znate, tſi zeſchiwki „Žiwjenjow" (12 liſtnow) wuſchłe. Prěnjej dwaj wopſchijeſchtaj hiſchcże zwjetſcha, ſchtož ſo w bibliſkich ſtawiznach z krótka naſpomina, najnowſchi tſeczi zeſchiwk pak hižo podawa cžitarjam wjele tajkoho, ſchtož ſo tak huſto njewopiſuje a tež w prědowanjach njewopowjeduje. Schěrſcho wopiſane ſu (za tym hacž žórka to dowola) tele žiwjenja: ſ. Apollinar, ſ. Klimant, ſ. Ignacij, ſ. bamž Alekſander, ſ. knježna Serafia a ſ. wudowa Sabina, ſ. Polykarp, ſ. Juſtin, ſ. Symforian a ſ. Theofil, ſ. Irenej (zemrjety w lěcże 202) atd.

Wyſche toho, zo je tuta legenda Serbam trěbna, ſłuži jim tež k cżeſczi, dokelž je prěnjotny (originalny) ſpis. Zo je w cżiſtej ſerbſkej ryczi ſpiſana, njetrjebam hakle pſchiſpomnicž. Naſche towaŕſtwo wudawa ju we trochu wjetſchich piſmikach, zo byſchtej tež ſłabſchej woczi w njej derje cżitacž mohłej.

Duž pſchejemy z dobrym prawom, zo by k. ſpiſowak ſwoje wulke dżěło po cżaſu z Božej pomocu k žadanomu kóncej pſchiwjedł a zo by naſche towaŕſtwo pſchecy na ſobuſtawach a dobroczerjach pſchibjerało a je tak ſpěſchniſcho wudawacž mohło. Duž woſtańcże ſwěrni a cżińcże naſche towaŕſtwo ſſ. Cyrilla a Methoda z joho Katholſkim Póſłom dale znate! To je naſche nowolětne zdychnjeńczko.

Miſſionſka ſtacija we Tibetu we Aſii.

Zaſłužba, zo po minjenju wjacy dyžli doſpołnoho lětſtotka ſo zaſy poſpytk k założenju katholſkoho miſſiona w Tibetſkej ſczini, pſchiſłuſcha francózſkomu lyonſkomu towaŕſtwu k rozſchěrjenju wěry. Tele towaŕſtwo, k kotromuž hako ſrjedžiſchczu miſſionarſke prócowanja wſchěch krajow ſo pſchizamknychu, je ſej wot dawnoho cżaſa krute ſtejiſchczo w Chineſiſkej dobyło; joho miſſionarowje póznachu ſo z dleſchim pobyczom bjez Chineſami z nabožniſkimi nahladami a waſchnjemi w tamnych krajach a pſchiſwojichu ſej k tomu pſchez wobkhadżenjo z chineſiſkimi zaſtojnikami trěbnu krutoſcž a pſchiſłuſchne tamniſche prawizniſke formy. Pſchez to buchu miſſionarowje tohole towaŕſtwa najbóle khmani, tele wobſtejenja hiſchcże bóle wobkrucžicž a ſwoje ſkutkowanjo dale k wjecžoru rozſchěricž. Wokoło lěta 1845 wobrocžichu ze wſchej mocu ſwoje prócowanja k Tibetſkej. Ale prěnje poſpytki ſo njeporadžichu; dwójcy ſtupichu katholſcy miſſionarowje do Tibetſkeje, prěni krócž k. Huc a k. Gabet, druhi krócž k. Renou; ale jim njebu dowolene, tam ſo zaſydlicž. Tu wuhlada ſej Renou druhi pucž. Bjez tym zo bě ſo wón a joho prjedowniccy do Tibeta pſchińcž

prócował wot Su-cžuenu po wulkej wojeńskej drozy, kotraž wot Pekinga dosaha hacž k Yarluku, prjedy poměznej rěcy w Tibetskej, wobrocži so Renou w lěcže 1845 do Yun-nanu, k połdnju wot rěki Yancže-Kianga, a pschińdže tak do Tibeta. Krótkoranischa tale krajina Tibeta wužiwa dotal hischcže wěstu njewotwisnoscž; duž měješche Renou tudy jednacž nic z chinesiskimi mandarinami (zastojnikami), ale z tudomnymi wjerchami, kotsiž su hordži na swoju snadnu njewotwisnoscž. Cžarong t. j. sólny doł mjenuje so małe wjerchowstwo bjez Dibongom a Brahmaputru ležace a 22 sydlischczow wopschijace; wot knježerja tutoho wjerchowstwo kupi Renou kruch lěsa pod mjenom Bonga t. r. korjeń k jědži. Z pomocu kscheszanow z Yan-nanu powołanych pocža Renou njewustawajo lěs puschczecž, žita sam wusywacž a wobydlenja a khapałku zarjadowacž. Zo by sej polo duchowneje dźěławoscže wutworił, pschiwozmy k sebi dźěczi docyła njezdźěłanych splahow, kiž k połdnju wot Bongi bydla, a wuwuczowasche je w kscheszanskej wuczbje a w zakładnych wědomoszach. Tibetanowje so nad tym jara spodźiwachu a njemóžachu zapschijecž, z kajkeje pschiczyny so missionar za wbohe dźěczi stara, kiž su hewak cyle sebi samym zawostajene, ale spóznachu pschi tym derje, kajka dobrota so z tym dźěczom stanje, a pschipomhachu missionarej po swojej móžnoszi. Renou powoła ze Su-cžuena missionara Fagu na pomoc, a wobaj měješchtaj w lěcže 1858 wokoło sebje hižo maku dźěławu wosadu, wobstejacu z 12 wobroczenych Chinesow, z něhduschoho tibetanskoho duchownoho a joho mandželskeje a ze 17 dźěczi. Hlej! tu zdasche so, kaž by tute tak spróchnje wudobyte stejischczo na jedyn raz zniczene byczž dyrbjało. Wužitne skutkowanjo katholskich missionarow mjenujcy njewuńdže kedźbnoszi tibetskich zastojnikow. Ze zawiszu hladachu won na poradžene missionstwo a buddhistisch (pohanscy) duchowni bojachu so, zo swoje dokhody zhubja; chinesiscy wobkedźbowacy zastojnicy dyrbjachu so najwjetscheje njehnady swojich prědkstejiczerjow bojecž, zo je poczinanjo cuznikow jich kedźbnoszi wuschło. Njepschecželstwo pschecziwo missionaram zapocža ze strony duchownych (lamas); wschelake potkóczowanja wěschczachu hrózbnischi raz za nadžijepołny mission. Dźeń 16. septembra 1858 napadže fanatiska wobronjena cyróda, kiž k blizkomu buddhistiskomu klóschtru słuschesche, kscheszansku wosadu; we wokomiknjenju běchu durje a wokenicy wułamane, kule buchu wutsělene, bjez toho zo bychu koho trjechiłe. Tsecži dźeń wotczahnychu zazłobjency, ale bórzy so wróczichu, dokelž so wobaj missionarjej prěnjomu pschepadnjenju njepodaschtaj; skónczinje pak dyrbjeschtaj swój mission wopuschczicž a podaschtaj so do Su-cžuena. Tak zdasche so tute ze wschej prócu zapocžate dźěło zniczene byczž, a z tym bu dopokazmo podate, zo je zasydlenjo w Tibetu njemóžne. Ale Renou, muž kruteje wole a na najbóle zdźěłany, njezadwělowa; wón da cyłe lěto so minyczž, prjedy hacž z nowa spyta, so do Bongi wróczicž; tola w nazymje 1859 wotendže do Mangama, chinesiskoho wojeńskoho stejnischcža pschi hornej Brahmaputrje. Z raznej wotewrjenoszu žadasche Renou wot mandarinow pokhostanjo złóstnikow a narunanjo schkody za wobschkodženjo twarjenja we Bonga; ale wězo njesta so po joho woli. Tola Renou njeda so zatraschicž a pschebywasche pschi wschěch jomu cžinjenych hroženjach w Mangamje; haj na joho namjet buchu jomu hischcže schtyrjo missionarowje pschipósłani, dokelž chcyssche so wón do Lhasy podacž a pola tamnischich za-

stojnstwow so wobczežowacz. Ale mandarinowje wjedžachu joho wotmyslenja skazycz. Renou njesmědžesche z Mangama. Nowe nadžije wožiwichu po wujednanjach Francózskeje a Jendželskeje z Chinesiskej, kotrež tež missionarojo w Su-czuenu w lěcze 1861 zhonichu. Pschedsyda tamnischoho missionstwa a japoschtolski vikar za Tibetsku dosta tež dowolace papjery k puczowanju a wotendže do Mangama. Po spomnjenych wujednanjach smědžachu so nětko missionarojo w duchownskej drascze na pucz podacz. Ale w nastupanju swojoho prócowanja k wožiwjenju missionskeje stacije w Bondzy trjechichu na stare zadžěwki. Desmazure džěsche pschez Mangam hacz do Czam-da; ale tudy dyrbjesche so wróczicz. Desmazure wotjědže do Europy, ale Renou a joho pschewodžerjo njewustawachu, za prawom žadacz a na sczinjene wujednanja so zepjeracz. A skonczinje radži so jim, chinesiskich zastojnikow tak daloko pschiwjesczc, zo so poczachu wo swoju słužbu bojecz; wyschschi mandarin w Su-czuenje da krute rozkazy k lěpschomu missionarow. Tak wudobu sej Renou po pjeczlětnym prócowanju skónczinje swoje prawo; tamni złóstnicy buchu z pukami khostani a missionarowje mějachu tu radosczc, zo smědžachu so zasy do Bongi wróczicz z pschislubjenjom, zo budža pschecziwo wschomu njeprawu zakitowani. Bohužel njemóžesche Renou wjacy pschedstajeny missionskeje stacije, z joho prócu założenej, bycz; wón podleža w Mangamje, 51 lět stary, 16. džeń oktobra 1863 dokholětnej khorosczi. Wo njoho je wulcy schkoda; wón wuznamjenjesche so nic jeno z wosebitej rozhladnosczu we wobkhadženju ze zastojnikami; ale znajesche tež jeniczki dospołnje tibetsku rycz a jeje narycze (ludowe dialekty). W nalěczu 1863 zjenoczi so cyła missionska stacija z nowa we Bondzy a wobstejesche ze 6 wosobow. Swjatki pokaza młoda wosada cyłu wosobnosczc a swjatoczinosczc katholskeje cyrkwje. Jeje najhłownischa staroscz je złožena na wobroczenjo wokolnych wsow. Na kóncu lěto 1863 zdasche so trěbne, k wschelakim stacijam z czasami missionara wotpósłacz, zo by tam prědował, kschcził, spowjedał a druhe sakramenty wudželał. Na tajke waschnjo je we Bondzy wudobyte prěnje krute postajenjo a je założena prěnja kschesczanska wosada w Tibetu. Wězo budže to wjacy lětdžesatkow tracz, hacz budže możno so pschedrěcz z wosamotnjenje Bongi k wosrjedžnym stejnischczam buddhistiskoho žiwjenja, do Lhasy, „města bohow," do Taczihunpa, „sydła nadobneje sławy"; ale może to bycz spočatk za wschitke pozdžische missiony do znutskomnoho. Za bližsche lěta pak wostanje Bonga jenicžke městno, hdžež je missionaram dowolene pschebywacz a Khrystusowu wuczbu prědowacz.

Po Emilu Schlagintweitu.

Cyrkwinske nowinki a powjesczc.

Němska. Po rozpadnjenju prjedawschoho němskoho zwjazka je nětko wulke hibanjo we wschěch tsjoch wjetschich wotdželenjach tamneje měschenčy; schtož su połnócnoněmski zwjazk pod Pruskej, někotre němske a słowjanske džěle khěžorstwa, a połdnischoněmske kraje: Bajerska, Würtembergska, Badenska a Hessenska. Pschi wschej žadosczi za swobodu a samostatnosczc jenotliwych kruchow Němskeje zběha so

pschecy mócnischo ta strona, kotraž chce zjenoczene Němcowstwo. Pucz k tomu widži tale strona w połnócnoněmskim parlamencze, do kotrohož mamy my, wobydlerjo sakskoho kralestwa, w bližschich dnach wuzwolecz. Ale naschi 23 saksky zapósłancy budza tam žałosna mjeńschina, byrnje z nimi hischcze někotre němske krajiki so zjenoczite! Duž njemóžemy wulki dobytk za Saksku z toho wěschczicz; ale to na cyrkwinskim stejischczu stejo wěmy, zo kažkuli němska wěc w pschichodnosczi wupadnje, skónčnje wschitko pozběhnjenju nascheje katholskeje cyrkwje powjedže.

Pruska. We powjetschenym kralestwje je nětko 8,328,000 katholikow bjez 23,521,259 wobydlerjemi, potajkim po annektirowanju wjele protestantskich krajinow tola hischcze dobra tsečzina.

Rakuska. W měsczе Wels pschi Donawje da so 17. novembra z. l. židowski wojerski hejtman B. T. wot tamnischoho pólnoho kapłana kschczicz. — Tohorunja dosta 19. novembra ranjeny židowski feldwebel Teich ze Szegedina po trěbnym powuczenju swjatu kschczeńcu we St. Nikolaus we Tyrolskej.

Rakuske khěžorstwo. Po žałosnym zbiczu w poslenjej wójnje a po wustorczenju Rakuskeje z němskoho zwjazka zběhaja so tudy wschitke strony, tak zo nutskowne hibanja runje tak straschnje hroža, kaž w swojim czasu zwonkowne. Knježerstwo chce zasy dwě pokojcy ze sebje sczinicz; jena změje swoju krajnu radu (Reichsrath), ale hinaschu hako prěni krócz, a „wuherske" kraje (w kotrychž pak je wjacy Słowjanow a druhich ludow dyžli woprawdžitych Wuherjow abo Madžarow), změja sejm (landtag) w Peschcze. Ze wschoho je widžecz, zo su z knježerstwom pak z nowa wschitke ludy njespokojne, hacžrunje je tam czežko, wschěm prawje czinicz.

Z Roma. Město je hischcze měrne. Tež hodowny tydžeń njebě ani wołanjo po hasach słyschecz, hacžrunje so tehdom lud wschudžom we wulkich czródach zhromadžuje. Revolucionarojo so hischcze boja haru zapoczecz; ale woni łakaja na lěpschu pschileżnosczz. — Bamž je Boži dżeń kaž hewak Božu mschu na bamžiskim wołtarju w cyrkwi s. Pětra w pschitomnosczi wjele luda dżeržał. Nowolětne zbožopschecza wot wschelakich zastojnikow a póslancow stachu so kaž druhe lěta porjadnje w hodownym tydženju. — Bamž je 3000 toleri khudym swójbam rozdželicz dał.

Francózska. Pschi nowolětnym pschedstajenju cuzych póslancow je khěžor Napoleon jara měrlubowace słowa ryczał a wosebje na to pokazował, kak zhromadna swětna wustajenca w Parizu lětsa wschě ludy měr lubowacz nawuczi. Kaž so zda, chce Napoleon lětsa změrom wostacz!

Turkowska. To je w tu khwilu jeniczki kraj w Europje, w kotrymž so z mjeczom a z tsělbu wojuje. Hacžrunje tež Bołharowje, Serbja, Rumunowje a Grichowje na suchim kraju pscheco wjacy wot sultana žadaja, je tola zjawnje wojowanjo jenož na kupje Kandia (prjedy Kreta mjenowanej). Tale płódna a tež horata kupa leži w srjedžokrajnym morju a je 190 schtyrirózknych mil wulka. Wona ma 150,000 wobydleri, kotrychž wulka wjetschina su wot starych czasow po narodže a ryczi Grichowje. Po wěrywuznaczu su schismatiscy kscheszenjo, a steja pod archybiskopom z 15 biskopami. W lěcze 1669 su sej Turkowje (kotsiž nětko jenož we hłownym měsczе wjetschinu tworja) tule kupu podczisnyli. Nětczischi zběžk zda so zbožownischi bycz dyžli prjedawsche pospytki. Tónkrócz nochcedža kschе-

ſczenjo pomhacz kſcheſczanow podczjiſchczecz; Francózſka a Jendzelſka dawataj ſultanej radu, zo by nětko k ſkónczenju krawnoho zbéžka Grichom ſwobodu dak. Bjez krejpſchelecza njepóńdże tež wuſwobodzenjo Słowjanow, Rumunow a Grichow w druhich dželach Turkowſkeje.

Ruſowſka. Knjeżerſtwo hižon dawno na to dżěła, katholſku cyrkej we ſwojich krajach potłoczicz. Hižon pod khěžorom Mikławſchom bu w Litwje wokoło 6 milijonow katholſkich do ruſkeje cyrkwje pſchimocowanych. Wjele bohatych katholikow je pſchez dawki, jim wěry dla napołożene, wokhudnyło. Żadyn katholſki njeſmě we krajinach Litwje, Wołyńſkej, Podolſkej, Ukrajinje a Běłoruſkej ležomnoſcze kupicz. Jeno Ruſojo ſmědża je kupowacz. Wſchitko by ſo hiſchcze znjeſło, hdy bychu jim wěru woſtajili. Wosebje njedżele a ſwjaty dżeń dże ruſka wyſchnoſcz na popad duſchow, wosebje na wſach. Wyſchi policajſki zaſtojnik dże ze ſudnikom a wojeŕſkim zaſtojnikom a popom na pucz, hdżež burjo do ſwojeje cyrkwje dżeja. Woni jim z dobrymi ſłowami dobytk wopiſuja, kiž změja, hdyž ſo katholſkeje wěry wotrjeknu. Hdyž ſo burjo z leſtnymi ſłowami wojebacz njedadża, pſcheměnja cżile teſacżni miſſionarojo ſwoju rycz a ſpytuja z hroženjom, a jich pſchewodżerjo, wojacy, wobkruczeja jich ſłowa z pukami. Huſto ſtaji ſo burant praſchenjo: „Za koho ſcże, za khěžora abo za ſwojoho měſchnika?“ Tu njepłaczi dopokazowanjo njerozomnoho praſchenja, ale maja wotmołwicz, pak „ſmy za khěžora,“ abo „ſmy za měſchnika.“ Wupraja-li ſo za khěžora, płaczi to tak wjele, zo ſu ſo k khěžorowej ſchismatiſkej wěrje pſchirjekli. Njechadża-li to, ſcżěhuje ſurowe biczo, a dyrbja kóżdy dżeń wěſte khoſtanjo płaczicz. — We biſkopſkej woſadże Wilna je 40 farow zběhnjenych, tak zo wěri wina boże ſkużby njemóża. Do druheje woſady njeſmědża bjez dowolacoho wopiſma hicz. Prědowanja ſu wſchudżom zakazane. Tež napiſma na rowach ſo wjacy njeczerpja. — Cżas pſcheſcżěhanjow změje tež ſwój kónc a ſwěrni ſebi wěczną krónu zaſłuża. D.

Amerika. Njedawno bu w měſcże Chikago wěſty Roſenchriſt kradnjenja dla wobſkorżeny. Pſchi najzjawniſchich dopokazanjach pſchecżiwo njomu prějeſche wón ſwoju winu, pozběże k wobſwědczenju prawdy prawicu k njebjeſam pſchiſahajo, zo by Bóh hnydom joho jazyk ſkazył a jomu na měſcże, je-li winowaty, wumrjecz dał. Lědma běchu tele ſłowa wuprajene, pocża ſo wón hnydom tſchaſcz a padacz, a prjedy hacz mózachu joho podepjeracz a na pomoc myſlicz, běſche wón hižo morwy. Pſchitomni naſtrózichu ſo jara, hdyž Boże ſudżenjo tak nahle hrěſchnika trjechi. Wjele tyſac ludźi pſchińdże na cżěło hladacz.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Podawamy dżens cyrkwinſke powjeſcże z naſcheje woſady z próſtwu, zo bychu tež wſchě druhe ſerbſke woſady nam takle pſchipóſłali. Zańdżene lěto narodźi ſo w budyſkej katholſkej woſadże 91, potajkim 4 mjenje dyžli lěto prjedy; bjez nimi běchu 12 njemandżelſke a 1 morworodżene; 24 z tamnych 91 zafarowanych njebu pak tudy kſchcżenych. Pſchipowjedanjow běſche 30, wěrowa-

njow pak 14; bjez poſledniſchimi běchu 4 po wěrywuznaczu dźělene. Zemrjeło bě 130 cźłowjekow, potajkim 48 wjacy dyžli lěto prjedy; bjez nimi běſche 47 dźěcźi do 14. lěta ſwojeje ſtaroby, bjez 20. a 40. běchu 29 (bjez tymi 9 w lazarecźe zemrjetych rakuſkich a pruſkich wojakow); bjez 40. a 60. lětom zemrje 24, bjez 60. a 70. pak 15, 11 bjez 70. a 80., 3 bjez 80. a 90. W tutych běchu 24 mandźelſcy, 18 mandźelſkich hoſpozow, 16 wudowcow a 6 wudowow. Na pohrjebniſchczo ſ. Mikławſcha tudy bu 118 pohrjebanych, 10 pak na filialnym we Mniſchoncu a 2 druhdźe. K božomu blidu běſche 3756, po tajkim 255 mjenje dyžli lěto prjedy, w kotrymž běſche jubileum.

Z Budyſchina. Po najnowſchim cyrkwinſkim ſchematiſmje a po zapiſu němſkeje katholſkeje protyki „Sankt Benno-Kalender,“ kotruž z tutym należnje poruczamy, je we łužiſkej diöceſy wyſche biſkopa hiſchcźe 31 duchownych (z kotrychž jedyn hako präſes ſerbſkoho ſeminara w Prazy pſchebywa). We herbſkokrajnej abo drježdźanſkej diöceſy je wyſche biſkopa 28 duchownych, z kotrychž ſtaj dwaj na wotpoczinku (w penſionje). We wſchěch 59 duchownych wobeju nětko w parſchonje hnadnoho k. biſkopa zjenoczeneju diöceſow je 22 Serbow.

Z Budyſchina. Kaž ſłyſchimy. je jena z džowkow k. hrabje Stolberga do rjadu miłoſcźiwych ſotrow w Aachenje zaſtupiła.

Z Budyſchina. Z pſchehlada wudawkow a dokhodow lyonſkoho towarſtwa k rozſchěrjenju wěry widźimy, zo ſtej wobě diöceſy we Sakſkej 920 toleri nawdałoj; do Bonifacijowoho towarſtwa pak je ſo wloni 504 toleri wotpoſłało.

Z Budyſchina. Popołdnju 21. decembra, poſleni ſchulſki dźeń pſched hodami, běſche za wjacy dyžli 150 dźěcźi z tachantſkeje ſchule wobradźenjo Božoho dźěſcźa. Nimale wſchě ſchulſke dźěcźi zhromadźichu ſo we wulkim ſalu, w kotrymž wulki woſwětleny ſchtomik ſtejeſche a ſpěwachu najprjedy hodowny ſpěw pod wjedźenjom knjezow wuczerjow. Na to dźerżeſche ſchulſki direktor k. Scholta pſchihodnu rycz, na kotruž hiſchcźe jedyn ſpěw ſcźěhowaſche. Z wjeſołym džakom doſtawachu ſkónczńje dźěcźi ſwoje dary, draſty, wobucźe, knižki a druhe wužitne wěcy.

Z Budyſchina. Zańdźeny ſchtwórtk naſtupi nowy konſiſtorialny aſſeſſor k. rycznik Adolf Junge ſwoje zaſtojnſtwo.

Z Kulowa. Dźeń 13. decembra je lutherſka wudowa we naſchej farſkej cyrkwi wuznaczo ſwjateje katholſkeje wěry zjawnje pſched wołtarjom wotpołożiła. Na božej mſchi doſta wona ſwjate woprawjenjo. Tuta wudowa je w ſuſodnych katholſkich woſadach derje znata a my ju poruczamy nutrnym modlitwam wſchitkich wěriwych, zo by we klinje katholſkoho zhromadźenſtwa žadany měr duſche namakała a wobkhowała. — Toho runja je w naleczu w naſchej cyrkwi katholſke wěrywuznaczo wotpołożił Handrij Jacka ze Stróže; wón běſche hako wojak ſobu we wójnje a je ſo njedawno ſtrowy a czerſtwy do naſcheje wokolnoſcze wrócził.

Z Kulowa. We domje naſchich duchownych knjeżniczkow (miłoſcźiwych ſotrow) bu pſched hodami wobradźenjo božoho dźěſcźa za 38 khudych ſchuleriſkich dźěcźi wotdźerżane. Dary luboſcze běchu dobroczerjo woprowali, tež z měſchczańſkeje pokładnicy bě dźeſacź tolerjow pſchiſchło. We khapałcy knjeżniczkow a we pódlanſkich ſtwach ſwěcźachu ſo tſi kraſnje wudebjene hodowe ſchtomiki; ſchtyri blida běchu

ze wschelakej drastu, z pjeczwom, z jabłukami a worjechami a z druhimi nadobnymi wěcami napjelnjene. Na wołtařku pak stejesche wóskowe znamjo małoho Jězus-dźěczatka, wobdate wot Marije a Józefa a wot kleczjacych pastyrjow. Po wuspěwanym rjanym khěrluschu dźerżesche farař pschisprawnu rycz a napominasche dźěczi, zo bychu stajnje hodowe swěczki pobožnosczje, pilnosczje a dźakownosczje we wutrobje wobkhowałe a we żiwjenju swěczicz dałe. Wulke běsche wjesełło tych wobdarjenych dźěczi; wjele wosadnych ludźi bě so zeschło, tež z Wojerec a z Dreždżan běchu hosczo pschitomni. Wschitkim lubym pschecželam a dobroczerjam, kiž su tutón swjedżeń z jałmožnami a pschinoschkami podepjerali, prajimy z cyłeje wutroby: zapłacź Bóh!

Z Kulowa. We naschej kulowskej wosadze je so we zańdźenym lěcze 1866 narodźiło: 69 hólczatkow a 66 holczatkow = 135 dźěczi (8 wjacy hacź w lěcze 1865). Bjez nimi su tśi dwójniki a 12 njemandźelskich. — Wumrjeli su: 68 muskich a 55 žónskich = 123 wosobow (22 wjacy hacź 1865). — Pschipowjedanych je 33 mandźelstwow a wěrowanych 23 (13 mjenje, hacź 1865).

Z Radworja. W zańdźenym lěcze je so w naschej wosadze 60 dźěczi (27 hólczatkow a 33 holczatkow) narodźiło. Pschipowjedane bu 19, wěrowane pak 11 mandźelstwow. Wumrjeło je 56 wosobow (bjez nimi 26 dźěczi). K bożomu blidu bě jich 1625.

Ze Zemic. W tudomnej schkleńczerni je w tu khwilu 11 katholskich schulskich dźěczi, kotrymž duchowny z Budyschina wot novembra zasy kóždy tydźeń junu kschesczańsku wuczbu dźerži.

Należnosczе towarstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kotsiž su zapłaczili): kk. 1. Hańža Gudec z Dalic; 2. Michał Delan z Lutowcza; 3. kapłan Jurij Kuscjanski z Ralbic; 4. Khrystiana Donatec z Khelna; 5. wucžer Kral z Radworja; 6. kapłan Ducžman z Radworja; 7. kubleŕski syn Jan Müller z Czemjeric; 8. Jan Koplanski z Budyschina; 9. Jan Bětka z Budyschina; 10. Jakub Schpan z Budyschina; 11. Marija Ducžmanec z Budyschina; 12. Khata Ducžmanec z Budyschina; 13. Michał Schneider z Budyschina; 14. pohoncz Mikławsch Khilan z Budyschina; 15. Jakub Wjenka z Budyschina; 16. Michał Maj z Budyschina; 17. žiwnosczer Vit Kral z Małsec; 18. Jakub Hascha ze Zajdowa; 19. Michał Rjeczka z Dźěžnikec; 20. Hańža Pjetschcyna z Budyschina; 21. kubler Michał Domsch z Kozaric. (Pschichodnje dale.)

Corkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczenaj: Hana Karolina, dź. Jana Wjeńki, khěžerja w Mnischoncu; Jan Jakub, s. Jakuba Larasa, khěžerja w Dźěžnikecach.

Z Radworja. Kschczeni: Madlena Franciska, dź. Gust. Mor. Paula z Kupeje; Marija Augusta, dź. Wylema Petzolda we Měrkowje; Jan August s. Michała Kmjecza z Lutowcza; Hana Marija, dź. Jurja Jeschki z Měrkowa. — Zemrjeta: Hańža, m. Jakuba Schmidta z Radworja; 35 l. 9 m.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 2. | 19. januara 1867. | Lětnik 5.

Romske katakomby

a jich wažnosć za katholsku cyrkej.

Husto je snadź tón abo druhi čitar Pósła wo katakombach słyschał a njeje wjedźał, schto wone su a čohodla so wo nich pisa. Katakomby su tamne podzemiske prózniscy, do kotrychž we starym času wschelake ludy (kaž Egiptowscy, Persiscy, Grichiscy, Romscy) swojich morwych hrjebachu. Najstarsche katakomby su egiptowske; wone so namakaju najbóle po brjohach rěki Nila a su zwjetscha derje zdžeržane. Nahladnische z nich maja na měscze, hdźež so do nich nuts khodźi, pschidwórk, wjele khódbow, halow a pschikhódbow z jamami, we kotrychž mumije*) leža; we najnutskownischim su druhdy tež wurězane swjeczatka pschibohow. Najwosobnische katakomby su kralowske pohrjebnischcza blizko Thebena. Po egiptowskich katakombach, kiž pohanske czasy, pohanske waschnja a pohansku wěru wotznamjenjeja, pschiindu, schtož czas nastupa, grichiske a italske, kiž so na wjacorych blakach we Italskej namakaju, wosobnje pak we Romje, pschi měscze Neapolu a Syrakusach. Neapolske leža wokoło cyrkwje swjatoho Januaria; wone maja we tsjoch schosach wjele khódbow, kiž so do wjele cellow wotdźěleja. We tutych cellach namakaju so najrjenische wobrazy z druhoho lětstotka a zamurjowane cźěła we starym czasu wote-

*) Mumije rěkaju z myru (maru) a wschelakimi žiwicami a stonjemi žałbowane ze bawkmjanymi powjazami powite cźěła, kiž so pschez tele žałbowanjo na wjele stow abo tysacow lět psched pschetkajenjom wobwarnowachu. Egiptowscy hako pohani mjenujcy wěrjachu: zo dusche wotemrjetych tak dołho we swojich cźěłach wostanu, kaž dołho cźěła swoju schtaktnosć sej zdžeržowachu; tohodla wobkhowachu tajke žałbowane cźěła druhdy wjele lět pschi sebi we swojich wobydlenjach a pschinjesechu je hakle potom, hdyž bě so jich wjele nahromadźiko abo hdyž jich prjedowne žiwjenjo wjacy njeznajachu, do tamnych katakombow.

mrjetych. Syrakusſke ſu wubjernje wjelbowane, hacž 10 ſtopow wyſoke, a maja tež ſwoje celle a malby (wobrazy) jenož z tej wſchelakoſczu, zo ſu poſlednje najbóle ſwětne pſchedſtajenja. Najwažniſche katakomby za nas pak ſu katakomby we Romje. We Romje, hdžež ſkoro kóžda kročel po haſach na wjele wopomnikow zaſtarſkich czaſow pokazuje, bě boža prědkwidžownoſcž woſobnje wjele drohich pokładow z najſtarſchich czaſow za wěru a cyrkej we katakombach njezranjene wobkhowała. Romſke katakomby naſtachu ze ſtarych pěſkojczných a kalkojtych jamow, z kotrychž wobydlerjo měſta k twarjenju potrěbne materiale bjerjechu a kotrež najſkerje jich hłubokoſcže dla wopuſchczichu. Wone wobſtoja z mnohich njeporjadnych khódbow, kiž we tſjoch ſchoſach na wjacorych měſtnach hromadu běža a ſo pſcherežuja. We najprěnſchim czaſu, hdžež buchu kſcheſczenjo wěry dla kóncowani, běchu poſtajene, jich ſwjate powoſtanki wobkhowacz. Pozdžiſcho pohrjebachu kſcheſczenjo pſchi tychle ſwjatych czěłach a powoſtankach tež ſwojich wotemrjetych, dokelž je nochcychu dacz na pohanſke waſchnjo kaž wobydlerjo měſta pohrjebacz. Jenož najſtarſche romſke katakomby, kiž ſu czežko pſchiſtupne, ſu njeporjadnje a bjez twarſkoho kumſchta wumyſlene a ſem a tam ſo rozſchěrjace khódby; pozdžiſcho wutwarjene pokazuja we wſchěm wjacy porjadnoſcze, haj wobſwědcza druhdy nałožowanjo wulkoho kumſchta. Wone maja ſchěrſche a wjetſche khódby, wjele halow, komorow a wjelbow, kiž ſu huſto z najrjenſchimi malbami a rězbami wudebjene. Pohrjebniſchcza we tychle katakombach ſu na wſchelake waſchnjo cžinjene; najbóle ſu podołhojte do pſchibocžnoho pěſka wuběžace džěry, z kamjeńtnymi tafliczkami zaſtajene, na kotrychž ſo ſwjeczatka, wſchelake znamjenja a napiſma a jara huſto tež mjeno khowanoho, ſmjertne lěto atd. namakaja; huſto ſu wone tež rjane wulke hale abo kaž wjelbowane khapałki (we pózdniſchich katakombach) na wſchelake waſchnjo wudebjene. We tajkich podzemſkich halach a khapałkach ſwjeczachu najprěnſchi kſcheſczenjo we Romje lětne wopomnjeczo ſwjatych martrarjow a ſarkofag toho ſwjatoho, kotromuž ſo k czeſczi ſtawaſche, bě woltarne blido, na kotrymž ſo boža mſcha džeržeſche. Dokelž bě žiwjenjo najprěniſchich kſcheſczanow we ſtajnej ſtraſchnoſczi, poſtajichu prědkſtojiczerjo romſkeje cyrkwje ſwěrnych a ſpuſchczomnych mužow, kiž we czaſu božich ſłužbow nutskhody do katakombow wobwachowachu, zo ſo njebychu njepſcheczelojo a pohani ſkradžnje nuts łamali a ſwjate měſta pſcheradžowali. To běchu ſtražnich (oſtiarii), kiž wot biſkopa pſchez modlenjo a žohnowanjo k tomu wuſwjeczeni buchu.*) Hacž pozdžiſcho wſchě tele ſtrachi ſo zhubichu a ſo kſcheſczanſtwo tež bjez pohanami pſchipózna, natwarichu na měſcze někotrych katakombow rjane cyrkwje. Najwjetſche katakomby ſu katakomby ſwj. Boſczijana, kiž maja ſwój nutskhód we cyrkwi tutoho ſwjatoho a tohodla ſo takle mjenuja. Wone ſo milu daloko pod zemju měſta Roma rozſchěrokoſczeja a maja 15—20 ſtopow we wyſokoſczi. (Pſchich. dale.)

*) Woni běchu pſchi napadach pohanow najprěnſchi, kiž buchu pſcheſczěhani, zajeczi abo na měſcze ſkóncowani. Jich winowatoſcz bě tež, do domow wěriwych hicz a jim czas a hodžinu božich ſłužbow wozjewicz. Po dokonjanym měrje pohanſtwa z cyrkwju a zawjedženju zwonow wobſtarachu zwonjenjo, wobkhowachu cyrkwine klucže, wurjedžichu a wudebichu cyrkej atd. . . . . Oſtiariat je dženſa hiſchcze jena nižſchich ſwjeczíznow, kiž kóždy duchowny doſtanje.

Nowa cžitanka.*)

Nowa cžitanka za naſche ſerbſke katholſke ſchule je cžiſchcžana a wukhadža nětko k potrjebanju za wucžerjow a ſchulerjow. Schtóž hdy tajkele knihi ſpiſował je, kotrež dźěcžacomu rozomej pſchimĕrjene bycž dyrbja, tón derje wě, kajku prócu a kajke dźěło z nimi ma. Pſchetož wulka je wſchelakoſcž, za wotroſcženych piſacž abo za móliczkich; ſchtož tamnym tyje a ſo ſpodoba, njehodži ſo za dźěcži. Prawu duchownu cyrobu móliczkim pſchihotowacž, njeje ſnadna wěc.

Naſcha nowa cžitanka, wot pſchecželow ſerbſkeje mkodoſcže zeſtajena, je rjana a, kaž ſo mi zda, derje radžena Na 128 ſtronach wopſchimuje wona za prěnje tſi abo ſchtyri lěta ſchulſkoho cžaſa doſcž nuznych a wužitnych wěcow k wucženju a wuknjenju; rozwucženja pokracžeja we prawym rjedže, wot lohkoho k cžežkomu a ſu z blizkoſcže a ze wſchědnoho pohladanja dźěcži wuzběrane; proſaiſke a poetiſke ſchtucžki ſo měſcheja, zo ſo dźěcžom wuknjenjo njewoſtudži; ſpocžatki kſcheſcžanſkeje wucžby za prěnje rozwucženjo we ſwjatej wěrje, kaž za poſylnjenjo pomjatka njejſu zabyte. Tſecži dźěl cžitanki, kotryž na 14 ſtronach ſerbſku a němſku ryczńicu we pſchikładach z krótkim pokazanjom na wſchelakoſcž mjez ſerbſkej a němſkej ryczu prědkpotoži, je wuſchikńje a pſchehladnje zeſtajeny a dosaha doſpokńje za cyły ſchulſki cžas we naſchich wjeſnych ſchulach.

Kraſne ſu ſchtyri pſchidate, z kamjenja cžiſchcžane taflicžki ze ſerbſkimi, němſkimi a łacžanſkimi piſmikami, kiž piſanjo po genetiſkim waſchnju wucža, tohodla wucžerjej piſanſke rozwucženjo polóža, a kiž woſobnje to dobre na ſebi maju, zo ſtare rózkojte keńclowſke piſmiki zahnaju a nowy ſpodobny ruczny cžah do naſchich ſchulow zawjedu.

Tež cžiſchcž a papjera cžitanki ſpokojatej wſchě požadanja: pſchetož za małych ſpocžerjow, kotrychž wocži a ruczki hiſchcže doſcž wuwucžene njejſu, dyrbi cžiſchcž wulki a wurazny, papjera kruta bycž.

Tohorunja zaſłuži wſchu khwalbu, zo je cžitanka we nowym piſmje wuſchła. Cžas ſtaroho piſanja, kotrež požadanju nětcžiſcheje wědomoſcže wjac doſcžcžinicž njemóže, je wubĕžał. Nowy dźeń ſwita. Wſchitcy cžeſcženi wucžerjo, kiž hacž dotal po ſtarym piſanſkim waſchnju we ſwojich ſchulach rozwucželi ſu, proſcha ſo luboznje, woni chzyli z tym nowym piſanjom ſo pſchecželicž a kuſk prócy a ſcžerpliwoſcže na joho nawuknjenjo zkožicž: budža ſo w krótkim pſcheſwědſicž móc, zo je nowe piſanjo lohke a zakonjam ſerbſkeje ryczе, kaž jeje nutskownomu twarej pſchiſprawne.

Samo ſo rozymi, zo wſchě cžłowjecže dźěło cyle doſpokńje bycž njemóže. Pěknoſcže a rjanoſcže noweje cžitanki po ſprawnoſcži pſchipóznawſchi dowolam ſej, na někotre mjeńſche brachi kedźbliwoſcž wobroczicž, kiž njenaſtupaju rozwucžowanſke jadro (Lehrſtoff) we tutych knižkach, ale ſyſtemſki porjad pſchi prěnim cžitanju a piſanju. Ja ſo zwažu, nic, zo bych porokował, pſchetož, kaž kóždy wě, porokowacž je ſtajnje lóžſche było hacž lěpje cžinicž, ale wjedźeny wot pſchecža, zo bych po mojich ſnadnych mocach naſchej nowej cžitancy pſchi druhim nakładze**) k wjetſchomu wudoſpołnjenju dopomhacž mohł.

Samozynki na ſtronje 1. ſu po genetiſkej methodže prawje zeſtajene, ale ja tam njewidžu wulke ſamozynki, kaž wulke ſobuzynki pornjo małym na

---

*) Hacžrunje je tute rozſudženjo za naſch cžaſopis trochu dołhe, podawamy je z pſchiſłuſchnym dźakom tola cyłe, zo bychmy ſwoju njeſtronitoſcž dopokazali; dowolamy ſebi jenož po móžnoſcži krótke pſchecželſke pſchiſpomnjenja k někotrym wuprajenjam a wotewrjamy z tym daliſche rozrycžowanjo ſerbſkim kk. ſchulſkim inſpektoram a wucžerjam.

**) Druhi porjedźomny wudawk tuteje cžitanki njeda tak dołho na ſo cžakacž kaž pſchi dotalnej, kotruž ſmy dwacyczi lět měli.

ſtronje 8 wotczischczane ſu. Z toho ſczěhuje, zo make ſerbſke dźěczi cuze, woſebje bibliſke mjena, na pſchikład: Abel, Izak, Ésau, haj tež we ſamotnych zwuczowanſkich kruchach ſłowczko „Ach“ na ſtronje 18 czitacz njemóża, dokelž wulke ſamozynki hiſchcze widżeli a nawukli njeſſu.*) Tele wuſtajenjo njepłaczi wot kamjenjoczischczoweje tafliczki pſchedpiſmow, hdżež make a wulke ſamozynki ſtowarſchene ſu.

Jednore ſamozynki ſteja na ſtronje 1, ale nic dwójzynki abo diphthongi: ej, ěj, yj, oj, ój, uj, aj. Kaž ſo mnohoſczenjo ſobuzynkow wuczicz dyrbi (Jan, Jank, kónc, kónczk — raj, kraj, ſprawny), tak tež mnohoſczenjo dweju ſamozynkow abo diphthongow, a tele rozwuczenjo dyrbi zdobom po jednorych ſamozynkach pſchińcz, z pódlanſkim pſchiſpomnjenjom, zo we diphthongach „j“ kaž „i“ zynczi; pſchetož hewak dźěczi zaſy ſłowczko „pój“ na ſtronje 8 czitacz njemóża. Tu hakle prěni diphthong, kaž ſkradżu wuſyty, ſo namaka!**)

Zjenoczenjo ſamozynka z njejótowanym a z jótowanym ſobuzynkom ma ſo na ſtronach 2 hacž 12. Sobuzynk ſtajnje do prědka dźe a ſamozynk ſczěhuje (na ſtr. 2—7), ſchtož ſo mi po tudy pſchijatym waſchnju cyle ſpodobacz njecha. Dźěczi dyrbja ſo wuczicz jednore ſylby czitacz, hdżež ſobuzynk w prědku a zady ſteji, nic jeno: nu, no, na, ra; ale tež: un, on, an, ar a t. d. Młody ſchuleř, kotryž ſylby ze ſobuzynkom na prědku derje czita, kiwka nahle, hdyž ſobuzynk na kóncu widźi. Wuprajenjo ſylby, kotraž ma ſobuzynk zady, jomu czeże panje. Tohodla je nuzne, zo we czitancy ſobuzynki pak na prědku, pak na kóncu ſylbow ſo ſtajnje wotměnjeja.***) Po tutym rozwuczowanſkim rjedże bě ſo tež njezabyło na wukonczne s (ſtr. 5), kotrež hakle pſchi wulkich piſmikach na ſtr. 11 njewjadcy ſo prědkſtaja.†)

---

*) Wulke ſamozynki ſu ze zamyſłom tohodla na ſtronje 1. wuwoſtajene, dokelž mamy jara mało ſerbſkich ſłowow z poczatkowym ſamozynkom. Horjeka ſpomnjene bibliſke mjena njeſteja w prěnim dźěle czitanki; z wulkim ſamozynkom na ſpoczatku ſadow pſchikhadża pozdźiſcho jenož A a O. Tutaj dwaj pak móże wuczeř pſchipódla, hdyž w czitanju tam dóńdże, nawuczicz. Jenož do ſyſtema ſo nam njezdaſche ſkuſchecz hnydomne pſchiſtajenjo wulkich ſamozynkow, hdyž tola wjetſchina tychſam (J, U, E, Y, wulke ě, O) w prěnim ſerbſkim dźěle njepſchikhadża. Kajki by to wužitk był, bórzy pſchi ſpoczatku tamne ſchěſcz abo hnydom wóſom piſmikow dźěczom do pomjatka zaſchczěpicz, hdyž je pſchi praktiſkim czitanju potom ani jedyn krócz w 1. dźěle njewohladaja a czim njenje woſpjetuja? Pſchidam rady, zo mohło ſo na ſtronje 15 ſtajicz (ſchtož pak wuczeř, kaž prajachmy, ſam pſchipódła ſczini): IV. Husto přikhadżacaj wulkaj samozynkaj. „A = a. O = o.“

**) Pſchi prjedawſchim piſanju: ei, ói, yi atd. běſche to woprawdże trěbne; ale hacž pſchi nětcziſchim: ej, ój, yj atd., hdżež ma „j“ ſwój naturſki zynk, to zawoſtajam daliſchomu rozſudżenju.

***) To by trěbne było, hdy by ſo w nowej czitancy ſerbſke a němſke czitanjo měſchako, kaž w naſchej prjedawſchej abo we woběmaj nowymaj lutherſkimaj. Hdyž pak my najprjedy, kaž to natura wěcy żada, jenož ſerbſke czitanjo wuczimy a hdyž we ſerbſkej ryczi njepſchikhadżeja ſylby ze ſpoczatkowym ſamozynkom (un, on, an, ar atd.), njewěmy, czohodla dyrbjeli hižom te njetrěbne ſkoki wuczicz. Hdyž ſu dźěczi ſerbſki dźěl pſchędźěłałe a k němſkomu czitanju pſchiſtupja, maja hižo tajku wěſtoſcz wo zynku wſchěch tam pſchikhadżacych ſobuzynkow, zo zamoża czitacz tež: an, ar, un, on atd.

†) Wukonczne „s“ njejſmy na ſtronje 5 zabyli; dokelž wone tam ani njeſłuſcha, hdżež mamy jenož wotewrjene ſylby, ale żane wukóncy ſłowow. Njech ſebi dźěczi najprjedy jenož jenu formu tutoho zynka „ſ“ derje nawuknu.

Sobuzynk ł (na str. 5) běch ja rady za pismikom l (na str. 2) stajeny widźak, też we kamjenjeczíschczowych pschedpismach, a zdobom po nim w, kaž też d a t, b a p, ch, ł a kh, z a ſ wuzynczenja dla hromadu zestajene su. Po tajkim bě też sch na str. 5 z pismikom ž na str. 6 bóle pschiwisało. Pismik c na stronje 4 njesmě po mojim zdaczu wot pismika tſ na str. 7 rózno torhany bycź.*)

Ważnischi hacź tele snadne wustajenja je tón zmólk, zo je zynczenjo wukonczných pismikow ł a w we czitanchy cyle pschehladane a zabyte. Mjenujcy na kóncu sylby njejstej ł a w sobuzynkaj, ale samozynkaj, kaž krótke u klinczacej,**) n. pschi. pił = piu, dał = dau, dźiw = dźiu. Stawa so tohodla z wěstoszu, zo je dźěczom njemóżne, na stronje 8 pokna, na str. 9 kał, wowka, tujawka czitacź; budźa wopaczinje wuprajicź: posna, kas, woska a t. d. Sobuzynkaj ł a w na prědku sylby a wukonczinaj samozynkaj ł a w staj cyle a po swojej naturje róznodźělenaj pismikaj, hacź runje ł a w do l a wj so womjehczo pschewobrocźa (kał, w kale; row, w rowje), kaž k do cź (ruka, ruczny). Dyrbjesche so tohodla po druhim abo tseczim rozdźělku czitanki (na str. 8 abo 12) wosebnite rozwuczenjo z wukonczinymaj samozynkomaj ł a w zaplescź.

Nic mjenje so mi zda, zo bě trjeba byko, na stronje 14 pod czistom 5 pschistajicź, zo j po i na kóncu a h też na kóncu zynka nimataj, zo so pak pisataj, dokelž so pschi podlěschenju słowa trjebataj, n. pschi.: kij = ki, kije; Bóh = Bó, Boha. †)

Wuczerjo najlěpje wjedźa, kajku czežu dźěczi pschi czitanju maja, hdyž so w prědku abo na kóncu słowow sobuzynki mnohosczźa. „Na, nan" so lohcy wupraji; czežsche je: nank, nórt, dwór, skót, swědk, czropk; najczežsche: kónczk, pjerschcź, stólczk, zwónczk, zbracź, spnycź, schkra, skroń, schtwórtk. Czitanjo słowow z wjele sobuzynkami dyrbi so w schuli husczischo prědkwzacź, prjedyhacź njezhibniwy jazyczk móliczkich k czistomu wuprajenju so zwuczi. We naschej czitanchy je tele ważne rozwuczenjo na dwě maj stronomaj (12 a 13) wotczinjene a nic z wjetschimi pismikami, kaž so to czežkoty dla żada, ale z drobnym pismom. Běch rady widźak, hdy bě runje tutón czitanski kruch bóle rozczehnjeny byk.††)

---

*) Tudy požadany rjad ma něschto za so, ale tohorunja też nasch podaty. My smy w czischczu „jeniczcy serbske" pismiki na kóncu podali; w pschedpismach podawamy rjad, w kotrymž może so pisanjo po měrje mjeńscheje abo wjetscheje czežkoty wuczicź. Kotryž wuczeŕ chce jenoż serbske słowa pisacź, pschesmužknje němske pismiki na 1. tafli. Hischcze lěpschi rjad wěmy, hdźež so pisanjo a czitanjo na dobo wuczi; ale w naschich czischczerńjach nimaja kurrentne pismiki, z najmjeńscha nic nowoho duktusa!

**) My bychmy prajili, zo mataj wukonczinaj „w" a „k" swój naturski zynk; njewuprajataj so ani „u" ani kaž „f". Hacź budźa serbske dźěczi „polna, kał, wowka" atd. woprawdźe (bjez wuczby, zo staj to samozynkaj) czitacź: „posna, kas, woska," na to njech wuczerjo wotmolwja!

†) Zamjelczenjo pismika „h" wucźi so na str. 14 (Bóh pomhaj!); „ij" njetrjeba so so kaž „i" wuprajicź, słyschimy też woprawdźe: kij, pij.

††) Bychmy wo tym rad wjacy dyžli dwě stronje podali, hdy běsche nam za prěni dźěl czitanki wjacy dyžli tsi listna pschizwolene było. Schtož pismo nastupa, smy czischczerja žadali wo trochu wjetsche za str. 12—20, ale won njemějesche za tuto wjetsche pismo žane dospołne serbske pismiki, a mjeńsche serbske do wjetschoho němskoho pisma měschecź so nam njechasche. W tej samej czischczerni wukhadźeja drje serbske lutherske spěwarske z wjetschim pismom, ale też w tutym pismje pobrachowachu nam hischcze: ž, ź, ě, ŕ, m̀, ǹ, ó, ṕ, ŕ, ẁ. A na skazanjo a leczo a pschipóstanjo tutych pismikow czakacź njemóżachmy; kommunikacija z Liskom w czasu czischczenja serbskoho dźěła bě wójny dla pschetorhnjena, a stara czitanka bě

To ſu te ſnadne wuſtajenja, kotrež ja wo nowej cžitancy pſchecželam naſchich ſerbſkich ſchulow k mikomu woſudženju poſkicžicž ſej zwažik ſym, kotrež pak cykomu kraſnomu ſkutkej we najmjeńſchim niczo njeſchkodža. Ja ſym zjawnje we tutych kopjenach rycžak, dokelž ja knjeza zeſtajerja a tych, kiž ſu jomu we tym wažnym dželе pomhali, wyſoko cžeſcžuju. By-li mi jedyn napſchecžiwik: twoje wuſtajenja niczo njepłacža, pſchetož my mamy we naſchich ſchulach cžitanſke maſchiny, kiž twoje pſchecža wurunaju; dha bych jomu wotmokwik: dobre, ale na cžitanſkej maſchinje dyrbi ſo drobniſcho wucžicž, ſchtož we cžitancy z krótka wobjate je; cžitanka njeſmě z cžitanſkej maſchinu ſyſtemſki porjad pſchekamacž a porazycž; dželi dyrbja tež doma ſo prócowacž, hdžež cžitanſku maſchinu nimaja.*)

Z nowym pſchecžom wobzanknu moje krótke rozprajenjo. Zo-by ſo naſchej duchownej wyſchnoſcži a tomu wyſoko cžeſcžowanomu ſpiſowarjej cžitanki, mojomu drohomu pſchecželej, ſpodobało, nas a naſche ſerbſke ſchule ſkerje a lěpje z nowym katechismuſom, z wucžahom bibliſkich ſtawiznow a z cžitanku za wjetſche dželi zwjeſelicž! Po mojim měnjenju dyrbjała wjetſcha cžitanka (za poſlenje ſchtyri lěta ſchulſkoho cžaſa) wopſchimnycž we ſerbſkim rozdželku: powjedancžka, baſnicžki, pěſnicžki, rozwucženja wo hoſpodarſtwje, ratarſtwje a ſadarſtwje; we němſkim rozdželku: realſke wědomoſcže, hako hiſtoriju, zemjopis, pſchirodopis, rozwucženjo wo cžele a duſchi cžłowjeka, wótcžinſke (patriotiſke) pěſnje a pſchidawk wo tym, ſchtož naſch lud we wſchědnym wobkhadžowanju potrjeba (liſty, zliczbowanki abo rachnunki, kwitowanki atd.**)

Luba nowa cžitanka! Stupaj won do ſerbſkoho kraja a boža hnada pſchewodž tebje na twojim puczu, zo by wucžerjam a ſchulerjam bohate žohnowanjo pſchinjeſła! Dwacyczi lět ſu ſo minyłe, zo twoja prjedomnica, ſkutk ze ſłabeje ruki, ſwoje puczowanjo po ſerbſkich ſchulach zapocža; bjez mjezami tamnoho a nětcžiſchoho cžaſa woſrjedža leži zbožowne ſtpěczo naſchoho narodnoho piſmowſtwa. Wuſyj dobre ſymjo do młodych wutrobow, zo bychu ſo njebjeſke brožnje napjelnike ze ſnopami a płodami k božej cžeſczi kaž k ſpomoženju njeſmjertnych duſchow! Kulowſki.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcže.

Z Rumburga. W blizkim Philippsdorfje je ſo zaſy ſpodžiwne wuſtrowjenjo na zaſtupnu próſtwu ſwjateje Marije ſtało. Madlena, džowka tſěleŕſkoho póſła Langhansa z Georgswaldy, kiž běſche tſinacže lět khora a hromadu ſcžehnjenej nozy měješche, je 8. t. m. pſchi modlenju lauretanſkeje litanije w Kadec khěžcy nahle wotkhorjeła a hnydom po jſtwje khodžicž mohła. Bohu budž džak! Pónjelu

---

hižo dorozpſchedata! Město wjetſchoho piſma ſmy z woprědka ryncžki bóle rózno ſtajecž dali.

*) Pſchi zeſtajenju cžitanki je ſo na to džiwako, zo naſche ſchule cžitanſke maſchiny maja; na titul to ſtajicž njemóžachmy a wot prjedyrycže je naſcha wyſokodoſtojna wyſchnoſcž wothladała. Hdy by ſo na to njedžiwako, budžachmy wěžo ſtrony 1—12 wjele rozcžahnyli. W prjedyrycži bychmy tež někotre cžiſchcžerjowe a lithografowe zmólki naſpomnili, kotrež pak ſo na piſanſkej papjerje lohko porjedžicž hodža.

**) To ſu jara dobre namjety, kotrež ſu z dželа wuwjedženju blizke. Z cyła je trjeba, zo bychmy my ſerbſcy duchowni a wucžerjo hiſchcže bóle literariſcy dželаwi byli. Zo bychmy derje ſerbſcy piſali, dyrbimy ſo wěžo wſchoho pſchimacž, ſchtož je za zhromadne Serbſtwo dobre wuſchko abo wukhadža.

běſche tam prěni lětny wopomnjeńſki dźeń hnadownoho wopytanja ſ. Marije; wo čźimž w pſchichodnym čźiſle wěſcźe rozprawu damy.

Italſka. Kralowſki póſłanc jedna tudy dale dla domojwróčźenja wuhnatych biſkopow. Njedawno je ſo tež kardinal-archybiſkop Sforza na ſwoje ſydło w Neapelu wróčźił. Wěžo namakaja biſkopojo ſwoje diöceſy jara pſcheměnjene; cyrkwinſke kubła ſu pſchedate, klóſchtry ſu zběhnjene, cyrkwje wonjecźeſcźene, ſeminary pod ſwětnu wyſchnoſcź ſtajene. — Kral je deputaciji we Florenzu prajił, zo móže tak mjenowane romſke praſchenjo (t. r. wotewzaczo ſwětnoho kraleſtwa bamžowoho) hakle po čźaſu dokonczene byćź.

Z Roma. Bamž je ſtrowy a město je měrne; to je ta ſtara a pſchecy nowa nowinka, na kotruž ſo njepſchecźelojo cyrkwje hněwaja. Su pak tež tudy wſchitke wrota, hoſcźeńcy, żeleznicy a pſchipuczowacy cuzy derje wobkedźbowani. Tak zadźěwa ſo revolucionaram a pſchipóſłanju tſělbow pſchez nich. Měrniſchi revolucionarojo ſo ani njehibaja, dokelž ſo jim czas hiſchcźe pſchihodny njezda. Jenož mała ſtrona je, kiž za měſac februar abo měrc wjetſchi zběžk wěſchczi. Cuzych je tudy wjele; tola wotnajimaja ſej kwartiry nětk jenož měſaczńje.

Francózſka. Diöceſa w Algirſkej w Africy je na archybiſkopſtwo pozběhnjena a nowowuzwolenomu archybiſkopej buſchtaj tohorunja nowowuzwolenaj biſkopaj w Oranje a Konſtantine poddataj.

Z Londona. Tudy bu nowa katholſka cyrkej poſwjecźena, tohorunja jena we Chartage.

Amerika. W měſcźe Cincinnati pſchestupi ſławny lěkař Dr. G. Fries do katholſkeje cyrkwje; archybiſkop Purcell ſam wudźěli jomu ſwjate ſakramenty.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z wokolnoſcźe Kamjenca. W pſchedpoſlenim čźiſle Póſła je prajene, zo ſo w Kamjencu w ſchpitalſkej cyrkwi (kotraž je tak wulka kaž wotrowſka) jenož ſchěſcź krócź za lěto kemſche wotdźerżuja. To je zmólk, kotryž tež w němſkej katholſkej protych ſteji. Porjadnje drje dźerża ſo boże ſłużby kóždu wósmu njedźelu, ſchtož by 6 abo 7 krócź było; ale wyſche toho ſu wone tež na ſ. dźeń ſ. Marije Madleny, patronki cyrkwje, kaž tež jenu njedźelu w advencźe a jenu njedźelu w poſcźe, jelizo tamna wósma njedźela do tejule cyrkwineju czaſow njepadnje; duž by to 8—10 krocź było. Pſchiſpomnicź chcu, zo je w Kamjencu a wokolnoſczi 300 katholikow, kiž ſu ſpomnjenej cyrkwi blizko; duž je hódno, za nich farſki ſyſtem a woſebitu faru założicź, kaž je ſej to klóſchtyr wotmyſlił. Hižo lětſa ma ſo twarjenjo farſkoho domu (a tež woſebiteje ſchule, kotraž bě dotal we fórbarkowych twarjenjach), zapoczecź. To budźeſche ſo hižo wloni ſtało, hdy by njebyła wójna tomu zadźěwała. Hdyž klóſchtyr farſke měſtno załoži, budźe to wulka dobrota za naſchu wokolnoſcź. Hdźež je cyrkej z duchownym w blizkoſczi, tam ſo naſchi katholikowje ſkerje zakupja, woſtanu a z tym cyrkej rozſchěrokoſcźa; hdźež pak to njeje, tam woni rady dołho njejſu, a z tym ſo ſtanje, zo druhdy rjane wobſedźenſtwa — njemyſlo na ſwojich potomnikow — zaſy lutherſkim ſuſodam pſchedadża. Tak wi-

dźimy we wjele wsach kiž su trochu daloko wot katholskeje cyrkwje, katholske wobydleŕstwo wotebjeracź, haj cyle so zhubicź. Husto so tež stanje, zo pschez njeczasne a njerozhladne pschedawanjo wobsedźenstwow na cuzych maklerjow a pschez pschecźahowanjo nasche katholske swójby wokhudnu. Duž, kaž prajachmy, wopokaže klóschtyr ze załoženjom farskoho městna naschej wokolnoscźi wulku a woprawdźitu dobrotu. Dokelž pak su katholikowje nascheje wokolnoscże z wjetscha Serbja, by wužitne byko, hdy by pschichodny farař nic jeno němskeje, ale tež serbskeje rycże mócny byk. Ludźo, kiž do Kamjenca na Boże służby khodźa, su drje z wjetscha khudźi, ale woni maja luboscź k cyrkwi; su tež woltař, klětku atd. wupyschicź dali. Cźim prjedy hnadne klóschtyrske knjejstwo swoje wotmyslenjo wuwjedże, cźim wjetscha joho zasłużba!

Z Dreždźan. Dwórski kapłan a präses konsistorija herbskokrajneje diöcesy, wysokodostojny k. Józef Müller je rycźerski kschiž zasłużbnoho rjada hako pschipóznaczo swojoho dołholětnoho skutkowanja dostał. Wón je, kaž smy tudy pisali, wloni 50létny duchownski jubilej swjecził. — W tudomnych wustawach a schulach je so, kaž we wschěch druhich herbskokrajnych, psched hodami wobradźenjo božoho dźěsća dźeržało.

Należnosce towarstwa.

Na lěto 1866 zapłaczichu kk. 263. kubleŕ Mikławsch Suchi z Rózanta; 264. kubleŕ Jurij Kilank z Rózanta; 265. Jan Njencź z Brjemjenja; 266. Michał Wicźaz z Brjemjenja; 267. tachantski hajnik Jurij Pětranc ze Zdźerje; 268. Jurij Fulk ze Zdźerje; 269. wucźeŕ Jan Žur ze Zdźerje; 270. pjekaŕ Józef Libsch z Rózanta; 271. kubleŕ Mikł. Cźornak z Nowoslic; 272. kubleŕ Mikł. Pjetrusch z Rózanta; 273. žiwnoscźeŕ Jakub Cźornak z Koslowa; 274. Michał Krawc z Koslowa: 275. kowaŕ J. Zofka z Dobroschic; 276. khěžnik J. Zófka z B.; 277. Michał Lukasch z Radworja; 278. wucźeŕ Hauffa z Rózanta; 279. kubleŕ Jakub Scholta z Khróscźic; 280. Jakub Bryl ze Stareje Cyhelnicy; 281. Jakub Schewc z Hory; 282. Pětr Měscheŕ z Měrkowa; 283. Hanža Pjetschkowa z Budyschina; 284. M. H. z B.; 285. J. Ž. z B.; 286. J. L. z B.; 287. M. L. z R.; 288. M. Th. z R.

Na lěto 1865 zapłacźi: J. P. z R.

Dobrowólne dary: M. K. z Radworja 10 nsl.; kublerka Marija Rycźerjowa z Nuknicy 10 nsl.; M. W. z R. 5 nsl.; Marija D. z Budyschina 5 nsl.; Hanža Haderkowa ze Ž. 5 nsl.; kubleŕ Pětr Ducźman z Bozankec 15 nsl.

Zemrjety sobustaw: kubleŕ Jurij Herrmann z Khróscźic, 5. januara 1867.

W Budyschinje, 16. januara 1867. **Pětr Scholta**, schulski direktor, pokładnik towarstwa.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Zemrjeta: Marija Madl. rodź. Wocźkec, m. kublerja Jana A. Gudy z Dźěžnikec, 36 lět 9 m. — Wěrowanaj: Michał Bräuer z B. a Hana Riedlec ze Serbskich Pazlic.

Z Wotrowa. Kschcźenej: Hanža, dź. Michała Hejdana z W.; Mikławsch, s. Mikł. Schokty z W.

Smilne dary. Za swj. wótca: 5 nsl. pschez k. kapłana N.

Cźischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 3. **2. februara 1867.** **Lětnik 5.**

Prěnje létne wopomnjeczo zjewjenja we Philippsdorfje a nowe spodźiwne wuhojenjo.

Póńdźelu 14. januara 1867 swjeczeschе jo we Philippsdorfje prěnje létne wopomnjeczo zjewjenja s. Marije a spodźiwnoho wuhojenja Madleny Kadec, dokelž njedźelu 13. januara, wopraudźitym létnym dniu tohole wurjadnoho podawka, tuta swjatoczność dla Božich słužbow we farskej cyrkwi so njeby derje dźerżeć mohła. Bjeze wschoho pohnuwanja pschez duchownych abo gmejnskoho prědkstejiczerstwa bu wot wobydlerjow Philippsdorfa a susodnych wsow tale swjatosć krasnje zarjadowana. Wjeczor 13. t. m. běschе Kadec chěžka z „hnadnej jstwu" z někotrymi stami lampow woswětlena a z pschihodnymi transparentami wudebjena; na měsezе zjewjenja samym swěczeschе so na postawku k tomu pschiprawjenym 140 lampow. Zmutska a zwonka běschе hnadna jstwa ze stami wěncow wupyschena, wschitke chěže a chěžki we Philippsdorfje a Wiesenthalu hacž do Georgswaldy běchu z tysacami swěczkow a lampkow woswětlene, tež najthudschi wobydlerjo běchu wscho móžne k tomu czinili, z dźěla wot někotrych bohatschich Georgswaldczanow w tym podpjerani. Tele woswětlenjo sta so kaž na jedyn raz bjez wjele pschedkhadźacych wuradźenjow — susod prajeschе susodej: „Ty dyrbisch tež sobu woswětlecz."*) Někotre czestne wrota z pschisprawnymi transparentami běchu na drozy, k hnadnej chěžy wjedźacej, natwarjene, někotre rucze hischcze njedźelu psched swjatoczność. Póńdźelu 14. t. m. rano w 9 hodźinach zhromadźichu so we schtyrjoch wsach georgswaldskeje wosady 400 muži haschersstwa (Feuerwehr), wojerske towarstwo, młodźencojo a knjezny, tute ze swěcz-

*) Tež protestantowje pomhachu swjedzeń porjenschicz. Tak dari jedyn muž ze susodnoho Gersdorfa transparent z wobrazom s. Marije a z napismom: „Swjaty wjeczorje, pschińdź bórzy zasy!" a hischcze druhi z khwalbnymi słowami: „Debjenstwo njebjes, spokojo zemje, Marija, budź postrowjena!"

kami, kotrež mějachu so w khěžcy woprowacź, potom mužowje a žony, we Philippsdorfje tež schulske dźěcźi, a njekazane pschińdźechu tež sobustawy gmejnskoho prědkstejeŕstwa a wjele nahladnych muži z wosady. Wschitcy cźile zhromadźichu so na wucźinjenym měscźe ze swojimi khorhowjeni a z dwěmaj musikomaj, zezrjadowachu so a cźehnjechu do georgswaldskeje cyrkwje, hdźež na žadosćź philippsdorfskeje gmejny z dźakownosćźe za wschitke w lěcźe 1866 dostate dobroty a k cźesćźi swjateje knjeźny Marije z pschisłužowanjom pjecźich duchownych knjez wokrjesny vikar Schubert swjatocźnu Božu mschu dźerźesche. Wjele ludźi njemóźesche ani do cyrkwje, dokelž běchu tež někotre tysacy z daloka pschischłe. Po Božej mschi poda so zrjadowany a nětko wjele powjetschenu swjedźeństi cźah w modlenju a spěwanju khěrluschow do Philippsdorfa. W cźahu bě pschi wschej zymje dźesac tysacow (tawzyntow) ludźi; wjele tysacow běsche do prědka khwatako. Wosrjedź cźaha dźěchu někotsi we Philippsdorfje wustrowjeni, kaž tež jedyn z georgswaldskich duchownych, wot gmejnskich prědkstejicźerjow wjedźeny, ale bjez cyrkwinskeje drasty, dokelž bjez biskopowoho wuprajenja abo wobkrucźenja cyrkwinske wobdźělenjo hischcźe dowolene njeje. We Philippsdorfje cźakachu někotre tysacy na cźah a jenož z wulkej prócu a pschez hasu, wot hascherjow a wusłużenych wojakow tworjenu, móżesche procession hacź k khěžcy dóńcź, hdźež k. kapłan Storch ludej krótku rycź dźerźesche.

Wón prajesche: „Lubowani bratsja a sotry! Prjedy hacź tudy krótku, ale nutrnu pobožnosćź dokonjamy, njemóžu so toho wostajicź, zo bych někotre słowa na was wschitkich złożił. Njewzmicźe tele słowa hako płód dołhoho pschemysłenja, ale hako wuraz mojoho pscheswědcźenja, kotrež mi tele słowa do wutroby kładźe a pschez mój hórt pschinjese. Cyle spodźiwna pschicźina to je, kiž nas pschi tejle khěžcy w tajkej mnohosćźi hromadu wjedźe. Dźensa psched lětom bě ta sama hischcźe swětej njeznate wobydlenjo khudeje tkalskeje swójby a tale jstwa tudy pschebytk cźeźcy khoreje a cźerpjaceje. Komu z nas by dźensa psched lětom do mysli pschischło, k tejle khěžcy pucźowacź, w tutej jstwi so modlicź, tudy změrowanjo a pokoj pytacź za cźěsnu a cźwělowanu wutrobu, tudy w cźeźkej cźělnej nuzy a khorosćźi so zakitej wschohomócnoho a zastupnej próstwje nascheje swjateje macźerje Marije poruczecź, tudy městno nutrneje pobožnosćźe, z jenym słowom hnadne městno pytacź? A hlejcźe, pola Boha njeje nicźo njemóżne — jomu bě móżne, we wokomiknjenju to wschitko dokonjecź. Ani wy, moji pschecźeljo, njejscźe to cźinili, — ani my, waschi duchowni to njejsmy zapocźeli. Tudy skutkowasche wschohomócna ruka Boża! Njewopisuju Wam spodźiwny podawk, kotryž so tu psched lětom sta — njelicźu te scźěhwki, kiž je to měło a z cźimž su tysacy pobožnje a tež njepobožnje zahorjene byłe — njerycźu wo tudy dostatych dobrotach, kiž jena po druhej Božu miłosćź wopokazowachu — njepowjedam wo tych njesměrnych tysacach, kotrež z blizka a z daloka, haj ze zdalenych krajow w lěcźe 1866 sem pschipucźowachu, zo bychu so tudy zakitej a zastupnej próstwje s. Marije poruczili — njewopominam te najnowsche nahłe wuhojenjo 11 dołhich lět cźeźcy khoreje wosoby, kotrež je nowe wobkrucźenjo wschěch druhich hnadnych wopokazanjow nascheje lubeje, smilneje, dobrocźiweje njebjeskeje knjeźny, — ale hdyž was wschitkich tu wokoło so w njepschehladnej mnohosćźi stejacych widźu, dha so praschám: cźohodla scźe wy wschitcy sem pschicźahnyli?

A moja wutroba dawa mi wotmołwjenjo, kaž zawěrno tež waſche wutroby: džakownoſcje dla. Haj, moji lubi, džakownoſcž je, kiž je was wſchitkich ſem pſchiwjedła, zo byſchcže lětne wopomnjeczo ſwjeczili, kotrež je jeniczke we ſwojim waſchnju a njeſłyſchane w naſchej wulkej wosadže, haj njeſłyſchane w miezach naſchoho cyłoho ſchěrokoho wótcnoho kraja. Hdyž ſo prěnje lětne wopomnjeczo zjewjenja ſ. Marije w La Salette we Francózſkej ſwjeczeſche, běſche tam 50,000 ludži pſchitomnych. By-li naſcha ſwjatoczność do lětnjoho czaſa padnyła, my bychmy hiſchcže wjacy ludži tudy měli, dokelž dženſniſchi zymſki džeń je telko tyſacow z blizka a z daloko tu zjenocził, kotrež je wſchitke ta ſama wěra, ta ſama dowěra, ta ſama luboſcž, ta ſama džakownoſcž ſem pſchiwjedła. Nic prózne měnjenjo, nic hole wumyſlenjo, nic žadoſcž za hrožacej haru (demonſtraciu) pſchecžiwo tym, kotſiž ſnadž tu wěc njeznaja abo jej napſchecžiwni ſu, — to wſchitko nic, ale džakownoſcž ſama, z nowa to praju, je nas pohnuła, zo tomu hnadnomu měſtnej ſwoje poczeſczenjo wopokazujemy a ſo z nowa hnadže toho Knjeza poruczamy. Haczrunje nam cyrkwinſka wyſchnoſcž ze ſwojim słowom hiſchcže njeje k wopraudže cyrkwinſkej ſwjatoczności na tymle měſcže prawo dała, njeje naſcha myſl pſchez to njedowěriwa, naſcha nadžija woſtanje tohodla ſylna a mócna, zo Bóh tudy tež pſchichodnje móc ſwojeje ruki wopokaže, tudy pſchez ſwoje džiwapołne ſkutki ſo pſchekraſni, zo ſo runje tu něhdy kraſny twar k joho czeſczi a k czeſczi naſcheje ſ. maczerje Marije pozběhnje, a zo tón Najdobroczniwſchi něhdy wſchitke wutroby k tomule měſtnej powjedže. Haj, moji lubi, w tymle wjeſołym woczakowanju a na te wotmyſlenjo, zo chcył Bóh tule naſchu nadžiju dopjelnicz, dokońmy nětko ſwoju pobožnoſcž k Mariji, maczeri toho Knjeza, k naſchej mócnej zaſtupjerky pola Jězuſa, jeje Syna.“

Po tutej ryczi bu lauretanſka litanija z pſchiſłuſchachymi modlitwami ſpěwana, na czož czah georgswaldſkich dźělběrjerjow w najlěpſchim rjedže ſpěwajo a ſo modło hacž na georgswaldſke torhoſchczo dóndže. Haczrunje bě pſchi tajkej mnohoſczi czíſchczeńca wokoło hnadnoho měſtna wulka, njeſta ſo tola žadyn njeporjad a wſchitcy zadžerżachu ſo pobožnje a czeſczownje. Poſledni naſtork k tutej wulkotnej ſwjatoczności doda drje ſpodžiwne a cyle nahłe wuhojenjo jeneje georgswaldſkeje knjeżny.*)

Madlena Vanghanscc mjenujcy. kotraž je 33 lět ſtara, leżeſche hižo 11 lět a 3 měſacy na njewuhojnu khoroſcž rjapowych mozhow (Rückenmarksleiden) a na widliſchcža (wiwy) cyle bjez mocy ſtajnje we łožu. Wot wóſm lět běſchtej jeje nozy tak zekſchiwjenej, zo měješche kolena na hornim žiwocže a pjaty pſchi ſczehnach; ani na prawo ani na lěwo njemóżeſche ſo ſama wobroczicz; hłowu dyrbjeſche pſchecy z mokrym rubiſchkom zawjazanu měcz. Pſchi ſłabym żołdku wužiwaſche wona jara mało, druhdy wjacy dnow ſkoro nicžo; czeleſnowy ſpink zaczini jej czaſto hubu na 8—14 dnow, tak zo móżeſche jej tehdom jenož židka cyroba pſchez zubowe ſchczerbiny podawana bycz. Lěkarſtwo hižo wjacy lět njewužiwaſche, dokelž ju kóždy lěkař za njewuhojnu wupraji. Wona njeznjeſe żanu haru ani jaſniſche dženſke ſwětko, mě-

---

*) Scžěhowace wopiſanjo wuhojenja je doſpołniſche hacž te němſke czíſchczane, dokelž ſmy tež rukopiſne wopiſanjo knjeżny Donatec wutrjebali, po kotrymž je tamne němſke zeſtajane.

jesche stajnu bolosćž, jara cžasto krejbluwanjo a jědmo na lěwej stronje, a tole wschitko hischcže poslenje dny psched spodžiwnym wuhojenjom. Z kóždym lětom bu wona mjeńscha, kschiwischa a słabscha, za wschěch, kotsiž ju widžachu, zrudny napohlad. W auguscže zańdženoho lěta běsche so dała na hnadne městno we Philippsdorfje donjesćž, ale wróćži so z jara małym wołóženjom; tola wona njezhubi pschez to swoju dowěru. „Bynje tež ja khora wostała," praji wona, „hdyž jenož wjele druhich wotkhorje." Pschi wschěch cžerpjenjach a bolosćžach wobkhowa wona stajnje wjesołu mysl a bohupodatosćž, tak zo derje rozymjesche, druhich zrudnych a tyschnych zawjeselicž. Tu žadasche na dobo w prěnich dnach nowoho lěta swojich krejnych pschecželow, zo dyrbja ju do Philippsdorfa donjesćž, dokelž je wo sluje swjatu cžerpjerku Lidwinu, swoju wosebitu patronku, w tsjoch nocach za sobu widžała a wot njeje napominana była, so do Philippsdorfa donjesćž dacž, hdžež je jej macž Boža něschto zakhowała. Khora wopruwasche tež pobožnosćž k cžesczi swjateje familije a jeje cžěkanja do Egiptskeje. Skónczuje 7. d. m. dopołdnja w 10. hodž. dopjelnichu jeje stajnu próstwu, haczruuje bě khora bóle na mrějacu dyžli na žiwu spodobna, a pschiwjezechu ju do posleschczow cyle zawalenu we derje pschikrytych sankach do Philippsdorfa. — Na puczu hischcže njedaloko Kadec pluwasche khora hischcže krej do rubischka. Hdyž tam dojědžechu, njewjedžesche wona wo sebi a pschińdže hakle za něhdže hodžinu (schtundu) zasy k sebi. Poł hodžiny mějachu ju na hnadnym měscže ležo; jeje słabe wóczko złoži so hnydom na swjeczo s. Marije, zandżeli pak so bórzy zasy. Na posledku praji wona: „Ja dyrbju zasy prjecž; zymny powětr tudy mi dych zastaja." Běsche pak tež tak zyma, zo bě woda w krjepjeńcy zamjerzła. Duž wotnjesechu khoru we posleschczach do mjeńscheje Kadec jstwiczki, jich nětczischoho wobydlenja, hdžež ju cyle bjez sebje położichu. Ani w hodžinje za zhromadnu pobožnosćž khorych postajenu (w dwěmaj hodž.) njedonjesechu ju do hnadneje jstwy, dokelž běsche pschejara słaba. Jenož tohodla dostachu dowolnosćž, zo mózachu tam pschez nóc wostacž. Hižo psched połnocu chcyschе khora rady do hnadneje jstwy donjesena bycž; ale hakle w 1. hodžinje (8. januara) zwolischtej do toho jejnej wothladarcy (jeje sotra a jeje pschecželnica Wilhelmina Donatec) a położischtej ju tam blizko swjeczenoho kamjenja. Sotra khoreje kleczesche pschi hłowach, Wilhelmina Donatec nasrjedž wołtarka a Madlena Kadec k lěwicy. Jedyn z tam postajenych nócnych strażnikow, Langhans z Wiesenthala, běsche pschi durjach. Khora pak běsche, hdyž so tamne tsi za nju modlachu, tak słaba, zo wokoło $^3/_4$2 zczicha swojej sotse praji: „Mi je tak zlě; ja drje wumru, daj mi tola někotre krepki czerstweje wody." Hdyž bě so napiła, chcyschе, zo bychu wótse spěwali. Wone spěwachu lauretansku litaniju, pschi kotrejež spoczatku wona hischcže jedyn krócž krej wuplumy. Hdyž tsi krócž spěwanu próstwu: Marija, Ty strowjo khorych! prajachu, zawoła sotra khoreje na dobo: „Hladajcže nětk sta so džiw! Wona wupschestrjewa swojej nozy!" A woprawdže wobě nozy běschtej z posleschczow wupschestrjenej widžecž. Litanija bu skónczena a nětk sczěhowachu hischcže wótczenasch a dżewjecž strowa-sy-Marijow k czesczi cžěkanja do Egiptskeje z potajnosczu: Jězus, z kotrymž sy do Egiptskeje cžěkała. Pschi tychle modlitwach cžujesche wona słódku wóń, kotraž ju tak posylni, zo swoje wobwjazowace rubischko wot hłowy wza, so

pozběže a praji: „Nětko sym cyle strowa!“ Hdyž bě wodźewace posleschcza na bok sunyła, poklakny sylzy radosce ronjo a wokoschowasche městno zjewjenja z wulkej nutrnosću a dźěsche po skónčenej dźakownej modlitwje, jenož mało podepjerana, po schtrympach do Kadec bydleńskeje jstwičźki, hdźež tsjo druzy straźnicy němi a prosći ze spodźiwanja lědma swojimaj wočźomaj wěricy ju zastupicź widźachu. Wona poje hischcze poskičźenu polinku (sopku) a pósspa pola Kadec. Wot tamnoho zbožownoho wokomiknjenja pak njeczuje wona žanych bolosći, wschě widlischcza so wotstronjene, jeje jědmo a druhe bolace rany na cźěle su cyle zahojene, wona wužiwa kóždu jědź bjez wobcźežnosće, a je, byrnje hischcze jara sucha, tola cźerstwa a strowa. Prěnje dny po wuhojenju dyrbjesche drje takrjec z nowa khodźicź wuknyć a běsche hischcze trochu słaba; tola dźeń wote dnja bu mócnischa a w krótkim njebudźe w jeje cyłym napohladanju niczo wjacy dopomnjecź na prjedawschu hubjenosćź a žałostnu khorosćź. Wobydlenjo wuhojeneje je na torhoschczu w Georgswaldźe w tak njenowanej gmejnskej khěži blizko cyrkwje a fary; tysacy pobudu wob lěto w tejle khěži (jeje nan je posoł pola měschczanskich tśělcow) a su swědcy jeje cźežkeje khorosće, jeje mnohich cźerpjenjow, kotrež wona z pobožnej poddatosću znjese. Wona bě we Philippsdorfje jenož šnjercź pytała (k swojim praji: „tam chcu, byrnje wumrjecź dyrbjała“) a nadeńdźe tam žiwjenjo. Schtóž w tymle podawku wschohomócnu ruku Božu spóznacź nochce, toho wóczko je kaž z hustej młhu a z cźěmnym schlewjerom zawodźete! Praja tola swědkoju tohole nahłoho wuhojenja, zo so njeda wopisacź, schtož su tehdom zacźuwali a zo tónle podawk najwjetscha radosćź jich žiwjenja wostanje. My pak myslimy a prajimy: Spodźiwny je Bóh we swojich skutkach a joho ruka njeje ženje pschikrótschena. Khwała budź jomu samomu, kotryž je na zastupnu próstwu s. Marije tudy k zbožu cźłowjekow skutkował!

Cyrkwinske nowinki a powjesće.

Pruska. W měsće Hamm je cźesćźehódny fabrikant za swojich dźěłacźerjow rjanu cyrkej z cyhelow we gothiskim stylu a tež bydło za fararja natwaricź dał. Druzy fabrikantojo darichu woltař a druhe trěbne wěcy za tónle dom Boži. — Poznański archibiskop hrabja Ledochowski je w Barlinje pobył a wot krala jara počesćeny był. Powjeda so, zo archibiskop pruske knježerstwo prosy, zo by něschto k wołóženju podcźischcźenjow katholskeje cyrkwje w Rusowskej cźiniło.

Z Prahi. Dźeń 24. januara swjecźesche so 25-lětne wopomnjecźo powyschenja archibiskopa wjercha Schwarzenberga hako kardinala. Wón měješe cźichu Božu mschu pschi rowje swjatoho Jana. W 9. hodźinje běsche pontifikalna Boža mscha za njoho w cyrkwi Wschěch Swjatych w pschitomnosći kapitla, wjele prälatow, kaž tež druhich wysokich duchownych a swětnych zastojnikow. Toho runja běchu Boże słužby w druhich prazskich cyrkwjach a w cyłej archidiöcesy. Wjerch Schwarzenberg, nětko jedyn z najstarschich kardinalow po wuzwolenju, je tsecźi kardinal w rjedźe prazskich archibiskopow. — Tudomne towarstwo Józefa Arimathejskoho je końsche kěto 1515 khudych kschesćanow cźesćownje pohrjebacź dało.

Rakuſka. Jene zjenoczenſtwo we Winje wupiſuje tež lětſa zhromadne puczowanjo do ſlubjenoho kraja (Paläſtiny). Wjezenje z cyrobu na morju a kraju budże w druhej rjadowni parneje łódże 430 a w prěnjej 500 ſchěſnakow płaczicz. Puczowanjo naſtupi ſo z Wina 26. a z Trieſta 28. měrca.

Z Roma. Do redakcije nowin „Unita cattolica“ pſchińdże njedawno 100 lirow (nórtow) pětrowoho pjenjezka wot — žida z Modeny z tajkimle pſchipiſom: „Jedyn žid z Modeny, kotryž ſej myſli, zo doſtojnoſcz a njewotwiſnoſcz romſkoho bamža žada, zo njeby był poddan žanoho druhoho krala, a kotryž je pſcheſwědczeny, zo nic jeno w intereſſu (wužitku) katholikow ale tež njekatholikow a tež židow leži, zo by widžomna hłowa teje wěry, kiž na 180 milijonow liczi, kral była, — wopruje k pětrowomu pjenjezkej 100 lirow z tym zamyſłom, zo by ſłužił k dżerżenju ſwětnoho knjejſtwa bamžowoho.“

Z Londona. W jenej katholſkej zhromadżiznje prajeſche tudomny archybiſkop bjez druhim tole: „Jeli ſamo ſtatny wyſchſchi měſchnik Rom wopuſchczi, njebudże do cźmy dalokoho ſwěta cźiſnjeny. 45 bamžojo buchu z Roma wuhnaczi abo njepſchińdżechu ani tam; jeli by ſo toſamo ſchěſczaſchtyrcetomu ſtało, njebudże z toho žadyn ſtrach a žana bojoſcz.“

Jendżelſka. Katholſke cyrkwje a klóſchtry ſo tudy rozmnožuja. Njedawno bu nowy klóſchtyr w kupje Wight njedaloko pſchimórſkoho hrodu kralowny dotwarjeny. Wudawki na twarbu a fundaciju (12,000 puntow ſchterlingow t. j. wokoło 80,000 toleri) je hrabina Klareowa zapłacziła.

Z Jeruſalema. W krótkim poczinje ſo nowa tſěcha na cyrkwi Božoho rowa twaricz město ſtareje. Wo to bě ſo wjele lět jednako bjez katholſkej a ſchismatiſkej cyrkwju.

Chineſiſka. Z pomocu towarſtwa „dźěczatſtwa Jězuſowoho“ bu w lěcze 1864 wukſchczenych 357,000 pohanſkich dźěczi a 24,000 ſyrotkow bu woczehnjenych; w lěcze 1865 bu pokſchczenych 375,794 a woczehnjenych 37,474. — W Pekingu, hłownym měſcze Chineſiſkeje, wotmjetaja ſtarſchi ſwoje dźěczi jara huſto, pak je kładu na měſchczanſkeje murje, pak cźiſnu je do měſchczanſkich hrjebjow, hdźež je kſcheſczenjo na połoju wot pſow wobkuſane, z mrowjemi, muchami a druhim njerjadom pokryte namakaju. Provikar chinſkeje provincy Suczen k. Mabilleau (kiž je 29. ſeptembra 1865 hako martraŕ wumrjeł) piſaſche w ſeptembru l. 1864 pſchedſydże mjenowanoho towarſtwa, zo je woſebje w poſlenich wósom měſacach wjele dźěczi wot ſwojich ſtarſchich ſkóncowanych było, a to hłoda dla, tak zo ſu někotſi tež mjaſo ſwojich dźěczi jědli; dwě dźěſczi widžicy, zo ſtarſchej mjaſo jeju bratra jěſtaj, ſkoczi ſchtej do rěki a wuńdżeſchtej tak podobnomu woſudżenju.

Amerika. Do Texasa je w oktobru 21 duchownych z Francózſkeje pſchijěło, mjez nimi 7 Polakow, kotſiž nětko duchownſku ſłužbu w tamniſchich cźěſkich woſadach wobſtaraja. — W novembru wróczi ſo do katholſkeje cyrkwje we Hagerstownu (w Marylandſkej) k. Steward, prědaŕ němſko-reformowaneje woſady we Pittsburgu, ze ſwojej mandżelſkej.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Kulowa. Pischczele we naschej farskej cyrkwi su nětko cyle hotowe, tutón krasny skutk, natwarjeny Bohu k czesczi a wosadze k wjeselu a powyscheniu pobožnosczе. Wysokodostojny duchowny konsistorij w Budyschinje je hnadu měł, nam stare pischczele tachantskeje cyrkwje za 300 tolerjow wotstupicz; k. Jank z Kamjenca je tele pischczele z wuschiknej ruku wuporjedjał a we naschej kulowskej cyrkwi zasy zestajał. Pischczele mějachu sprěnja 25 klinczacych hłosow, někotsi wosadni dobroczerjo pak dachu wot k. Janka hischcze nowy posawnski hłós za 68 toleri pschidżełacz, tak zo nětk pischczele z mócnym hłosom nasch rjany dom boži napjelnjeja. Pjenjezne wukłožki za pischczele wuczinja: 1) kup 300 tolerjow; 2) pschiwoženjo z Budyschina do Kulowa na pjecz wulkich wozach 55 tol.; 3) pódlanske twary we kulowskej cyrkwi (pschitwar za dujadła, schpundowanjo a zahajenjo khora atd.) 480 tol.; 4) knj. Jankej za porjedženjo a natwarjenjo 350 tol.; 5) tomu samomu za nowy posawnski hłós 68 tol.; po tajkim hromadze 1253 tolerjow. Tele pjenjezy (z wuwzaczom tych pomjenowanych 68 tolerjow za posawnski hłós) buchu zakońcy po tseczinje nawdate wot hnadneje knjenje we klóschtrje Marijnej Hwězdze hako patrónki kulowskeje cyrkwje, wot kulowskeje měschczanskeje pokładnicy a wot zasarowanych wosadnych wsow. Bóh chcył wschitkim bohacze zapłaczicz, kiž su twarjenjo naschich pischczelow spěchowali a podpjerali; knjeza Janka z Kamjenca pak poruczamy hako mudroho a tunjoho twarca wschitkim cyrkwinskim wosadam.

Z Wotrowa. Za naschu farsku cyrkej su w tu khwilu nowe stacijony w Ostritzu skazane; wone budza wjele wjetsche dyzli nasche dotalne. Tez je so tudy za nowy wulki zwón hromadzicz počzało. Hdyž běsche jedyn dobroczeŕ k tomu 150 toleri wustajił, su nětko druzy wosadni na te same wotmyslenjo hody na woltaŕ swój wopor składowali, kotryž posleni pokšta toleri wuczinja. Jim wschitkim zapłacz Bóh! — A dokelž k wschomu dobromu tsi wěcy słuscheja, bu naschej cyrkwi k božomu dżěsczu hischcze nowy rjany krónski swěczнik darjeny wot Hany, mandżelskeje Jakuba Schimana (Brankaczka) z Kanec. Bóh daj tej mjeztym wotemrjetej dobroczerčy nascheje cyrkwje nětko w tamnym žiwjenju swěczicz te wěczne swětło!

Z Wotrowa. W zańdżenym lěcze je so w naschej wosadze 11 dżěczi narodżiło. Pschipowjedanych bu 9 mandżelstwow, wěrowane pak 4. Wumrjeło běsche 11 wosobow, mjez nimi dwě dżěsczi. K Božomu bliđu běsche 1147 wěriwych. W.

Należnosczе towaŕstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kotsiž su zapłaczili): kk. 22. faraŕ Schneider z Kulowa; 23. wuczeŕ Jakub Schołta z Koczinej; 24. tachantski vikar Dienst z Budyschina; 25. schulski direktor Scholta z Budyschina; 26. Marija Wjerabec z Radworja; 27. M. K. z Radworja; 28. kubleŕka Marija Ryczerjowa z Nuknicy; 29. žiwnosczeŕ Jurij Lebza z Nuknicy; 30. pschekupc Jan Domanja z Khrósczic; 31. žiwnosczeŕ Jakub Domanja z Kuscza; 32. Jana Haberkowa ze Židowa; 33. Pětr Hascha ze

Zajdowa; 34. pschekupc Michał Polan z Mnischonca; 35. kubleŕ Pětr Tuczman z Bozankec: 36. kapłan P. Schekta z Kulowa; 37. kapłan Wowczeŕk z Kulowa; 38. P. Marian Suchi z Rózanta; 39. Jurij Kózleŕ z Nowoslic; 40. kubleŕ Michał Czórlich z Jawory; 41. kubleŕ Mikławsch Zarjenk z Jawory; 42. kubleŕ Mikławsch Wawrij z Jawory; 43. korczmaŕ Michał Bisolt z Jawory; 44. Michał Rjencz z Jawory; 45. Mikł. Krawc z Jawory; 46. Pětr Krawc z Jawory; 47. Pětr Bryl z Jawory; 48. kublerski syn Jan Krawczik z Jawory; 49. Michał Rjencz z Mitoczic; 50. M. Hórnik z B.; 51. hejtman Michał Schwejda z Panczic; 52. mkynk Jurij Wawrik z Kanec; 53. rendant Michał Besser z Marijneje Hwězdy; 54. zankaŕ Jan Schokta z Panczic; 55. schwalcza Madlena Ryczerjowa z Mikoczic; 56. murjeŕ Mikł. Nowak z Kanec; 57. pjekaŕ Pětr Zelnak z Kukowa; 58. khěžkaŕ Hanski z Panczic; 59. kubleŕ Jakub Pjech z Baczonja; 60. kubleŕ Michał Pjech ze Swinjarnje; 61. kapłan P. Tadej Natusch z klóschtra Marijneje Hwězdy; 62. N. N. pschez P. Tadeja; 63. N. N. pschez P. T.; 64. Jakub Lukasch z Budyschina; 65. Marija Mjenjec z Czemjeric; 66. Dr. Pětr Duczman (Deutschmann), lěkaŕ w Budyschinje; 67. faraŕ Wjels z Wotrowa; 68. pschekupc Mikł. Schokta z Wotrowa; 69. kubleŕ Jakub Kuschanski z Wotrowa; 70. Mikł. Böhme z Wotrowa; 71. Mikł. Rjencz z Wotrowa; 72. Karl Nowak z Kanec; 73. Pětr Röthig z Kanec; 74. Jakub Schokta z Kaschec; 75. Mikł. Koch z Krěpjec; 76. Pětr Weclich ze Zuric; 77. Jak. Krawczik ze Zuric; 78. Mikł. Cyž ze Zuric; 79. Boschij Weclich ze Zuric; 80. Mich. Schpihel z Radworja; 81. wuczeŕ Rósmij z Němcow; 82. M. Natuschowa z Czemjeric; 83. prämonstrat Cyrill Zidek z Innsbrucka; 84. Jan Kral z Czemjeric; 85. Marija Czemjerina z Czemjeric; 86. kubleŕ J. Rězak z Bělczec; 87. Madlena Schołczic z Jawory; 88. kubleŕ Mich. Mróz z Kamjenej; 89. Madlena Bjarschowa z Khelna; 90. kublerka Madlena Wiczazowa z Prawoczic; 91. khěžkaŕ Jak. Schócka z Hórkow; 92. žiwnoschczeŕ Jak. Bur z Jaseńcy; 93. žiwnoschczeŕ P. Just z Jaseńcy; 94. Jakub Wawrik z Noweje Wjeski; 95. Mich. Bětka ze Smjeczkec; 96. žiwnoschczeŕ Mich. Haschka ze Sulschec; 97. Michał Cyž z Budyschina; 98. kubleŕ Jak. Rab ze Zuric; 99. kubleŕ Jak. Smoka z Kaschec; 100. kubleŕ P. Smoka z Wotrowa; 101. Pětr Czumpjela z Wotrowa; 102. Jak. Rjencz z Kaschec; 103. Mich. Bulank z Wotrowa; 104. Jakub Schěrak z Neuhofa; 105. Hana Czemjerina z Neuhofa; 106. administrator P. Benno Kral z Rózanta; 107. Khata Suchec z Rózanta; 108. mkynk Mich. Lipicz ze Sernjan; 109. Michał Kuba z Pěschec; 110. Jak. Bělk z Pěschec; 111. Madlena Wawrikowa z Radworja.

Dobrowólne dary: kubleŕ Jan Kral z Czemjeric 5 ngl.

Corkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczeny: Emil Brunó Anton, syn Emila Peŕáka, direktora fabriki w Hajnicach. — Zemrjeta: Julia, mandz. Emila Peŕáka z Hajnic.

Z Wotrowa. Wěrowanaj: Michał Bräuer ze Stareje Cyhelnicy a Madlena Ryczerjec z Wotrowa. — Zemrjeta: Madl., m. Jurija Pelca z Wotrowa.

Z Radworja, w januaru. Kschczeni: Marija Augusta, dz. Jana Zimmera, korczmarja we Nowych Boranecach; K. August, s. Michała Brankaczka z Radworja; Jakub, s. Jana Delana, wobydlerja we Lutowczu; Hańža W., dz. K. Augusta Nawki, wobydlerja we Khelnje; Mikławsch, s. Mikławscha Spana, wobydlerja we Radworju. — Wěrowanaj: Jurij Czórlich, khěžkaŕ we Zdzeri a Madlena Rjeczkec ze Zdzerje. — Zemrjetaj: Hańža Schmidtec z Radworja, 68 l. 7 měs.; Pětr Wiczaz, wumělkaŕ z Czornoho Hodlerja, 67 l. 11 měs.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 4. | 16. februara 1867. | Lětnik 5.

Romske katakomby

a jich wažnosćź za katholsku cyrkej.

(Skónčenjo.)

Te hischcze wobstejace katakomby, wot kotrychž je wjele do prěnjoho lětstotka sahachych, buchu a su we najnowschim času ze wschej pilnosću pschepytane; pschetož wone wobkhowaju nic jenož wopomniki kschesćańskoho wumjelstwa wot 1.—4. lětstotka, ale dawaju tež swědčenjo za wěrnosć naschoje swjateje wěry, dokelž so wulka mnohosć cžełow swjatych martrarjow we nich namaka, kiž su zdobom po japoschtolskich časach za naschu wěru swoju krej a žiwjenjo dali. Nic mjenje wažne kaž za wěru pschezcyknje, su wone pak tež za wěste wěrnosćze naschoje wěry wosebje, kiž so wot njewěriwych we naschim času a to z njeprawom zacžisnjeja. Tak namakaju so tam njezaprějomne slědy a dopokazy za wobstejenjo naschich sydom swjatych sakramentow. Njekatholscy maja dwaj abo tsi sakramenty a njechadža wot druhich 4 abo 5 nicžo wjedžecź, wudawajo, zo jich tež wjacy njebě we prěnjej kschesćańskej cyrkwi. Schto chcedža k tomu rjec, hdyž katakombh, z kotrychž wjele do 2. lětstotka sahaja, potajkim skoro hacž do japoschtolskoho časa, jich něschto druhe wucža? Schtóž najstarschim swjatym cyrkwinskim wótcam wěricź njecha, tón dyrbi tamnym cžěmnym halam a komoram wěricź, hdyž je wopyta a we nich matu khwilku so wobhladuje.

Zastup do cyrkwje so sta ze kschcžeńcu, kiž po cyrkwinskej ryczi hako druhi narod za wěcžne žiwjenjo płacži. (Jan 3, 4.) Na spocžatku cyrkwje su kschcžeńcu z wjetscha wotroscženi dostali, pohani mjenujcy, kiž buchu najprjedy we Khrystusowej wucžbje rozwucženi a po dospołnym rozwucženju a pruhowanju po swjatej kschcžency žadachu. Tajcy na kschcžencu pschihotujomni rěkachu katechumeni, kiž pod wobkedžbowanjom jenoho „mischtra" stejachu a w joho pschitomnosći też wěste dźěle bożeje

ſłużby ſłyſchachu. We pohanſkim Romje, hdźež kóždomu, kiž we 1.—4. lětſtotku kſcheſczanſkej cyrkwi pſchiſtupicz chcyſche, najboloſczíwſcha ſmjercz hrożeſche, njemóżeſche pak lohko rozwuczenjo tajkich katechumenow ſo ſtacz, runje kaž wudźělenjo ſakramenta; tohodla zhromadźichu njebojazni a za ſpomnoženjo duſchow zahorjeni ſwjeczi martrarjo tamnych wuczownikow abo katechumenow we wobſchěrnych podzemſkich halach katakombow a pſchihotowachu jich na kſchczeńcu. Hale k tomu poſtajene ſu cementowe a ſkałojte komory bjez woltarja, bjez ſwjeczatkow na ſczěnach, bjez kóždoho wopiſma abo ſymbola. Jenoż někotre ſazojte dźěry po bokach pokazuja wopytarjej, zo ſo junu w nich lampy ſwěczachu; kamjeńtna ławka pak, kiž po tſjoch bokach komory běži, kaž kamjeńtny ſtólczk pſchi durjach pokazujetaj, zo je tudy junu wucžeŕ był a joho pſchipoſłucharjo (katechumeni).

Kaž katakombły pokazuja, zo ſo w nich rozwuczenjo katechumenow wudźěleſche, tak pokazuja wone tohorunja, zo je kſchczeńca ſama w jich cźěmnojtych halach wudźělena była. Katakomba ſwjateje Hańże wopſchija cźeſcźowne měſto „k žórłam ſwj. Pětra“ abo měſto, „hdźež ſwjaty Pětr kſchczijeſche.“ Tež namakaju ſo we wjacorych hiſchcze ſlědy podzemſkich kſchczeńſkich ſtudnjow, we kotrychž ſo kſchczeńca pſchez „podnurjenjo do wody“ wudźěleſche. Wyſche tutoho waſchnja kſchczeńcy wobſtojeſche, kaž tam na ſczěnach namakane ſwjeczatka a „kſchczeńſke karany“ pokazuja, hižom na ſpoczatku cyrkwje tež te waſchnjo, khorych a druhe parſchony, kiž běchu wot cyrkwje wěſtych winow dla wuwzate, pſchez „wobleczo z wodu“ wukſchczicz; ſwjeczatka kſchczeńcu takle pſchedſtajace pokazuja na tſeczi lětſtotk. Najlěpje zdźerżany kſchczeńſki wopomnik je wulka wodowa ſtudnja we katakombje Pontiana, na kotrejž ſo kſchczeńca Khryſtuſowa we Jordanje wotznamjenjuje. Wobhladuja-li ſo napiſma na jednotliwych rowach, dowidźi ſo, zo wone nic jenoż na kſchczeńcu wumrjetoho pokazuja, ale tež na nutskownu pſchez nju doſtatu hnadu a nutskowne pſchewobrożcenjo abo zaſynarodźenjo cźłowjeka k wěcznomu žiwjenju. Tak rěka jene rjane napiſmo: „Jow wotpocžuje Fortunatian, zaſynarodźeny we njebjeſkej wodźe a wěcznje žiwy we měrje; jene druhe: „Jow drěma Achillia, hakle we krótkim wobſwětlena; wona bě žiwa jene lěto a tſi měſacy.“ Jene tſecze takle: „Swojomu najlubſchomu ſynkej Severiej nan Laurentius; 4 lěta 8 měſacow a 5 dnjow ſtary, bu wón 7. januara wot božich jandźelow wotwjedźeny. Skoro na wſchěch rowach namaka ſo znamjo kſchczeneho cźłowjeka, mjenujcy „rybiczka“ pak ſama za ſo, pak pſchedſtajena, kaž ſo wona wot jenoho japoſchtoła we ſyczi abo na wudźe wucžahuje, po wuprajenju Tertulliana, kiž piſa: „My ſmy rybiczki po rybje Jězuſu Khryſtuſu (grichiſcy **IXOYC**, cźitaj ichthys); my ſmy rybiczki narodźene we wodźe a pſchez joho ſpomožnu móc (t. r. ſwjatu kſchczeńcu wumožene.*)

Po rjedźe katechismuſa ſczěhuje na kſchczeńcu firmowanjo, we cyrkwi „zygl“ abo „wobzyglowanjo“, kralowſke „žałbowanjo“ abo jenoż „znamjo kſchiża“ mjenowane (dokelž biſkop pſchez žałbowanjo kralowſke znamjo kſchiża takrjec hako wojeŕſki

*) Toho dla rěkaſche tež kſchczeńſka ſtudnja piscina t. j. rybnica, w kotrejž ryby ſo wobkhowaju a woczahnu.

wopon hako zhgl kſcheſczanej na czoko ſczini). Wone bu w prěnjej chrkwi hižom dźěczatkam po ſwjatej kſchczeńcy wudźělene a bě tak prajo skónczenjo kſchczeńcy. Symbol firmowanoho widźi ſo we běłym hołbiku (Matej 3, 16); dokelž wón Ducha ſwjatoho doſta a pſchez njoho móc, zo móže z lochkoſczu hołbika wſchě zadźěwki (we wěrje a za wěru) pſchelětacz a pſchewinycz. Napiſma na firmowanjo wumrietoho pokazowace, maja ſłowa: „duch“, „ſwj. duch“, „ſwj. boži duch“ abo „duch knjeza.“ Tak praji jene napiſmo z lěta 269: „Tutón kamjeń ſtaji Leukes Severje, ſwojej najlubſchej dźowczičzy a jejnomu ſwjatomu duchej“; jene druhe grichiſke najſkerje z prěnjoho lětſtotka takle: „Tu wotpoczuje mjaſo Julije Evariſty Boha lubowaceje; jeje duſcha, pak wobnowjena pſchez ducha Khryſtuſa, bu we jandźelſkej ſchtaktnoſczi horje wzata do Khryſtuſowoho kraleſtwa.“ Na pohrjebniſchczu mandźelſkeju dowidźa ſo ſczěhowace ſłowa: „Jeju kſchczijeſche a žałbowaſche (**Lavit et unxit**) měſchnik Probianus.“ Te najrjeńſche ſłowa ſo pak namakaju na jenej wopomnjeńſkej tafliczy ze 4. lětſtotka (drje wot bamža Damaſa zeſtajene) a ſu tajke:

Wobzyglowa jow najwyſchoho paſtyrja ruka te wowcy,
Zmyte, kiž buchu w njebjeſkej rěczy wot kóždeje winy;
Pſchińdź ſem, w kužele rodźeny, hdźež duch ſwjaty cże woła,
Swoje tu dary wudźělejo wón z miłoſczu bójſkej.
Wukń pſchez doſtaty kſchiž ty czěkacz wichoram ſwěta,
Krucze też pohnuty k tom' pſchez ważnoſcz tutoho měſta.*)

Najwjacy wopokazmow namaka ſo na najſtarſchich pohrjebniſchczach we katakombach za najſwjeczišchi ſakrament wołtarja, runjež tudy jenož najnuzniſche ſobudźělimy. Wotznamjenja na tutón najſwj. ſakrament pokazowace pſchedſtajuja nic jenož materiu k tomule ſakramentej, ale też woprawdźitu pſchitomnoſcz Jězuſa Khryſtuſa, pſchežohnowanjo, łaž ſo na božej mſchi ſtawa, a winowatoſcz tutón najſwjeczišchi ſakrament doſtacz a k njomu ſo modlicz. Prěni ſymbol (znamjo) tohole ſakramenta ſu piſmiki **IXΘYC**, ſchtož hako ſłowo tak wjele je kaž: ryba**) abo hako piſmiki wot ſo wotdźělene dawa pjecz ſłowow: Jězus Khryſtus, Syn Boži, Wumožnik. Tak rěka jene z rybu a kótwicojtym kſchižom debjene napiſmo:

Czeſczowna Maritima, zhubiła njeſſy najſtódſche ſwětko; [Knjeza.
Dokelž ſy njeſła pſchi ſebi **IXΘYC**, ſtworjenjow njeſmjertnoho
Twoja nazbóžna luboſcz wuzběhnje cże do wěcznoho.

Napiſmow z rybjacej podobiznu je nimale 30 a doſahnu wſchitke hacž do tſjoch prěnich lětſtotkow. Husto ſo trjechi, zo je pola znamjenja „ryby“ też ſymbol khlěba. Tak ſo namaka we pohrjebniſchczu Luciny (do kotrohož ſo najbóle zemjanſcy

*) Na tymſamym měſcze bu we ſtarej vatikanſkej baſilicy wot bamža firmowanjo wudźělane.

**) Ze ſtarožitnoſczow židowſkich wěmy, zo ſu židža podobiznu „rybiczki“ jara czeſczowali a hako ſpomožne potajne znamjo na ſwojich pjerſchczenjach a pjeczatach wuryte měli, tohodla najſkerje, dokelž za to dźeržachu, zo je ryba jenitke ſtworjenjo było, wot zaklecza lijency wumzate (kaž Khryſtus wot zaklecza hrěcha). Dale ſłużeſche ryba wot najſtarſchich czaſow ſem k jědźi, ſchtož ſobu pokazuje na doſtaczo Khryſtuſa pſchi woprawjenju.

hrjebachu) we prěnej hali na sczěnje swjeczo jeneje na wodze płowaceje ryby, kiž na swojim khribjeczе plecženu korbałku z 5 khlěbami a schkleńczany kheluschk czeŕwjenoho wina njese, bjezdwělne pschedstajenjo khlěba a wina, kiž po wěrje nascheje cyrkwje pschez wschohomócnosczˊ IXΘYC do Khrystusowoho czěła a krewje so pschewobroczi. Hnujace wotznamjo najswj. sakramenta namaka so we katakombach w druhej komorje, w kotrejž so we 3. lětstotku bamžowje hrjebachu. Blizko rowa jenoho bamža widži so pschi rowje swjeczo, kiž woporne blido pschedstaja, na nim leži khlěb a ryba we plackojtej schkliczych, na kotruž muski we czeŕwjenojtym mantlu požohnujo ruch wupschěstrjewa; — jomu napscheczo pak widži so žoniny wobraz, kiž klecžo swojej ruch zběha a so modli. Stajimy-li we myslach na město muskoho měschnika, na žonine město wěriwy lud abo swj. Mariju hako zakitarku a zastejerku cyrkwje, dha mamy wobraz pschežohnowanja na božej mschi we tsecžim lětstotku. Kotry protestant mohł dha pohorschk bracz na naschej božej mschi, hdyž tola tajke a podobne wobrazy z najprěnschich czasow cyrkwje wobhladuje? Nam katholikam móža tajke z ruku pschimliwe wopokazma z najprěnschich lětstotkow jenož witane bycz, pschetož wone nam pokazuja, zo to, schtož my wot swj. sakramenta a božich słužbow dzensa hischcze mamy, žane pschiwěrki abo lud zaslepjace wunamakanja pózdnischoho czasa njejsu, ale krucze postajene wěrnosczе (**dogmata**) prěnjeje japoschtolskeje cyrkwje!

Krocžimy-li k schtwórtomu sakramentej, k „pokucze“, kiž ma ze zasyhwróczenjom hrěschnika k Bohu czinicz, dha namakamy skoro we wschěch komorach katakombow za wudželenjo tohole sakramenta we starym czasu najjasnische wopokazma. Wschudžom wopytarjej swjeczo „dobroho pastyrja“ napscheczo stupa, na lampach, schkleńcach a pohrjebnischczach, druhdy kumschtuje druhdy bjeze wschoho kumschta wuryte wot ruki błóckowarja. Najbóle njese dobry pastyŕ wowcu abo (hako symbol hrěschnika) kózlika na swojimaj ramjenjomaj, kaž tele swjeczatko hischcze husto wuhladamy; husto widži so kózlik na joho ramjenjomaj a k joho prawicy, bjezthym zo (njewinowata) wowca k joho lěwicy so namaka, schtož chce prajicz, zo ma hrěschnik, kiž so polěpschi, pola Boha hischcze město czesczе psched njewinowathym, kiž pokuty njetrjeba. Su tež swjeczatka, kiž pokazuja, zo je Jězus móc hrěchi wodawanja japoschtołam a jich sczěhowarjam podał. Tak widžimy we katakombje Kallista, kak jedyn japoschtoł dobromu pastyrjej (Khrystusej) tu zhubjenu wowcu pschiwjedže a so k tomu pschihotuje, tež druhe zady njoho stejace pschiwjesczˊ, — a kak te posluschne a japoschtołej zwólniwe z deschczom hnady so wobkrepjeja (rosu hnady abo wodaczo hrěcha dostanu; po Jan. 20, 23). Tež namakaju so we pohrjebnischczu swj. Hanže slědy wot spowjedže do wuschow a krutoho staroho waschnja, kiž hrěschnikow hacž do czasa polěpschenja wot cyrkwje a božich słužbow atd. wuzankny.

Najmjenje wopomnjenskich dopokazmow dawaju nam hacž dotal katakombh wot sakramenta poslenjoho wolijowanja. Hižo we prěnjej cyrkwi bu tutón sakrament khoromu po spowjedži wudželeny kaž dzensnischi dzeń; k najmjeńschomu to zjawnje dowidžimy ze spisow najstarschich cyrkwinskich wótcow. Najwažnischi dopokaz za tutón sakrament, kiž so wot mnohich cyrkwinskich starožitnosczerjow

naſpomina, je mały kaſchczik ze złoczanej tafliczku (najſkerje ze druhoho lětſtotka), na kotrymž ſo grichiſke napiſmo namaka: „O kſchižo wuczišcz mje! — Ja wopſchiſaham tebje, ſatanje, zo ty ženje wjach ſwoje město njewopuſchczišch we mjenje Knjeza, živoho Boha. — Tak pſchedczitane we bydlenju teje ſamſneje, kotruž ſym žałbował.“ Hacž pak tele wopſchiſahanjo a žałbowanjo ſo runje na poſlenje wolijowanjo złožuje, njechadža woni z wěſtoſczu wobkruczicz. Tola dowidži ſo, zo je hižom we najprěnſchim czaſu móc ſwj. kſchiža napſcheczo złomu duchej (exorcismus) trjebana była, kaž to hiſchcze ſo ſtawa pſchi ſwjatej kſchczeńcy.

Wulki kamjeń poſtorka je za njepſcheczelow cyrkwje ſakrament měſchniſkeje ſwjeczizny, pſchetož dawa božej cyrkwi fundament (widžomnoho wjerćha) a twjerde ſtołpy (biſkopow) božomu ludej pak we cyrkwi ſwojich paſtyrjow a rjedžiczerjow. A tohodla je tež jara ważne, wjedžecz, zo je z tymle ſakramentom we japoſchtołſkich czaſach a prěnich lětſtotkach runje tak dżerżane było kaž nětk po 19 lětſtotkach. Katakomby nam powjedaju cyłu cyrkwinſku hierarchiju a pokazuja, zo je we njej dżens hiſchcze ta ſama porjadnoſcz kaž we prěnim lětſtotku cyrkwje. My trjechimy w katakombach wosebje twarjenu komoru k pohrjebanju bamżow, namkamy tam jich mjena a lěta jich regirowanja, njezaprějomne znamjo, zo bamż hižom pſched 19 lětſtotkami runje tak nuzny bě kaž dżenſa. My widžimy na jednotliwych pohrjebniſchczach napiſmo **EPISCOPUS** (biſkop) abo **SACERDOS** (měſchnik) a to nam praji: zo pod tajkim wopomnikom biſkop wotpoczuje. We najprěnſchim czaſu rěkaſche biſkop tež **sacerdos** (= měſchnik), dokelž po prawym jenož wón ſwjaty wopor božeje mſchě woprowaſche a jenož we nuzy abo zadżěwany ſo wot **presbytera** t. j. pod nim ſtojacoho duchownoho zaſtupicz daſche. Po biſkopu mjenuja grichiſke a łaczanſke napiſma: **presbytera, diakona** (druhdy tež miniſtrator t. j. ſłužobnik mjenowany), **subdiakona, lektora** (prědkczitarja) **exorcista** (wopſchiſaharja), **akoluthow, ostiarijow a fossorow** (rowrjerjow). Foſſorowje mějachu bjez wſchitkimi nizkimi cyrkwinſkimi ſłužownikami najczežſche dżěło. Jim bě po prawym dżěło pſchicpěte, tamne podzemiſke chódby, hale a prózniency, kiž ſo mile daloko we katakombach rozſchěrjeja, wudżełacz a do nich cżěła ſwj. martrarjow a prěnich kſchczeſczanow pohrjebacz. Dokelž tele jich dżěło žałoſnje wjele ſtrachow ſobu pſchinjeſe a wjele kſcheſczanſkeje zmužitoſcze a ſczerpnoſcze žadaſche, wuznamjeni jich cyrkej we prěnich lětſtotkach pſched druhimi wěriwymi pſchez to, zo jich do rjada cyrkwinſkich ſłužownikow ſtajeſche a k tomule hamtej dowjedże. Swjaty Hieronymus mjenuje jich klerikow (t. j. do klerusa pſchiſłuſchacych) a praji: zo woni winowatoſcz mějachu, krawne cżěła ſwjatych martrarjow do płatnych rubow zawalicz, row (jamu) z kamjenjemi wupołožicz a cżěła do nich pſchiſtajicz. Dale wón piſa (**epist. ad Rusticum**): „Na najnižſchim ſkhodżenku cyrkwinſkich ſłužownikow ſteja foſſorowje, kiž ſu ſtajnje napominani, po Tobiaſowym pſchikładże morwych pohrjebacz, zo bychu pſchez ſwoje dżěło ſo ſtajnje dopomnili na pſchichodne horjeſtaczo mjaſa a wſcho radu a Boha dla cżinili.“ Woni mějachu row pſchez zaſtajenu kamjentnu taflu zacżinicz a na tu taflu ze ſwojim błóckom tež wſchelake podobizny, znamjenja a ſwjeczatka wudypacz, kaž n. p.

jehnjatko, hołbika, kſchiž, mjeno Khryſtuſowe, wolijowu hałzu, mjecž, martrowny grat atd. Tež pſchiſtajichu woni druhdy we ſchkleńczanych kryſtallowych ſudobjach nazběranu krej ſwj. martrarjow, kaž ſo wjele tajkich ſudobjow we katakombach hiſchcże namakaju. Cyrkwinſka ſłužba foſſorow pſcheſta z pſcheſtaczom ſurowych pſcheſczěhanjow a z wróczenjom měrniſchich czaſow za cyrkej a wěriwych. Kaž katakombky wot ſpodźiwnoho duchownoho porjada cyrkwinſkeje hierarchije a ſwjatych winowatoſczow jeje ſtawow ſwědcža, tak dawaja nam tež druhe ważne zjewjenja; wone wopokazuja: zo je cölibat abo nježenjenoſcź duchownych (kotryž po wuprajenju njekatholſkich napſcheczo božej woli a ſwjatomu pismu bycź dyrbi) we prěnich czaſach cyrkwje runje tak wobſtejał, kaž we nětcziſchim czaſu, pſchetož njenamaka ſo žane jednitke napiſmo na rowje presbytera (wot biſkopow ſo ſamo rozymi), kiž by nam pokazało, zo by pſchi nim tež joho mandźelſka wotpočžowała, bjeztym zo tola napiſma na rowach wſchěch mandźelſkich to wopſchijeja. — A zo je ſakrament měſchniſkeje ſwjeczizny wot biſkopa pſchez napołożenjo joho rukow wudźelany był, kaž to hiſchcże ſo ſtawa, je po pſchepytanjach we katakombach tež wjacy dyžli k wěrje podobne. W katakombje ſwj. Hermeſa mjenujcy namaka ſo ſrjedža wjele bibliſkich ſwjeczatkow jedyn wobraz, kiž bjezdwělnje wudźělenjo tutoho ſakramenta pſchedſtaja. Młodženc we dołhej ſukni (podobnej nětcziſchej albje, kiž duchowny ſpody cyrkwinſkeje draſty ma) kleczo kaž ſo modlicy je ze ſwojim wobliczom ludej pſchiwobroczeny. Pſched nim pak je na wobrazu powyſcheny ſtólczk (cathedra) widźecź, na kotrymž ſtary czeſczowny muž ſteji a na młodźenca ſwojej ruky wupſchěſtrjewa.

Skónczinje dawaja katakombky tež ſwědczenjo za poſleni ſakrament, mandźelſtwo. Po wuczbje wſchelakich nowotarjow njeje mandźelſtwo žadyn ſakrament a njetrjebataj mandźelſkaj tež žane cyrkwine požohnowanjo a móžetaj, jelizo najmjeńſchu pſchiczinu mataj, zaſy rózno hicź a ſo wopuſchczicź. Nic tak po wuczbje naſcheje cyrkwje; po jeje wuczbje je mandźelſtwo ſakrament wot Khryſtuſa nutsſtajeny; mandźelſtwo je njerozwjazajomne, hacž do ſmjercże trajace a potrjeba tohodla tež požohnowanjo a wudźělenjo pſchez cyrcej. Na najjaſniſcho ſo tale ſwjatoſcź mandźelſtwa a nutsſtajenjo wot Khryſtuſa pſchedſtaji na picznych kheluſchkach, ze kotrychž pſchi kwaſnych wjeſołoſczach pijachu. Wone maja najbóle napiſmo: „Njech ſtaj žiwaj we Bohu“ a pſchedſtajeja nawoženju a njewjeſtu, kak ſebi bjez ſobu prawu ruku dawataj, ſrjedža nieju je widźecź pak Khryſtus ſam (abo ſymbol Khryſtuſa), pak kaž wón jeju krónuje. Na tajkim ſudobu wuhladataj ſo nawoženja a njewjeſta kaž pſched wołtarjom kleczacej a wyſche nieju jeju krónowacy zbóžnik k znamjenju: zo je mandźelſtwo, kaž ſ. Pawoł praji, ſakrament we Khryſtuſu a cyrkwi. Khwalbne ſłowa na pohrjebniſchczach mandźelſkich, kaž: „Tón wotemrjety (ta) bě ze mnu we ſwjatym mandźelſtwje žiwy (žiwa)“, „bě pſchikład njewinotoſcże a cžiſtoty“, „bě połny ſwjateje ſwěrnoſcże a luboſcże“ — pokazuja zjawnje, z kajkej ważnoſczu kſcheſczenjo wot mandźelſtwa hako ſakramenta myſlachu. Symbol za tutón ſakrament ſtaj dwaj na wolijowych hałzkach wotpočžowacaj abo z jeno ho nopaſchka pijacaj hołbikaj. P. L.

Cyrkwinske nowinki a powjesce.

Němska. Z Barlina. Sylnje so powjeda, zo budże probst pschi cyrkwi s. Hedwigi, kiž je tež najwyschschi wojerski duchowny w Pruskej, na biskopa powyscheny.

Schwajcarska. Dobroczinwy klóschtyr na horje Sankt Gotthard zastara konsche lěto nimale 9000 khudych puczowarjow wschelakich ludow, z kotrychž 63 khorych a napoł zmjerznjenych dleschi czas lěkowasche. Dokhody 8507 frankow (nórtow) njedosahachu na wudawki; duž su knjezerstwa wschěch kantonow hromadżenjo darow za tónle klóschtyr dowolike.

Rakuska. W cyłym mócnarstwje je 443 jesuitow.

Z Roma. Boži dżeń wumrje 70lětny franciskan P. Ladisław, kiž w klóschtrje Ara coeli swjate żiwjenjo wjedżesche. Wón bě Polak a hakle psched někotrymi lětami do Roma pschischoł. Schěsćż dnow běsche joho cžěło w cyrkwi wustajene a wjele luda, tež najwosobnischoho, so tam zhromadżowasche. Psched pohrjebanjom rubachu jomu hischcże jedyn krócż żiłu a krej hischcże pokaje běżesche, wobliczo bě czerwjene, każ pola spjacoho.

Z Jendżelskeje. Mjez tym zo zastojnikoju ruskoho khěżora katholskich wobydlerjow pólskoho kralestwa ze surowej mocu potkóczeja a katholsku wěru we tamnych krajinach wukorjenicż so prócuja: skhadża naschej cyrkwi wjesoła nadżija w Jendżelskej, a pschihotuja so tam dobycża, na kajkež psched schěsnacże lětami sebi cżłowjek ani pomyslicż njewěrjesche. Hdyż we lěcże 1850 kardinal Wiseman jendżelsku zemju nastupi, zo by duchownski rjad znowa założił we kraju, hdżež bu prjedy bożu mschu dżerżecż abo słyschecż ze smjercżu khostane: njestaji wón swoju nadżiju na sudnistwa a knjejstwo, ale na dobre zmyslenjo, strowy rozom a sprawne rozsudżenjo jendżelskoho luda, kotryż běsche dotal jeno kžě a njewěrnoscż wo katholskej cyrkwi słyschał. Joho dowěra njesesche rjane płody, a joho sczěhowař, arcybiskop Manning, mózesche pschi nastupjenju biskopskeje służby prajicż, zo wón to za swój nadawk dżerży, cyłu Jendżelsku za cyrkej dobycż. Jendżelski lud katholsku cyrkej wjacy njezacpěje a njezastorka, ale je jej swobodu dał. Bjez zadżěwka wobstaraja nětko 13 biskopojo swoju służbu, dżerża zhromadżizny a założuja wużitne cyrkwinske wustawy. Nichtó jim wjacy njewobara, cyrkwje, klóschtry a wuczerńje założecż. Knjejstwo njeczucha tam na cyrkwinske zamoženjo. A schtó wudżerży tam cyrkwje a duchownstwo a cyrkwinske wustawy? 1400 duchownych a 1000 cyrkwjow a khapatkow wudżerży so z wunoschka zběrkow za cyrkwje a duchownych. We spoczatku lěta 1865 běsche tam 187 klóschtrow a 58 klóschtyrskich towarstwow (lětsa je tam hižon 204 klóschtrow a 63 klóschtyrskich towarstwow), 15 katholskich gymnasiow, 23 wuczerńjow za wosobnych, a 59 wyschschich holczich wuczerńjow a wulka mnohoscż wuczerńjow za khudych: a wscho to je założene a wudżerżane wot darniwoscże jendżelskich katholikow. Někotra bohata swójba wudżerży druhdy sama cyły klóschtyr. London sam mějesche we lěcże 1865 hižon 70 cyrkwjow. A hladajcy, hako bychu ze zemje wurostłe, so jich liczba po kraju pschisporja. Tele cyrkwje, najbóle jara rjenje natwarjene, su z nutska na najrjeńscho wudebjene a wuznamjenjeja so pschez wulku czistoscż.

Cyrkwinska drasta je cżasto wot wosobnych knjenjow dżĕłana a cyrkwjam darjena. Wschitko to pokazuje na to, zo je mjez jendżelskimi katholikami żiwjenjo. Pohlad na wopytarjow cyrkwje to saune wobswĕdcża. Runje wosobni dawaja rjany pschikład pobożnoscże. Woni swĕrnje cyrkwinske pobożnoscże wopytuja a so njehańbuja, rózarije nosycź a spĕwacź. Woni najhuscżischo swjate sakramenty wużiwaja. Psched jĕdżu a po jĕdżi njezakomdża pacżeŕ. — Starschi swoje dżĕcżi za wĕru kubkuja a scżeku je do cyrkwinskich wucżeŕnjow, a popscheja jim cżas k wuknjenju. Tak so młodżina cyrkwinskomu żiwjenju pschiwucżuje a zeznaje swoju wĕru dospołnje. Z toho pschińdże, zo ma cyrkej tam tež njez swĕtnymi ludżimi wustojnych zakitarjow. Dokelż swoju wĕru derje znaja a swoje żiwjenjo a zadżerżenjo po njej zrjaduja, njenamaka so tam tejko khabkakow, to je tajkich cżłowjekow, kotsiż chcedża wschelakoscź wĕrow z tróschtom zawodżecź: „My wschitcy do jenoho Boha wĕrimy,“ schtoż ma we horcże tajkich cżłowjekow tola jeno rĕkacź: „Wschitke wĕry su jenak dobre.“ Z tajkej khabkatoscżu pak nikomu posłużene njeje.

Należnoscże towarstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiż su zapłacżili): kk. 112. Marija Madlena Elsnerowa z Cżornych Noslic; 113. żiwnoscżeŕ Mikk. Ducżman z Dżĕżnikec; 114. wucżeŕ Mikk. Hicka z Ralbic; 115. Marija Lubkec z Ralbic; 116. kubleŕ Jak. Cżornak z Konjec; 117. wucżeŕ Cżórlich ze Sulschec; 118. pschekupc J. Hórnik z Worklec; 119. Marija Pólkec, kubleŕska dżowka z Dubrjenka; 120. kubleŕ Michak Lebza z Kulowca; 121. kubleŕ P. Mróz (Libsch) z Dubrjenka; 122. Marija Nykelina z Kulowca; 123. pschekupc Hórnik z Kulowa; 124. Mikk. Nobel, kubleŕski syn z Bacżonja; 125. schewski mischtyr Mikk. Hennig ze Smjecżkec; 126. kubleŕ Mikk. Domsch ze Smjecżkec; 127. żiwnoscżeŕ Mich. Rjencż z Jaseńcy; 128. kubleŕ Jak. Bĕr z Libonja; 129. kubleŕ Mich. Kokla z Pozdec; 130. kubleŕski syn P. Bĕr ze Zyjic; 131. kubleŕ Jurij Pjech z Khróscżic; 132. kubleŕka Hańża Ducżmanowa z Nuknicy; 133. schwalcża Madlena Wujeschec z Khróscżic; 134. kooperator P. Ludwik Angermann z Rózanta; 135. faraŕ Jak. Nowak z Radworja; 136. Marija Wóskec z Khelna; 137. Hańża Lehmanowa z Radworja; 138. Michał Lubk z Bronja; 139. Madlena Wünschec z Radworja; 140. katechet P. Augustin Fischer z Pilzna w Cżechach.

Dobrowólne dary: M. D. ze S. 5 nsl.; M. W. z Kh. 5 nsl.; H. L. z Radworja 5 nsl.

Cyrkwinski powĕstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Zemrjetej: Franciska C., m. khĕżnika a tocżerja Jana Zimmera z B., 37 l.; Marija, dż. njeboh żiwnoscżerja J. Diznarja z Ratarjec, 78 l.

Z Ralbic. Kschcżeni: Marija, dż. Michaka Domaschki z Koslowa; Hana, dż. Michaka Jancy z Jitka; Marija, dż. Jurija Mijana z Koslowa; Wórscha, dż. Pětra Horjenja z Kazka; Jurij, s. Michaka Matki ze Smjerdżaceje; Jurij, s. Jakuba Kucżanka ze Schunowa; Pětr, s. Jakuba Pórnadżika z Ralbic. — Zemrjetej: Madlena, njeboh Jakuba Schokty zawostajena dżowka z Kazka, 53 l. 4 m.; Hana, Jurija Jenki mandż. ze Sernjan, 59 l. — Wĕrowanaj: Jurij Rehork z Němskich Pazlic a Marija Studniczkec z Ralbic; Jan Mĕrcżink z Bĕlcżec a Marija Kocorec ze Schunowa; Michak Buk ze Sernjan a Marija Cżornakec z Nowoslic.

Cżischcżak L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towaŕstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 5. | 2. měrca 1867. | Lětnik 5.

Měschniska drasta pschi bozej mschi.

Po powschitkownym waschnju wuznamjenjowachu so hižom we naistarschich czasach zjawni statni zastojnicy pschez wosebitu drastu, kotruž dyrbjachu k najmjeńschomu pschi światoczných pschileżnosczach nosyć, zo bychu pschez to swojomu skutkowanju tež wjetschu zwonkownu nahladnosć dali. Bóle hischcże běchu we wschech czasach pola wschitkich ludow měschnicy pschi božich służbach pschez wosebitu drastu wuznamjenjeni. We starym zakonju bě, kaž tež wscho druhe, schtož so na boże służby poczahowasche, tež drasta měschnikow a levitow pschez poruczność božu pschedpisana. Z tutej drastu, kiž bu swjata drasta mjenowana, dyrbjesche so Aaron ze swojimi synami zdrasczicz, „zo bychu mi służili a žałbowanjo jim spomožne było k wěcznomu měschnistwu, praji tón Knjez.“ (2. Mójzeš. 40, 13.) Tak je tež swjata-cyrkej měschnikam pschi swjeczenju božich służbow, wosobnje pschi hłownym dźěle tychsamych, pschi božej mschi, wosebitu drastu pschedpisała. Njeje drje runje k tomu wot swojoho bójskoho załožerja poruczność dostała; tež wón sam njebě, prěni króć tón swjaty wopor swojoho cźěła a swojeje krewje swjeczo, we wosebitej drasczc, a tohorunja nic cźi swjeczi japoschtołojo we tamnych za kschesczanstwo tak zrudnych czasach, hacźrunje hižom tehdom tam a sem wosebita zdoba měschnika pschi wołtarju wuznamjenjowasche. Tak cźitamy my wo swjatym Jakubje młódšim, zo je wón pschi swjeczenju swjatych pótajnosczow na czole jara drohi pas nosył; ale powschitkownje njetrjebasche so we tamnych czasach wosebita drasta pschi božich służbach. Tola schtó zechce tohodla prajicz, zo dyrbi to pschecy tak wostacz? Njesmědža dha so dny měra a wuwojowaneje swobody rozeznawacz wot dnow pschesczěhowanja? Njedyrbi so wěriwy lud tež pschez to kedźbliwy cźinicz na wysoku dostojnosć a potajnu swjatosć božeje mschě, a njedyrbja so tež sami měschnikojo pschez swoju wosebitu drastu na to dopomnicz, zo su woni wuzwoleni a žałbowani Khrystusowi, postajeni srjedźiczerjo mjez Bohom a cźłowjekami?

Hacz je nascha nětczijscha měschniska drasta z drasty židowskich měschnikow abo, kaz druzy dopotazacz pytaju, ze wschědneje drasty tamnych czasow nastaka, njeje wuczinjena wěc; tola to wěmy, zo je z prěnich kscheszczanskich stotetkow z někotrymi pscheměnjenjemi we rězu a wulkoszczi na nas pschischła. — Wschě kruchi teje samneje poczahuja pak so tez na te drasty, z kotrymiz bu Khrystus pschi swojim hórkim czerpjenju woblekany.

Najprěnischi kruch, z kotrymz so měschnik k swjeczenju bozeje mschě wobleka, je tak mjenowany naramjenik (humerale, Schultertuch). Wón je najbóle junu tak dołhi kaz schěroke běłe płatowe rubischko, kotrez sebi měschnik wokoło schije zwije, tak zo wone ramjenja a hornischi dźěl khribjeta pschikryje. We starych czasach draszczachu so ludźo tak, zo schija naha wosta; pschi kscheszczanskich bozich służbach zdasche so pschistojnische bycz, zo sebi měschnik, na kotrohoz běchu wschěch wocźi złożene, schiju pschikryje. Ale běsche to tez spomożne a wużitne, dokelz pschez tute wodżeczo schije zakitachu so tez rycźidła (Sprachwerkzeuge), kiz so pschez modlenjo, prědowanjo a spěwanjo jara napinachu. Tohodla trjebasche so k tomu rubischko, kiz na ramjenja położene tez cyłu schiju wodźe. Cyrkej wobkhowa tez hischcze pozdźischo tute rubischko we swojej draszcze, hacźrunje nětko wjacy k tomu njesłuźi, k czomuz je so prjedy trjebało. — Tute rubischko dopomni pak nas tez na tamne rubischko, z kotrymz hrubi wojacy Jězusej po joho wotsudźenju k smjerczi wocźi zawjazachu.

Druhi kruch měschniskeje drasty, je dołha běła płatowa koschula (alba), kotraz cyłe czěło wodźewa a wokoło pasa so z paskom k żiwotu pschiwjaza. Stare je waschnjo tule běłu drastu trjebacz, a jara rjane to, schtoz wona znamjenja. Dokelz swjate pismo praji, zo we njebjesach swjeczi bozi we běłych drastach psched tym jehnjeczom steja, a dokelz tez Khrystus we sněhběłej draszcze pschi swojim pschekrasnjenju tym wucźownikam so pokaza, tohodla chce swjata cyrkej, zo by měschnik pschi woporje toho njewoblakowanoho jehnjecza běłu drastu so woblekł; a zo by so tak runjak zbóżnym we njebjesach, haj runjak tomu wěcźnje pschekrasnjenomu bójskomu wyschschomu měschnikej, hdzez wón joho město zastupi. Kak rjenje pschisteji runje běła drasta tomu swjatomu skutkej, kak bohata na wucźbach a napominanjach za měschnika a lud. Dopomni wosobnje na nutskownu czistotu dusche, z kotrejz dyrbi měschnik k wołtarjej stupicz, a z kotrejz dyrbja tez wěriwi tym wysokodostojnym pótajnosczam so blizicz. Tohodla spěwa měschnik, hdyz so albu wobleka: „Zmyj mje knjeże, a wucźisch moju wutrobu, zo bych czisce wumyty we krewi toho jehnjecza dźěl měcz mohł na wěcźnych wjeselach.“ Alba dopomni nas tez na tamnu běłu drastu, z kotrejuz Herodes Jězusa wusměchowasche.

Zo by dołha a schěroka alba měschnikej we khodźenju njezadźěwała, pschiwjaza so wona z paskom krucze k żiwotu; tez to njeje bjez znamjenjenja. Wopasani dyrbjachu židza jutrowne jehnjo jěsc, te pschedznamjo jutrownoho jehnjecza nowoho zakonja, wopasany je tohodla tez Jězus sam poslednju wjeczer swjecził. Wopasanjo je dale znamjo poměrnosczе a czistoty. Hdyz tohodla Khrystus praji: „Wasche ledźby njech su wopasane“, wukładuje swjaty Gregorius to: „My wopasamy ledźby, hdyz żadosczе naschoho mjasa pschez zdźerzliwosc pojimamy.“ Tak napomina tutón past měschnika a lud, zo te najczisczische jehnjo bozе, totrez so tam na wołtarju

wopruje, wschěch, kiž su wotroczy swojich njeczistych lóschtow, wot swojoho wopora wuzanknje, jich tež něhdy njepschipuschczi k tomu njebjeskomu kwasej.

Potom tyknje sebi měschnik na swoju lěwicu tón manipel. Tutón njebě prjedy niczo druhe, hacž płatowe trjenjo, z kotrymž móżesche sebi měschnik pschi dołhotrajacych a joho mocy jara napinacych božich służbach pót wotrěcz. Pozdżischo njebě drje tajkne pótne trjenjo wjacy trěbne, tola k wopomnjeczu zdżerża so manipel we mjeńschej a pschistojnischej formje a z teje sameje tkaniny zeschity, kaž rězwo a stola. Hako nělduschе pótne trjenjo dyrbi wón nětko z nim zdrasczenoho na dżěła a próchy dopomnicz, kiž ma rady a z luboscżu we służbje božej na so wzacz a nosycz, kaž tež na płody dobrych skutkow. Na to doponmi měschnika tež biskop, hdyž joho swjeczi, dokelž pschi pschepodaczu manipla praji: „Wzmi manipel, pschez kotryž so znamjenjuja płody dobrych skutkow," a pschi tyknjenju toho samoho na lěwicu spěwa měschnik: Scziń mje hódnoho, knjeże, zo bych nosycz mohł manipel sylzow a bolosczе, zo bych potom za to něhdy we wjesołosczi wużiwał te myto za dżěło."

Stola je tamna ze schije pschez ramjenja prědku dele wisaca a na kschiž położena binda. We starych czasach bě stola jeno dołha zwjerschna drasta, kotraž pak so nětko wjacy njetrjeba. Stola je po prawym znamjo měschniskeje hódnosczе a teje pschez swjaty sakrament měschniskeje swjeczizny dostatcje mocy. Tohodla zdrasczi so z njeju měschnik, tak husto hacž we swojim zastojnistwje swoju měschnisku móc wużiwa, pschi wudżělenju swjatych sakramentow, pschi cyrkwinskich żohnowanjach, pschi pohrjebach, pschi prědowanju słowa božoho a pschede wschim pschi božej mschi. Hacżrunje stola potajkim měschnisku hódnosczż znamjenja, je ta sama tola wysche toho znamjo hnady božeje, z kotrejż móżesche so człowjestwo po hrěsche prěnjeju starscheju zas k swojej hódnosczi, haj k wěczнej zbóżnosczi pozběhnycz. Każ něhdy tamny dobry, miłoscziwy nan swojomu zas pohnadżenomu synej najlěpschu drastu (stola, praji swjate sczenjo) woblec da, a jomu pschez to swoju wótcowsku luboscż zawěsczi, tak chce swjata cyrkej, nascha macz, zo bychu jeje měschnicy pschi wschěch skutkach jich zastojnstwa, wosobnje pak pschi božej mschi stolu nosyli hako znamjo a zakład hnady božeje, kotrejż wudżělerjo woni su. Tohodla prosy tež měschnik, hdyž sebi won stolu wokoło schije położi: „Wrócz mi, knjeże, drastu njesmjertnosczе, kotruż sym pschez njeskutk mojeju prěnjeju starscheju zhubił, zo bych, so blizo k twojim swjatym potajnosczam, hacżrunje sym njehódny, tola hódny namakany był wěczнych wjesołosczow." — Zo sebi měschnik pschi božej mschi stolu prědku na kschiž położi, dyrbi za njoho znamjo byczż, kak ma pschecy, wosobnje pak pschi božej mschi tón kschiż Khrystusowy we swojej wutrobje nosyczż. — Pask, manipel a stola dopomnja nas wysche toho tež na te schtryki a puta, z kotrymiż bu Jězus we swojim czerpjenju wuwjazany.

Posledni kruch měschniskeje drasty pschi božej mschi je rězwo (**casula**). Bě to prjedy dołhi kołwokoło zankujeny, cyke czěło, tež ramjenja a ruce zakrywacy zwjerschnik (zwjerschna drasta). Zo pak bychu so tola ruce k potrěbnomu dżěłu wużiwacz mohłe, wuzběhny so na woběmaj bokomaj a pschityknу so na ramjenjomaj, tak zo tuta drasta prědku a zady dele wisasche, na bokomaj pak bě wotewrjena. Po něczim nasta potom nětczischa pschihódnischa forma rězwa, kiž kóżde hibanjo z

rukomaj a z ramjenjomaj dowoli, a też wjele krótścha je hako prjedawschi dołhi zwjeŕschnik. — Też rězwo njeje bjez wyschschoho duchownoho znamjenjenja. Znamjenja wosobnje swjatu luboscz, z kotrejż dyrbi měschnik runja swojomu bójskonu mischtrej wschěch wopschimnycz a takrjec pod swój płaschcz zhromadźicz. Tohodla praji też biskop pschi pschepodaczu tuteje drasty nowoswjeczenomu měschnikej: „Wzmi měschnisku drastu, kotraż luboscz znamjenja, dokelż mócny je Bóh, zo we tebi luboscz womnoži a skutk dospołnoscze.“ — Tute rězwo doponni pak nas też na purpurowy płaschcz, z kotrymż czi wojacy Jězusa po schwikanju wusměchowachu.

To su te swjate drasty, z kotrymiż so měschnik k bożej mschi zwobleka. So rozymi, zo dyrbja tesame najprjedy wot biskopa abo wot jenoho měschnika, kiż je k tomu móc dostał, so woswjeczicz.

Każ je znate, njepokazaja wone pschecy tu samu barbu, ale rězwo, stola a manipel su druhdy běłe, druhdy czerwjene, druhdy zas zelene, druhdy fijałkowe a druhdy zas czorne. Schto znamjenjuja, na czo dopomnja nas tuta cyrkwinske barba?

Běła je we pschirodźe (naturje) barba swětłoscze, w duchownym zmysle pak znamjenja běła barba wěrnoscz, swěcu wěry, czistotu wutroby, njewinowatoscz a swjatoscz, wjesołoscz a wěcznu zbóżnoscz. Tohodla wužiwa cyrkej tule běłu drastu: 1. na swjedźenju najswjeczischeje Trojicy, dokelż Bóh je ta wěczna najczischczischcha swěca, njepscheměnita wěrnoscz, najwyschscha swjatoscz a dospołna zbóżnoscz; 2. na wschěch swjatych dnach naschoho Zbóżnika, dokelż Khrystus je so zjewił hako swěca a żiwjenjo, we kotrymż wscha wěrnoscz, sprawnoscz a swjatoscz a zbóżnoscz za człowjekow swój kužoł ma; 3. na swjatych dnach najzbóżnischeje knjeżny, kiż bu czista a njewoblakowana podjata a narodźena, kiż je we czistoszczi a njewinowatoszczi żiwa była, kiż je toho najczischczischoho porodźiła a we dospołnej swjatoszczi swoje żiwjenjo skóncziła a najwyschschu zbóżnoscz bjez stworjenjemi dospěła; 4. na dnach swjatych jandżelow, tutych czistych zbóżnych duchow pschi tróuje bożim, kiż su so sami husto we běłych drastach człowjekam zjewili; 5. na dnach swjatych wuznawari, kiż swěcu swojich dobrych skutkow pschez swoju we luboszczi skutkowacu wěru też psched człowjekami swěczicz dachu, a nětko zaschli su do kralestwa swětłoscze; 6. na dnach swjatych knjeżnow, kiż běchu we njeranjenej czistocze żiwe, a nětko te jehnjo pschewodźeja, kiż so mjez lilijemi pase; tohorunjecza na dnach swjatych żónskich a wudowow, kiż swoju zbóżnoscz jeno we Bohu pytachu a 7. na dnju wschěch Swjatych, kiż wschitcy wudebjeni z drastu krasnoscze nětk so z tym Knjezom zraduja.

Czerwjena je barba płomjenja a krewje a znamjenja luboscze. Hdyż tohodla pschi jenej potajnoszczi a we jenym swjatym wosebicze luboscz so pokazuje abo kruta swěra we wěrje, kiż so też psched smjerczu njestróżi, swjeczi cyrkej swjatoczinoscz tuteje potajnoscze abo tohole swjatoho we czerwjenej barbje; tak najprjedy 1) swjatki, hdżeż swjaty duch, ta luboscz we bójskim byczu, pod schtaltnoszczu wohniwych jazykow swjatym japoschtołam so sobudźěli; tutón swjaty duch napjelni też nasche wutroby z luboszczu, a tohodla swjecza so wschě bože mschě k joho czeszczi we barbje luboscze a płomjenjow; 2) swjate dny swjatych martrari, kiż z pschelecżom swojeje krewje za wěru do Khrystusa swoju dospołnu luboscz k njomu wozjewichu; 3) swjate dny, na kotrychż so luboscz Jězusowa, kotruż je nam pschez swoje hórke czerpjenjo a

krewjepschelecžo wopokazał, swjecži, tak wschě dny k cžesczi swjatoho kschiža, swjedžeń joho droheje krewje atd.

Zelena je barba we nalěcžu wotucžaceje pschirody na zahonach a lěsach, a znamjenja nadžiju. Tutu barbu trjeba cyrkej we cžasu prěnjeje njedžele po tsjoch kralach hacž do njedžele **Septuagesima** (jelizo druhi swjedžeń na njedželu njepanje), a chce z tym na to spomnicž, zo Jězus hižom we swojej młodosczi směr z nadžiju na blizke wumoženjo napjelni; runje tak na wschěch njedželach po swjatkach hacž do adventa, zo by nas dopomniła, zo kaž we nalěcžu zemja zas so zeleni a nas z nadžiju na bohate žně zwjeseli, tež zrosče kralestwo boże na zemi k mócnomu schtomej, pod kotrymž so wschě ludy zhromadža a pod kotrymž móža so z wěstosczu nadžecž na zbóžnosczž we wěcžnosczi.

Fijałkowa barba znamjenja žarowanja a pokutu. We tutej drasczi so swj. cyrkej 1) w cžasu adventa a dopomni nas z tym na to, k cžomuž nas swjaty Jan naponina: „Cžińcže pokutu, dokelž njebjeske kralestwo so bliži," mjenujcy k wěrimomu wocžakowanju a k pokutnomu pschihotowanju na zbožapołny narod toho Zbóžnika; 2) we cžasu wot njedžele **Septuagesima** hacž k zelenomu schwórtkej, dokelž dyrbi tutón cžas wosobnje rozpominanju Jězusowoho cžerpjenja a kruteje pokuty so nałožecž; 3) na suchich dnach, dokelž tež tute su pokutne dny; 4) pschi wschěch božich mschach a zjawnych modlitwach, we kotrychž my Boha wo wodacžo naschich hrěchow, wo wotwobroczenjo joho sprawnoho hněwa a zasłużenoho khostanja prosymy, dokelž móže jeno pokutna wutroba wusłyschenja so nadžecž; tak na swjatoho Marka, na kschižowych dnach psched božim spěcžom, we wschěch božich mschach k wotwobroczenju wójnow, khoroscžow atd.

Cžorna barba znamjenja wuhasnjenu swěcu, smjercž, zrudobu a žarowanjo. Cyrkej trjeba tule barbu wulki pjatk, hako na smjertnym dnju swojoho nawoženje a pschi božich mschach za wotemrjetych. Połna luboscže a sobuželnoscže žaruje cyrkej pschi smjercži swojich džěcži a je zrudna z tymi zrudnymi, kaž Jězus z tamnymaj wo swojoho bratra Lazara płakachmaj sotromaj płakasche. Tež dyrbi nas cžorna barba na wěcžnu cžmu, do kotrejež su wschitcy njepokutni hrěschnicy zastorcženi, dopomnicž a nas napominacž, zo bychmy jim z modlenjom a dobrymi skutkami pomhali a jich ze cžmy pschewjedli k swětłosczi wěcžneje zbóžnosczje. J. L.

Cyrkwinske nowinki a powjesczje.

Z Prahi. Katholske knihowne towarstwo (Dědictví Svatojanské) mějesche w zańdženym lěcže nimale 24,000 sobustawow. — Towarstwo k dotwarjenju arcybiskopskeje cyrkwje s. Vita je zasy někotre wjetsche dary dostało. Tak dari swjecžacy biskop Pětr Krejčí 10,000 schěsnakow k twarjenju abo pschetwarjenju wulkoho wołtarja. Zamoženjo towarstwa, kotrež dotal kóžde lěto něschto znutska abo zwonka cyrkwje porjedžecž dasche, wucžinja w tu khwilu 27,965 schěsnakow.

Schlezynska. Wrótslawski wjerch-biskop Förster je pastyrski list wudał, kiž pschesczěhanjo katholskeje cyrkwje w Pólskej rozpomina. Bjez druhim wón praji:

„Tam su archybiskopja a biskopja ze swojich stołow wotehnaczi a do wuhnanstwa póstani, klóschtry su zběhnjene a jich pobožni bratsja a sotry do swěta wustorczeni. Mnohosczi farskich cyrkwjow a duchownych je wjele pomjenschena a skutkowanjo duchownych pschez zakonje a rozkazy tak zadźěwane, zo je duchowpasthrstwo njemóžne, bjez tym zo su wěriwi pschez wabjenjo abo surowosczi k wotpadej spytowani. A hdyž je takle pschesczěhanej cyrkwi kóžda žiwjenska žiła podwjazana, je nětko tež hischcze zjenoczenjo ze swjatym stołom we Romje cyle zběhnjene a tak wojuje so z wotmyslenjom na jeje zaniczenjo. Tohodla je bamž we zrudobje swojeje wutroby w zhromadźiznje kardinalow swój hłós pozběhnył k wschitkim biskopam a wěriwym a wobojich napominał k zhromadnomu modlenju. . . . A dokelž je modlenjo jeniczki srědk, z kotrymž móžemy naschim pschesczěhanym wěrybratram w tamnym kraju pomhacz, a dokelž je zhromadnej wobstajnej modlitwje wusłyschenjo slubjene — prosymy Was, sobuměschnikow: 1. zo we kóždej Božej mschi wosebite Memento w tej naležnosczi pschidacze; a prosymy 2. tež Was, wěriwych, zo byschcze pschi wschědnych modlitwach na pschesczěhanych wěrybratrow spominali.“

Z Póznanja. Archybiskop k. hrabja Ledóchowski tudy a tež biskop k. von der Marwitz w Chełmnje staj pasthrski list wudałoj, w kotrymž k modlitwam za katholskich Polakow w Rusowskej napominataj.

Pruska. Na wysokich schulach we Kralowcu (Königsberg) běchu dotal katholikojo z wuczerskich městow cyle wuzamknjeni. Wot nětka smědźa tam tež katholscy professorowje byc.

Bajerska. Z dowolnosczu bamža je archybiskop we Mnichowje postajił, zo by w cyłej diöcesy lětnc wopomnjeczo cyrkwjeswjeczenja (kermuscha) tseczu njedźelu oktobra so swjeczyło, kaž to w Rakuskej je.

Rakuska. Hrabja Günther ze Sternberg (rodźeny 1835), prjedy khěžorski wyschk pschi łódźstwje (Flotte), kotryž je wjele puczowanjow cyinił a wjele wědomnosczow sej nahromadźił, zastupi 11. z. m. do rjadu franciskanow we Salzburgu.

Wuherska. Dotalny rabski biskop Dr. Jan Simor (rodźeny 1813) je za granskoho arcibiskopa a wuherskoho primasa wuzwoleny.

Z Roma. Bamž je wóndanjo wjetschu liczbu (mnohosczi) nowowuzwolenych biskopow wobkrucził, bjez nimi tež wuherskoho primasa arcibiskopa.

Z Roma. W cyrkwi s. Pětra poczinaja so hižo pschihotowanja na 1800lětne jubileum martrarstwa s. Pětra 29. junija t. l. a na swjatoprajenjo někotrych martrarjow, wuznawarjow a knjeznow. Bamž je, kaž smy spomnili, wschěch biskopow, kiž móža wotenczi, na tónle wulkotny swjedźeń pscheprosył. Wón je nětk tež tu nadźiju wuprajił, zo drje dwě tsecźinje biskopow, potajkim wokoło 600, do Roma pschińdźetej. Concil abo cyrkwinska zhromadźizna pak njebudze. — Bamžowe wójsko je nětko 12,000 muži sylne; z tutych ze połojca w Romje. — Bamž běsche 20. januara w cyrkwi San Salvatore, hdyž bě requiem za njeboh kardinala Villecourta. — Njeměrnicy njejsu drje sej dotal žanu haru dowolili, dokelž je bamž wot romskoho luda jara lubowany.

Italska. Ministerstwo w Turinje je wschitke duchowne zastaranjo wojska

zastajiło a wojeŕskich kapłanow wotehnało. — Zamoženjo nĕkotrych biskopow bu konfiscirowane.

Francózska. We Bergerac (departement Dordogne) wumrje zańdženy mĕsac wudowa, 105 lĕt stara. Jeje syn, farař we Beaumont-du-Périgord, 84 lĕt stary, wotdźerža sam pohrjebne ceremonije.

Turkowska. Kschesćenjo so we wschĕch krajinach europskeje Turkowskeje pschecy bóle hibaja a swoje prawo žadaja. Na kupje Kreta (Kandia) su kschesćenjo w nowischim cžasu z nowa dobywali.

Z Jerusalema. Mĕsto ma nĕtko nĕhdže 7100 židow, 5000 muhamedanow a 3400 kschesćanow. Bjez poslenimi je, kaž z cyła w Palästinje, najwjacy grichow (2000); potom pschińdže 900 katholikow atd. Bjez muhamedanami namaka so jenož hischcže wósom swójbow, kotrež so khwala, zo su wójnscy towařschojo sultana Saladina, dobywarja Jerusalema w cžasu kschižnych cžahow, byli. Bjez židami njeje žana zastarska swójba; wone su wschĕ w nowischim cžasu ze wschelakich krajow Europy a z Egiptskeje pschicžahnyli. Tamnischi kschesćenjo, kiž k klóschtram abo k póstanstwam njeskuscheja, su z wjetscha pschekupcy.

Afrika. W khĕžorstwje Marokko bu w nazymju nowotwarjena katholska cyrkej w Tetuanje, w l. 1860 wot Spanskich dobytym mĕsće, k cžesći s. Marije swjecžena; pódla cyrkwje steji klóschtyr franciskanow, kiž tam boże słužby wobstaraja.

Amerika. W mĕsće Chikago natwarichu sej katholikowje wulku cyrkej za schĕsć mĕsacow.

Amerika. Ruskowska pyta pschecy wjetsche pschecželstwo z połnócnej Ameriku. Nĕtk chce za zjenoczenjo swojeje schismatiskeje cyrkwje z protestantskej episkopalnej cyrkwju džĕłacž a do New-Yorka ruskowskich duchownych póstacž. Ale cyłe zjenocženjo rozbĕhnje so do niczoho, kaž te prjedy spytane podobne zjenocženjo we Jendželskej. — Mĕsto New-York ma milijon wobydlerjow, bjez kotrymiž je 350,000 katholikow, kotsiž maja tam 32 cyrkwjow z 93 duchownymi. Tele cyrkwje wopschijeja nĕhdže 200,000 cžłowjekow a su najbóle pschepjelnjene; schtož je zawĕrno jara dobre znamjo. K swjatomu woprawjenju pobudže tam kóždu njedželu wokoło 5000. Katholske wobydlerstwo pschibjera kóžde lĕto wo 20,000. Mikłoscžiwe sotry twarja tam nowy klóschtyr a schulu za 300,000 dollarow. — Sławny němski prĕdař za amerikich Němcow k. Weninger džerżesche njedawno jara wopytany mission w Sankt-Bernhardu pola mĕsta Cincinnati.

Amerika. Pschi missionje passionistow we Pikesville wotpołożischtaj nahladnaj mužej k. Swane a k. Dimick (syn generala) zjawnje katholske wĕrywuznaczo. Tež dostachu nĕkotsi wotroscženi kschesćeńcu. — W poslenich mĕsacach buchu, zasy nĕkotre nowe cyrkwje dotwarjene.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Pastyŕski list, kotryž budže jutse z klĕtki wozjewjeny, rozestaja po zawodnych słowach pohnuwanja dobroczinosćze za cyrkwinske należnosćze. Na

podłožku tohole rozeſtajenja napomina hnadny knjez biſkop, zo bychmy ſo we luboſczi wobdźĕleli na porjadnych tójdolětnych woporach za lhonſke miſſionſke towarſtwo, za Bonifacijowe towarſtwo a za ſwjatoho wótca, a wupiſuje potom wurjadny wopor k dotwarjenju cyrkwineju tórmow we měſcze Schĕrachowje. Za pſchikhadźacy póſtny czas wobnowjeju ſo poſtajenja prjedawſchich lět.

Z Budyſchina. Z nowinow a druhich źórkow ſmy zhonili, zo ſtaj wot rakuſkoho khěźora tež dwaj duchownaj herbſkokrajneje (dreźdźanſkeje) diöceſy rjad (orden) doſtałoj za ſłużby, wloni khěźorſkim ranjenym wojakam wopokazane. Staj to k. Seul, dwórſki kapłan kralowneje Marije (rodźeny z rajnſkeje Pruſkeje), kiž je konthurſki kſchiž rjada Franca Józefa doſtał, a k. Wahl, pomocny dwórſki prědar (rodźeny z Württembergſkeje), kotremuž bu ryczerſki kſchiž toho ſamoho rjada pſchepodaty. Z tutym jeźelemy wobĕmaj knjezomaj najpſchecźelniſche zbożopſchecza z łużiſkeje diöceſy.

Z Budyſchina. Kaž dreźdźanſke nowiny piſaja, pojĕdźe tež naſch hnadny k. biſkop k 1800-lětnomu jubileju martrarſtwa ſ. Pětra do Roma.

Z Dreźdźan. Schtwórta lětna rozprawa „bratrſtwa k wěcznomu modlenju pſched najſwjeczíſchim ſakramentom a k podpjeranju khudych cyrkwjow pod zakitom ſ. Benna“ wupokazuje, zo mějeſche wloni 527 tol. dokhodow a 264 tol. wudawkow. Towarſtwo je zhotowiło 8 wołtarnych rubow, 10 albow, 7 rochettow, 15 miniſtrantſkich draſtow atd. Tež buchu towarſtwu wſchelake wěcy darjene. Wobdźĕlene buchu 9 cyrkwjow we kraju a wukraju. Sobuſtawow je 294.

Naležnoſcze towarſtwa.

Z tutym czíſkom doſtawaja ſobuſtawy towarſtwa ſchtwórty zeſchiwk knihi: „Żiwjenja Swjatych.“ Nowe ſobuſtawy móża prĕnje tſi zeſchiwki po 5 nſl. doſtacz. W knihikupſtwach płaczi kóżdy zeſchiwk 7½ nſl.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu zapłaczili): kk. 141. ſenior tachantſtwa J. Pjech z Budyſchina; 142. farar M. Smoła z Njebjelczic; 143. kubler M. Wólman z Łuha; 144. żiwnoſczer Jurij Auguſt Kokla ze Zajdowa; 145. Jan Kraſa z Bĕlczec; 146. Madlena Żurec ze Stoneje Borſchcze; 147. khěźnik Mich. Delenk z Budyſchina.

Dobrowólne dary: k. kapitular a ſenior Pjech z B., 15 nſl.

Cyrkwinſki powĕſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczeny: Otto Jurij E., ſyn najenka Hendricha Bayerna z Hrubelczic. — Zemrjety: Michał Nobel, wumĕnkar z W. Wjelkowa, 73 l. — Wĕrowanaj: Pětr Kral, żiwnoſczer w Dźĕchorecach a M. M. Zarjenkec z Hrubjelczic.

Z Wotrowa. Kſchczeny: Mikławſch, ſ. Jakuba Raba z Neuhofa. — Wĕrowanaj: Mikł. Hejdan z Mikoczic a Hana Falic z Wotrowa. — Zemrjety: Jan, ſ. Mich. Ryczerja z Jĕdlic.

Z Ralbic. Kſchczeny: Mich., ſ. A. Opica ze Schunowa. — Zemrjety: Mich. Michałec, kubler z Konjec. — Wĕrowanaj: Mikł. Schneider z Hórkow a Hana Schreiberec ze Smjerdźaceje.

Cziſchczał K. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 6. | 16. měrca 1867. | Lětnik 5.

Wopisanjo kschižowoho puća w Jeruzalemje.

Njeje snadź prawoho tschesćana, tiž by njezadał wohladać tamny kraj, kotryž je Jězus Khrystus, Syn Boži a Wumožnik swěta, ze swojim žiwjenjom, ćerpjenjom a wschehórkej smjerću poswjećił. A ze wschěm prawom powažujemy tych za zbožownych, kiž móža rjec: „Stejeschtej naschej nozy w twojich potorhoschćach, Jeruzalemje.“ (Ps. 121). Ale ze wschelakich pschičinow njeje kóždomu móžno, nastupić daloki puć do swjatoho kraja. Budźe toho dla zawěsće wschěm horliwym tschesćanam witane, něschto wo tamnych pomnjećahódnych městach zhonić. A tak powjedu swojich ćitarjow dźensa tamny puć w Jeruzalemje, po kotrymž we duchu hižno ćasto krocźachu, tamny bolostny puć, po kotrymž nasch Zbóžnik Jězus Khrystus pod ćežkotu kschiža na horu Kalvariu dźěsche. Kóždy katholik rozpomina rad kschižowy puć; póstny ćas je wot swjateje cyrkwje wosobnje k tomu postajeny, a pschede wschěm swjaty tydźeń kóždoho lěta napomina nas ze swojimi wobrjadami (ceremonijemi), zo bychmy z wutrobu a ze wschěmi zaćućemi pschebywali na krawej kalwarskej horje, hdźež na kschižu wisasche nasch Wumožnik a pola kschiža stejesche joho bolosćiwa macź. Zo bychmy tule pobožnosć pschichodnje z ćim spomožnischej bolosću wukonać móhli, chcemy tamne poswjatne města pschejić, kotrež su z ćerpjenjom Syna Božoho poswjećene.

Zastupimy-li na rańschej stronje ze schežěpanskimi wrotami do Jeruzalema, dyrbimy po wuzkich haskach hić, hacź dóńdźemy na wjerch dosć wysokeje hórki Akry. Jow steji na lěwym boku wysoke a dołhe twarjenjo, nětko turkowska kasarna. Na tym měsće stejesche něhdy Pilatowy*) hród, hdźež bu Jězus k sudej wjedźeny. Jow

*) Pilatus z pschimjenom Pontius abo Pontski, bě pjaty romski bohot židowskoho kraja za khežora Tiberia wot lěta 27 — 36 po narodźe Khrystusowym. Wón

potajkim je prěnja stacija (stacijón, zastawk) kschižowoho pucza. Hacz dotal je widzecz z wonkowneje strony tuteje kasarny zamurjowane město, hdzez běchu něhdy wulke marmorowe skhody, po kotrychž Khrystusa k sudnomu stołej Pilata wjedzechu. Tute skhody, wobstejace z 28 skhodzeńkow, namakaju so nětko w Romje blizko lateranskeje cyrkwje w khapałcy „sancta sanctorum“ (w najswjeczischej swjatnicy).

Wot spomnjeneje kasarny dże so po hasy zas z hory dele. Nimale w połojcy tuteje hasy — 120 krocželi wot tamnoho města, hdzez něhdy Pilatowe skhody běchu — steji na prawicu klóschtyr sionskich dzowkow*) wot Ratisbonnea załoženy a natwarjeny. Z hornjoho poskhoda tohosamoho pina (wjelbuje) so wobłuk pschez hasu na napscheczny dom; je to wobłuk mjenowany **Ecce homo** (hlej człowjek.)

Na tymle měsczе wupinasche so w czasu knjeżenja Pilatowoho, kotrohoz hród hacz jow dosahowasche, tamny wobłuk, na kotryz romski bohot naschoho Knjeza dowjesczе dasche, a z kotrohoz z czernjowej krónu wobwěnczenoho Bohaczłowjeka roznjemdrjenomu zidowskomu ludej pakaza prajich: Hlejcze człowjek! (Jan 19, 5). Pod tymle wobłukom je druha stacija na kschižowym puczu, to je na měsczе, hdzez na Khrystusowe ramjenja napołożichu czezki kschiz. Kak hłuboko hnuje tale stacija człowjeka! Pschetoz jow położichu na łahodne czёło Zbóznikowe, hizno wot pschebolostnoho schwikanja rozbite a zeslabjene, czezki kschiz; tu zdychuje kscheszczanski putnik (puczowar) a prosy Knjeza Jezusa wo hnadu, stajnje so hrěchow zdalicz, zo by z nimi Joho kschiz hischcze wjac njeszczezował; tu czini swjaty slub, zo po pschikładze Bójskoho czerpjerja nosycz budze w duchu pokornosczе swój samsny kschiz t. j. njezboża, khorosczе, wschelake njelube podeńdzenja, kotrychž so nichtó njemóze w tymle sylzowym dole zminycz.

Haska wjedze pschecy bóle k dołej dele, kónczicy so něhdze 158 krocželi pola nowoho rakuskoho putniskoho domu, kotryz w dole Tyropeon steji. Jow so zeńdu tsi hasy. 5—6 krocželi wot putniskoho domu a jomu napscheczo steji stare twarjenjo, kotrez je nutska na poł rozpadnjene. Hizno pschi zwonkownym pohladu pytnjesch, zo bě to něhdy khapałka. Psched njej leżitaj dwaj czerwjenaj stołpaj, kotrajz snadz z wopředka za portal (wrota) służeschtaj. Tajle stołpaj czinitaj tsecżu staciju na kschižowym puczu, pschetoz namakataj so na tym měsczе, hdzez Khrystus prěni krócz padny pod czezkotu kschiża. Kscheszczanski putnik hladajo na tutaj stołpaj rozpomina z rozkatej a pohnutej mysłu bolostne padnjenjo Jezusowe, zadajo pschi tym wo hnadu, w dobrym wutracz, zo by z nawróczenjom do prjedawschich njesprawnosczow njeczinił Zbóznikej z nowa bolosczе, kajkez bě pscheczerpjeł na swojim krwawym puczu.

---

je, wot zidowskeje rady naschczuwany, Jezusa k smjerczi wotsudzik. Pozdzischo pak bu swojich njesprawnosczow dla zesadzeny a do Francózskeje zapokazany, hdzez tez je zemrjeł.

*) Tón klóschtyr bu 1862 swjeczeny. W nim bydla knjeżny „dzowki sionske,“ kiž su z wjetscha z Francózskeje a maju powołanjo, holczki wuczicz a wo jich wobroczenjo k kscheszczanskej wěrje so staracz. Alfons Ratisbonne, kiž je tón klóschtyr założił, je z bohateje zidowskeje swójby ze Straßburga w Elsaskej rodzeny a bu w lěcze 1842 kschczeny.

Putnik na lěwicu so wobroczíwschi zańdże w dalokoschi něhdże 40 kroczeli wot marmoroweju stołpow do wuzkeje haski, kotraž runu měru k něhduschomu hrodu Pilata abo k nětczischej turkowskej kasarnje wjedże. O pomnjeczahódna to haska, kiž runjecza nima na cyłym swěcze! Pschetož hdyž Jězus z czeżkim kschižom na ramjenju, rozschwikany na cyłym swojim czěle, dóńdże k městu, hdżeż tale wuzka haska do schěrscheje hasy wuběhuje, pschińdże jomu napschecżo bolosczíwa Joho macz, zwoliwschi wot Pilatowoho hrodu krótschu schczeżku, zo by so ze swojim lubowanym synom zetkacz mohła. Bolostne tele zetkanjo tworí schtwórtu staciju kschižowoho pucża. Żane pjero njezamóże wupisacz, schto pschi zetkanju na tymle měsczе czujcschtaj Syn a Macz! A kak njemčł kschesczanski putnik so zrudźicz a płakacz w swojej wutrobje stejo na tymle měsczе!

Po 24 kroczelach dale dóńdżemy k hasy, kotraž so bórzy wobroczi na prawu stronu, so wysche a wysche zběhajo. Na jeje kóncu poda so, zo żidża kschiž z ramjenja Jězusowoho wzachu widżo, zo nima wjac mocy jón dale njesez. Na tymle měsczе pschinuczichu Symana Cyrenskoho,*) zo by Khrystusowy kschiž njesł. (Mat. 27, 32. Mark. 15, 21. Luk. 23, 26). Kruch stołpa we muri woznamjenja tule pjatu staciju, pschi kotrejż kschesczanski putnik lubi swojomu Zbóżnikej, pohladajo na joho pschecżeżki kschiż, zo chce wschitke a też najhórsche czerpjenja z pokornoszu njesez po nadobnym Joho pschikładże.

Kroczimy-li dale po tutej hasey, dóńdżemy po 102 kroczelach k domskomu, kotreż na lěwym boku steji a niczo wosebitoho psched druhimi domami nima. Jenoż deleka wuhladasch mały wumurjowany wustupk, na kotryż něschto skhodżeńkow wjedże. Na tymle měsczе stejesche něhdy dom swjateje Veroniki, zbóżneje dusche, kotraż ze swojim rubischkom zetrě Knjezowe wobliczo, hdyż bu na horu Kalvariu k smjerczi wjedżeny. Tu je schesta stacija, hdżeż sebi pobożny putnik pschipomina, kak nutrnje żadasche tale swjata służobnica Boża zmérnicz bolosez Knjezowu. A kak nadobnje zapłaczi Bóh tón Knjez jeje sobuželnu lubosez, wostajiwschi swoje wobliczo na jeje rubischku woczischczane!

Hdyż so dale po tutej na horu wjedżacej hasey podamy, pschińdżemy schżiniwschi něhdże 80 kroczeli k městu, hdżeż wobluk so rozpinuje. Jow stejachu něhdy tak mjenowane sudne wrota, z kotrymiż so město k wjeczoru kónczesche, tak zo schżěhowace stacije kschižowoho pucża hižno z wonka města běchu. Jow je na prawej stronje w nadworje kruch stołpa, kiž je znamjo sedmeje stacije, hdżeż putnik rozmysluje druhe Zbóżnikowe padnjenjo pod czeżu kschiża.

Wot sudnych wrotow poczina nowa hasa, kotraż z hory dele wjedże. W tutej hasey je na lěwym boku wosma stacija, wot sedmeje nimale 30 kroczeli zdalena. Tudy zetka so Jězus z płakachymi Jeruzalemskimi żonami a napominasche je, zo bychu płakałe nad sobu a nad swojimi dźěczimi; pschetoż jich samsne a jich

*) Wo Symanu, z Cyreny w Africy rodżenym, so njewě, hacz bě żid abo pohan. Swjaty schżenik Markus joho njenuje „nana Aleksandra a Rufa," kotrajż czitarjam joho s. schżenja wěsczе znataj běschtaj. Po starej legendże wobroczi so Syman na kschesczansku wěru a bě pozdźischo biskop w měsczе Bochara w Arabii, hdżeż też martrarskeje smjercze wumrje.

dźěczi hrěchi, kaž tež njeſprawnoſcże cykoho cźłowjeſkoho ſplaha ſu wina Joho boloſcże. Na tymle měſcże rozpomina putnik wulkoſcź a mnohoſcź ſwojich hrěchow a pſcheſtupjenjow.

Wot wosmeje ſtacije dźěſche na lěwicu dale wosebity pucź, kiž je nětko zatwarjeny; po tajkim njeje móžno, runu drohu z wosmeje ſtacije k dźewjatej dóńcź. Putnik ma ſo k něhduſchim ſudnym wrotam wróćźicź a wottudy ſo pſchez doſcź dołhu haſu podacź hacž k abyſſinſkomu klóſchtrej. Pſched tymle klóſchtrom leži tołſty ſtołp, kiž woznamjenja dźewjatu ſtaciju, pſchedſtajejo tſecże padnjenjo Khryſtuſowe pod kſchižom. Pſchi tutej ſtaciji rozmyſli ſebi putnik, zo naſcha zatwjerdźenoſcź w hrěchu wina tſecźoho padu Zbóžnikowoho bě.

Nětko podajmy ſo do cyrkwje ſwjatoho rowa,*) hdźež druhe ſtacije kſchižowoho pucźa wohladamy.

Pſchedſtajmy ſebi wulkotnu, runnu cyrkej z dwěmaj ſo wupinacymaj kuplomaj (kulotwaromaj); zaſtupiwſchi do tuteje ſwjatnicy a kroczicy k prawej ſtronje dóńdźemy k ſkhodam. Smy-li po 18 ſkhodźeńkach horje ſchli, ſtejimy w khapałcy, kiž je ſtwarjena na horje Kalvarii a to na tym měſcże, hdźež bu Jěžus kſchižowany. Na poſlednim ſkhodźeńku cźinimy dźeſatu ſtaciju; je to tamne měſto na kſchižowym pucźu, hdźež wojacy Jěžuſa draſtu ſlěkachu. Rozpomnimy tudy potupjenjo naſchomu Wumožnikej cźinjene, a hórkoſcże, kajkež zacźu, hdyž jomu kſchižowarjo měſto wokſchewjacoho napoja dachu napoj kiſała ze žołcźom ſměſchanoho. (Mat. 27, 34). O kak hórko cźerpjeſche Zbóžnik za naſche njehańbitoſcże a naſchu njepoměrnoſcź!

Na horje namakamy ſo we doſcź runnej khapałcy ze tſjomi wołtarjemi lědma tſi kroczele wot ſebje zdalenymi. Wołtař na prawej ſtronje woznamjenja jědnatu ſtaciju; pſchetož ſteji na tym měſcże, hdźež bu Jěžus Khryſtus na kſchiž pſchibity. O ſchtó by tu njepoklaknył a ſylzy ronjo njewokoſchił měſto, hdźež židža Wumožnikowe cźěło, hižno z cyła krwawe, na kſchiž rozpjachu a na njón z hozdźemi pſchibijachu!

Lěwy wołtař w ſpomnjenej khapałcy cźini dwanatu ſtaciju na kſchižowym pucźu. Steji wón na tym měſcże, hdźež běſche kſchiž ze Zbóžnikom na nim pſchibitym zaſadźeny.

Mjez woběmaj wołtarjomaj kalvarſkeje khapałki ſteji hiſcheże mały wołtařk, znamjenjacy tſinatu ſtaciju. Je to měſto, na kotrymž macźerſ Boža cźěło ſwojoho Syna na klin wza! Pola tutoho wołtarja ma putnik pſchileżnoſcź, rozmyſlicź ſedmore boloſcże macźerje Jěžuſa Khryſtuſa.

Zeſtupmy nětko po tych 18 ſkhodźeńkach zaſy dele do cyrkwje, wokoſchiwſchi duchy kamjeń, na kotrymž Nikodem a Józef Arimathejſki žałbowaſchtaj Khryſtuſowe cźěło, a podajmy ſo k ſchtyrnatej abo poſlednjej ſtaciji — k Božomu rowej. Tónle row namaka to pod wulkotnej kuplu a twori wosebitu khapałku. Ta je wupyſchena z małej kuplu na waſchnjo wěże (tórma) a nutſka ze ſtołpami a marmorowymi ſcźěnami wudebjena a hewak rjenje rozſwětlena a dźěli ſo do dweju

---

*) Tule cyrkej Božoho rowa natwariſchtaj w l. 326 khěžor Konſtantin a joho macź ſ. Helena. Ju maju nětko Turkojo w ſwojej mocy; tola móža katholikowje, Grichowje, Armenowje a Koptojo w njej Boże ſłužby dźeržecź.

dżělow. Z tschepotatej krocželu do prěnjoho wotdżěla zastupiwschi, steji putnik we tak mjenowanej jandżelskej khapałcy. Wosrjedż widżi tam tón kamjeń, kiż bě pschiwaleny k rowej Jězusowomu a na kotrymż na dżeń horjestacza sedżesche jandżel prajich żonam: „Njebójcże so! Jězusa pytacże Nazaretskoho: wón je stanył, njeje tu; hlejcże město, hdżež joho położichu.“ (Mark. 16, 6). Po kolenach poda so putnik do druhoho wotdżěla pschez jara wuzku dżěru a skłoniwschi hłowu koschi — row swojoho Wumożnika! Widżecż je tu na prawej stronje kaschcż z běłoho marmora, z kotrymż je też hoła skała wobkładżena. O kelko bu tu pschelatych sylzow rozkacza, luboscże a dżakownoscże z woczi milijonow a milijonow putnikow, kotrymż bě w běhu 18 stow lět popschate, poklaknycż na tymle swjatym měscże! O kelko tysacow kschescżanow namaka tu pola rowa swojoho Zbóżnika nowu sylnoscż, wożiwjacu hnadu, njebjeski spokoj za dalsche puczowanjo w sylzowym dole nazemskoho żiwjenja!

M. R.

Cyrkwinske nowinki a powjescże.

Cžěska. Khudżi cyrkwje twarja! Na schlezynskich mjezach Cžěskeje staj staraj mandżelskaj bjez dżěczi żiwaj, kiż so ze wschědnym dżełom żiwitaj. Zadoscż mandżelskeje Madleny L., kiż chce rady swoju khěżczicżku ze swjeczeczom (statuu) s. Marije wudebjenu měcż, so dopjelni. Swěrny mandżelski kupi tajke swjeczo w Reichenbergu. Hdyż to we wsy, kotrejż wobydlerjo su ¾ hodżiny wot cyrkwje zdaleni, ludżo zhonichu, pschińdżechu, a to wosebje stari a khori k tymaj mandżelskimaj a proschachu: „Ach, natwarśtaj khapałku na swojej leżownoscżi, zo bychmy tudy znajnjeńscha rózarije so modlicż a snadż druhdy Bożu mschu słyschecż móhli.“ W dowěrje na Boha wotmyslischtaj sej mandżelskaj, dokelż to wschitko hako bože wjedżenjo spóznawaschtaj, pschi wschej khudobje, zo chcetaj twaricż zapoczecż a po swjedżenju Bożoho Cžěła psched schtyri lětami poczeschtaj wopraudże. Hdyż běschtaj wot wyschnoscże dowolnoscż dostałoj, pschecżischcża Madlena tola swoju wolu, zo bu wulkoscż khapałki na 15 łochczi dołhoscże a 12 łochczi schěrje postajena, hacżrunje duchowni z wyschnoscżu pschi khudobje a starobje mandżelskeju na mjeńschu měru radżachu. Pola wyschnoscże wuczini Madlena wschitko sama a wjedżesche ze swojej wěru a dowěru wschě zadżěwki wotstronicż. Za dwě njedżeli wuryschtaj mandżelskaj samaj zakład (grunt). Ale kak dale twaricż bjez pjenjez? Duż pschedaschtaj hako prěni wopor swoju jeniczku kruwu, zo byschtaj něschto kamjeni a khalka kupiłoj. Mandżelski łamasche wschě trěbne kamjenje sam, żona je na karje wotwożowasche; cyhele wożeschtaj też z karu, 30 kruchow na jedyn raz, schtundu daloko, a po khalk mějeschtaj hischcże dale. Tak dżełaschtaj samaj cyłe lěczo a mějeschtaj jeniczkoho mulerja. Boża hnada posylnjesche spodżiwnje jeju móc. Na swjatoho Wjacsława (Wencela) bě zwonkowny twar hotowy a k radoscżi cyłeje wsy pozběhowasche so khapałka abo cyrkwiczka z tórnikom na hórcy, 50 krocżeli wot domu teju pobożncju. Dokelż sebi wonaj wschu pomoc wot gmejny zakazaschtaj, wobstarachu bjez jeju wjedżenja wjesni młodżencojo a knjeżny tón tórnik a małe zwony; a druzy dobrocżerjo darichu něktore swjeczata. Ale wjele hischcże bě trjeba.

Zo bychtaj po czasu tyscherja a druhich rjemjesknikow zapłaczikoj, poczeschtaj ze małym skotom (drje pjerjowym?) wikowacz, hdyž běschtaj sej něschto mało z dźěłom zaskužikoj. Wscho so derje radźi. Za tsi lěta móżeschtaj 200 schěsnakow zapłaczicz za wokna, durje, ławy, woltař a małe pischczele. Hdyž bě tale khapałka poswjeczena, dowoli sej k. farař wopor pschipowjedźicz, ale mandźelskaj jón wotpokazaschtaj prajicy: „Naschu gmejnu tola nochcemoj wobczežowacz.“ Nutskownoscz cyrkwje je jara lubozna; swjeczo s. Marije z Jězusdźěczatkom je na wulkim woltarju. Boża mscha so w khapałcy hischcze njeje dżeržała, dokelž k tomu trěbne wěcy pobrachuja. Tola do lětuschich jutrow budże wscho wobstarane, a potom budże radoscz dospołna. Dotal pak bu tam hižo kscheszczanska wuczba dżeržana, rózarije spěwane, stacijony wopytowane. Pschez to wscho pak dawataj tamnaj mandźelskaj Bohu czesez, a nic sebi. Tež mataj kaž k Bohu tež luboscz k bližschomu, hdyž staj psched lětami hižo slepu proscherku cyle do swojoho domu wzałoj! Dźi a czyń tež tak, t. r. podobne dobre skutki po twojej mocy!

Z Barlina. Jandźel pěston w swojej słužbje! W tseczim schosu jenoho domu na oranienburgskej drózy hrajkaja dźěczi pschi skhodże a bjez nimi pěstoni holczka połdralětnoho hólczka na ruch. W pschizemju (parterre) woła hólczec na horjeka hrajkace dźěczi; te a z nimi ta holca z tym hólczkom, naczahuja so na skhodowne wobłożenjo, zo bychu dele pohladałe; tón hólczk so někak wutorhnje a zleczi z tseczoho skhoda dele. Żałostne kschiczenjo napjelni cyły dom a wobydlerjo pschiběžachu, a hlej! na ruczich gazoweje roły (Gasarm) w prěnim schosu wisy za sukniczku njezranjene dźěczo a machota wjesele so smějo z ruczkomaj a nóžkomaj!

Stara Pruska. W nowej pólskej knizy wustupuje kanonik Hildebrandt za naturske prawa pólskeje ryczże w Pruskej. Wón dopokazuje, zo je pschecziwo rozomnomu wuczenju (pädagogicy) a njewuwjedźomne, hdyž chcedźa ludej maczerinu rycz wzacz; pschetož rycz je naturske prawo a wobsedźenstwo kóždoho luda, a na nim wotpoczuje nabožnistwo (wěra) a dobre waschnjo; tež schula je k wudokonjenju abo rozwijenju ducha a wutroby, a nic jeniczcy město dressury, a tohodla je maczerina rycz powětr (loft) za prawe žiwjenjo. Z tajkim rozomnym zakitanjom wězo njeje wuzamknjene, cuzu rycz abo cuze ryczże wukuycz, ale tola z pomocu a na zakładże narodneje ryczże. Kóždy budże rozsudźicz wjedźecz, kak njeprawy pucz to je, hdyž wuczer rycz dźesza njerozymi a dźěczo nic wuczerjowu!

Nassauska. We prjedawschim wójwodstwje Nassau czěrjachu bjezbožnicy wikowanjo z ludźimi. Za mały pjenježny zawdak radźi so jim, zo starschim hólcow a holczki wurykzachu, kotrychž potom do Francózskeje, Jendźelskeje, Ameriki, a najhusczischo do Australije zawjezechu, hdźež jich pod lubjenjom, zo budża pschi pschekupstwje a druhim pomocni, potom k njedowolenym wěcam a njepóccziwosczi trjebachu. Nětko je tam pruske knjeżerstwo wozjewicz dało, zo kóždy, schtož tajkich wohidnych ludźipschedawarjow pscheradźi, 100 schěsnakow myta dostanje!

Schwajcarska. We Mnichowje zemrje njedawno knježna Emilia Lindnerec, rodżena z Basela we Schwajcarskej, najwjetscha dobroczerka we baselskim biskopstwje. Hižo za swoje žiwjenjo czinjesche wona wjele dobrotow katholikam we Ba-

ſelu; pſched ſmjerczu pak wotkaza 280,000 frankow baſelſkomu biſkopej za cyrkwinſke a ſchulſke potrěbnoſcze a měſtej Baſelu 46,200 frankow.

Z Roma. Bamž je, kaž to kóžde lěto waſchnjo je, wſchitkich póſtnych prědarjow pola ſebje z ryczu powitał a jich k ſwjatomu ſkutkej požohnował. — We februaru bu czeſczehódny Benedikt z Urbina, mócny prědař a miſſionař z rjada kapucinow (zemrjeł 1625) w cyrkwi ſ. Pětra zbóžnoprajeny. Kaž hewak zhromadžichu ſo k tomu kardinalowje a druzy wyſocy zaſtojnicy. W mjenje bamža bu joho liſt czitany, w kotrymž ſo Benediktej title a czeſcze zbóžnoho dawaja. Pſchi zwonjenju a tſělenju kanonow bu zapowiſchane ſwjeczo zbóžnoho wotkryte. Potom mějeſche kardinal patriarch Konſtantinopolſki Božu mſchu. Popołdnju pſchińdže bamž reliquije poczeſczicz. Wyſchſchi kapucinarjo pſchepodachu bamžej jenu z reliquijow, joho wobraz, žiwjenjopis a wonjeſchko kwětkow hako znamjo póccziwoſczi zbóžnoho.

Italſka. Dokelž ſu w cyłym kraleſtwje klóſchtry zběhnjene, podawa ſo nětko wjetſchina mnichow do Ameriki, zo bychu tam w zaſłužbnym miſſionarſkim dźěle pomhali. Jenož tute ſchtyri klóſchtry z wonka bamžowych krajow wobſteja: Monte Caſſino, Aſſiſi, Porciunkula a Rivotorto.

Francózſka. Proteſtant Guizot piſa wo pſchibjeranju katholſkoho žiwjenja we khěžorſtwje bjez druhim tole. We lěcze 1822 załožiſchtaj khudaj ſłužobnaj we Lyonje towarſtwo k rozſchěrjenju wěry a k wobroczenju njewěriwych (miſſionſke towarſtwo). W lětomaj 1823 a 1824 zeńdże ſo k tomu 80,000 frankow; w lěcze 1864 pak 5,090,041 frankow, z kotrychž běſche 3,479,290 frankow z Francózſkeje. A nětko dźerži tele towarſtwo miſſionſke ſtacijony po cyłym ſwěcze. Joho lětopiſy wukhadźeja w 170,000 exemplarach. W meji 1833 zjenoczichu ſo woſmjo ſchtudenczi k wopytowanju khorych w Parizu. Dwacyczi lět pozdźiſcho bě w ſamym Parizu 2000 ſobuſtawow, kotrež 5000 familiow wopytowachu a podpjerachu. Tajkich towarſtwow ſ. Vincenca je w Parizu 500, tohorunja tež w druhich katholſkich krajach. Do lěta 1862 běſche jich 3000 ze 30,000 ſobuſtawami, kotrež 100,000 potrjebnych ſwójbow wopytowachu. Miłoſcziwych ſotrow je 18,000, bjez nimi 16000 francózſkich. Bratſja kſcheſczanſkoho wuczenja mějachu w lěcze 1865 ſami 920 ſchulow. Wot 15 lět ſem bu we Francózſkej 10,000 cyrkwjow nowotwarjenych abo porjedźanych atd. To ſu kraſne ſwědczenja!

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Z pjatym cziſłom Póſła je naſche towarſtwo ſchtwórty zeſchiwk „Žiwjenjow Swjatych“ wot k. kapłana Duczmana wudało. Ta ſama khwalba, kotruž ſmy tſeczomu zeſchiwkej dali, ſłuſcha tež ſchtwórtomu. Wobſchěrniſcho wopominaja ſo tudy: ſ. Felicitas, ſ. Perpetua, ſ. Pontamiena, ſ. Hórban, ſ. Cäcilia, ſ. Borbora, ſ. Venantius, ſ. Agatha, ſ. Neſtor, ſ. Lucian, ſ. Marcian, ſ. Akacius, ſ. Lawrjenc, ſ. Cyprian, ſ. Fruktuoſus (zemrje 259). Pſchi wopiſanju žiwjenja namakaja ſo huſto wſchelake powuczenja wo ſtawiznach tehdomnoho czaſa a wo wuczbach naſcheje katholſkeje wěry.

Z Kulowa. Wuczba we wuczeŕni w Pisanym Dole, kiž bě wójnskoho czasa a cholery dla w zańdženym lěcze zastała, je so w spočatku tutoho lěta zas započała. Jedyn tudomny wuczeŕ podawa so kóždy tydzeń tři króć tam a wotdžerži po zakonju postajene hodziny. Schuleŕskich džěći je tu nětk 13. Tola je strach, zo budze traj tale stacija zas zastacj dyrbjecj, dokelj wobsedžeŕ schkleńczeŕnje, kiž je protestant, swój pschinoschk dale wjac pschilubicj nochce.

Z Dreždžan. Srjedu běsche w dwórskej cyrkwi swjatoczne requiem za njeboh prynceznu Sofiju (rodž. 1845), mandželsku wójwody Karla Theodora we Bajerskej (wot 11. februara 1865), kotraj je zańdženu sobotu po krótkej khorosczi zemrjeła. Nascha wulcy zrudžena kralowska swójba, kaj cuzy pósłancojo, wysocy zastojnicy a wojacy běchu pschi tutej žarowanskej swjatoczności.

Z Dreždžan. Zańdženu njedželu běsche prěnje lětusche serbske prědowanjo w dwórskej cyrkwi za dreždžanskich a wokolnych Serbow. Druhe budze kaj hewak 6. njedželu po jutrach, tsecze njedželu do s. Michała a schtwórte 1. njedželu adventa.

Z Chemnitza. Sem je mkody duchowny k. Müller z rajnskeje Pruskeje za kapłana pschischoł.

Z Lipska. Tudomne towarstwo s. Vincenca k podpjeranju potrěbnych měješche w zańdženym lěcze 1966 toleri dokhodow a 1747 tol. wudawkow. Wuda so bjez druhim 242 tol. za khlěb, 13 za tepjenjo, 15 za pomoc w khorosczi, 126 za drasty, 992 za potrěbnosczе towarstwowoho domu (asyl), hdzež je 17 khudych džěczi, 84 tol. hako dań za požczeny kapital atd.

Należnosczе towarstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiž su zapłaczili): kk. 148. registrator tachantskoho konsistorija Jurij Banda z B.; 149. Jakub Leschawa z Pěskec; 150. Michał Bjedrich ze Smjerdžaceje; 151. mkynkowa Khata Serbinowa z Nowoslic; 152. Jurij Schokta z Nowoslic; 153. khěžkař Jakub Hansti z Kukowa; 154. wuczeŕ Handrij Bräuer z Radworja; 155. Jakub Herrmann z Radworja; 156. Jakub Cyž ze Strózischcza; 157. Pětr Lukasch z Khasowa.

Na lěto 1866 dopłaczichu: 289. K. z P.; 290. B. z P.; 291. F. K. ze Sch.; 292. M. B. z K.

Na lěto 1865: B. z P.

NB. Dopłaczene pschinoschki zańdženych lět njekwitirujemy w 1. **abo** 2. czisle po dóstaczu, ale hdyžkuli so nam městna dla hodzi.

Dobrowólny dar: Michał Cyž w Budyschinje, 10 nsl.; Mich. Bjedrich ze Smjerdžaceje, 5 nsl.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczenaj: K. Michał Pawoł, s. Boscžija Žoffi z Budyschina; E. Pawoł, s. kublerja G. Adolfa Klaußa z Dalic. — Zemrjetaj: Jan August, s. kublerja Jana Schustera z Budestec, 1 l. 11 měs.; Jan Jurij, s. Jana Wiczaza z Budyschina.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towaŕstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 7. | 6. hapryla 1867. | Lětnik 5.

Golgotha.

„Pozběžech swojej woczi k horam, wot kotrychž mi pomoc pschińdże: moja pomoc pschińdże wot toho Knjeza, kiž je njebjo a zemju sczinił.“ Tajke słowa wupraji psalmista (ps. 120), hdyž spomina na potajnosczе, k kotrychž wozjewjenju je Boža lubosczž hory a hórki wuzwoliła. Moria, Sinai, Horeb, Ararat, Karmel, Sion su tajke wuzwolene hory, hdzež běsche so Bóh we swojim byczu, hako wěczny knjez a zakonjedawaŕ, ale tež hako dobroczeŕ a wumožeŕ wopokazał. Tež Syn Boži, hdyž wocžłowjeczeny na zemi khodżesche, pschebywasche rady na horach we modlenju a je najwjetsche skutki swojoho žohnowanoho žiwjenja na horach spočžał a dokonjał. Na khalkowych horach, na kotrychž Bethlehem leżesche, narodži so Jězus, w hórskim městaczku Nazarecże wjedżesche wón swoje zakhowane žiwjenjo do tsichtoho lěta; na nahłych wyschinach wokoło Jericha spocža wón ze schtyrcyczidnjowskim postom swoje wupósłanjo; na jenej horje dżerżesche tamne prědowanjo, kotrež cyły zakoń lubosczе wopschija; na hórkach pola Kafarnauma, Tiberiasa a Bethsaidy wustrowjesche wón wjele khorych a nasyczi hłódnych; na wjeŕschku wysokoho Thabora bu wón psched tamnymi tsjomi japoschtołami pschekrasnjeny; na hórcy Sionje swjeczesche poslednju wjeczeŕ a potajnstwo swojeje lubosczе; na wolijowej horje zapocža swoje czeŕpjenjo, kotrež so z tym swětwumožacym woporom joho žiwjenja na tej horje dokonja, kotruž cyłe kschesczanstwo wosebje w póstnym czasu nastupjuje, na horje — Golgotha, „wot kotrejež je tež nam pomoc pschischła.“

Golgotha abo Golgatha je hórka, kotraž w czasu Khrystusowym zwonka Jeruzalema, a to k dołhomu wjeczoru wot města a tež blizko pschi tym samym (Jan 19, 20) leżesche; nětko leži wona po tamnym wjacykróczinym zapuszczenju (pod khěžorom Titom, pozdżischo pod Hadrianom) a po wschelakim pschetwarjowanju abo rozschěrjenju města w tu stronu nimale wosrjedž dżensnischoho Jeruzalema.

Golgotha (wot hebrejſkoho gulgoleth, nop), wot Romjanow abo Lacžanſkich **Calvaria mjenowana** (wot łacžanſkoho **calvaria** abo **calva**, ſchtož tež nahi nop bjez włoſow a kóžki rěka) pſcheſožuje ſo w naſchej rycži najlěpje z mjenom: nopoita (hora), nopojcžica. Tele mjeno dóſta drje hórka tohodla, dokelž bě nopojcže tworjena; wona zdaſche ſo na pohladanjo tajka, dokelž njebě wyſoka, a k tomu kulojta a naha bjez ſchtomow a druhich roſtlinow. Po wſchědnym měnjenju měješche pak hórka tele mjeno, dokelž tam, kaž praja, nopy k ſmjercži wotprawjenych njezahrjebane wokoło ležachu. Tele měnjenjo naſta najſkerje z pſchiſtawka ſwjatoho piſma, kotryž ſo pſchi mjenje Golgotha namaka, mjenujcy: **quod est calvariae locus** (t. r. ſchtož je měſtno nopa abo nopow: nopowiſchcžo; pſchetož w prěnim tekſtu ſcženja ſ. Mateja tónle pſchiſtawk njeſteji. Pola Židow njebuchu złóſtnicy z mjeczom wotprawjeni, tak zo mohłe tu jich nopy ležecž; pak buchu kamjenjowani abo kſchižowani, a jich cžěła njewoſtachu njepohrjebane (dokelž ſo židža jara wſchitkoho znjecžiſcženja pſchez blizkoſcž wotemrjetoho cžěła bojachu), ale wone buchu ſpalene, a w Jeruzalemje běſche woſebite měſtno, doł Gehenna, w kotrymž ſo tohodla ſkoro ſtajnje woheń paleſche. Židža njemějachu ani žane woſebite měſtna, hdžež buchu złóſtnicy wotprawjeni; tajke woſebite wotprawniſchcža naſtachu hakle we cžaſu Romjanow. Woni běchu ſebi Židow podcžiſli a poſtajichu tež w Židowſkej woſebite wotprawniſchcža, woſebje pſchi krajnych a wojeŕſkich drohach; tež ta hórka, kiž hižo prjedy Golgotha rěkaſche, ležeſche pſchi drozy do Joppe wjedžacej. Ze ſcženja ſwjatoho Mateja wukhadža, zo tamna hórka hižo pſched pſchikhadom Romjanow do Židowſkeje ſo Golgotha mjenowaſche („kotraž Golgotha r ě ka," nic rěkaſche, ani: kiž n ě t k o rěka).

Po cžeſcžehódnej powjeſcži Jakuba z Edeſſy, kotraž pak drje ſo jenož na pſchirunanjo Khryſtuſa z Hadamom w jenym liſcže ſ. Pawoła (1. Korinth. 15, 22. 45) złožuje, je hora Golgatha ſwoje mjeno doſtała wot Hadamowoho nopa, kiž je tudy pohrjebany był.

Na horje Golgotha a wokoło njeje je ſo wjele ważnoho ſtało, z cžimž bu to pſchedznamjenjene, ſchtož je Jězus na tejle horje dokonjał. Wona tworjeſche džěl horiny Moria, kotraž z wjacorych horow a hórkow wobſtejeſche. Hora, na kotrejž Bóh Abrahamej ſyna woprowacž poruczi, je pak Moria, a ſ. Hieronym a ſ. Auguſtin prajitaj, zo bu Iſaak, kiž bě pſchedznamjo Jězuſa, runje tam na Golgotha na drjewowy wołtař położeny; tu pokaza ſo boran w cžernjach zaſchmjatany, kiž bu potom měſto Iſaaka woprowany; a dwaj tyſacaj lět pozdžiſcho wozjewi ſo tudy tón pſchedznamjenjany wopor z cžernjowej krónu na hłowje, zo by na wołtarju kſchižowoho drjewa ſo woprował. Wokoło Jeruzalema pſchińdže Melchiſedech, wyſchſchi měſchnik ze Salema, Abrahamej napſchecžiwo a woprowaſche hako džak za pſchedobyczo Chodorlahomora Bohu khlěb a wino, tamny wopor, kotryž Jězuſowy wopor a joho wěcžne měſchniſtwo pſchedznamjenjeſche. A měſto Melchiſedechowoho wopora njebě drje žane druhe dyžli tale hórka na Morii, kotraž bu pozdžiſcho, kaž powjeſcž praji, pſchez profetu Eliſea, kiž tudy Hadamowy nop wuhlada, Golgotha pomjenowana. W tutej wokolnoſcži bu Lot pſchez Abrahama ze elamitſkoho zajecža wuſwobodženy a wſcha dobytwa Chodorlahomorej wotewzata. A na tym

ſamym měſcze woprowaſche Jězus ſwoje mjaſo a krej, a wumoži nas z jaſtwa wjerćha cžěmnoſcze a wozmje jomu joho dobyczo, kaž ſ. Pawoł praji: „Wón je nas wumožił z mocy cžěmnoſcze . . . . hdyž wumazny zapiſmo, kotrež pſchecžiwo nam ſwědczeſche, je na kſchiž pſchibi a njepſchecželſke ſylnoſcze a mocy zwotbróni a nad nimi dobyczo ſwjecžeſche.“ Kol. 1, 13; 2, 14. 15.

Ale kak dha pſchińdže, zo tale z hłubokimi potajnſtwami poſwjecžena hora w ſwojej cžeſczi tak ſpadny, zo bu měſto wotprawjenjow? Runje kaž ſplah krala Davida ſkónczńje tak wokhudži, zo joho potomnica ſ. knježna Marija ſwojoho jenicz=cyrodzenoho w jenej hródži porodži a do jenoho žłobja połoži; to ſta ſo na po=ſtajenjo toho, kiž praji (Iſ. 55, 8): „Moje pucze njejſu waſche pucze, a moje myſle njejſu waſche myſle.“ Pſchi wuzwolenju tejele hory k wotprawjenju mějachu Romjenjo ſwoje myſle a wotpohlady, a Bóh měješche ſwoje; tamni pytachu wot=prawniſchczo za złóſtnikow, Bóh pak da Golgotha wuzwolicz, zo by wopor wopro=wany był tam, hdzež běchu joho pſchedznamjenja pokazane, a zo by wſchitko ſo dopjelniło, ſchtož je wo Meſſiasu piſane: „Wón je do złóſtnikow liczeny (rachno=wany) był.“ Iſ. 53, 12. Tam potajkim, hdzež bu dotal krej złóſtnikow pſcheli=wana, tam dyrbjeſche njewinowatoſcz a ſwjatoſcz ſama runja złóſtnikam wumrjecz; tu dyrbjeſche ſpóznate bycz, zo Jězus za ſebje njemrěje, ale za złóſtnikow, kiž ſmy my, a zo je kóždy hrěſchnik za ſo tajku ſmjercz zaſłužił, kajkuž złóſtnicy wumru, dokelž njeje žana wjetſcha a pſched Bohom žadławiſcha złóſcz dyžli hrěch. Tohodla chcheſche Jězus na tymle měſtnje kſchižowany bycz, zo by, dokelž bě winu hrěcha na ſebje wzał, tež cyłu ſchtrafu hrěcha njeſł, a zo by tam, hdzež bě wotprawniſchczo złóſtnikow, palma martraŕſtwa ſo pozběhnyła, a zo by pſchichodnje to, ſchtož ſmy hako ſchtrafu za hrěchi njeſli, nětko cžeſcz a doſtojnoſcz a płódnoſcz na zaſłužbach k zbóžnoſczi doſtało.

Duž pozběhńmy pobožnje ſwojej wocži k tej wuznamnej a pomnjecžahódnej horje Golgotha, z kotrejež je nam pomoc pſchiſchła wot Jězuſa Khryſtuſa, naſchoho Wumožnika!

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Němſka. W Aachenje budže wot 10. hacz do 24. julija ſwjatoczńoſcz, kotraž ſo kóžde 7. lěto wróća, mjenujcy zjawne wuſtajenjo tamniſchich wulkich a małych reliquijow.

Cžěſka. Piſmawjedžerjej jeneje fabriki w Skalicach kraju pruſki podwyſchk 600 ſchěſnakow pſchi wobcžehnjenju měſta 28. junija 1866. Pſched dlěſchim cžaſom doſta wot jenoho duchownoho z Brna (Brünn), hdzež bě tón wojak zemrjeł, pſchi=piſmo z wozjewjenjom, zo móže ſebi 500 ſchěſnakow, kotrež je z kranjenych pjenjez želnoſczinje zaſy wrócził, nětko zběhnycz abo ſebi pſchipoſłacz dacz. — W Prazy wumrje naſchim duchownym derje znaty profeſſor Dr. Güntner 17. měrca.

Rakuſka Schlezynſka. W Opawje (Troppau) bu nowy konvent (klóſchtyr) duchownych němſkoho ryczeŕſkoho rjada załoženy.

Wuheŕſka. Zemrjety archywójwoda Schczěpan, wuj kněžorowy, w ſwojim

cžasu palatin abo kralowski naměstnik we Wuherskej, je 960,000 schěsnakow za wschelake dobrocžinjerske wustawy (schule, hójerńje abo schpitale atd.) wotkazak. — Njeboh kardinal archybiskop Scitowski (po narodže Słowak) je za cžas swojoho biskopskoho a archybiskopskoho zastojnstwa k cyrkwinskim a dobrocžinjerskim zamyslam wysoku summu połtsecža milijona woprowak. Pschi tym mózu pschispomnicz, zo same krajne dawki joho archybiskopstwa (granskoho) kóždolětnje sto tysacow (100,000) schěsnakow wucžinjeja. Wón sam mějesche po tajkim hischcže wjacy lětnych dokhodow a mózesche tohodla wjele dawacz; ale pschecy jomu cžescz słuscha, zo je telko dak, pschetoz někotryžkuli zemjan w khěžorstwje, hdyž tu khwilu tak zawistuje za cyrkwinymi kubłami hladaja, ma hischcže wjacy a njeda k dobroczerskim wustawam niczo.

Krajinska. Sławnomu missionarej Dr. Ignacej Knoblecherej (Knoblechar), kiž w lěcže 1848 missionsku staciju w Chartumje bjez cžornochami (negrami) w Africy załoži a tam hako japoschtolski provikar wojowowschi z njepschecželskim klimatom a ze zatwjerdženym duchom wobhydleri 1858 so wróczi a w Neapolu zemrje, su w cyrkwi joho narodnoho města Schkocijan rjany wopomnik ze słowjanskim (krajinskim) napismom stajili. Z nim běchu tež Słowjencowje Milharčić, Mozgan, Trabant, Dovjak, Konciančić a Lap.

Z Roma. Dżeń 25. měrca běsche bamž z kardinalemi pschi cyrkwinskej swjatocžnoscži w cyrkwi s. Marije **sopra Minerva**. Jara wjele ludu bě wschudžom zhromadżene, zo by bamža poczescziło. Wschě drohi wot hrodu vatikana hacž na torhoschczo **Piazza della Minerva** běchu z pokrywadłami (teppichami), plet=wami a wěncami wuphschene. Wschudžom wołasche lud pschi wohladanju bamžowoho woza **evviva** (njech je žiwy! Sława!). Hdyž wón nimo jědžesche, mjetasche jomu k cžescži wěncy a kwětki z woknow a wutwarkow (balkonow). Wschudžom zejmachu kłobuki a machachu z rubischkami. Na wobliczu s. wótca bě widžecz, zo je cyle strowy a pschez tajke powitanjo zwjeseleny. Bóh joho zdžerżuj dołho lěta! — Pschi wóndanischim konsistoriju buchu zasy někotsi nowi biskopja wobkrucženi. — Bjez swjatoprajeńskimi processami pschihotuje so tež tón, kiž zbóžnu Germanu Cousin z Francózskeje nastupa.

Z Roma. We progandże (wucžerni za missionarow) bu 13. a 15. januara kaž hewak swjedżeń we wschelakich ryczach swjeczeny; we 29 wschelakich ryczach bu pschednoschowane, z kotrychž běsche 13 asiskich abo afriskich. Po pschednoschkach (deklamacijach) we naranschich ryczach sczěhowasche najbóle krótki spěw z luda. K tomu swjedżenjej zhromadżi so kóždy krócz wjele hosczi.

Z Roma. Bamž je we wjele twarjenjach, wosebje we klóschtrach wobhydlenja za biskopow pschihotowacz dał, kotsiž w juniju k 1800 lětnomu jubileju martrarstwa ss. Pětra a Pawoła jem pschijědu. Tež su wschelacy romscy zemjenjo a zastojnicy swoje hrody poskiczili k hospodowanju wysokich hosczi.

Francózska. W měscže Amiens běsche 28. februara swjatocžnoscz k wopomnjeczu tudy rodżenoho njeboh missionara biskopa Daveluy, kotryž bě wulki pjatk łońschoho lěta z dżesaczimi druhimi missionarami we Korea w Asii martrarskeje smjercže wumrjeł. Swjatocžnoscz wobstejesche w Božej mschi k džakej za to, zo je

Bóh jenoho ſyna amienſkeje cyrkwje martraŕſtwa doſtojnoho dżeržał. Wěžo njebě to requiem a njejednaſche ſo z tym ani wo cześczowanjo martrarja, dokelž cyrkej ſo njeje hiſchcże wo tym wuprajiła. Dwaj kardinalej (archybiſkopaj z Bordeauxa a Rouena), 2 archybiſkopaj, 14 biſkopow a 800 duchownych (ze wſchelakich diöceſow) a mnohoſcże ludu ze wſcheje Francózſkeje wobdżělichu ſo na ſwjatoczноſczi. Bamżowy nuntius (póſłanc) Chigi mějeſche Bożu mſchu a hako ſubdiakon ſłużeſche bratr ſkóncowanoho biſkopa. Za joho nana a macz kaž za wjele druhich ſtawow ſwójby běchu w cyrkwi czeſtne měſta pſchipokazane. Swjedżenſku ryczž dżeržeſche ſławny biſkop Mermillod z Genfa.

Francózſka. Czaſopis **Le monde** podawa kaž hewak lětnu rozprawu wo jeſuitach. Po njej mějeſche towaŕſtwo Jěžuſowe zańdżene lěto 4 aſſiſtency a 20 provincow; w Italſkej provincu romſku, neapolſku, ſicilſku a venecianſku; we Francózſkej dżěli ſo do 4 provincow (mjez nimi je lyonſka); w Němſkej je provinca rakuſka, galiciſka, němſka z belgiſkej a hollandſkej. Schpaniſka aſſiſtenca ma 3 (mjez nimi mexikanſka) a jendżelſka 4 provincy (mjez nimi 2 w Americy). Wſchě provincy mějachu 8167 jeſuitow, 215 wjacy dyžli lěto prjedy. We francózſkich provincach (z kotrychž je wjele miſſionarow) je 2422 jeſuitow. Pſchi wſchitkim wotehnaczu z Italſkeje a Mexika roſcże tónle rjad. Tež z Regensburga běchu decembra 1866 wotehnaczi.

Z Pariza. Na ſwětnu wuſtajencu (hdżež ſu produkty abo wupłody naturſke a człowjeſke cyłoho ſwěta wuſtajene), kotraž je 1. haprila wotewrjena, pſchińdże z Roma modell katakombow (ſtarokſcheſczanſkich pohrjebniſchczow) pod dohladom ſławneju ſtarożitnoſczerjow bratrow de Roſſi, z drjewa, ſkory, gypſa, płatu a hliny zeſtajany. Rowne kamjenje, rězby a malby (malowanja) ſu rjenje wuwjedżene.

Danſka. Hłowne měſto Kopenhagen ma nětko 1500 katholikow bjez 160,000 wobydlerjemi. Hacz do lěta 1849 běſche naſcha cyrkej w Danſkej jara potłoczena; tak dyrbjachu n. pſch. dżěczi z měſchanych mandżelſtwow proteſtantſke byczž, wobroczenjo k katholſkej cyrkwi bě krucże zakazane. Nětko pak ſo tam radoſtnje katholſke żiwjenjo rozwija, wſchelake katholſke towaŕſtwa a ſchule ſo założuja. Do lěta 1850 njemějachu w danſkej ryczi żane katholſke powuczne a nabożne knihi; nětko móże ſo hižo mała katholſka knihownja zhromadżicz; wot lěta 1853 wukhadżeja tež jene katholſke nowiny w danſkej ryczi a towaŕſtwo ſ. Ansgara rozſchěrja katholſke knihi. (Proteſtantſke piſmowſtwo tam wěžo njeje khude, dokelž Danowje ſu połdramilijonowy narod.) Na ſchtyri ſta ludżi je l. 1849 hacz do nětka k naſchej cyrkwi ſo wróczіło. Daj Bóh na zaſtupnu próſtwu ſwjatoho Ansgara, ſwjatoho Kanuta a ſwjateje Brigitty, tychle ſwětłow z połnócnych ſtronow Europy, zo by derje wobdarjeny danſki narod zaſy dżěl brał na żohnowanjach katholſkeje wěry, kotruž je jomu prjedy wotpadnik kral Khryſtian III w lěcże 1536 z mocu dowudrjeł!

Danſka. Najwjacy za katholſke danſke piſmowſtwo czini prjedawſchi proteſtantſki prědaŕ Hanſen, kiž nětko hako redaktor katholſkich cyrkwinſkich nowinow w Kopenhagenje bydli. Wón je hakle pſched někotrymi lětami k naſchej cyrkwi ſo wobrocził, wo kotrejež wěrnoſczi bě ſo pſchi ſchtudowanju cyrkwinſkich wótcow z bożej hnadu pſcheſwědcził. Knjeżeŕſtwo běſche jomu ſlubiło, zo penſion doſtanje, jeli chcył

hischcze nětkotre lěta hako paſtor we Fjeldstrupje wudžerżecź; ale Hanſen wupraji, zo ſo z joho pſcheſwědczenjom a ſwědomjom njeznjeſe, dotalne derje płaczene zaſtojnſtwo a byrnje dżeń dale wjeſcź; na to bu bjez penſiona puſchczeny. Wón njemějeſche żane zamożenjo, ale to joho pſchi wſchich hubjenych wuhladach do pſchichodnoſcże w czaſnym naſtupanju njewottraſchi. Wón wotpołożi katholſke wěrywuznaczo w Osnabrücku. Do Kopenhagena ſo wróczjiwſchi mějeſche tu radoſcź, zo tež joho mandżelſka a dwě wotroſczenej dżowcy k naſchej cyrkwi pſcheſtupichu. Młódſcha teju dżowkow je nětko w noviciacże rjada józefiſkich ſotrow we Chambery w Savoyſkej.

Ruſowſka. Knjeżerſtwo je ſej zamyſliko, katholſku ſynodu (zhromadżiznu zaſtojnikow) hako najwyſchſchu wyſchnoſcź katholikow poſtajicź, każ je ruſowſka ſynoda za ſchismatiſku cyrkej. Ale z teje wěcy drje niczo njebudże; ruſowſcy t. r. wojebje pólſcy woſtanu pod najwyſchſchim wjedżiczeŕſtwom widżomnoho wjeŕcha katholſkeje cyrkwje.

Turkowſka. Kſcheſczanſke knjeżeŕſtwa nuzuja ſultana pſchecy bóle, zo by kſcheſczanam wjary prawow dał abo z najmjeńſcha te hižo date do żiwjenja pſchinjeſł. Serbja ſu w ſerbſkim wjeŕchowſtwje nimale cyle woſwobodżeni, dokelż ſu Turkowje nětko tež z tych někotrych twjerdżiznow wucżahnycź dyrbjeli. Toho runja Rumunowje. Ale w druhich krajinach europſkeje Turkowſkeje dże ſo kſcheſczanſkim Słowjanam hiſchcże jara złě. Grichow na Kandii drje budże ſultan w krótkim k grichiſkomu kraleſtwu pſchidżělenych widżecź. Tola wſchě prócowanja kſcheſczanow wo ſwobodu żadaja wěżo czas a woporу!

Z Jeruſalema. Na wobroczenjo ſchtyrjoch żidow k proteſtantſkej cyrkwi je londonſke towaŕſtwo k wobroczenju żidow 444 puntow ſchterlingow wudało. Proteſtantowje tam z cyła mało dobywaja. — Na wuporjedżenju cyrkwje Bożoho rowa je ſo poczało ſylnje twaricź.

Aſia. Na pokkupje Korea, kiž hako kraj pod zakitom Chineſiſkeje ſteji, njeje francózſki admiral (wjedżiczeŕ łódżi abo ſchifow) wuſtupicź mohł, dokelż mějeſche mało wojakow a dokelż běchu wulke zymſke wětry. Wón bě pósłany, zo by pokhoſtanjo (poſchtrafowanjo) tych żadał, kotſiž ſu łońſche lěto miſſionarow zamordowali, a zo by za pſchichodnoſcź pſchecżelny zwjazk bjez Koreu a Francózſkej wuſkutkował. Wo łońſchim pſcheſcżěhanju tamniſchich kſcheſczanow ſu nětko nadrobne powjeſcże pſchiſchłe. Prěni naſtork k tomu běſche pſchikhad ruſowſkich łódżi, kotrež w mjenje ſwojoho knjeżeŕſtwa wotſtupjenjo dżělby kraja żadachu, zo bychu tam hako dobri ſuſodża pſchekupſke ſydliſchczo měli. Pryncregent a nan młodoho krala ſo toho naſtróża a powoła biſkopa Berneux do hłownoho měſta, zo by z nim wuradżił, kak a z kajkim wudawanjom mohł ruſowſke łódże wotpokazacź. Ale miniſtrowje cżiſchczachu krala, zo njeby żadyn zwjazk z Europjanami ſcżinił a jich měnjenjo bě: „Smjercź wſchěm Europjanam w kraleſtwje! Smjercź wſchitkim kſcheſczanam!“ Regent pſchizwoli a podpiſa poruczноſcź k mordowanju. Biſkop, kotryž bě na pſcheproſchenjo do hłownoho měſta pſchiſchoł, bu zajaty a 8. měrca z. l. z tſjomi młodymi duchownymi ſczaty. Tſi dny pozdżiſcho doſtaſchtaj hiſchcże dwaj młodaj duchownaj martraŕſku ſmjercź. W tym ſamym měſacu (wulki pjatk) bu tež biſkop Taveluy (z Amiensa) z dwěmaj duchownymaj ſkóncowany. Hdyž bě kat joho prěni

raz rubnyk a joho ſmjertnje ranił, zaſta zdobom, zo by z kralowſkimi zaſtojnikami wo myto za ſwoju ſłužbu jednał. To trajeſche dołho, a cžerpjacy biſkop leżeſche w ſwojej krewi. Skónczńje bu dowujednane, a nowaj razaj z mjeczom dopomhaſchtaj martrarjej do wěczńeje zbóżnoſczi. Pjecź tych ſkóncowanych miſſionarow njebě hiſchcże 30. lěto doſpěło a ſchtyrjo z nich běchu hakle 9 měſacow w Korei. Miſſion je tam w tu khwilu wſcho zhubił. Domy miſſionarow ſu wurubjene a jich wěcy dobytwa za regenta; nabożne knihi buchu ſpalene, knihiczńiſchczérnja zapuſczena. Wyſche miſſionarow bu hiſchcże wjele druhich kſcheſczanow ſkóncowanych; druzy ſu cžekli abo khowaja ſo w pohanſkich wſach abo na horach.

Egiptſka. Tudomne (turkowſke) knježerſtwo wopokazuje ſo pſchecżelnje pſchecżiwo katholikam. Hdyž bu pſched 16 lětami w Alexandrii klóſchtyrſka cyrkej franciſkanow twarjena, dari naměſtny kral (vicekral abo paſcha) twarne měſto a milijon cyhelow. Tak wjele cyhelow da tež k cyrkwi w Kairo pſched 15 lětami. Duchowny ze Schpanſkeje twarjeſche tam khapaku k cžeſczi ſ. Marije a wobroczi ſo na paſchu. Tón praji: Ow haj, dam połdra milijona cyhelow, a wy potom tež za mnje proſchcże pſched ſ. Mariju. Hdyž bu zakładny kamjeń położeny, póſła wón ſwojich hudžbnikow (muſiku) a 40 wojakow k zdžerżenju porjada. Na wſchěch turkowſkich ſwjedżenjach ſcżele klóſchtrej dar. Knježnam klariſſam, kiž maja w Kairje ſchulu, dawa wón potrjebne žito a je prajił: Hdyž něſchto potrjebacże, pſchińdźcże ke mni, ja ſym waſch nan. K jich twarjenjam je 50,000 frankow (nórtow) darił. K pruhowanjam ſcżele z francózſkim konſulom ſwojich ſynow. Franciſkanam dowoli bjez płaczenja na żeleznicy jězdźicź. To je wopramdże duſchny Turka; ale to je wuwzaczo, dokelž turkowſke knježerſtwo je najwjetſche njezbožo za kſcheſczańſkich krajanow.

Połnócna Amerika. Stat New-Jerſey ma nětko 190,000 katholikow, kiž pod biſkopſtwo Newark ſłuſcheja. Nětcziſchi biſkop w Newarku je Dr. Rooſevelt Baylay z nahladneje ſwójby w New-Yorku. Wón běſche prjedy rektor proteſtantſkeje jendżelſkeje cyrkwje w Harlemje pola New-Yorka. Dokelž ſo w ſwojich nahladach katholſkej cyrkwi pſchibliżowaſche, chcyſche joho jendżelſki biſkop wot toho wuhojicź a póſła joho do Roma, zo by tam prawu wohidnoſcź pſched katholſkim pſchibójſtwom, kaž wón hako proteſtant ſo wupraji, doſtacź mohł. Ale to hinak wupadże. Baylay wobroczi ſo w Romje k katholſkej cyrkwi, hacž runje joho tohodla dźěd ze zamożenjom 75,000 dollarow wotherbowa. Tež biſkopowy ſekretař Doane, ſyn proteſtantſkoho archybiſkopa w New-Jerſey, je wobroczene (konvertit).

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Jedyn pſchecżel ſerbſkoho piſmowſtwa wuda ſerbſke prědowanjo wot njeboh Pětra Duczmana, w ſwojim cżaſu kapłana w Radworju a na poſledku w Annaburgu pola Torgawy (1793). Tute prědowanjo ma napis: „Jězus, naſch wucżek, ſchkit a tróſcht“ a je ſo w lěcże 1778 w Radworju za bratrow a ſotry hiſchcże nětk wobſtejacoho bratrſtwa wot Khryſtuſoweje ſmjertneje ſtyſknoſcże za mrějacych a wotemrjetych“ dżerżało. Woſebje witane budże wone za tute bratrſtwo; tola je w pſchedſłowje tež něſchtożkuli za druhich zajimawe, n. pſch.

załoženjo a winowatoſcże bratrſtwa, ſpomnjenja wo fararju Michału Wałdże, wo Pětru a Janje Duczmanomaj, kaž tež rjad radworſkich fararjow (wot l. 1384) a kapłanow (wot 1733). Hdyž ſmy na pobožne bratrſtwa pſchiſchli, dowolamy ſebi pſcheczo wuprajicz, zo by něchtó tež załoženjo a ſtawizny bratrſtwa ſ. Boſczana we ſerbſkich woſadach wopiſał, kotrež hiſchcże nimamy. Wo bratrſtwje ſwjatoho rózarija w Kulowje je naſch Poſoł hižo w lěcże 1864 naſtawk pſchinjeſł pod napiſmom: Duchowny Serbin a kulowſke bratrſtwo.

Z Budyſchina. Po poruczności duchowneje wyſchnoſcże běſche zańdżeny měſac we wſchěch cyrkwjach diöceſy ſwjatoczne requiem za njeboh pryncesnu Sofiju.

Z Dreždżan. Po dlěſchej khoroſczi zemrje w tudomnej khorowni k. Oskar Fünfſtück, pomocny wuczeŕ na katholſkej hłownej wuczeŕni, rodżeny z Budyſchina, 24 l. ſtary.

Naležnoſcze towarſtwa.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu zapłaczili): kk. 158. żiwnoſczeŕ Franc Měrczink z Bělczec; 159. kubleŕ Mikł. Nek z Ralbic; 160. Hana Wiczazowa z Ralbic; 161. Jan Czornak z Trupina; 162. kubleŕ Jan Wóski ze Stróżiſchcża; 163. Marija Smolic z Bronja; 164. Marija Winklerowa z Khelna; 165. Jan Bjarſch ze Smjerdżaceje; 166. Hana Schołczina z Łazka; 167. J. Hoffmann, kapitular a kantor z Budyſchina; 168. Mich. Frencel z Różanta.

Na l. 1866 dopłaczichu: 293. k. farař M. Smoła z Njebjelczic; 294. Mikł. Matijeſchk z Pazlic; 295. Hana Strancowa z N.; 296. H. Wiczazowa z N.; 297. J. Sch. z R.; 298. M. Fr. z R.

Dobrowólne dary: k. wuměnkař Wiczaz z Khróſczic, 20 nſl.; k. kapitular a kantor J. Hoffmann z Budyſchina, 15 nſl.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Radworja, w februaru a měrcu. Kſchczeni: Marija Madlena, dż. khěžkarja Jana Wowczeŕka w Měrkowje; Karl, ſ. wobydlerja Michała Frencla w Kamjenej; Mikławſch, ſ. zahrodnika Handrija Wjerſcha w Brěmjenju; Jakub, ſ. żiwn. Handrija Wrobla we Kupjanſkej Dubrawje; Michał, ſ. khěžkarja Jakuba Henki we Radworju; Jan Ernſt, ſ. khěžk. Jana Müllera we Khelnje; Marija, dż. khěžk. Jakuba Ledżbora w Radworju; Hańża, dż. khěžk. Aug. Matthesa we Radworju; Michał a Jakub, dwójn. ſ. khěžkarja Pětra Krala we Khelnje; Jan, ſ. wobydl. Jurja Schokty w Radworju. — Wěrowani: Jakub Lehmann z Boranec a Marija Wórſchula Lulakec z Kulowa; Michał Rek ze Swinarnje a Madlena Knoblochec z Kamjenej. — Zemrjeczi: Mikławſch, ſ. wobydl. Mikł. Spana we Radworju, 2 tydż. 2 dnj.; Hana Marija, dż. khěžk. Jurija Jeſchki we Měrkowje, 2 měſ. 2 dnj; Karl, ſ. wobydl. Mich. Frencla we Kamjenej, 2 tydż.; Jakub, ſ. żiwn. Handrija Wrobla we Kupj. Dubrawje, 12 hodż.; Jakub, ſ. wobydl. Jana Delana we Lutowczu, 3 tydż.; Wudowc Handrij Mět z Kupoje, 36 lět; Hana Madlena, dż. Marije Brylec z Hrubjelczic, 8 tydż.; Marija, dż. khěžk. Jakuba Ledżbora w Radworju, 15 dnj.; Jakub Auguſt, ſ. khěžk. Jana Bjarſcha w Khelnje, 11 lět, 1 měſ., 9 dnj.; Jan, ſ. wobydl. Jurija Schokty we Radworju, 5 dnj.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 8. **20. hapryla 1867.** **Lětnik 5.**

Paczerje psched jědzu a po jědzi.

Znate je, zo modlenjo wotebjera. Prěje-li schtó tele wuprajenjo, dha njech jenoż na wschelake modleŕske bratstwa hlada, kiž so we nowischim czasu k wubudzenju modleŕskoho ducha założichu. Haczrunje pak so wschudzom prócuja, zo bychu tutej duchownej nuzy wotpomhali, namakaju so tola hischcze wjele liwkich kscheszczanow, kiž we nastupanju modlenja wot židow a turkow wuknycz móhli. Prawy czeszczowar Mohammeda, prawowěriwy turka, zenje swoje dźěło njezapoczne, khiba zo je najprjedy swoje dźakowanjo rano wuprajił a runje tak njepoídże so lehnycz, khiba zo je psched swojim łožom na kolenomaj abo na wobliczu leżo swoju wjeczornu modlitwu wuspěwał; haj samo pschi puczowanju widzimy joho rano a wjeczor wobliczo na Mekku wobroczicz*) a stejo swoju modlitwu wótse wuprajicz. Spěwa-li pak so z cyła z rědka we naschim czasu, dha so to stawa wosobnje z paczerjemi psched jědzu a po jědzi. Na někotrych městach su tele paczerje cyle „z módy" wuschłe, na druhich hańbuja so je wuspěwacz a tam, hdzež je spěwaju, stawa so tak husto bjez myslow a kedźbnosczże. — Městna, hdzež je tyranska móda tele paczerje zahnała, su domy bohatych a wosebnych, bjez druhimi wjele czeszczenych a mócnych tutoho swěta. Drje wuhladasch pschi jich wschědnych hosczinach blida z wubranymi jědźemi wobsadzene, drje slyschisch jich wužiwarjow poskiczene khłóschczinu khwalicz a jich pschihotowarjej dołhe pschipitki wunjesczz; ale na toho prawoho dawaczerja wužiwanych darow nichtó ani ze słowczkom njespomina, ani domjacy knjez ani hosczo; prěnischi so boji, pscheproschenym z dobrym pschikładom do prědka hicz, poslednischi pak su na tele modlitwy dawno zabyli. Stajne wužiwanjo czas-

*) Mekka je narodne město Mohammeda († 632) we Arabiskej, zakoženja mohammedskeje (turkowskeje) wěry.

nych kubłow, nadobizna a bohatstwo je jich wutrobu tak zaslepiło, zo su na Boha luboho Knjeza dawno zabyli a wschě boże dary sebi pschipisaju a nic Bohu wjerschnomu. Hdy bychu tajcy, kiž snadź ženje wschědnu jědź sej zaskužicź njetrjebachu, spóznali, kak cžežko so to we cžasu drohoty cžini, a kak zaskužaca móc (strowota) slaboho cžlowjeka wot Boha wotwisuje; wěscže njebychu na swoje pacžerje psched jědžu a po jědźi zabyli.

Druhe města, na kotrychž so tele pacžerje najbóle zanjechaja, su hoscženy we wulkich městach, stacijony na železnicach a korcžmy. Schtóž so hižom na železnicy wjezesche, je to najskerje ze samotnymaj wocžomaj widźał. Lědom ma wjezenjo na hodźinu abo dwě kónc, wopuschcža ludźo wozy a khwataja do schěroko wotewrjenoho jědźnoho salona, zo bychu so na dalschi pucź posylnili. Wulki salon je polny ludźi, kiž wschitcy jěscź žadaja; njewuhladasch pak bjez wschitkimi ani jenoho, kiž by sej psched wuživanjom swojeje jědže znamjo swj. kschiža cžinił abo najkrótschu modlitwu spěwał. Pschebywanjo na tymle měscže srjedź cuzych ludźi, smějate a harowace zhromadženstwo sobupucžowachych je kóždomu khroblu wutrobu wzało, swoju wěru wuznacź a Bohu so džakowacź. Hacž joho tele zwonkowne zadźěwki wot dospołnoho spěwanja pacžerjow psched jědžu a po jědźi wotwjazaja, je cžežcy k wěrjenju. — Tosamo, schtož na železnicach natrjechimy, namakamy tež we wjetschich abo mjeńschich hoscžencach a korcžmach. We prěnschich je waschnjo nastało, zo so dźeń wote dnja wjele ludźi zeńdže k zhromadnomu wobjedej (Table d' hôte). Tunjoscź zawjedže jich wjele we postajenej hodźinje pschińcź a na wobjedže dźěl bracź, ale nikomu modlitwa do myslow njepschińdže, prjedy hacž so k blidej synje. Zda so, zo ta krasnoscź a pycha, kiž so na tychle městnach, husto kaž cyrkwje wysokich, wuhlada, a wubrana jědź wopytarjej njedowola, swojoho ducha wokomik k Bohu zběhnycź a na něschto wyschsche myslicź. Dokelž ma kóždy bjeze wschoho wuwzacža k tajkim hoscžinam pschistup, dha je tež bjez džiwa, zo wschelacy ludźo so hromadže namakaju: Židža, katholikowje, protestantowje, wěriwi a njewěriwi, kiž po wjetschej połojcy wschěch druhich pschez swój pschikład strachocžiwych cžinja a wot modlenja wotdžeržuja. Schtóž dha je bojazny a so z khroblosczu njewěriwym napscheczo njestaji, cžerpi schkodu na swojej wěrje a cžini lěpje wot tajkich wobjedow prjecź wostacź. Kaž dołho wjetschi dźěl cžłowjekow wěriwy njebudže a swoju wěru zwonkownje wuznacź khroblosczu njezmějc, njebudže tež lěpje z modlenjom na spomnjenych městnach. Bohužel je tale njewěra z městow tež hižom po něcžim pscheschła na wsy. Swójbiny nan je druhdy swojich wobstaranjow dla do města pschischoł a tajkomu wobjedowanju pschihladał a tež na nim dźěl brał, a je nětko za dobre spóznał, tež doma blidne pacžerje zahnacź a na jich město wopisane pohanske waschnjo stupicź dacź; dźěcžom, kiž njescžerpne na jědź cžakaju, so to tež lubi a dokelž hewak nichtó njeje, kiž by modlitwu zanjesł, dha so pschez njerodu nana abo macžerje cyłe zhromadne modlenjo zhubi. We wjele swójbach so drje hischcže psched jědźu spěwa, ale nic tež po jědźi. Tam maja domjacy waschnjo, po jědźi sedźo wostacź a bjezsobu so khwilku rozrycžowacź, bjez tym pak so stanje, zo jedyn kaž druhi z njerody na modlenjo po jědźi zabudže, stanje a woteńdže. Dyrbi-li so we tutej wěcy pscheměnjenjo k dobromu so stacź, dha dyrbi so wě-zo swójbiny nan a ho-

ſpodarʼ za to ſtaracʒ a pſchez ſwój pſchikład wſchěch domjachych k zhromadnomu hłóſnomu modlenju nawjedowacʒ a pohnuwacʒ. Jomu płacʒi woſobnje ſłowo ſwjatoho piſma, zo by ſwoje ſwětło pſched druhimi domjachymi ſwěcʒicʒ dał (Mat. 5, 16), a zo by dʒěcʒi napominał a jim porokował (Ekkl. 7, 25) a jim we wſchěm z dobrym pſchikładom do prědka ſchoł. Mjenje ſwědomicʒi ſtarſchi pſchi tajkich a podobnych pſchileʒnoſcʒach wězo cyłu winowatoſcʒ dobreho pſchikłada a ſamſnoho rozwucʒenja wot ſo ſtorkaja wudawajo, zo to ſwojim dʒěcʒom a domjachym pſchikazuja a hewajſche dopjelnjenjo tuteje winowatoſcʒe do jich wole ſtajeja, tak zo kóʒdy ſam za ſo a ſam pſchi ſebi z mjelcʒacej modlitwu tutej winowatoſcʒi doſcʒ cʒini. Tale wurycʒ pak niczo njepłacʒi. Schto by drje z domjacoho dʒěła naſtało, hdy by je domjacy nan abo hoſpodarʼ ſwojim dʒěcʒom abo ſłužownym jenoʒ pſchikazał, a ſam na jich dʒěło njehladał a je njewobkedʒbował? Kóʒdy we domje by jenoʒ tak dołho dʒěkał, kaʒ by ſo jomu lubiło a tak, kaʒ by jomu ſo dobre zdało. Hlej runje tak je z pacʒerjemi pſched jědʒu a po jědʒi. Chce-li wón je jenoʒ porucʒecʒ, nic pak ſam wótſe ſobuſpěwacʒ a na jich zhromadne ſpěwanjo kedʒbowacʒ, budʒe to kóʒdy we domje hubjenje cʒinicʒ, haj někotryʒkuli njebudʒe wjedʒecʒ, ſchto ſpěwa a cʒohodla ſpěwa. Ale k cʒomu poſcʒełu moje dʒěcʒi do ſchule, praji na to ſnadʒ njerodny nan, hacʒ zo bychu tajke a wſchě podobne modlitwy a pobožne waſchnja nawukłe a je doma ſame ſpěwałe. Na to dyrbjało ſo wotmołwjecʒ: „We ſchuli twoje dʒěcʒi tele pacʒerje drje njetrjebaju (dokelʒ ſo tam k wobjedej a k wjecʒeri njezhromadʒa), ale zwonka ſchule, doma a we ſwojim ʒiwjenju. Wucʒeŕ abo duchowny ma winowatoſcʒ, jim pacʒerje pokazacʒ, je jim wukładowacʒ, zo bychu zrozymili a je teʒ druhdy z pomjatka wot dʒěcʒi ʒadacʒ; ale jich woprawdʒite wuſpěwanjo dyrbi ſo doma ſtacʒ, hdyʒ to trjebaja pod wobkedʒbowanjom a nawjedowanjom ſtarſchich. Wucʒby a nawucʒene prawidła we ſchuli ſu jenoʒ pucʒpokazarjo za dʒěcʒi; dʒěcʒo, kiʒ je jenoʒ we ſwojim pomjatku wobkhowa a je, hdyʒ ſu we ʒiwjenju trěbne, njedopjelni, njemóʒe ʒenje dobry kſcheſcʒan bycʒ, wojakej runja, kiʒ drje pſchecy z knihow wuknje, ale nawucʒene ʒenje zwonkownje njewuwjedʒe. Njezněruj ſo tohodla ʒadyn nan abo ʒana macʒ z tej wurycʒu, zo dʒěcʒi to a tamne we ſchuli wuknu, hewak mohło ſo zdacʒ, hako by jimaj móc abo wuſchiknoſcʒ brachowała, to we ſchuli nawuknjene wot ſwojich dʒěcʒi ʒadacʒ a pod ſwojimaj wocʒomaj a pod ſwojim nawjedʒenjom cʒinicʒ a wuwjeſcʒ dacʒ. Woni woſtanu wſchak runje tohodla zamołwicʒi wocʒehnjerjo ſwojich dʒěcʒi. Swědomicʒi a prawje kſcheſcʒanſcy ſtarſchi to derje wjedʒa, a maja ſtare a rjane waſchnjo wſchě pacʒerje ſami ze ſwojimi dʒěcʒimi a domjachymi ſpěwacʒ a wſchě wopacʒnoſcʒe pſchi tym porokowacʒ a wotſtronicʒ. We wſchěm druhim njedajmy ſo zawjeſcʒ wot njewěriwych naſchoho cʒaſa. Na bożim ʒohnowanju je wſchitko leʒane. Modlenjo njeje ʒanu pſchiwěra, dokelʒ Syn Boʒi ſam to huſto cʒinjeſche a nam toſame pſchikaza. Mat. 7, 7; Luk. 6, 12. Schtóʒ tohodla tohorunja njecʒini a na Boha zabywa, tón budʒe teʒ zabywany wot Boha. Njejſmy-li jomu kóʒdy dʒeń dʒakowni za te z joho ruki doſtate dary, dha móʒe wón teʒ wulke pruhowanja a ſchtrafy na nas dopuſchcʒicʒ. Da-li wón jědʒ we prawym cʒaſu, ſmy my teʒ winojcʒi k njomu pohladowacʒ a ſo jomu dʒakowacʒ. Schtoʒ nas wěra a naſch rozom hižom wucʒi-

taj, we tym njesmě nas žana njewěra a žana bohazabyczźiwosczź mólicz. Njech dha kóždy hako wěriwy katholik swoju winowatosczź czini a tak sobuskutkuje boże kralestwo bjez człowjekami rozschěrokosczźicz — k mjerzanju djaboła a njepschecželow kschesczźanstwa!

Na kóncu mojoho nastawka pschistajam jedyn podawk. We hosczeńcu jenoho města we Bajerskej so wschědni hosczźojo zeńdźechu k wobjedej. Pschikhadźacych bě wjele a bjez nimi wosobnje wjele wojeŕskich wyschich. Hižom wschitcy sedźachu a jědźachu a powjedachu. Duž pschistupi blidej młody muž bohacźe wobleczeny, zasta, czinjesche znamjo swjatoho kschiża, spěwasche někotre minuty a sydźe so k blidej. Zo so wschitcy jara dźiwachu, hodźi so myslicz; někotsi ze spodźiwanjom na njoho hladachu, druzy bjezsobu mjelczo pischpotachu, mnozy pak so k tomu smějachu a pokazachu tež zwonkownje, kak njespodobne so jim joho zadźerženjo zdasche. Cuzy so synny, hladasche z měrom na swojich pschecźiwnikow a prajesche: „Schto to drje je, moji knježa, směm-li so praschecz, zo so wschitcy tu na moje zadźerženjo pohorschuja, haj so mi wusměja? Sym dha ja snadź někomu winu k tomu dał? Aj, wotmołwi jedyn młody officir, schtó dha njedyrbjał so smjecz, hdyž wy tajke pobožne wobliczo czinjeschcze a so tak rjenje modleschcze. Tak njejsym so mólił, wotmołwi cuzy, to je, schtož so wam tak směschne zda? Njech czi knježa tola kedźbuja, schto ja praju; njeje zawěrno niczo wulke, jeli-zo so schtyrcyczo jeneje wěcy dla směja, z nimi so sobu smjecz, ale jich wusměschenju a hanjenju so napschecžo stajicz a samy lutki czinicz, schtož winowatosczź a swědomjo žadatej: to dokonja jenož kruta mužska wola. Ja sym katholik, ja so njehańbuju mojeje wěry a dźakuju so Bohu za to, schtož mi wobradźi. Wschitcy nětk mjelczachu a njezwaži so nichtó wjacy, so jomu wusměcz, hacz wón stany a paczerje po jědźi wuspěwa. Tu hodźi so kóždomu prajicz: Dźi a, jeli-zo trěbne, czińi tež tak.

L. A.

Proklamacija Polakow k ludam a knjeżerstwam w Europje.

Pod tajkimle napismom je zjawny list wuschoł, w kotrymž so najnowsche a nětczische wobstejenja Polakow w Rusowskej takle wopisuja:

„Hdźežkuli swojej wocźi wobroczimy, njewidźimy niczo hacz wudowy a syroty, sylzy a rozpadanki, — woprawdźite pohrjebnischczo, kraj zapuszczenja a žarowanja. Najwutrobiczźische dźěczźi naschoho kraja su padnyte, naschi najlěpschi sobukrajenjo žałosczźa w jastwach abo we lodojtych krajinach wuhnanstwa. Wschitka nascha młodosczź, wot 17. lěta spoczźinajo, je k wójsku wubrana, zo by rusowske bataillony na asiskich mjezach wupjelniła; nascha rycź je zakazana, nasche zakonje su zběhnjene, nasche cyrkwje su zawrjene; słužownicy naschich swjatych wołtarjow su rozehnaczźi abo wumrjechu martraŕskeje smjercze; nasche dźěczźi njesmědźa katholscy kschczźene bycz a nasche rowy njesmědźa so požohnowacz; nuzuja nas ze wschitkimi srědkami, kotrež samoknježerstwo ma, zo bychmy wěru naschich wótcow wotpschisahnyli a wuznaczźo naschich podczźischczźowarjow na so wzali. Kóždy dźeń dyrbja dołhe czahi politiscy wotsudźenych pucz do wuhnanstwa nastupicz, bjez pscheslyschowanja, bjez

ſudniſkoho wotſudźenja, na jeniczki podhlad (tukanjo); ani ſplah ani žana ſtaroba njeje hnadu namakała, a ſmy widźeli, zo buchu dźewjeczlětne dźěczi wot Murawjewa hacž k rěcy Amurej (wot nas na raniſchej ſtronje Aſije) zaſudźene; cyłe měſta a wſy buchu wuprózdnjene, zo bychu wobydlerjo do puſczinow pſchi Uralu wlecżeni byli a tam zapoczeli kraj wobdźěłacz. . . . Tyſach (tawſenty) žónſkich a dźěczi wumru na puczu pſchez zymu, hłód a tradanja, a kotſiž tam dóſidu, wumru tež, dokelž njeběchu ženje rólnicy.“

Potom naſpominaja ſo officialne (wot knježerſtwa wudate a potajkim ſkerje nižſcho wzate) wobliczenja tych woporow, kiž ſu wot 1863 pſchinjeſene. Do Sibirſkeje bu wotwjedźenych: 18,682 parſchonow (mjez nimi 164 žónſkich a 174 duchownych). Do nutskowneje Ruſowſkeje bu wupokazanych 12,556 parſchonow (mjez nimi 218 žónſkich a 163 duchownych). Do ſtepow (puſczinow) pſchi Uralu bu póſłanych 33,780 parſchonow. Do wojakow buchu za ſchtrafu tyknjeni 2416. Na czas w jaſtwach dźerżanych a potom do Sibirſkeje wjedźenych bě 31,500. W czaſu pſchepytowanja wumrje w jaſtwach 620 parſchonow. Na bitwiſchczach zemrje jich 33,800. Wobwěſchenych abo zatſělenych bě 1468. Hako wuhnancojo czekłychu do wukraja 7060.

Naſch ſwjaty wótc z wjele biſkopami je tute žałoſne njezbožo a hubjenſtwo pólſkoho luda hižo wjacy krócž zaſtupnej próſtwje wěriwych porucził. Božo, ſmil ſo nad Polakami! Božo, wodaj jich pſcheſczěharjam!

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Němſka. Połnócnoněmſki parlament w Barlinje je ſkónczeny. Dokelž ſu Němcy nětko z wjetſchoho dźěła pod jenu a tu ſamu wojeńſku móc Pruſkeje pſchiſchli; poczinaja jim Francózojo jich „zbožo“ zawidźecz. Napoleon je tohodla, zo by Pruſam a z nimi Němcam ſchkodźił, radu wójwodſtwo Luxemburg wot hollandſkoho krala kupicz abo někak na ſo pſchinjeſcz chcył. Ale to lochcy njeńdże, dokelž ſu tam z czaſa němſkoho bunda a tež po woſebitych wujednanjach Pruſkeje z Hollandſkej a z druhimi europiſkimi mocami dotal pruſcy wojacy. Duž je wulka zwada bjez Pruſkej a Francózſkej, kotraž móże ſo pſchi wſchim wobronjenju wobeju ſtronow hiſchcze na měrnym puczu wujednacz; tola pak móże to tež k wójnje wjeſcz. Bóh zakitaj nas pſched wójnu!

Pruſka. We Frankfurcze nad Mainom budże na wyſchſchu pſchikaznju katholſka cyrkej bóle wutwarjena; hacž na dalſche je k tomu kóždolětnje 30,000 toleri pſchizwolenych.

Pruſka. Kralowna Auguſta je 100 toleri k twarjenju katholſkeje cyrkwje w Bremerhafenje darika.

Póznańſka. Wloni zemrjety ſwjeczacy biſkop Brodziſzewſki w Hnězdnje je po nětko wotewrjenym teſtamencze nimale ſwoje cyłe zamożenjo, 80,000 toleri, k dobrym ſkutkam wotkazał. Teſtament kónczi ſo z tymile ſłowami: „Knježe, wot tebje je pſchiſchło, k tebi njech ſo wróczi!“

Pruska. W cyłym kraleſtwje je nětko 12 biſkopſtwow, kiž rěkaja: Köln nad Rajnom, Wrótſław, Fulda, Frauenburg, Hildesheim, Limburg, Münſter, Osnabrück, Paderborn, Pelplin, Póznań a Trier. Nětko ſo ſylnje powjeda, zo ſo tež w Barlinje biſkopſtwo założi.

Z Wina. Nowiny „Correſpondenz Bermanns" pſchinjeſechu pſchehlad wo tym, ſchto ſu Winſcy za lětuſchi „faſching" (cžas wot ſſ. tſjoch kralow hacž do popjelneje ſrjedy) wudali. Tónle wjeſoły cžas je ſydom milijonow ſchěſnakow požrjeł, a potom ſkorži ſo hiſchcže na zke cžaſy; tak bu za wino wudate 280,000 ſchěſnakow, za piwo 1,900,000, za jědže 1,800,000, tola tež za lěkarjow nimale 505,000 ſchěſnakow!

Wuherſka. Abt benediktinſkoho klóſchtra na horje ſ. Martina je potrjebnym tamniſcheje wokolnoſcže 1693 khěžorſkich měrcow žita a 1600 ſchěſnakow pjenjez darił. Wyſche toho doſtawa tam kóždy džeń pſchez 150 ludži jěſcž.

Wuherſka. Zemrjety archybiſkop Lonovics we Kalocſa je 70,000 ſchěſnakow k dobrym ſkutkam wotkazał. Džěl ſwojich wobrazow dari wón narodnomu muſeej we Peſchcže.

Khrowatſka. Narodnje zmyſleny biſkop Stroßmayer we Djakowje bu hako protektor a kanonik Rački hako pſchedſyda južnoſłowjanſkeje akademije (wucženoho towaŕſtwa) wot khěžora wobtwjerdženy.

Khrowatſka. Biſkop Stroßmayer je z dowolnoſcžu bamža wubjerk wuczenych zeſtajił, kotſiž maja tamniſche ſłowjanſke cyrkwinſke knihi we glagolſkim piſmje z nowa pſchehladacž a porjedžicž. Romſka propaganda chce wſchě trěbne knihi z nowa wudacž. Smy hižo něhdy w Pólſku ſpomnili, zo je něhdže 80,000 katholſkich Khrowatow (w Dalmacii atd.), kotſiž maja měſto łacžanſkeje ſłowjanſku rycž hako cyrkwinſku, runje kaž zjenoczeni (unirowani) grichiſkokatholſcy Ruſynojo, z tym rozdžělom, zo prěniſchi tak mjenowane glagolſke a poſledniſchi cyrilliſke piſmiki nałožuja.

Z Roma. Džeń 12. hapryla bu tež lětſa w cyłym měſcže jara džakownje ſwjeczeny. Wójſko měješche reviiu. Lud je wodnjo wſchudžom bamža wjeſele poſtrowjał. Wjecžor běſche měſto woſwětlene. Kaž je znate, wróczi ſo 12. hapryla 1850 bamž zaſy do Roma, z kotrohož bě we zběžku 24. novembra 1848 cžeknycž dyrbjał; tohorunja bu bamž 12. hapryla 1855 pſchi ſpadnjenju wjelba w klóſchtrje ſ. Hańže **extra muros** ze ſmjertneje ſtraſchnoſcže wuńoženy. — Zaſy buchu něktſi revolucionarojo zajeczi; paſſionſku njedželu běchu na měſchczanſkich murjach plakaty pſchilěpjene, kotrež wobydlerjow k zběžkej napominachu. Tola ze wſchitkoho je widžecž, zo je revolucionſka ſtrona hiſchcže jara ſłaba. Wona ma tež pſchecy nowe mjerzanjo, dokelž kral Viktor Emanuel ſtajnje z Romom jedna a dokelž je bamž zaſy wjele biſkopow za italſke měſta wobkrucził.

Italſka. We Venedigu pokazuje ſo huſto njepſchecželſtwo pſchecžiwo katholſkej cyrkwi a pſchecžiwo duchownym; tak bu wóndy duchowny z klětki torhnjeny a bity, bjezthymzo druzy, kiž ſo do cyrkwje walichu, do pobožnych pſchipoſłucharjow cžepjechu. — W měſcže Bergamo, hdžež buchu njedawno tſi ſwjecžata ſ. Marije wot bjezbožnikow wonjecžeſcžene, je cholera a wjele młodych ludži je nahle na pſchi-

zajeczo (ſchlag) zemrjeło. — Z Genuy piſaja, zo je Garibaldi z nowa bóle khory a zo je jomu ruka ſtraſchnje zaczekła; to drje je ta ruka, z kotrejž pſched dlěſchim czaſom w reſtauraciji jene hólcziſko w mjenje revolucije „kſchczijeſche".

Italſka. Knježerſtwo je na próſtwu mnichow mechitariſtow ſlubiło, jich klóſchtyr S. Lazaro pola Venediga jim zawoſtajicz. W tutym klóſchtrje, kotryž je armenſki mnich Mechitar 1716 natwarił, je bohata knihownja a ſławna knihiczi=ſchczerńja, z kotrejež wjele knihow we aſiſkich ryczach wukhadża. Tež ma klóſchtyr woſobnu ſchulu, hdzež wjele Armjenow z Aſije ſchtuduje. Tež w Winje ſu mechitariſtojo a we jich tamniſchej knihiczſchczerni wukhadżeja bjez druhim tež ſłowjanſke ſpiſy.

Francózſka. Archbiſkop we Cambrai wotpóſła njedawno bamžej liſt z 154,000 frankami, kotrež buchu hody ſkładowane, a z 23,000 frankami, kotrež běchu za njoho k nowomu lětu katholſke nowiny **Semaine religieuse** zhromadżiłe.

Francózſka. Póſtne prědowanja w cyrkwi khěžorſkoho hrodu Tuilleries dżerżeſche lětſa młody duchowny Bauer. Wón je z bohateje ſwójby a wuj Rothſchilda. Wocżehnjeny we żidowſkej wěrje pſchecżini wón ſwoju młodoſcz w najwoſobniſchich towarſtwach wodnjo a w nocy, w theatrach a reſtauracijach. Na dobo pſchińdże k ſpóznaczu kſcheſczanſtwa a zaſtupi do rjada karmelitow. Dokelž pak za nětotre lěta khorowatoſcze dla njemóżeſche po wſchitkich regulach rjada żiwy bycz, bu ſwětſki duchowny. Wón je jara khwaleny ryczník we francózſkej a němſkej ryczi.

Jendżelſka. Dwaj wucżenaj kandidataj jendżelſkeje proteſtantſkeje cyrkwje w Kanterbury ſtaj krótko pſched ſwojej „ſwjeczizmu" do katholſkeje cyrkwje pſchеſtupiłoj. — We Oxfordże je ſo paſtor Kelk, magiſter ſwobodneje cyrkwje, do klina naſcheje cyrkwje wrócził.

Jendżelſka. We februaru zemrje w Londonje k. Anton O'Regan, biſkop w Chikago w Americy. Ze ſwojoho zamoženja wotkaza 20,000 tol. ſeminarej w All=Hallow pola Dublina, w kotrymž ſo miſſionarojo za Ameriku pſchihotuja.

Ruſowſka. Miniſter Gorczakow je we wotmołwjenju na bamżowe ſkórżby bjez druhim prajił, zo je ruſowſke knježerſtwo wot ſtaroho czaſa znjeſliwe (tolerantne) pſchecżiwo katholſkej cyrkwi było. To pak je tołſta kża. Wot Pětra Wulkoho hacz do nětka ſu wſchitcy knježerjo Ruſowſkeje złě zakhadżeli. Pětr daſche katholikow kóncowacz w lěcże 1702 a 1703 a mori 17. julija 1705 mnicha Theofana Kubieſzyńſkoho pſched wołtarjom we Płocku. Pod khěżornu Katharinu bu pſcheſczěhanjo katholikow a zjenoczenych grichow we Ukrainje dale wjedżene. Tam buchu ludżo nuzowani ſwoju wěru pſcheměnicz; duchowni buchu zajeczi a 1200 katholſkich cyrkwjow bu popam pſchepodatych. Mikławſcha I. njemóże nichtó znjeſliwoho mjenowacz. Surowoſcze pſchecżiwo klóſchtyrſkim knježnam we Mińsku pſched 30 lětami a pſchewjedżenjo zjenoczenych kſcheſczanow w Běloruſkej a w Litwjanſkej w l. 1839 znaje cyła Europa. Na 700 duchownych bu tehdom do Sibirſkeje wotwjedżenych, dokelž njechachu do ſchismatiſkeje ruſkeje cyrkwje pſchеſtupicz. Podcziſchczowace zakonje z l. 1847 hiſchcze wobſteja; n. pſch. ſchtóž chcył ſchismatiſkoho k druhej cyrkwi pſchewjeſcz, dyrbi czas żiwjenja do wuhnanſtwa; ſtarſchi, kotſiž ſwoje dżeczi w ſchismatiſkej wěrje njewoczahnu, dyrbja jene abo dwě lěcze na twjer=

dźiznje (Festung) za schtrafu dźěłacź atd. Kak je so katholikam pod nětczischim za mikoho wuwołanym khěžorom schło, je tohorunja znate.

Z Jeruzalema. Dwě dźowcy protestantskoho prědarja, kiž tudy pod protestantskim biskopom Gobatom steji, stej katholske wěrywuznaczo wotpołožikoj a zadataj do rjadu sionskich sotrow w Jeruzalemje zastupicź. Wloni je dźowka protestantskoho missionara Sandretzkoho tu samu kroczel sczinika.

Chinesiska. We hłownym měsczе Pekingu bu 1. januara t. l. nowa biskopska cyrkej w gothiskim stylu poswjeczena pschez japoschtołskoho vikara k. Mouly w pschitomnosczi 2000 katholskich kschesczanow. Tsělenjo wozjewjesche druhim wobbydlerjam tule swjatoczнosczź.

Amerika. Wěsty k. Mason Hutchins je 100,000 dollarow katholskomu schpitalej s. Józefa we měsczе Filadelfia wotkazak.

Amerika. Wobbydleŕstwo města Washintona, w kotrymž knjeżeŕstwo zjenoczenych statow bydli, je w tu khwilu bjez 115,000 duschemi 40,000 katholskich. — W decembru wotpali so cyrkej z klóschtrom jesuitow we Sankt-Thomas (we stacze Maryland), schtoż pschez 40,000 dollarow schkody wucźinja. Tuta cyrkej běsche psched 150 lětami twarjena a z tutoho klóschtra wuńdże wjele missionarow.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. W cyrkwjach cykeje diöcesy prosy so wot zańdźeneje njedźele za mandźelsku prynca Jurija, kotraž pschichodny měsac dopjelnjenjo swojeje nadźije wocźakuje.

Z Lipska. Na s. Józefa dźěchu sobustawy towaŕstwa rjemjeslniskich (Gesellenverein) zhromadnje k Božomu blidu. Na tym samym dnju dari k. pschekupc Becker towaŕstwowomu domej rjane swjeczo (statuu) s. Józefa, patrona cykoho towaŕstwa. (Kath. Kirchenbl.)

Z Dreždźan. Za tudomne towaŕstwo rjemjeslniskich su z nowa někotre wjetsche pjenježne dary pschischłe.

Należnosczе towaŕstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiž su pkaczili): kk. 169. Marija Běrkowa z Radworja; 170. Jan Czórlich ze Zdźerje; 171. Jan Almert ze Zdźerje; 172. Mikkawsch Matka (Bjedrich) ze Sernjan; 173. Hana Běrkowa z Radworja; 174. kubleŕ Mich. Jawork z Mikoczic; 175. frater Jurij Jawork z Rumburga; 176. kubleŕ Jakub Nowak z Nuknicy; 177. kubleŕ Mikk. Czornak z Ralbic; 178. faraŕ J. Mróz z Grunawy.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Zemrjetej: Hańža rodź. Nowakec z Pazlic, zwudowjena Koklina z Dźěžnikec, 67 lět; Marija rodź. Kucjankec z Hory, zwudowjena Bergerowa, khěžeŕka na Židowje, 37 lět.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 9. | 4. meje 1867. | Lětnik 5.

Jutrowne jejka.

Barbjene jutrowne jejka dawaja w „Serbach" kmótsja swojim móczatam k zelenomu schtwórtkej a druhdże je waschnjo jutrowniczku, na kotrymż dnju cyrkej bjez druhimi wěcami jeja swjeczi, tajke jejka hako dar pschipósłacz.

Hdyż chcemy nětko wo tymle waschnju porycżecz, dha móże so nam prajicz, zo smy so pozdże na to dopomnili. Tola njech maja nas lubi cżitarjo naschoho komdżenja dla runje tak zamołwjenych, każ chcemy my jich nakhwatowanjo we dawanju jutrownych jejkow, kotrež so druhdy hižo pschi spoczatku posta abo póstnich stanje, dosahacych pschiczinow dla za pschisprawne pschipóznacz. Tež njedżerża so dostawarjo jutrownych jejkow tak krucże cyrkwinskeje prothki a khowaja same tele jutrowne znamjenja hischcże dołho pak cyłe pak wudypane. Duż dha pschecy w prawym czasu pschiindżemy, hdyż wotmołwimy: Z czoho je tele waschnjo nastało a schto wone rěka.

Najbliżsche, ale dołho hischcże njewuczerpace wukładowanjo je tele. Po starschim cyrkwinskim rjedże, kotryż so tu a tam hischcże wobkedżbuje, bě we schtyrcyczidnjowskim poscże wużiwanjo jeji, twarożkow, mloka a wschitkoho, schtoż z mloka so pschihotuje, zakazane. Jutrowniczku smědżachu so zasy jeja jěsczż a pschi nastupjenju tohole swobodnischoho czasa, hdżeż bě zasy dowolene, jeja wużiwacz a zjawnje pschedawacz, nasta spomnjene waschnjo, jeja hako dar luboscże dawacz. Cyrkej pak swjeczesche jeja, zo by jich wużiwanjo njeschkodżiło.

Druhe wukładowanjo je te, zo su jeja znamjenja zboża. Każ powjescz praji, je kokosch starscheju potomnoho romskoho khěżora Alexandra Severa na joho narodnym dnju czerwjene jejo znjesła. Dokelż bu pak Alexander za khěżora wuzwolenty, dha je — praja wukładowarjo — jejo za tajku wěc płaczicz poczało, z kotrejež pschepodaczom su sej ludżo bjez sobu zbożo pscheli a wjesołoscz pschipowjedżeli. Hdyż

pak je jutrownicžka ſwjedżeń najwjetſcheje radoſcże, dha ſu barbjene abo piſane jejka hako znamjenja jutrowneje radoſcże ſo dawake. Tola tele wukładowanjo je najbóle njepſchihodne, dokelž jeja płacża hako jutrowne abo lěpje nalětnje dary tež pola druhich ludow, a nic jenož pola Romjanow. Dopomńmy ſo jenož na walkanjo z jejemi w Delnjej Łužicy pſchez cyły jutrowny tydżeń, kaž tež na jejakulenjo na „hrodziſchku“ pola Budyſchina jutrownicžku.

Hižo pohanam běſche jejo pſchihodne znamjo ſtworjenja. Romjenjo jědżachu tohodla pſchi ſpočžatku ſwojich hoſczinow jeja, zo bychu tak ſpočžatk wſchěch wěcow poznamjenjeli, a romſke pſchiſłowo: pſchi powjedanju „wot jeja (ab ovo) zapoczęcz“ rěka podawk abo ſtawiznu wot ſpočžatka powjedacz. Toho runja płaczeſche pohanam jejo hako znamjo nowoho nalětnjoho žiwjenja we ſtwórbje, kaž ſo to z waſchnjow a powjeſczow wſchelakich ludow ſpóznacz dawa.

Kſcheſczenjo ſu tele waſchnjo wobkhowali a jomu wjele kraſniſche wukładowanjo podpołožili, kotrež jomu tracžo drje za wſchón pſchichod we kſcheſczanſtwje zawěſczi.

Nam kſcheſczanam je jutrowne jejo pſchede wſchim znamjo horjeſtacża Jěžuſa Khryſtuſa. Kaž ſo narańſchi kſcheſczenjo hiſchcże dżenſniſchi dżeń jutrownicžku poſtrowjeja: Khryſtus je horje ſtanył (Ruſowje praja: Chriſtos woſkrjes) a na to wotmołwjeja: Woprawdże je horje ſtanył (ruſcy: Wo iſtinnu woſkrjes); tak pola nas jutrowne jejka to ſame wuprajeja pſchez cyły jutrowny czas. Jejo je potajkim tež nam dotal znamjo ſtworjenja, ale nowoho ſtworjenja, człowjekow pſchez Jěžuſa Khryſtuſa, kotryž je z rowa ſam wuſchoł a horje ſtanył k nowomu wěcžnomu žiwjenju.

Z druhoho je jutrowne jejo tež znamjo naſchoho ſamſnoho horjeſtacża. Jejo woznamjenja dwoje narodżenjo, hdyž je najprjedy znjeſene a hdyž potom wulehnjene ptaczka wozjewja. Tež człowjek je dwójcy narodżeny, prěni krócz, hdyž na naturſkim puczu do žiwjenja zaſtupi a druhi krócz, hdyž do druhoho ſwěta pſchińdże pſchez ſmjercz. Cyrkej wobhladuje tohodla ſmjertny dżeń ſwjatych hako jich woprawdżity a wěrny narodny dżeń, dokelž ſu woni po ſwojej ſmjerczi w tamnym ſwěcże ſwoje doſpołne žiwjenjo doſtali. — Prjedy hacž móże z jeja žiwe ſtworjenjo wuńcz, dyrbi dołho wohrjewane a potom joho ſchkorpizna złamana bycz. Tak dyrbi tež pſchi człowjeku ſchkorpizna abo czěło w rowje rozłamane bycz, zo by nowy pſchekraſnjeny człowjek k nowomu žiwjenju wuſchoł. Schtó ſo njeſpodżiwa, zo z rozłamanoho jeja ſtworjenjo wukhadża? Tež z rozłamanoho czěła budże nowy człowjek tworjeny, ze zemſkoho njebjeſki. Tohodla ma ſ. Pawoł tajku żadoſcz, zo by rozłamliwa ſchkorpizna joho czěła ſo rozłamała, hdyž praji: Schtó wuſwobodži mje wot czěła tuteje ſmjercże t. r. wot tychle ſłaboſczow a hubjenſtwow? Kotſiž we ſwojim błudże horjeſtaczo za njemóżne dżerża, njech pohladaja abo ſpomnja na jejo! W jeju njeje niczo dyžli bělk a czornik. Hdże je žiwjenjo w jeju, hdże je mjaſo, hdże je pyſk, hdże ſu kſchidleſchka, hdże ſtej wocži? A tola wuńdże z tejele po zdaczu bjezžiwjeńſkeje měſcheńcy žiwy ptaczk. Tak zbudži Bóh tež morwe koſcże a da jim nowe žiwjenjo a nowu móc!

Z tſeczoho je jejo tež znamjo najcziſcziſcheje a njezahiniteje radoſcże

w njebjesach. Jejo pschetrjechuje na czistoszi wschě druhe jědże. Dokelž je ze schkorpiznu wobdate, njemóže z niczim zanjeschwarnjene byczź. Kur (abo kad) njemóže jomu schkodżecź, popjeł njemóže so do njoho zaczischczecź. Tež radoscże zbóžnych su cziste a bjeze wschoho njedobroho pschiměschenja. Na zemi pak njeje žana woprawdżita radoscź, kotraž njemohła z niczim njelubym změschana byczź. Tu je na pschikład jedyn, kotryž ma wjele wědomnoszow, ale khudoba joho czischczi; tam je druhi, kotryž wschelake bohatstwa swoje mjenuje, ale wón snadź je człowjek, kotromuž złe swědomjo wschě wjesela hórke czini; zasy tszeczi na wschelake dobre poczinki, ale wón je khory. Zemja ze zhromadnje dok sylzow. Jenož w njebjesach je czista, njezměschana radoscź: tam njebudże smjercź, ani czerpjenjo, ani žałoscź, ani zrudoba. Tejele czisteje a njezahiniteje radoscże znamjo je jejo. — Z tym je potajkim tež nascha jutrowna nadźija wjesołoho horjestacża wobnowjana. Dokelž je Khrystus horjestanył, dha tež my horje stanjemy k wěczźnomu pschekrasnjenju.

Njech dha tež pschichodnje stare khwalobne waschnjo jutrownych jejkow wobsteji a njech tež jich serbske napisma na tych samych jene tychle tsjoch woznamjenjenjow (Khrystusowe horjestacżo, nasche horjestacżo abo najczischczischu radoscź zbóžnoho žiwjenja) wopominaju. — Tajke hrónczka njech něchtó zestaja k jutrownej radoszczi!

Cyrkwinske nowinki a powjesczе.

Němska. W Mnichowje bu židowski knihikupc Neuburger wobskorženy, dokelž bě spis wudał k wohanjenju katholskich duchownych. Pschisahany sud spózna joho za winowatoho a tak bu jomu jastwo na tsi měsach a khostanjo 100 schěsnakow pschisudżene.

Němska. W Essenje (W rajnskej Pruskej) dari pschekupc Lindemann 25,000 toleri syrotczej khěži, kotraž pod wjedżenjom miłoszczywych sotrow steji.

Z Prahi. W schpitalu miłoszczywych bratrow bu wloni 3052 khorych wothladanych; bjez nimi běsche 86 protestantow a 32 židow.

Rakuska. We 16 schpitalach miłoszczywych bratrow we khěžorstwje bu zańdżene lěto 16,934 khorych wothladanych. Z nich wustrowi so 14,652, 1542 jich zemrje a 740 wosta we wothladanju. Z khorych bě 15,682 katholikow, 979 protestantow, 107 grichow, 174 židow a 1 mohammedan.

Z Roma. W jenym tudomnych seminarow schtuduje młody Jendżelczan k. Lane Fox, kiž je lětne dokhody (pschibjerki) 60,000 puntow sterlingow puschcził, zo by k katholskej cyrkwi pschestupił.

Z Roma. Cyrkwinske swjatoczźnoscże martrownoho tydżenja běchu tež lětsa jara wot cuzych wopytowane. Jutrowniczku bě tu wěsche 60,000 cuzych, bjez nimi něhduschi bajerski kral, wotehnaty neapelski kral, wjele pryncow a prynczesnow, senatorow a wotpósłancow atd.; hdyž so w pscheměrje 5 toleri na dżeń wudawkow liczi, dha su Romjenjo dobry pschibjerk měli. Bamž je pschi wschitkich ceremonijach pschitomny był, a njeje so zwonkownje žana mucżnoscź pytnyła. Bamžowe požohno-

wanjo zeleny ſchtwórtk a jutrowniczku urbi et orbi (měſtej a ſwětej) bě z połnym hłoſom wuprajene. — Měſto je pokojne. Dżewjecż dżeſaczinow měſchczanſtwa ſo mało wo to ſtara, zo je jara zeſtarjeny Garibaldi mjeno „romſki general" pſchiwzał; na joho proklamacije, kiż pſchecy to ſamo powjedaja, jo wjele wjacy njedżiwa.

Z Roma. Tudy je ſo towaŕſtwo na akcije założiło, kiż chce khudym ludżom ſtrowe a tunje wobhydlenja wobſtaracż. Zhromadżeny kapital wuczinja 100,000 ſkudiow (romſkich toleri). Sobuſtawy darja pak 100 ſkudiow pak bjeru na akciju mjeńſchu dań. Najwoſobniſchi měſchczenjo ſu k towaŕſtwu pſchiſtupili.

Z Roma. Jene proteſtantſke nowiny doſtachu tajki dopis: Pius IX. zda ſo jara khory a ryczi wo ſwojej ſmjerczi; tež praji wón, zo běchu tele jutry joho poſlenje a zo jenoż hiſchcże k jenomu radoſcże połnomu dnjej ſwojich kardinalow a biſkopow (29. junija) zhromadżi. Po druhich dopiſach pak je bamż ſtrowy.

Z Roma. Hrabja Boſchetti z Modeny je w nowinach „Unita cattolica" namjet ſtajił, zo by ſo bamżej na ſwjedżenju ſſ. Pětra a Pawoła wulki album (wopomnjeńſka kniha) cyłoho ſta měſtow Italſkeje z pjenjeżnym darom hako znamjenjom pſchiwiſliwoſcże pſchepodał. Prědku budże znamjo Piusa IX. a wokoło njoho 100 woponow italſkich měſtow; na to pſchińdu wſchitke adreſſy pſchiwiſliwoſcże a poczeſczowanja ze zapiſkom darjenych pjenjez. Zapiſowanjo je ſo hižo poczało a dże pilnje dale. Zemjanſtwo ſo pſchi tym jara wobdżěla; runje tak tež měſchczanſtwo. Najwjetſchi dar (100 louisdorow) je dotal wot prjedawſchoho modenſkoho wójwody.

Italſka. We Venedigu je ſo nětko tež poczało pſchewjedżenjo zakonja wo zběhanju klóſchtrow. Dżeń 30. měrca pſchewza knjeżerſtwo dwaj mużſkaj a jedyn żónſki klóſchtyr.

Francózſka. Schule tež tudy jara pſchibjeraja. Bjeztymzo běſche w lěcże 1863 bjez 37,510 gmejnami, kiż żaneje elementarneje (dżěczaceje) ſchule njemějachu, je tajkich nětko jenoż 694. Z tym bu wot tamnoho lěta do nětka 1054 ſchulow założenych.

Belgiſka. Dżeń 3. ſeptembra budże w Mechelnje zhromadżizna katholſkich towaŕſtwow Belgiſkeje.

Jendżelſka. W tutym kraju je, każ ſmy hižo cżaſto ſpominali, mócne pſchibliżowanjo proteſtantow k naſchej cyrkwi widżecż wot lěta 1845. Wucżownicy Puſeya, kotrychż je wjele do katholſkeje cyrkwje pſchiſtupiło, ſo pſchiſporjeja, a tež tak mjenowani ritualiſtojo, kotſiż pſcheco bóle katholſke ceremonije (wobrjady) wobkedżbuja, ſo ſpſchecżeluja z cyrkwju ſamej. K tomu dże jendżelſka (anglikanſka) cyrkej niczo njeje hacż krajny inſtitut. W lěcże 1866 bu w jeniczkej diöceſy Weſtminſter (London) 1017 do katholſkeje cyrkwje pſchiwzatych.

Iriſka. Proteſtantſcy biſkopja w tymle katholſkim kraju ſu jena z hłownych pſchicżinow khudoby a hubjenſtwa tamńiſchich wobhydleri. Khudżi, ze ſwojoho wobſedżenſtwa wotehnaczi Irojo dyrbja dwanacże proteſtantſkich biſkopow z wulkej zdu zdżerżecż, ſamo tam, hdżež je jara mało proteſtantow. Sam proteſtantſki biſkop z Down wozjewja a dopokazuje, zo we pjecż proteſtantſkich biſkopſtwach jenoż dwaj proteſtantaj na ſto katholikow pſchińdżetaj. Tak je w cyłej diöceſy Caſhel za 303 proteſtantow 25 farow z lětnymi dokhodami 4218 puntow (punt = 6 tol.

20 nſl.). Katholikojo dyrbja tam za proteſtantſke duchownſtwo dawacź a ſami duchownu nuzu cźerpjecź.

Turkowſka. Spomnjenja hódne je, zo je najlěpſchi general a wotpadnik (prjedy kſcheſcźan) Omer-paſcha na Kandii pſchecźiwo kſcheſcźanam wojowacź ſpocźał.

Z Jeruzalema. Patriarch Valerga dawa w nowinach hako pſchedſyda towarſtwa ſ. rowa, za kotrež ſo tež w Europje ſkładuje, rozprawu wo katholſkej cyrkwi w ſlubjenym kraju. Z dostatymi pjenjezami buchu dotalne ſtacije (miſſiony) katholikow bóle wobkrucźene. Bjez druhim piſa wón, zo bu wloni 41 ludźi w paſtyrſkej wſy pola Bethlehema wobroczenych a zo ſo něhdźe 100 druhich k pſchestupjenju pſchihotuje. We Beit-Djalla je jich 53 pſchestupiło, w Gifneh a Birſet 12, w Taibeh 4. Wot dweju lět mamy miſſion we Jaffa, hdźež je 80—90 ze ſchismatiſkich kſcheſcźanow k nam pſchestupiło. Za nich je tam khapałka a ſchula. Muhammedanojo (turkojo), pola kotrychž pſchemĕnjenjo wĕrywuznacźa za njemóžne płacźi, poczinaja ſo pſchecźelniſchi wopokazowacź. Hacź do lěta 1845 khoſtaſche turkowſki zakoń ze ſmjercźu nic jenoź kóždoho rodźenoho muhammedana, kiž bě islam (turkowſku wĕru) wopuſchcźił, ale tež kóždoho kſcheſcźana, kiž bě zmyſłojtoſcźe a druhich ſwětnych winow dla k turkowſkej wĕry pſchestupił a ſo pokutnje zaſy do kſcheſcźanſtwa wrócźicź chcył. Pſchez prócowanjo europſkich pósłancow je ſo nětko pſchestało, ſmjercź pſchiſudźicź tym, kiž do kſcheſcźanſtwa zaſtupja. Tak ſu tež w Jeruzalemje někotſi muhammedanojo bjez ſchtrafy k nam pſchestupili. W tu khwilu je dźewjecź miſſionſkich wuſtawow we patriarchacźe; pjecź wulkich cyrkwjow je dokonjanych a dwě ſtej nimale dotwarjenej; ſchĕſcź khapałow je za boże ſłużby wotewrjenych; ſchtyrnacźe ſchulow je z wonka Jeruzalema; tudy je ſeminar z 31 wucźownikami, z kotrychž 9 na duchownſtwo ſchtudiruje, dale ſchpital atd.; ſchtož je wſchitko wot l. 1853 naſtało.

Z Jeruzalema. Na cyrkwi Bożoho rowa je nětko nakhwilny wjerch abo kryw ſcźinjeny, wyſche kotrohož ſo hiſchcźe lětſa nowy kulotwar (Kuppel) twaricź zapocźnje.

China. Wot toho cźaſa, hdyž je Francózſka krucźe żadała, zo dyrbi knjeżerſtwo miſſionarow na pokoj woſtajicź, pytaja zaſtojnicy bóle ſkradźu jim ſchkodźicź. Tola je we wokrjeſach, hdźež buchu kſcheſcźenjo pſchecy pſcheſcźĕhani, nětko nimale 70,000 katholikow. Wokrjes Chong-Si ma 4 miſſionarow, 16 tam rodźenych duchownych a 13,832 katholikow; Cheng-Si ma 7 miſſionarow a 17 tam rodźenych duchownych z 23,000 katholikami; wokrjes Chang-Tong ma 7 miſſionarow a 7 tamniſchich duchownych z 10,751 katholikami; Hou-Po ma 14 miſſionarow a 14 tamniſchich duchownych z 16,063 katholikami; w Hou-Nan ſu 3 miſſionarojo a 11 tamniſchi duchowni z 2207 katholikami; we Hong-Kong je 5 miſſionarow, 2 tamniſchej duchownaj ze 3000 katholikami.

Amerika. Kaž wóndanjo dwaj kandidataj duchownſtwa w anguſtinſkim kollegiju we Canterbury ſwój pſchiſtup do katholſkeje cyrkwje wozjewiſchtaj, tak piſaja nětko tež z proteſtantſkoho ſeminara we Annandale (ſtat New-York), zo ſtaj dwaj wuſtupiłoj a w tu khwilu hižo pola katholſkich pauliſtow dale ſchtudujetaj.

Amerika. We nawjecźornym ſtacje Minneſota bu tež za bamža ſkładowane,

a to 3215 dollarow. — W měsćze St. Louis bu nowa cyrkej ſ. Józefa ſwjatocznje wot archbiſkopa poſwjeczena. Pſchitomni běchu tſjo druzy biſkopja a wjele duchownych, bjez kotrymiž běſchtaj tež ſławnaj miſſionaraj P. De Smet a P. Weninger. Archbiſkop prědowaſche w jendželſkej ryczi a jedyn z biſkopow we němſkej. Twar tejele kraſneje cyrkwje dopomnja na ſixtinſku khapalu w Romje. — Cyrkej ſ. Patrika w New-Yorku, kotraž bě ſo wotpaliła, budże jutry z nowa tak daloko hotowa, zo budża ſo boże ſłużby dżerżecz. — W St. Louisa ſtuſcheja k najrjeniſchim nowym twarbam tamniſcha cyrkej ſ. Antona a klóſchtyr wórſchulinkow. Pſchi klóſchtrje je wulka ſchula za holczki; k tej ſamej je bohaty pſchekupc we St. Louisu najwjacy darił. Tež klóſchtyr wórſchulinkow we Weſtboro je nowu holczu ſchulu natwarił. Ze wſchoho je widżecz, zo praktiſcy Amerikanojo wjele na ſchule dżerża a k twarjenju ſchulow wulke kapitale dawaja. Woni derje wjedża, zo tak nałożene kapitale bohatu dań za czas a wěczność pſchinjeſu! Pola nas je bóle zrědka ſłyſchecz, zo bychu ſo wjetſche kapitale jenoż za ſchule dawałe abo wotkazałe!

Połnócna Amerika. K zhromadżiznje biſkopow w Romje ſu hižo pſchiječz ſlubili: archbiſkopaj z Baltimore a Cincinnati, a biſkopja z Philadelphia, Newark, Richmond, Louisville, Wt. Paul, Detroit, Monterly a Los Angelos.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Tudomne gymnaſium je 1. měje rjanu nowu khěžu njedaloko dwórniſchcża ſwjedżeńſcy wobczahnyło. Z tym bu ſobu zjenoczene 300-lětne jubileum załoženja ſtaroho gymnaſia, kotrež bě ſo po prawym w 1856 ſwjeczicz dyrbjało; dokelž 1556 bu tale ſchula wot cžěſkoho krala, tehdomniſchoho knjeza Łużicow, wobkruczena. Wona wotdżěli ſo wot katholſkeje tachantſkeje ſchule 1527 w mniſchim klóſchtrje, 1540 z klóſchtra wuczahnywſchi wza bydło w michałſkej cyrkwi a w zymje w nětcziſchej nalutowarni; 1542 pak zaczeże do trochu pſchetwarjeneje baſtije z tórmikom, hdżež je wjetſchi dżěl ſchulſkich ſtwow (mjenje w pódlanſkich twarjenjach) měła. Swjedżeń je ſo derje radżił. Schtož ſo w Póſłu woſebje ſpomnicz dyrbi, je, zo ſu něhduſchi ſchulerjo gymnaſia ſtipendium (lětny dar) za jenoho ſchulerja założili; k tomu je ſo 1000 toleri nawdało a město je 500 toleri pſchidało. Pſchipóznacz ſo dyrbi, zo pſchi ſtipendium katholſcy ſchulerjo wuwzaczi njejſu. Kaž je znate, mamy w małej Sakſkej jenoż 48,000 katholikow a za tych njemóże ſo wězo gymnaſium założicz. Duž tež katholſcy młodżencojo z wuwzaczom tych, kiž chcedża pozdżiſcho duchownſtwo ſchtudowacz, najbóle na tudomne gymnaſium khodża, a tohodla ſmy tež tudy ſpomnjeny ſwjedżeń wopominali.

Z Budyſchina. Na naſchim katholſkim ſeminaru (w lěcze 1850 załoženym) je nětko 30 wuczownikow, a to 7 ſemiñariſtow (pſchichodnych wuczerjow) a 23 präparandow. Z poſledniſchich ſu po jutrach dżewjeczo zaſtupili. Z tutych ſo na wuczeŕſtwo pſchihotuja: Engler z Oſtritza, Plewka z Dreżdżan a Czornak z Wóſporka; czi z nich, kiž chcedża za dwě lěcze w Prazy gymnaſium dale wopytowacz a potom duchownſtwo ſchtudowacz, ſu: Bräuer (Pivarc) z Worklec, Knjezk z Krěpjec, Kubank z Radworja a Truc z Panczic; dwaj ſtaj hiſchcze njewěſtaj wo

swojim pschichodnym powołanju: Kral z Cžemjeric a Zarjenk z Wysokeje. Tak wjele schulerjow njeje präparanda hischcže ženje měła. Njech tónle katholski wustaw dale roscže a kcžěje! Wjacy schule abo rozwuczenja dže nikomu njeschkodži, byrnje njechał duchowny, prawiznik, lěkař abo wucžeŕ bycž. Za katholikow je seminar z präparandu w Budyschinje jara ważny wustaw. Präparandže podobny wustaw mamy jenož hischcže jedyn w Sakskej, progymnasium w Drežďanach.

Z Budyschina. Dżeń 1. meje swjeczeschе k. Schmidek, zasłużbny wucžeŕ nascheje tachantskeje schule, swój 25-lětny zastojnski jubilej.

Z Radworja. Nascha wucžernja wopschija w tym schulskim lěcže 204 džěcži, a to 53 prěnjeje rjadownje, 52 druheje, 57 tsečzeje a 42 schtwórteje. Zandżene jutry wotendže 13 džěcži, a nowych bu 32 pschijatych.

Z Ralbic, 24. haprila. Ważny dżeń bě dżensa za naschoho wucžerja kn. Mikławscha Hicku zaswitał, dokelž bě so 25 lět minyło, zo bu wón k wucžerskomu zastojnstwu powołany. Hako běsche prjedy někotre lěta w Budyschinje a w Schpitalu pola Kamjenca z wucžerjom był, je wón nětk hižon dołhe lěta pola nas wucžeŕ. A zo je wón tudy, kaž tež na prjedawschich městnach, z wulkej khwalbu skutkował, pokaza prawje zjawnje dżensnischi dżeń; dokelž blizka a daloka, z Pruskeje a Sakskej, pschińdżechu katholikowje a protestantowje, wucžerjo a duchowni, rjemjesnicy a burja, do nascheje wsy, zo bychu naschomu wucžerjej wutrobne zbožopschecža ertnje a w pismach pschepodali. Wucžerjow běsche so 14 zeschło, bjez nimi 4 protestantscy, a jedyn katholski z Pruskeje. Tež nasch serbski krajan, kn. Kochta, katecheta w Waldheimje bě sem pschischoł, zo by swojomu staromu pschecželej zbožo pschał a pódla prjedawschich kollegow zas wohladał. — Dopołdnja $^3/_4$9 podachu so pschitomni, bjez nimi kn. farař Bensch, na wucžerńju a tónsamy powita jubilara w joho a w mjenje tachantskoho konsistorija, kotrež bě jomu wysche toho pjenježny dar póslało; na cžož jubilar z krótkimi słowami swój wutrobny dżak wupraji. Na to postrowi joho kn. wucžeŕ Jencž z Khróscžic w mjenje khróscžanskeje wucž. konferency w dlěschej ryczi a pschepoda krasny cžasnik ze slěbornym wěnczkom hako dar cžescžownosce k wopomnjeczu tutoho dnja. Jubilar dżakowasche so ze sylzojtymaj wocžomaj za tu jomu tudy wopokazanu luboscž a kóždomu wot pschitomnych bratrowsku ruku zawda a jich powita. Na to podachu so wschitcy do schulskeje stwy, hdżež běchu pod nawjedowanjom kn. kapłana Luscžanskoho džěcži w pyschnej drasce zhromadżene. Hako jubilar do jstwy stupi, postrowichu joho džěcži z katholskim postrowjenjom a kn. Luscžanski, kiž je sej we hodnym wuwjedżenju swjedżenja wulku prócu dawał, joho z luboznymi serbskimi słowami powita a schulskim džěczom prědkstaji. Na to wustupi schulerka Madlena Kurjeczic z Ralbic a postrowi k wucžerja w mjenje wschěch druhich z wutrobnymi słowami, w kotrež dżak za dotalnu wucžbu a zbožopschecžo za dalsche derjehicžo wupraji, a pschepoda jomu rjane porchlinowe pisanstwo (Schreibzeug), z tym pschecžom, zo by k. jubilar hischcže wjacy hacž 25 lět z njoho pisał. Nětk so pschitomni, džěcži w prědku, w dołhim cžahu pod zwonjenjom wschěch zwonow do božoho domu podachu, hdżež dyrbjesche so swjedżeńska boża mscha wotdżerżecž, a hdżež běsche wjele wosadnych hižo zhromadżenych. Pschitomni wucžerjo, w swojej srjedżinju jubilara wjedżicy, podachu so najprjedy k wot-

tarjej w cžichej modlitwje Bohu džak prajicy, zo je jubilarej tutón džeń doczakacz dak. Na to bu spěwana boža mscha wot kn. fararja Benscha džeržana a pschi tym serbske khěrluſche spěwane. Z khěrluſchom: Swjaty atd., pschi cžimž bu požohnowanjo z najſwjeczišchim wudželene, wobzankny ſo cyrkwinſka pobožnoſcz. Po kemſchach podachu ſo wſchitcy zas do wucžerńje, hdjež buchu džěczi z piwom wokſchewjene, a kóžde doſta k wopomnjeczu na dženſniſchi džeń wot wucžerja rjane ſwjeczatko. Na to bě ſwjedženſka hoſczina, na kotrejž wyſche wucžerjow a jich mandželſkich tež kn. kapłan Luſczanſki, někotſi woſadni a pſcheczelojo džěl běrjechu. Pschi njej buchu wſchelake Sławy a pschipitki w němſkej a ſerbſkej rycži wunjeſene. Bjez druhimi bu Sława wunjeſena naſchom lubowanom kralej, duchownom a ſwětnomu knjejſtwej, jubilarej a joho ſwójbje, wucžerſtwej jich mandželſkim. Pódla ſo němſke a ſerbſke ſpěwy ſpěwachu, hacž do wjeczora. Popołdnju pschińdžeſchtaj hiſchcže kn. kapłan Wowczerk z Kulowa, kiž jubilarej w njenje Kulowſkoho duchownſtwa a wucžerſtwa zbožo pſchejeſche, a kn. wucžer Wehla ze Židowa, kiž jomu zbožopſchecza z Budyſchina pſchepoda. Bjez tym běchu hiſchcže wſchelake zbožo pſchejace liſty, bjez nimi tež jedyn wot wyſokodoſtojnoho kollatorſtwa z klóſchtyra Marineje Hwězdy, a wſchelake dary luboſcže pſchipóſłane. Z wutrobnym pſcheczom, zo by kn. jubilar hiſchcže tež z božej hnadu złoty wucžerſki jubilej ſtrowy ſwjecził, podachu ſo pſchitomni zas domoj.

K.

Należnoſcze towarſtwa.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu płaczili): kk. 179. Handrij Najcz z Bělczec; 180. knjeżna Paula, priorka klóſchtra Marijnoho Doła; 181. progymnaſialny direktor Buk z Dreždžan; 182. Marija Kalic z B.; 183. Hana Balantowa z Rachlowa.

Na lěto 1866 zapłaczichu: 300. kubler Michał Cžornak z Ralbic; 301. direktor Buk z Dreždžan.

Dobrowólne dary: knjeżna priorka Paula z Marijnoho Doła, 15 nſl.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczeni: Mikławſch Benno, ſ. žiwnoſczerja Jurija Auguſta Kokle ze Zajdowa; Hańža A., dž. khěžkarja Roberta Kruga z Dalic; Klara B., dž. ſchewca Almerta z Budyſchina; Handrij Karl, kublerja Michała Müllera z Dalic; Hana Madlena, dž. Jana Karla Róle z Budyſchina. — Zemrjety: Jakub Mjeń, rěznik z Budyſchina, 40 l. 6 m.

Z Radworja, w haprylu. Kſchczeni: Pětr, ſ. zahrodn. Jakuba Lehmana (Wiczaza) w Cžornym Hodlerju; Hańža, dž. khěžkarja Jana Rjeczka w Nowych Boranecach; Hana, dž. khěžkarja Jana Kubaſcha w Zdzerju; Karl H., ſ. korczmarja Bjedricha Hermana Suſchki z Nowoho Bronja; Marija A., dž. wobydlerja Pětra Barta w Měrkowje; Marija Madlena, dž. khěžkarja Jana Lehmanna w Cžornym Hodlerju; Marija A., dž. khěžkarja Handrija Buſche w Lutowczu. — Zemrjeczi: Hana Thereſia, dž. žiwnoſczerja Jana Lehmana w Boranecach, 4 l. 4 m.; Madlena, mandž. žiwnoſczerja Jana Schołty w Lutowczu, 58 l. 2 nj.; Michał a Jan, ſynkaj khěžkarja Pětra Pawoła Krala w Khelnje, 3 nj. 2 dnj. a 3 njedž. 6 dnj.

Cžiſchczał K. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Číslo 10. **18. meje 1867.** **Lětnik 5.**

Mjeno Jan.

Směmy-li z mnohosćże swjatych a wuzwolenych Božich wo wosobnosći mjena sudźić, słuscha mjenej Jan wysoka cześć.

W hebrejskej ryczi (w kotrejž su knihi staroho zakonja pisane) rěka tele mjeno: Jochanan abo Jehochanan, a pschełożene: Bóh je hnadny (miłosćiwy) abo Boża hnada. Grichiske pschestajenjo pak (w pschełožku staroho zakonja a w grichiscy pisanym nowym zakonju): Joanan, Joannes abo Joanes a łacžanske w nowym zakonju po vulgacże Johannes abo Joannes.

Hižo w starym zakonju je mjeno Jan rozschěrjene; dźewjeczo mužowje je maja. Z nich spomnimy jenoż na měschnika Jana starschoho, syna Simeonowoho, a Jana młódschoho, syna Matthatiasa z pschimjenom Gaddi (1. Mach. 2, 1), hłowneju wojowarjow w czasu Machabejskich.

Tola czile mužowje staroho zakonja njejsu měnjeni, hdyž starschi swojim synkam mjeno Jan abo dźowczičźkam mjeno Johanna dawaja (Hana, Anna je porune mjeno wot channâh, hnada), zo bychu jim pschikładу swjatosćże a zastupnicy pola Boha byli; ale staj to Jan kschcżenik, kotrohož je Bóh sam tak mjenowacź poručźił, a Jan, japoschtoł a sczenik, kotromuž je Jězus na wutrobje wotpoczowacź dał a kotromuž je swoju maczeŕ poručźił. Tamny je tomu Knjezej pucże pschihotował, joho w Jordanje kschcźił a za njoho swědczenjo dawał ze słowom a skutkom; tutón je joho wozjewjał hako Syna Božoho a hako wumožnika, pod kotrohož kschižom běsche stał. Wobaj staj wothladujo wot najzbóžnischeje knježny z prěnich swjatych po czasu a po swojej dostojnosći. Jeju mjeno dawachu tohodla kschesczenjo swojim synam, a na jeju mjeno poswjeczichu swoje swjatnicy a wschelake wustawy. Najstarsche cyrkwje po swojim założenju je nosscha, kaž w Romje lateranska cyrkej mjeno kschczenika, a khapała psched łacžanskimi abo latinskimi wrotami

mjeno japoschtoła Jana. Poslednischa steji na tym měsczе, hdzеž bu s. japoschtoł pod khěžorom Domitianom w lěczе 95 do warjacoho wolija tyknjeny, z kotrohož njezranjeny zasy wuńdze. Tohorunja je cyrkej s. Jana na kupje Patmos, hdzеž bě wón hako wupokazany žiwy, a w Efesu nad joho rowom. Wjele biskopstwow (diöcesow) a wosadow ma jenoho swjateju Janow za patrona; tak je s. Jan kschczenik patron wrótslawskoho biskopstwa, do kotrohož nasch Kulow nětko słuscha, a s. Jan japoschtoł je ze s. Donatom druhotny abo sekundarny patron*) mischnjanskoho biskopstwa, kotrohož dźěl je nascha łužiska diöcesa, wot czasa tak mjenowaneje reformacije pod biskopskim administratorom a tachantom w Budyschinje stejaca. Cyrkej wopomina s. Jana kschczenika wosebje na dnju 24. junija, s. Jana japoschtoła pak 6. meje (joho martarstwo psched łaczanskimi wrotami) a 27. decembra (joho smjercz).

Mjeno tejule swjateju ma potom wjele druhich słužownikow a wuzwolenych Božich. W nowischich knihach je sto a wósomdzesat mužskich, kiž su swjeczi (sancti) t. r. w cyłej cyrkwi hako tajch czeszczeni, wysche wjele druhich, wo kotrychž njeje žana powjesczе na nas pschischła. Prěni tychle swjatych Janow we protyczнym lěczе (10. januara) je s. Jan Kamillus, arcbiskop w Milanje, kiž je w l. 659 zemrjeł, posleni pak je s. Jan Chisi, mnich wokoło lěta 1363. K nim słuscha pschede wschěmi tež s. szczenik Mark, kiž po prawym Jan Mark (Jap. staw. 12, 12 atd.) rěkasche, dale schtyriaschěszczdzesat martrarjow, jedyn bamž (Jan I.), pjecz patriarchow (mjez nimi je Jan Chrysostom z Konstantinopola), jedyn metropolit a tsjo arcbiskopowje a pjeczadwacheczi biskopow. Mjez tymile 64 martrarjemi je najbóle znaty pražski kanonik s. Jan Nepomuski, kotryž so wokoło l. 1350 w městaczku Nepomuku njedaloko klóschtra Pomuk (wón rěkasche Jan Hasil z Pomuku) narodźi; wón bu 16. meje 1383 do Woltawy czisnjeny, dokelž njechasche kralej hrěchi joho mandzelskeje Johanny wozjewicz; haczrunje bu joho row wot joho martarskeje smjercze wophytowany, sta so joho swjatoprajenjo tola hakle w lěczе 1729. Do tychle swjatych Janow słuscheja někotsi załožerjo klóschtyrskich rjadow (tak Jan z Boha, Jan ze swjatoho kschiża, Jan z Matha, Jan Gualbert), schtyrnacze abtow a druhich pschedstajenych, sydomnacze mnichow a tež 17 pustnikow.

Schěszczawósomdzesat Janow je zbóžnych — beati, schtož su po cyrkwinskim rjedze tajch słužownich Boži, kotsiž so jenož w jenym biskopstwje abo kraju abo w jenej krajinje czeszczuja; duž njeje z toho sudźicz, hako by na swěczе jich žiwjenjo doscz swjate njebyło. Mjez nimi je n. psch. Jan z pschimjenom Bosak, farar a pozdźischo dominikanar we Francózskej, kiž hako zastaracžer khorych w lěczе 1349 na mór wumrje.

K tomu pschińdze hischcze 34 tajkich, kotrymž je cyrkej mjeno „venerabilis, czeszczowny“ dała, a 694 druhich muži pobožnoho a swjatoho wopomnjecza, tak zo je mnohosczе tych swjatych duschow, kotrymž mjeno Jan — Boža mikosczе a hnada — swěczeschе, ze wschěch ludow a powołanjow nimale tysac (994) wucžinja. — Z czeszczownych je prěni po protyczнym lěczе Jan Triora, missionar z rjada franci-

*) S. Jan a s. Donat běschtaj patronaj kathedrale abo hłowneje cyrkwje w Mischnje. Prěni patron biskopstwa bě s. Benno. Pschirunaj K. Posoł, lětnik 1863, str. 73.

ſkanow w Chineſiſkej, kotrohoż, hdyż bě wjele krócż a dołho Jěžuſa dla w jaſtwje byk, 13. februara 1816 zadajichu. Mjez tymi ſu dale: Jan ze Salle, zakožeŕ bratrow kſcheſczanſkich ſchulow, zemrjety 7. haprila 1719; Jan Gault, ſobuzakožeŕ ſchpitala za khoſtancow na galerach we Francózſkej (1643); Jan Fiſher, kardinal a biſkop z Rocheſtera, katholſkeje wěry dla na poruczność jendželſkoho krala Heinricha **VIII**. ſczaty 22. junija 1535; Jan Cou, martraŕ w Chineſiſkej, kotromuż bu 7. novembra 1840 hłowa wotrubana. — Mjez tymi, kiż ſu w ſwjatym wopomnjeczu, ale bjez zjawnoho poczeſczowanja w cyrkwi, njech ſu wopomnjeni: Jan Pelleterus, kotrohoż ſ. Ignac Loyola ſwjatoho rektora mjenuje; Jan Meyer z Ecka pola Augsburga, kiż je pſchecziwo lutherſtwu derje wojował; Jan Vianney, faraŕ w Arèu we Francózſkej, kotryż je po ſwjatym żiwjenju 4. auguſta 1859 wumrjeł a wo kotrohoż zbóżnoprajenjo ſo hižo jedna.

Do zapiſka zbóżnych (kotrychż cżeſczowanjo je za wužſche mjezy dowolene) buchu pod nětcżiſchim bamżom Piusom **IX**. cżile pſchiwzaczi: Jan z Britto, jeſuit z Liſſabona, kiż bu 31. januara 1693 we Dreinurje w Indiſkej ſczaty; Jan Sarkander z rakuſkeje Schlezynſkeje, kotryż po żałoſtnym cżwilowanju wumrje 1620, dokelż nochcyſche ze ſpowjedże niczo pſcheradżicż; Jan z Roſſi; Jan Leonard z Fuskum. Do zapiſka ſwjatych buchu pod nětcżiſchim bamżom ſtajeni bjez druhimi japanſcy martrarjo z l. 1597; nowe ſwjatoprajenjo někotrych zbóżnych ſtanje ſo lětſa w juniju.

Hdyż ſmy tak jenoż z krótka ſpomnili na jene mjeno, kotreż ſo pola nas huſto namaka, dha hižo dyrbimy z pſalmiſtom prajicż: Bóh je ſpodżiwny we ſwojich ſwjatych! A hdyż wſchitcy wuzwoleni Boži cżeſcż wužiwaja pola Boha („Jeli ſchtó mi ſłuży, toho budże mój Wótc cżeſcżicż;“ Jan 12, 26): dha jich też my cżeſcżujemy a dowěrjamy ſo jich zaſtupnej próſtwje.

Boże khoſtanjo.

Hdyż w mjenje prjedawſcheje Sardinſkeje w lěcże 1860 wjetſchi dżěl bamżowych krajow (Marki a Umbriſku) nadpadżechu a nowomu italſkomu kraleſtwu pſchidżělichu, pomhachu k tomu wosebje pjeczo huſto mjenowani mużowje: Kamill Cavour, kotryż 7. ſeptembra 1860 ultimatum (poſlenje ſłowo pſched pſchihroženej wójnu) kardinalej Antonelliej póſła; Manfred Fanti, wójnſki miniſter, a każ ſo ſam podpiſowaſche, wyſchſchi kommandant wójſka na mjezach Markow a Umbriſkeje; Karl Louis Farini, podpiſaŕ proklamacije na Italſkich wot 9. ſeptembra, w kotrejż rèkaſche: „Sym ſwojim wojakam porucził, Marki a Umbriſki pſchimacż a ludżiſka, ze wſchitkich krajow hromadu zběżane, rozehnacż;“ Karl Perſano, kotryż bamżowe pſchimórſke měſto Ankona potſčeleſche a ſo khwaleſche, zo je we tſi hodżinach pſchez 1600 kulow do měſta cżiſnył; a ſkónczńje Hendrich Cialdini, kotryż w ſwojim dżeńſkim rozkazu 11. ſeptembra zmużitych zakitarjow bamża „rój pjanych cuznikow“ mjenowaſche a ſwojim wojakam prajeſche: „Pobijcże a rozpjerſcheże bjez pſchelutowanja tych kupjenych draczow.“

Kajki bě kónc ſchtyrjoch prěniſchich? Ani lěto ſo njeminy, dha bu hrabja

Cavour, hdyž po jědźi cigarru kurjesche, nahle z khorosczu napadnjeny a wumrje po někotrych dnach, bjez toho zo by so ze swojim Bohom wujednacź mohł, kotrohož naměstnikej běsche najlěpsche krajiny wzał, na kotrohož bě so pschisłodźał a kotrohož exkommunikaciju (wuzamknjenjo z cyrkwje) bě hanił. Krótko potom bu Fanti z potajnej khorosczi cźwilowany, kotraž jomu dwě lěcze ani prawje pschi žiwjenju bycź ani wumrjecź njeda. Na to bu Farini, tehdom pschedsyda ministerstwa, z wrótnosczu potrjecheny a skónczi zrudnje swoje žiwjenjo w domje błudnych. Persano bu 15. hapryla 1867 wotsudźeny k zhubjenju senatorskeje a admiralskeje dostojnoscze, hdyž bě njeposłuschnosczе, njeleposczе a bojaznosczе dla pschi bitwje pola Lissy w dołhim processu wobskorženy był, w kotrymž joho něhduschi najnižschi poddaczi a wojacy joho njekhmanosczź wobswědczachu. Cźitanjo joho wotsudźenja trajesche tsi hodźiny, hdźecź dyrbjesche Persano w pschitomnosczi najwosobnischich ludźi swoje njepocźinki wozjewjene słyschecź. Pschedsyda wyschoho suda běsche tónsamy senator Marzucchi, kotryž bě w oktobru 1860 dźeński porjad k cźesczi Persana, dobywarja Ankony, zestajał. Persano cźehnjesche tehdom kaž romski khěžor do Turina, wot wyschnosczow a luda sławnje witany. A nětko běsche w Turinje, zo by hako wotsudźeny so wuhanicź dał wot hólcźiskow na zjawnych městach. Pius IX. pak, kotrohož exkommunikaciju bě Persano hidźił, knježi hischcze sławnje, wot cyłoho swěta cźesczeny a modli so za swojich njepschecźelow.

Wot tamnych pjeczoch je jenož hischcze Cialdini njezranjeny, hacźrunje bě psched dwěmaj lětomaj tež cźeżcy khory a wot toho cźasa so jara słaby cźuje. Hacźrunje wón na sebi pytnycź njeda, njemóże tola zabycź, schto je so z tamnymi schtyrjomi joho pschecźelemi stało.

Něchtóžkuli budźe prajicź: to su jenož pschipady. Ale schtyri tajke pschipady bjez pjeczimi, kotrymž je so takle zeschło, to dawa myslicź, a to cźim bóle, hdyž tele pschipady so spocźinachu po ryczi, kotruž bě Ferrari, hłowny revolucionar a wulki njepschecźel bamža 27. meje 1860 w sardinskej komorje prajesche, hdyž běchu runje Cavour, Fanti, Farini, Persano a Cialdini pschitomni. K tym wobroczeny rjekny Ferrari: „Bamžistwo, kotreż wy morwe abo potmorwe myslicźe, dźerżu ja, kotryž je zawěsczе pscheměrnje w cźesczi nimam, za žiwjenjamócne; widźu, zo wschitcy, kiž je zwažniwje pschimachu, hubjeny kónc wzachu.“ Tamni so smějachu pschi tychle słowach a njedźiwachu na sylzy swjatoho wótca. Schtyrjo wzachu woprawdźe hubjeny kónc! Straschny pschikład za tych, kiž z exkommunikaciju žortuja a ju wusměchuja.

Cyrkwinske nowinki a powjesczе.

Němska. Trierski biskop Pelldram je 3. meje w swojim runje dokonjanym 56. lěcze po dlěschej khorosczi zemrjeł. Wón bě tam hakle psched dwěmaj lětomaj z Barlina tam pschischoł.

Rajnska Pruska. W Krefeldźe běsche na běłu njedźelu 870 dźěczi prěni krócź k Božomu blidu — z jeneje wosady, schtož drje husto swojoho runjecźa njenamaka; haj wloni běsche jich tam 940. Krefeld ma 35,000 katholikow a za

tych jenož jenu faru; tola w bližšim cžasu budžetej dwě nowej farje pschiwdatej, za kotrejž stej tu hižo dwě wulkej cyrkwi.

Pruska. Wulka diöcesa Wrótsław (Breslau), kiž kaž nascha njepossrědnje pod japoschtolskim stołom steji, ma po najnowschim schematismje (pschehladu) w Pruskej a w džěle Rakuskeje 1,776,238 katholikow, 832 farow a samostatnych duchownskich městow, 61 lokaliow, 1248 farskich a 194 druhich duchownych, 18 jubilarow, 104 mnichow, 905 klóschtyrskich knježnow, 1062 farskich a 268 filialnych cyrkwjow, 487 khapalow. Schulow je 1786, w kotrychž 2863 wučerjo 272,581 katholskich schulerjow wuča. Pruska Schlezynska ma 77 archipresbyteratow (duchownskich wokrjesow), delegatura za Brandenburgsku a Pomorsku 4 a rakuski džěl biskopstwa 12. Wjerchbiskop je Dr. Heinrich Förster, rodženy w l. 1800 a swjeczeny 1853. Swjeczacy biskop je Adrian Włodarski, rodž. 1807 a swjeczeny 1861. Kapitel ma domprobsta, tachanta a 10 kapitularow; wysche toho je 6 czestnych kanonikow.

Czěska. Njedawno bu rada města Egera z listom praschana, hacž chce miłoscziwym sotram so tam zasydlicz dacz, zo pak město samo njetrjeba niczo k tomu pschinoschecz, dokelž chce jim wosobny knjez pschisprawnu a rjanu khěžu natwaricz a fond k dżerżenju sotrow założicz. Měschczenjo wotmołwichu 8. hapryla, zo budža jim sotry jara witane. Nětko so wozjewja, zo tón wosobny knjez nichtó druhi njeje hacž něhduschi khěžor Ferdinand.

Pólska. Cyrkej klóschtra franciskanow we Warschawje je po pschikazni za wójsko postajena; su tam tři woltarje, jedyn za katholskich łaczanskoho wobrjada, jedyn za zjenoczenych (unitow, katholikow grichiskoho wobrjada) a jedyn za ruskich schismatikow. Knježerstwo je nětk poruczilo, zo dyrbi tajka schkódna měschczeńca we wschěch farskich cyrkwjach Pólskeje so założicz. To tež, jeli knježerstwo na swojim wobsteji, hinak njepóńdże dyžli z mocu a nowym pschespczěhanjom.

Z Wina. Powschitkowna zhromadžizna katholskich towarstwow w Rakuskej je wobzamknyła, k 1800létnomu wopomnjeczu smjerče s. Pětra zhromadne puczowanjo do Roma zrjadowacz. Schtóž chce sobu jěcz, dyrbi so do 25. meje pschi konferency towarstwow we Winje wozjewicz a 30 napoleondorow abo 309 nórtow do prědka zapłaczicz. Wotjědže so z Wina 10. junija a do Roma pschijědže so 18. junija. Dompucz nastupi so 1. julija. Zónske su wot zhromadnoho puczowanja wuzamknjene.

Z Wina. Kanonikus Klein pschi kapitlu s. Schczěpana we Winje, kiž je 9. haprila zemrjeł, wotkaza swoje zamožnjo 100,000 schěsnakow tamnischomu archybiskopskomu hólczonu seminarej.

Z Roma. Němscy schtudenczi z towarstwa Winfridia z wysokich schulow we Wrótsławju, Bonnje, Tübingenje a Pelplinje su adressu (zjawny list) z 700 frankow bamžej pschepodacz poruczili pschez jenoho duchownoho. Bamž je jim rjenje wotmołwił a jich požohnował. — Pschecy wjacy biskopow so wozjewja k znatomu jubiliej.

Schpanska. W lěcze 1865 běsche w kralestwje 39,122 duchownych pschi wobydlerstwje nimale 16 milijonow sylnym. Hacžrunje buchu klóschtry 1835 zběhnjene, bě tola hischcze 6560 mnichow a mnischkow žiwych. Mužske klóschtry ze

wobsedzenstwom w lezomnosczach tam potajkim nětko njejsu, ale tola wschelake kongregacije z cyrkwjemi a schulemi, kaž piaristojo, lazaristojo, oratorianojo, jesuitojo atd.

Z Pariza. Schěscź židow mjena Rothschild, najbohatschich ludźi na cyłym swěcze, wuradźuje tu zhromadnje, zo bychu italskomu kralej, kiž chce rady schesta europiska wulkomóc rěkacź, něschto milijonow požczicź na cyrkwinske kubła w Italskej, kotrež chce wón zastajicź.

Z Pariza. We swětowej wustajency (ausstellung) zetka khěžor wóndy priora trappistow, kotryž sej z dwěmaj mnichomaj ratarske (rólniske) wotdźělenjo wobhladowasche. Tónsamy běsche khěžorej hižo prjedy hako dobry ratař (ökonom) znaty a bě hižo wjele pjenjez k pscheměnjenju pustych ležownoszow do płódnych polow wot njoho dostał. Khěžor postrowi priora a mnichow k spodźiwanju luda ze wschej czesczu. Po dlěschim rozryczźowanju praji priorej pschi woteńdźenju: „Mam wam hischcze něschto prajicź; pschińdźcze jutse w jědnaczich ke mni do tuileriow.“ Prior pschińdźe a khěžor powjedasche z nim wo wobdźěłanju nižinow w departementu Ain, kotrež prior nawjeduje a da jomu papjerku, na kotrejž stejesche: „Slubju, knjeże Augustinje, we wěstych lětach 350,000 frankow k waschim skutkam zapłaczicź.“

Z Londona. Zhromadźizna wotpósłancow wjetschich krajow je zwadnu naležnoszcź, kotrejež dla wójna bjez Francózskej a Pruskej hrożesche, zańdźenu sobotu tudy takle wuczinika: Luxemburg wostanje wosebite wulkowójwodstwu pod hollandskim kralom hako wulkowójwodu a pod zakitarstwom wjetschich europiskich knjezerstwow; jenož wulkowójwoda změje tam něschto mało wojakow. Potajkim njesluscha Luxemburg wjacy k Němskej. Dotalna twjerdźizna němskoho zwjazka, w kotrohož mjenje tam pruske wójsko stejesche, budże wotnoschena, tak zo ju francózski khěžor pruskomu kralej abo Němcam wjacy zawidźecź njemóże. Pruske wójsko wotczehnje za něktore njedźele. Pruska je Luxemburg radscho puschczika, hacź zo by jón w mjenje staroho bunda, do kotrohož by dyrbjała khěžorstwo z nowa pschiwzacź, dale z mocu wobkhowacź pytała. Tak staj Francózska, kotraž sej dobyczźa wěsta njebě, a Pruska dyrbjałoj abo chcyłoj samej sebje zaprěcź; duž je na tute lěto z najmjeńscha měr na wjeczornych mjezach Němskeje wěsty. Za to móże w Turkowskej něschto wudyricź; schtož pak nam njeby schkodźiło, dokelž naschi wojacy tam czahnycź njetrjebaja!

Jendźelska. Młody marquis (hrabja) of Bute, jedyn z najwjetschich bohaczkow w Europje, je z protestantskeje do nascheje cyrkwje pschestupił. Tele pschestupjenjo je w Londonje wulke spodźiwanjo cziniło.

Turkowska. Kschesczenjo na Kandii so derje dźerża. Omer-pascha pschimasche 4. meje Sphakiu a, hdyž bu wotehnaty, nazajtra hischcze junu. Wojowanjo trajesche hacź na ranjo 6. meje. Pascha bu zasy zbity a dyrbjesche so do runinow pola Apokorony wróczicź.

Turkowska. Na kupje Skio je pschestupjenjo dwacyczilětneje holcy, sotry kanclerja pschi grichiskim konsulacze (póslanstwje) do katholskeje cyrkwje žałostnu haru naczinilo. Hdyž mjenujcy wobydlerjo grichiskeje (schismatiskeje) wěry zhonichu, zo je ta holca z konsulata do hrodu katholskoho biskopa czeknyła, zhromadźi so wjele stow ludźi psched tymle hrodom, kotsiž czeknjenu najprjedy pschez deputaciu a potom z nałożenjom mocy won žadachu. Na pschirycźowanjo italskoho a rakuskoho vice-

konſula ſpokoji ſo lud z tym, zo by z dowolnoſczu katholſkoho biſkopa ta holca do domu rakuſkoho vicekonſula pſchenjeſena była. Hdyž běſche ſo grichiſki biſkop z ludom změrował, džěſche holca zas do domu ſwojoho bratra. Francózſki general-konſul žadaſche doſczczinjenjo, wot turkowſkej twjerdžizny dyrbjeſche z 21 wutſělemi z kanony pſched francózſkimaj runje tam ſtejacymaj łódžomaj (ſchifomaj) ſalutirowane byczž. Dokelž turkowſti gouverneur to njechaſche, je zwadna wěc do Konſtantinopla wotedata.

Połnócna Amerika. W unionſkich ſtatach je nětko połſcheſta milijona katholikow a, jeli dale tak pſchibjeraja, budža woni w lěcze 1870 pjaty a za 30 lět tſeczi dźěl wobydleŕſtwa.

Połnócna Amerika. Z nawjeczorneje krajiny Utah ſu mormonowje, ſchtož je nowopohanſka wrótna ſekta, knjeżeŕſtwej próſtwu póſłali, w kotrejž chcedža zakoń zběhnjeny měcz, kiž mnohožónſtwo (prawo, ſebi wjacy žonow wzacz) zakazuje. Ale knjeżeŕſtwo je jim krucze wotmołwiło, zo je mnohožónſtwo zbytk pohanſtwa a barbarſtwa, kaž z cyła ſchkódne za kóždy ſtat a pſchecziwo bójſkim zakonjam.

Połnócna Amerika. Provincial duchownych redemtoriſtow póſła z měſta Baltimore 31,316 frankow hako pětrowſki pjenjezk do Roma.

Połnócna Amerika. Miſſion, wot jeſuitow we Philadelphii dźerżany, běſche jara žohnowany; na 10,000 ludži pſchiſtupi k Božomu blidu a 50 da ſo jich do katholſkeje cyrkwje pſchiwzacz. — Arcybiſkop w Baltimore firmowaſche w haprylu 1500 ludži na ſchtyrjoch cyrkwjach zwjazkowoho měſta Waſhingtona; mjez firmowanymi běſche 131 wobroczencow (konvertitow). — Pſchi miſſionje w měſcze Muskatine (ſtat Jowa) buchu dwanacžo, w měſcze Jowa-City dźewjecžo proteſtanczi do katholſkeje cyrkwje pſchiwzaczi; P. Smarius wobroczi w Mobile 35 cžłowjekow.

(Duchowne rjady a zaſtojnſtwa.) Franciskanojo wſchěch poddžělow (konventualojo, kapucinarjo, minoritojo atd.) mějachu dotal ze ſwojoho rjada 5 bamžow, 60 kardinalow, 200 arcbiſkopow a kardinalow, a pſchez 2000 biſkopow. W tu khwilu ma tónle rjad 61 wyſokich doſtojnikow, bjez nimi dweju kardinalow a 8 arcbiſkopow. — Z druhich rjadow maja piariſtowje (wótcowje pobožnych ſchulow), wótcowje hnady, trinitarowje, ſylveſtrianojo, wótcowje wot najdrohotniſcheje krewje, lateranſcy regularowje po 1 biſkopje, theatinowje, paſſioniſczi, oratorianowje, trappiſczi, minoritowje a baſilianowje po 2, redemtoriſczi a mechitariſczi po 3, oblatowje 4, auguſtinowje, jeſuiczi a karmeliczi po 6, benediktinowje 14 (3 arcybiſkopow a 1 kardinala), lazariſczi 18 (bjez nimi 2 arcybiſkopow a 7 biſkopow **in partibus**); kongregacija wonkownych miſſionow z Pariza ma 18 biſkopow **in partibus**; dominikanojo ſkónczńje maja jich 24 (bjez nimi 1 kardinala, 3 arcybiſkopow, 3 biſkopow **in partibus**). Potajkim licza duchowne rjady 123 wyſokich doſtojnikow we ſwojich zapiſkach.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Naſch hnadny knjez biſkop wotjědže 3. junija do Roma a woſtanje tam hacz k wulkomu ſwjedženjej 29. junija.

Z Budyschina. Runje bu nam němska knižka pschipóslana, kotraž budże někotromužkuli jara witana. Wona rěka: „Maria, das Heil der Kranken. Darstellung der außerordentlichen Vorfälle und wunderbaren Heilungen, welche im Jahre 1866 zu Philippsdorf in Böhmen sich ereignet haben. Von P. Franz Storch.“ Płaczi 5 nsl. Wjele toho, schtoż wona wopschija, je drje hižo znate a z dźěla też w naschim Pósle cźischczane; tola tu je wschitko w hromadże a tohodla poruczenja hódne. Prawo pschełożenja je sej spisowař wuměnił. Tola z tym njemohło so zakazacź, hdy by něchtó serbski wucźah z tuteje knižki, snadź z pschidatymi modlitwami wudacź chcył. Cźisty dobytk z pschedawanja spomnjeneje knižki woteda so k twarjenju cyrkwje na hnadnym měsce we Philippsdorfje.

Z Dreždżan. Tudy su katholscy měschczenjo nowe towařstwo założili, w kotrymž dyrbi na městnych wjecźorach něschto pschednoschowane abo rozwucźowane bycź. Sydło je w jenej restauraciji.

Należnoscze towařstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiž su płaczili): kk. 184. farař Jakub Bjensch z Ralbic; 185. kublerka Wórscha Kucźanowa z Ralbic; 186. krawc Michał Schwejda z Khróscźic; 187. Jan Buk z Wětrowa; 188. žiwnoscźeř Jan Bryl z Hórkow; 189. žiwnoscźerka Marija Błažikowa z Koslowa; 190. kubleř Jakub Cźěsla z Khróscźic; 191. kowař Jakub Wawrik z Khróscźic; 192. wucźeř Jakub Pjetasch z Khróscźic; 193. kublerka Běrowa z Kopschina; 194. kubleř J. Buk ze Zyjic; 195. kublerski syn Pjech ze Zyjec; 196. žiwnoscźerka Bukowa ze Zyjic; 197. kubleř Kummer z Tschasec; 198. Jan Kubasch ze Zdźerje; 199. kubleř Michał Klimant z Rózanta; 200. žiwnoscźeř Michał Hajna ze Stoneje Borschcze.

Na lěto 1866 zapłaczichu: 302. J. Kubasch ze Zdźerje.

Zemrjety sobustaw: Jakub Hermann w Radworju, wumrje 3. meje.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczeni: Hana, dź. Karla T. Schěrca z Dobrusche. — Wěrowani: Jurij August Koplanski, měschczan a schewski mischtyr, a Marija Hilžbjeta Žurec; Ernst Handrij Guda, wobydleř a dźěłaczeř pod hrodom, a Borbora Kühnec z Ulbersdorfa; Jan Schneider, měschczan, a Madlena rodź. Frencelec, zwudowjena Rychtarjowa; Jakub Kschižank z Hory a Marija Libschec z podhroda. — Zemrjeta: Hana, dź. K. T. Schěrca z Dobrusche.

Z Wotrowa. Kschczeni: Franc, s. Bernarda Hessy z Neuhofa; Hańža, dź. Mikławscha Kocha z Krěpjec; Mikławsch, s. Jakuba Krawczika ze Zuric. — Zemrjetaj: Mikławsch Wenk z Neuhofa; Hańža Wolenkec z Wotrowa.

Z Ralbic. Kschczeni: Karl, s. Antona Strobela z Pisanoho Doka; Marija, dź. Jana Marschnera z Nowoslic; Jurij, s. Michała Khěžki z Jitka; Jurij, s. Mikławscha Liesnera z Smjerdźaceje; Hana, dź. Mikławscha Nelki ze Schunowa; Michał, s. Jurija Wicźaza z Ralbic. — Zemrjecźi: Khata, njeboh Cźecha mandźelska z Hornych Sulschec, 77 lět; Jakub Robel ze Serujan, 62 l. a joho mandźelska Khata, 66 l.; Wórschla, Michała Nuka mandźelska z Rózanta, 66 l.; Khata, Pětra Schmeisera zawostajena mandź. ze Schunowa, 67 lět.

Cźischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihařni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towařstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 11. | 1. junija 1867. | Lětnik 5.

Jesuitoja.

Žadyn cyrkwinski rjad drje njeje wjacy njepschečelow namakał, žadyn drje bóle hanjeny, žadyn drje njeje z bóle njehańbiczíwje wumyslenymi łžemi woczornjowany, dyžli rjad jesuitow. A to nic jeno we prjedawschich czasach, ale tež we naschich dnjach maja wěste strony to za najwjetschu khrobłosczž a za Bohu najspodobnischi skutk, na jesuitow swaricž. Zo so w naschim czasu trochu maznischo na nich łži a do nich kopa, to czini zdžełanosczž naschoho czasa, kotraž wjelcze pazorki pod wowczej kožu lěpje zakrywacž wě. Schtóž je we czasopisach rozhladany a sczěhuje podawki we wschelakich krajach, wě wo tym wschelake wěcki powjedacž. Tež nasche „Budissiner Nachrichten" poskiczachu lětsa pschez wjele czisłow powjedanczko, we kotrymž bu nic jeno jednotliwym jesuitam, ale cyłomu jich rjadej hubjena khwalba dawana. Tež hewak so woni wschelako kschiwje sudža. Ale schto mamy wo tajkich swarjenjach dźerżecž? Jesuitoja su dobry, wužitny, kscheszczanski, cyrkwinski rjad. To so najlěpje z joho stawiznow, zarjadowanja a skutkowanja spóznaje.

1) Jesuitoja su jedyn z młódschich rjadow a nastachu we tym czasu, hdyž so cyrkwi pschez nowe wuczenja we schěsnatym stotytku schkoda pschihotowasche. Jich załožeŕ je Ignatius z Loyola, syn schpanskoho zemjana Bertrama. Wón so 1491 na hrodže Loyola narodži. Zahe wón na dwór krala Ferdinanda V. pschińdže a zastupi pozdžischo hako wyschk do kralowskoho wójska. Wón běsche dobry wojak, ale hubjeny kscheszczan, zaschmjatany do hrěschnych wjeselow swěta. We lěcze 1521 bu wón pschi zakitanju města Panpeluna czežcy na nohomaj ranjeny a do nanowoho hrodu Loyola k wulěkowanju wotnjeseny. Tu joho zymica napadny a rowej pschibliži; tola žiwjenjo bu jomu zdžerżane a měješche nětko dołhi czas na dolěkowanjo czakacž. To běsche jomu wostudne a wón chcyssche sebi czas z czitanjom pschikrotschicž. Dokelž tam swětne knihi njeběchu, pocza wón swjate pismo, žiwjenjo

Jězuſowe a Swjatych cžitacž. Pſchi ſpocžatku ſo jomu to ſpodobacž njechaſche, ale po cžaſu ſlubichu ſo jomu tute pſchikłady kſcheſcžanſkeje khrobłoſcže. Dołhe bědženjo joho dotalnych nakhilnoſcžow z lěpſchim ſpóznacžom naſta. Z tutoho bědženja wuńdže wón z wotmyſłom, do ſtopow ſwjatych ſtupacž a Jězuſa ſcžěhowacž. Wodnjo a w nocy wopłakowaſche wón ſwoje zabłudženja a hrěchi. Hdyž běſche ſo lěkowanjo zbožownje ſkónczyło, wopuſchczi wón hród a woteńdže do benediktinſkoho klóſchtra Montſerrat, wotpołoži tam ſpowjedž wot ſwojoho chłoho žiwjenja, wujedna ſo zaſy z Bohom, a wotpołoži ſlub wobſtajneje cžiſtoſcže, w lěcže 1522. Na to woteńdže do ſkalneje dźěry pola Manreza a bě tam we cžežkim pokucženju žiwy. Po 10 měſacach pucžowaſche wón do Italie a wot tam do Jeruzalema, hdžež 4. ſeptembra 1523 pſchińdže. Tu ſo joho wutroba z nowa a mócniſcho za božu cžeſcž zahori, a wróczywſchi ſo do wótczizny, pocža wón 1524 we Barcelonje nižſche ſtudie, pſchińdže potom na wyſoku ſchulu do Alkala, do Salamanka a dokonja wukńenjo we Parizu. Tu wotpołoži wón 15. auguſta 1534 we podzemſkej khapałcy we Montmartre ze ſcheſcžomi towaršchemi ſlub cžiſtoſcže a khudoby. 1536 doſta z nimi we Venedigu měſchniſku ſwjecžiznu a dźěſche do Roma. Wokoło jutrow 1538 zhromadži wón ſwojich towaršchow k wuradženju wuſtawkow za nowe towarſtwo a poda tute wuſtawki bamžej Pawołej III. k rozſudženju. Pſchez bullu „Regimini militantis ecclesiae“ wot 27. ſeptembra 1540 buchu wuſtawki wobkrucžene a joho rjad pod mjenom „towaŕſtwo Jězuſowe“ załoženy a Ignatius 1541 za prěnjoho wjednika (generala) wuzwoleny. Jich dom běſche w Romje a 1543 bu jim dowolene, wjacy hacž 60 ſobuſtawow měcž. Wyſche ſlubow cžiſtoſcže, khudoby a poſłuſchnoſcže ſlubichu woni, wſchudžom hicž, hdžežkuli jich ſwjaty wótc na miſionſtwo poſcžele.

Młody rjad zapocža ſwoje ſkutkowanjo. Na žadoſcž krala portugalſkoho bu Rodriguez do Portugala pósłany, Franc Xavier dźěſche k pohanam do Indie. Jan Nugnez a Ludwig Gonzales dźěſchtaj do Fez a Maroko, a 1547 ſchtyrjo do Kongo we Africy, někotre lěta pozdžiſcho pak tſinacžo do Abyſſinie. Laynez a Alfons Salmeron pſchewodžeſchtaj bamža na cyrkwinſku zhromadžiznu do Trienta. Ignatius ſam rozwucžeſche lud we kſcheſcžanſkich wěrnoſcžach a ſtaraſche ſo wo duchowne zbožo ſwojich ſobucžłowjekow. Załoži we Romje, hdžež miózachu ſo Židža we kſcheſcžanſtwje rozwucžecž dacž; runje tak druhi dom za padnjene žónſke, we kotrymž buchu k póccžiwomu žiwjenju nawjedowane; toho runja dom za khude ſyroty a dom za khude holcy, zo by je ſpytowanjam wutorhnył.

Wot lěta 1546 poczachu jeſuitojo we Europje ſo rozſchěrjecž, najprjedy we Portugalu, potom we Spanii, Niederlandach a Němcach. 1551 załožichu we Romje **Collegium Romanum**, t. j. wyſoke ſchule pod wjedženjom jeſuitow, hdžež ſo na nawukńenjo ryczow wſchelakich ludow dźěłaſche, k kotrymž mějachu woni hako miſionarojo woteńcž. Tež **collegium germanicum** za duchownſtwo z němſkich krajow bu wot jeſuitow załoženy.*)

Pjatnacže lět běſche Ignatius general jeſuitow a wumrje 31. julija 1556.

---

*) Naſch ſławny ſpiſowaŕ P. Michał Wałda ſtudowaſche we tymle kollegiu.

Wón bu 1622 swjatoprajeny. Tehdom měješche joho rjad hižom wjacy hacž tysac sobustawow.

2) Prjedy hacž dalsche stawizny jesuitow pschehladujemy, chcemy jich wustaw a zarjadowanjo naspomnicž. Najwyschschi we cyłym rjedže rěka „general" a wuzwola so na czas žiwjenja a pschebywa we Romje. Wón steji jeno pod bamžom. Joho wobdawaja stajnje jedyn napominar (admonitor) a scheszo radnikojo (assistentes), kotrychž hłowna zhromadžizna wuzwola. Napominar je joho spowjednik. Za nim sczěhuja provincialojo, kotsiž su jesuitam wjetscheje krajiny pschedstajeni. — Präsidojo su pschedstajeni we jesuitskich domach. Rektorojo su wjedžiczerjo kollegiow t. j. wulkich schulow, k najmjenschomu z 13 wuczerjemi. Superior mjenuje so prědkstejer tajkoho domu (residenc), hdzež starschi jesuitojo pschebywaja, zo bychu we wotpoczinku na smjercz czakali abo zapoczate pisma dokonjeli. Kóždy prědkstejer ma schtyri krócz za lěto swojomu prědkstajenomu powjesczc wo swojich poddatych podacz. Należnosczе rjada wuczinjeja so na hłownej zhromadžiznje wschitkich sobustawow. Jich wustaw je dospołny pschikład konstitucialneje monarchije. Zastojnikojo wuzwoleja so kóžde tsi lěta znowa. Horjewzaczo do tutoho rjada je jara czežke. Jeno schtóž je na czěle strowy a na duchu derje wobdarjeny, smě nadžiju měcz, zo budže pschijaty. Schtóž je za khmanoho spóznaty, zapocznje dwělětny noviciat. We tutym czasu nima niczo druhe wuknycz, hacž ponižnosczc a posłuschnosczc. Potom smě sluby czistosczе, khudoby a posłuschnosczе wotpołožicz. Nětko ma pjecz lět studowacz, zo by stare rycze, a filosofiske a mathematiske wědomosczе a wuryczhnosczc nawuknył. Na to stupi hako scholastik za wuczerja na gymnasiu a wucži we pjecz abo schěsczc lětach we wschitkich rjadownjach. Schtyri lěta dadža so k wuknjenju bohosłowstwa, a husto hischczе dwě lěczе k wuknjenju swjatych wótcow. Na kóncu kóždoho lěta je krute pruhowanjo. Na tym pak njeje dosczc, zo derje wuknjeja; ale maja so tez we pobožnosczi wobkruczicz. Tohodla słuscha pschepytowanjo swědomja, pschemyslenjo kscheszanskich wěrnosczow k wschědnomu džěłej; kóžde tsi dny wužiwaja swjate sakramenty a dwójcy za lěto wobnowjeja swoje sluby. Pschi wukhadže ma kóždy swojoho towarscha (socius), a jedyn druhoho wobkedžbuje a porjedža. Po dokonjanych theologiskich studiach może měschnisku swjeczizny dostacz. Hischczе lěto traje druhi noviciat, we kotrymž ma so pschez rozpominanja a hłubsche spóznaczo a pschi wuczenju rjadownych wustawkow k wotpołoženju schtwórtoho sluba pschihotowacz, po poruczhnosczi bamžowej hdzežkuli na missionstwo hicz. Schtóž je tele sluby wotpołožił, rěka professus a ma pucz k wschitkim zastojnstwam wotewrjeny. Tola wulki džěl njewotpołoži tele schtwórte slubjenjo, ale wostawa hako pomocnik we duchownym (coadjutor in spiritualibus), k wuczbje we wuczernjach a k duchownskej słužbje. Pomocnikojo we czasnym (coadjutores in temporalibus) su laikojo k wobstaranju domjacych džěłow a czasnych należnosczow.

Žadyn sobustaw njesmě zamoženjo měcz, a dyrbi slubicz, zo žane swětne abo duchowne wyschsche zastojnstwo na so njewozmje, hacž jenicžcy na bamžowu poruczhnosczc. Tak zrjadowany je rjad jesuitow dobre, khrobłe wójsko za boże kra-

ceſtwo na zemi, kotrohož ſkutkowanjo jich heſło wupraja: „Wſchitko k wjetſchej lžeſczi bożej“ (**O**mnia **A**d **M**ajorem **D**ei **G**loriam).

(Pokračžowanjo.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Pruſka. We Aachenje bu 12. haprila Hilžbjeta Radziwill, džowka generala wjerćha Wilhelma Radziwilla we Barlinje we klóſchtrje wot khudoho džěſcza Jězuſa zadraſczena. Jeje czeta, prynceſna Marija, džowka wjerćha Bohuſława Radziwilla, wotpokoži duchowne ſluby 19. měrca w Trieru hako miłoſcziwa ſotra. Starſchi bratr poſlednjeje, prync Ladiſław, zaſtupi na ſamſnym dnju we Münſteru do towarſtwa Jězuſowoho; jeje młódſchi bratr, prync Edmund, pſchihotuje ſo we Wrótſławſkim duchownym ſeminaru k dóſtaczu měſchniſkeje ſwjeczizny.

Schleswig-**H**olſtein. We wójnje 1864 doſta cyrkej we Holſtejnje ſwobodu a bu we Flensburgu katholſka fara założena. We Neumünſteru tež nětko faru załoženja, ſchtož bu wot danſkeje wyſchnoſcze pſchecy zadžěwane.

Čěſka. We Prazy bu na město zemrjetoho prof. Güntnera **Dr.** Welhartický, rodž. 1838, ſwjeczeny 1863, hako zaſtupny profeſſor nowozakońſkeje exegeſy poſtajeny.

Rakuſka. Rakuſke duchownſtwo wa 55370 woſobow, mjez kotrymiž je 1 patriarch, 4 primatowje, 11 archiſkopow, 57 biſkopow, 24 ſwjeczenych biſkopow, 12863 fararjow, 1598 duchownych profeſſarjow. We 720 mužſkich klóſchtrach ſu 59 abtojo, 45 provincialojo, 6754 měſchnikojo, 645 klerikojo, 250 novicojo, 1917 ſwětni bratſja. Najwjacy klóſchtrow maja: piariſtojo (60), reformirowani franciskanojo (165), dominikanjo (41), ciſtercienſojo (48), benediktinojo (37), miłoſcziwi bratſja (31), jeſuitojo (17), baſilianojo (grichiſcy) (26). Žónſkich klóſchtrow je 298 ze 5198 ſobuſtawami, mjez kotrymiž ſu miłoſcziwe ſotry ſwj. Vincenca ze 85 klóſchtrami a urſulinki ze 25 najbóle rozſchěrokoſczene. Cyłe cyrkwinſke zamoženjo wobſteji we 185,672,967 ſchěſnakach, kiž lětnje 19,639,713 dokhodow pſchinjeſu, potajkim na hłowu we pſcherěžku kóžde lěto něſchto pſchez 350 ſchěſnakow. Je to tamne njeliczomne bohatſtwo, wo kotrymž někotre cyrkwi njepſchecželne nowiny bjez kónca bledža? — We Hradcu (Gratz) wumrje we zańdženym měſacu tamniſchi (ſekauſki mjenowany) wjerchbiſkop Otakar Marija hrabja Attems, rodž. 18. februara 1815, za biſkopa ſwjeczeny 6. novembra 1753. Schtóžkuli budže k joho ſczěhowaczerjej wuzwoleny, lěpſchu wutrobu a wjetſchu luboſcz k diöceſy žadyn njezměje. **H.**

Wuherſka. Dokelž chce ſo rakuſki khěžor po woli wuherſkoho luda ſkónczenje za wuherſkoho krala w Ofenje krónowacz dacz, je ſnadz ſpomnjenjo wo wuherſkej krónje pſchihodne. Króna ſ. Schczěpana, prěnjoho japoſchtołſkoho krala Wuherſkeje, běſche pſchecy we wulkej czeſczi; jeje ſtawizny ſu zjenoczene z hiſtoriju kraja. Hdyž bu we běhu czaſa tale króna krajej wzata, džerżeſche ſo to za znamjo wulkoho njezboża, a hdyž bu wróczena, zradowaſche ſo cyły wótcny kraj. Po revoluciji w lětomaj 1848 a 1849 bu wona ze wſchěmi pſchiſluſchnymi krónowanſkimi wěcami wotnjeſena a blizko Orſowy pſchi delnjej Donawje zahrjebana. Cyły kraj běſche tohodla zrudny a wočzakowaſche hiſchcze hórſche njezboża. Po dołhim ſprócniwym

pytanju bu skónczńje 8. septembra 1853 namakana. Jedyn dźěłaczeŕ dyri z motyku na żeleznu kschinju; a hdyž ju wuzběžechu, namakachu w njej płaschcź (mantel) s. Schczěpana hižom cyle pschemokany a tsi drohotne pólstry, na kotrychž so krónowanske wěcy noscha; židžane cźrije, nohajcy, pasy běchu też pschemokane. Hdyž bu powjescź wo tym roznjesena, dźerżachu so po cyłym kraju dźakowne służby boże; tsi dny běsche króna z druhimi krónowanskimi pschistuschnoscźemi wustajena we dwórskej khapali. Na měscze pola Orsowy, hdźež běsche króna zahrjebana, steji nětko khapałka. Z tujej krónu budże Franc Józef 8. t. m. krónowany, njepschińdu-li żane zadźěwki. Potom pojědże so japoschtalska majestoscź wuherski kral Napoleoncj pokazacź.

Sedmihródska. Na spoczatku hapryla nawróczi so we St. Jakubje, kotraž wosada bě dotal cyle protestantska, tsinacze familijow do katholskeje cyrkwje. Biskop je jim duchownoho postajił, kotrež je po někotrych stach lět nětko znowa w tamnej wosadze Bożu mschu dźerżał.

Italska. Někotsi francózscy pjenježnich su so zjenoczili, zo bychu na 25 lět wustajene a z cyrkwinskimi kubłami w Italskej wupłacźomne obligacije (dołżne pisma), z cyła 430 milijonow frankow, wudali a tele pjenježki italskomu kralej abo knježerstwu hižo nětko do rukow dali.

Italska. Z Roma pisa so parizskej „Union“: We prěnich dnjach junija widźimy wulku mnohoscź cuzych tudy so zeńcź; dokelž wjele wot nich chcedźa pschi wschitkich rjanych swjedźenjach pschitomni bycź, kotrež skoro bjez zastacza we juniju na so sćěhuja. Tak swjecźimy na 9. swjatki, na 16. najswjecźischu Trojicu, na 17. lětne wopomnjeczo wuzwolenja nětcźischoho bamża; na 20. krasnu processiju a swj. dnju Božoho Cźěła, pschi kotrejž budże wjac hacž 300 biskopow pschitomnych; na 21. lětne wopomnjeczo krónowanja horliwje knježacoho bamża Piusa IX., na 24. swjedźeń swj. Jana; na 29. swjedźeń swjateju japoschtołow Pětra a Pawoła a swjatoczne swjatoprajenjo we vatikanskej basilicy; na 30. swjedźeń we basilicy swj. Pawoła **extra muros.** We prěnich dnjach julija stanje so swjatoprajenjo wjetscheje liczby božich służownikow. Tutón rynk wosobnych swjedźenjow njemaku mnohoscź katholikow a samych protestantow k nam pschiwjeze. Liczba wobydlerjow budże tak na někotre njedźele jara powjetschena, a městne zastojnstwa so hižom do prědka na wscho waschnjo staraja, zo by so wschudźom a pschecy rjad a wěstoscź wobkhowała. Wocźakuje so wjacy hacž 400 biskopow, kotrymž so hižom tu a tam wobydlenja pschihotuja. Swjaty wótc by najradscho wschěch biskopow we swojej blizkoscźi měł, tola móże we swojich hrodach jenož 60 abo 70 prälatow pohospodowacź. Wěscze sebi wosobne romske swójby za cźescź dźerża, jenoho abo wjacy biskopow we swojich hrodach pschijecź. **H.**

Z Roma. Wuherske duchownstwo chce bamżej 29. junija slěborny z drohimi kamjenjemi wusadźany kaschcźik z reliquijemi swjateje Hilźbjety, Ladisława, Schczěpana a Emericha pschepodacź.

Z Roma. Tudy so na to pschihotuja, zo budże nimale połojca katholskich biskopow, 450—500, w juniju w Romje. Kóždy biskop z cuzych krajow budże wot wosebitcje kommissije prälatow powitany a zhoni potom bórzy, hdy móże we vatikanje (bamżowym hrodże) pschijaty bycź. Biskopja budża, kaž daloko je to

móžno, w klóschtrach bydlicz. Swjedženje zapoczny so 17. junija z lětnym wopomnjeczom wuzwolenja Pius IX., na to budže swjatoprajenjo zbóžnych a zbóžnoprajenjo 205 japanskich martrarjow. — Pschikhad wjetschoho džěla italskich biskopow budže swjatomu wótcej jara luby, dokelž woni njemóžachu na swjatoprajenju w lěcze 1862 dźěl bracz. — We wěstych němskich nowinach su hrózbne powjesče z Roma dla móžneje revolucije; tola hdyž katholske nowiny pschehladamy, so ta wěc tak zła njezda. Revolucionarojo bychu wězo rady romske swjedženje w juniju skazyli; ale na mjezach je policija jara kedźbna, wójsko je pschihotowane a, schtož je najwažnische, lud z małym wuwzaczom nochce revoluciju. Brigantowje (njeměrnicy) su we wschěch bamžowych wokrjesach abo provincach a pscheszěhaja wjesnych ludźi. Schtóž pak po železnicy do Roma jědže, njetrjeba so jich bojecz; tak pisasche so w poslednich dnjach katholskim nowinam.

Francózska. Běru njedželu bu we wschěch cyrkwjach w Parizu a po cyłym khěžorstwje za bamža hromadźene a hromadżesche we hłownej cyrkwi generalny vikar, w druhich cyrkwjach fararjo, tež najkhudschi woprowachu swój dźěl. W druhich biskopskich cyrkwjach hromadżachu arcbiskopja a biskopja sami; w měsczе Blois nahromadźi tamnischi biskop pschi božich słužbach 21,000 frankow.

Danska. Tež we Danskej cyrkej zbožownje so pschisporja. We Kopenhagenje pschihotuje so druha katholska fara; tež we Odensen změja skoro swoju faru. We Fridericia je tež katholska wosada. We Helsingöru so druhdy boże słužby dźerža. — We Kopenhagenu so mnozy do katholskeje wěry wróczeja. Wina na tym je z dźěla rozpadnjenosczc tam knjeżaceje wěry. Tola pomhaja k tomu tež powostanki katholskeje wěry, kiž so z luda hischcze cyle zhubiłe njejsu. We mnohich cyrkwjach namakasch hischcze swjeczata swjatych z katholskich czasow. Lud wopokazuje swoje poczesczenjo swjatych pschez to, zo k wschelakim po swjatych pomjenowanym žórłam wustrowjenja dla puczuje. Lud mjenuje swojich cyrkwinskich słužownikow „biskopow (biskopper)“ a měschnikow (präster); woni maju spowjedny stoł (skriftestol) a rycza wo božej mschi*) (hoere messen). Pschi woprawjenju klecza a duchowny pschi žohnowanju kschiž czini. Pschi božich słužbach su modlitwy a spěwanja katholskomu khětrje podobne. Runje tak skoro wschudžom „klakanjo“ czepje, kaž we katholskich wosadach waschnjo je.**) Po czasu tež tam missionstwo rjane płody ponjese. D.

Armenska. We Ciliciji, narodnym kraju swjatoho Pawoła, krocži pschewobroczenjo bě katholskej cyrkwi, wschitkich cuzych zadźěwkow dla, na jara zwjeselace waschnjo dale. Turkowske knjeżerstwo, kotrež mohło někotrymžkuliž europskim knježerstwam we woprawdźitym swobodnym zmysłenju pschikład bycz, je na naměstnikow a zastojnikow najkrucżische pschikaznje wudało, zo njebychu nabožnej swobodze ani

---

*) Tež pola nas protestantojo „ke mschi“ dźeja, maja „kemschenjo“ a rycza wo „kemschacych“ schczežkach, hacž runje su ze swojich božich słužbow „božu mschu“ abo „kemsche“ wustorczili.

**) Tež tele zwonjenjo a pschebiwanjo tsi krócz za dzeń so we mnohich lutherskich wosadach namaka, haczrunje je to cyle katholske waschnjo, zapoczate wokoło tsinatoho stotytka a wosebje pschez bamža Jana XXII. (1316—1334) rozschěrjene.

najmjeńſche zadźěwki na pucź kładli a tute nabožne hibanjo ani pſchikrótſcheli ani wobcźežowali, haj wjele bóle katholſkich duchownych pſchecźiwo wěſtym cuzym napſchecźiwnym prócowanjam zakitowali. Pod žohnowanjemi tuteje ſwobody je ſo liczba we Turkowſkej bydlacych katholſkich Armenjanow we krótkim cźaſu wot 130,000 na 300,000 powyſchiła. Tute hibanjo krocźi wot Cicilije hižom do horneje Armenije a pſchinjeſe pſchez horliwoſcź zdźěłanoho a póccźiwoho armeniſkoho duchownſtwa a z pomocu europſkich krajow wěſcźe bórzy kraſne płody, woſobnje, dokelž armenſki narod ſtarokatholſke dopomnjecźa hiſchcźe ſwěru wobkhowa a na ſwojich kralow ſpomina, kotrychž poſledni, Ludwik VI. Luſignanſki, we Parizu wumrje a pola francózſkich kralow pohrjebany leži.

Turkowſka. Wojowanjo na Kandii traje hiſchcźe. — Dla hary na kupje Skio, na kotruž ſmy w poſlenim Poſle ſpomnili, ſu ſkónczńje Turkowje po poruczńoſcźi dyrbjeli pod francózſkimi kodźemi ſalutirowacź.

Amerika. Pſchi ſpoczatku hapryla bu we Philadelphiji wot jeſuitow miſſion wotdźarżeny, mjez kotrymž 49 woſobow do katholſkeje cyrkwje pſcheſtupi. Dwacyczo z tutych buchu z cźicha, druzy zjawnje pſchijecźi. Biſkop Wood, kiž je ſam prjedy k katholſkej cyrkwi pſcheſtupił, wudźěleſche we cyrkwi ſwj. Philippa ſam ſwj. ſakramentaj kſchcźeńcy a firmowanja. 35 rodźenych katholikow, kiž běchu ſo cźas žiwjenja wot cyrkwje wotdźerżowali, buchu tohorunja firmowani, mjez tym, zo 10,000 woſadnych ſobuſtawow ſwjate wopraſwjenjo dóſtachu. Wěſcźe kraſne znamjo katholſkoho žiwjenja we tutym nadźijow połnym kraju. Katholſcy wobydlerjo mjenowanoho měſta ſu ſwoju pſchiwiſliwoſcź na cyrkej a na ſwj. wótca Piuſa pſchez wulkotne nahromadźenja pětrowoho pjenježka wozjewili. We ſamej kathedralnej cyrkwi pſchinjeſe ſkładowanjo 5000 dollarow, we cyrkwi ſwj. Patrika 3000, we cyrkwi ſwj. Józefa 1400 a tak dale. — Horliwy miſſionar P. Wenninger ze towarſtwa Jěžuſowoho wotdźerża njedawno miſſionſke wobnowjenjo we cyrkwi najſwjecźiſcheje Trojicy we Philadelphiji. Powjeſcźe wo tym we tamniſchich nowinach powjedaja pſchi tym ſcźěhowace ſpodźiwne podeńdźenjo, kotrež ſo tam pſched někotrymi lětami pſchi ſwjecźenju miſſionſkoho kſchiža we tamnej cyrkwi ſta a kiž je ſwjatocźnje wobyſchiſahane do farſkoho archiva cyrkwje najſwj. Trojicy zapołożene. We cyrkwi mjenujcy namaka ſo ſchtyrnacźelětna holcźka, a kraſne z wulkimi złotymi piſmikami wuwjedźene napiſmo na kſchižu wobhladujo, prajeſche k macźeri, na ſwojim boku ſtejacej: „O macźi, mohła tola cźitacź, ſchtož na tutym kſchižu piſane ſteji.“ Holcźka, z mjenom Blondina Keller, njeběſche ženje wucźerńju wopytowała a njeznajeſche žadyn piſmik. Na dobo prajeſche k macźeri: „Macźi, nětk napiſmo cźitam. Njeje-li wěrno, to rěka: Schtóž wutraje hacź k kóncej, budźe zbóžny.“ Dźěcźo, prajeſche macź, z wotkel to wěſch, hdyž dźě ženje cźitacź wuknyła njeſy? Tola z tym hiſchcźe ſo dźiw njeſkónczi. Holcźka pſchińdźe domoj, wotewri knihi a móžeſche wot toho wokomiknjenja cźitacź, bjez toho zo běſche hdy prjedy znacź nawuknyła. Nawuknу cźitanjo wot kſchiža a prěnje, ſchtož cźitaſche, běchu ważne ſłowa: Schtóž wutraje hacź k kóncej, budźe zbóžny. Tu napadnje kóždoho wot ſamoho ſo myſliczka: O zo by tola kóždy wot kſchiža we knizy žiwjenja cźitacź wuknył, a pſchede wſchěm napominanjo: jenož ſchtóž wutraje hacź k kóncej, budźe

zbóžny. Macj a džowka wobpschisahaschtej swjatoczńje tute tež tak wjele druhim póznate podeńdženjo. Podobne dźiwy su tež we žiwjenjach swjatych wobkruczene.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Dreždžan. Pjatk 30. meje rano w dwěmaj je pryncesna Jurijowa holczku porodźiła, kotruž budże k. biskop dźensa (sobotu) pschipołdnju kschcźicź.

Z Dreždžan. Pomocny dwórski prědar k. Wahl, ryczeŕ kheżorskoho rjada Franca Józefa, je nětko tež pruski rjad dostał.

Z Budyschina. Za polyglottisku (wjeleryczńu) zběrku pschełožkow bulle „**Ineffabilis**“ bamža Piusa **IX.** wo njewoblakowanym podjeczu s. Marije, kotruž je abbé Sir, direktor kollegija **S. Sulpice** w Parizu, zapoczał, wozmje redaktor Pósła tež serbski cźischczany pschełožk sobu do Roma. Tale zběrka pschełožkow ze wschelakimi pschidawkami wopschija nětko hižom 30 tołstych zwjazkow we wjele stach ryczow a dialektow.

Należnosce towarstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiž su płaczili): kk. 201. Madlena Kralec z Radworja; 202. kubleŕ Jan Guda z Dalic; 203. kubleŕ Handrij Guda z Hornjeje Kiny; 204. kubleŕ Jakub Libsch z Hunjowa; 205. zahrodnik Kral z Pěskec; 206. Michał Schwejda ze Schunowa.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczenej: Julia Karolina, Bonaventury Schimeka, nakedźbowarja we fabricy w Hajnicach; Ottilia Ida, schkleńczerja Józefa Niefera w Zemicach. — Wěrowanaj: Franc Trulley, měschczan a kěrschnaŕ z Budyschina a Hana Woczkec z Hornjeje Kiny.

Z Radworja, w meji. Kschczeni: Jakub, s. wobydl. Michała Kocze w Kupj. Dubrawje; Johanna Augusta, dź. kowarja K. Augusta Pehse w Boranecach; Jan August, s. khěžkarja Jakuba Janaka w Khelnje; Jan Karl, s. žiwnosćź. najenka Augusta Schokty we Zdźerju; Michał, s. khěžkarja Jana Ryncza w Nowych Boranecach. — Zemrjeczi: Jakub Herrmann, khěžkaŕ w Radworju, 66 l. 4 m. 3 dn; Johanna Augusta, dź. kowarja Pehse w Boranecach, 12 dnj.; Madlena zwudowj. Wiczazowa w Czornym Hodlerju, 65 l. 4 m.; Khata, m. wobydl. Jana Delana w Lutowczu, 42 l. 5 m. 22 dnj. — Wěrowani: August Glücklich z Kotec z Mariju Theresiu Schneiderec ze Schěrachowa; Jan Delan z Lutowcza z Hańžu Barthec z Ruhethala.

Wot redakcije.

Dokelž jutse wjeczor z naschim hnadnym knjezom biskopom do Roma wotjědu, je knjez vikar a dopołdnischi prědaŕ J. Herrmann redakciju a expediciju Pósła pod mojim zamołwjenjom dobroczinje na so wzaŕ. Da-li Bóh strowe domojwróczenjo, chcu czitarjam Pósła swoje puczowanjo pozdźischo wobschěrnje wopisacź. Budźcze we božim mjenje! **M. Hórnik,** kapłan a redaktor.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 12. | 15. junija 1867. | Lětnik 5.

Jesuitojo.

(Pokraczowanjo.)

3) Spěchowanjo bożeje czesczе běsche a je wotpohladanjo skutkowanja Jesuitow. Na to woni dźěkaja, hdyž so kóždy za pschecy wjetschej dospołnosczu prócuje a swoje nutskowne swjatosczenjo pschez modlitwu, pschepyt swědomja, czitanjo nabožnych pismow a czasczische wužiwanjo swjatych sakramentow spomožuje. Na to je czas žiwjenja cyła kedźbnosczu złożena. Zboka druhich dobrych poczinkow pyschi jich ponižnosczu, kiž czesczu a wosobne słužby njeżada a njepyta, pschecy pak dowěrjenej słužbje czesczu czini a wužitk njese. Jich posłuschnosczu napscheczo prědkstajenym je wuwuczowanjo we posłuschnosczi napscheczo Bohu a joho kaznjam. Jich kruta, kscheszczanska czahnitba we rjedźe czini, zo njepoczinki so zrědka hdy na žanym sobustawje namakaja. A njesłuži to k khwalbje tutoho rjada, zo běchu swj. Franc Xavier († 1552), swj. Ignatius z Loyola († 1556), swj. Stanisław Kostka († 1568), swj. Franc z Borgia († 1572), swj. Alois z Gonzaga († 1591), swj. Kanisius (1597), swj. Franc Regis († 1640) a wschelacy druzy swjeczi — jesuitojo?

Duchowne zbožo swojich sobuczłowjekow spěchowacz běsche druhi nadawk jesuitskoho rjada. K tomu pohnuwasche jich luboscz k Bohu. Hdźežkuli so k tomu pschiležnosczu poskiczesche, zapoczachu woni swoje zbožowne a wozbožace skutkowanjo, njehladajo na džak abo njedžak, a njelutujo swoje žiwjenjo.

Woni załožowachu wuczeńske wustawy k rozwuczenju a kubłanju młodžiny a wopokazowachu so tudy hako najwustojnischi wuczerjo studowaceje młodžiny. Woni na to hladachu, zo so wschitko hacz do jadra wuknjesche a njeczerpjachu žanu zwjerschnu mudrosczu. Lóscht a luboscz k wuknjenju wubudźicz, woni derje rozemjachu. Pschi tym woni tež wuryczność, t. j. wuschiknosczu we ryczenju hajachu. Dokelž

božeje cžesczje dla wucžachu, běchu woni najtuńschi wucžerjo. Jich wucžerńnje běchu tak sławne a wuwołane, zo tež protestantojo je rada wopytowachu a po nich swoje gymnasije zarjadowachu. Pschi wucženju woni ženje to z wocžow njepuschczichu, zo dyrbi wucženosczż z njetajenej pobožnosczu zjenocžena bycż. Swojich dowěrjenych lubowachu hako znamjenja boże a nawjedowachu jich pschez słowo a pschikład a ródne wobkedžbowanjo k kscheszczańskomu žiwjenju. Tohodla k nim z daloka a schěroka wucžencojo pschikhadžachu a starschi so njetrjebachu kacż, zo su swoje dźěczi jesuitam dowěrili.

Za lud běchu woni wustojni prědarjo a wozjewjerjo katholskeje wucžby, hako spowjednikojo buchu woni wschudžom jara pytani a běchu farskomu duchownstwej rjany pschikład a mócna pomoc. Mjez wuczženymi su sebi woni khwalobne městno wudobyli a we kóždej wědomosczi wjele dokonjeli *) a wěscze budźeja pozdźische czasy tež w tuthym nastupanju sprawnischo wo nich sudźicż.

Tež hako radnikow a spowjednikow namakamy jesuitow na kralowskich dworach a lud njemějesche wěscze žaneje sprawneje winy, so na to wobczežowacż, hdyž buchu knježerjo k sprawnosczi a prawdže krucžischo napominani.

Hako zakitarjo stareje wěry su sebi woni wosebje we Němcach wobstajny džak katholskeje cyrkwje zaslužili. Tedom, hdyž pschez nowotnu wucžbu so skaženjo po krajach rozschěrjesche a zawěrno z nic jara czestnymi srědkami sebi woporv dobywasche: běsche cyrkwi tajkoho wustojnoho, krutoho wojska trjeba, kaž su jesuitojo. Jim mamy so džakowacż, zo rakuski, wuherski, pólski, lithauski a bajerski kraj swoju wěru wobkhowa a nowotarstwo so daloko pschez mjezy sewjerneje Europy njerozschěri. Pschi tym njejsu woni z mocu a surowosczu wobkhadželi, ale pschez rozwucženja a pscheswědczenjo hajili a zasy dobywali, schtož běsche zhubjene. A to jim nichtó za zło měcż njemóže, zo běchu woni swěrni synojo swojejo cyrkwje. Hako njepschecželojo wopacžneje wěcy wojowachu woni za wěrnosczż, hako pschecželojo zabłudženoho cžłowjeka spóznawachu woni tež we swojich pschecživnikach swojoho bratra. Pschikład toho su nam P. Arnoux, P. Dinet, P. La Chaise, spowjednikojo na francózskim kralowskim dworje, kotsiž na to džěłachu, zo by kral tež hinak wěrjacych poddanow zakitał a pschesczěhanjam wobarał.

Runje tak mócni a zasłužbni su so jesuitojo hako missionarojo mjez pohanami wopokazali. Hako najkhróblischi mjez khróblymi khwataja woni k dźiwim ludam do cuzych krajow, zo bychu pytali, nic złoto, ale njesmjertne dusche. Žana wobczežnosczż njeje jim czežka, žadyn strach wulki; woni tam džeja; a hdyž su jeni we pschesczěhanjach wumrjeli, stupja druzy na jich město a pschechy džeja nowe czródy jesuitow do swjateje njekrawneje wójny za Boha a joho czesczż. Jedyn z prěnich jesuitow, kiž missionski pucż nastupi, běsche swjaty Franc Xavier (nar. 7. hapr. 1506). We naleczu 1541 poda so do Indie hako japoschtolski Nuntius (posoł) za tutón kraj a pschińdże 6. mjeje 1542 z někotrymi towarschemi do morskoho pschistawa (Hafen) Goa. Tudy namaka wón něschto kscheszczanow, ale czile běchu na kscheze

*) Za nas Serbow ważne je, zo je prěnju serbsku rycžnicu jesuita Jakub Ticin 1679 czischczecż dał.

ſczanſke żiwjenjo ſkoro cyle zabyli. Jich wobroczicz běſche joho prěnje dźěło. Wón zapocza z dźěczimi, dokelž ſo wone k dobromu najlóžo dowjeſcz dadza. Jich pſchikład ſkutkowaſche potom na wotroſczenych. Po tym khodźeſche po krajinach, pohanam prědowacz, a zawěrno nic podarmo: pſchetož wón je ze ſwojimi towarſchemi někotre millionu pohanow kſchcził. Hdyž běſche tež we Japanje ſkutkował, chcyſche wón tež do Chiny powjeſcz wo božim kraleſtwje njeſcz, ale na puczu wón ſkhorje a wumrje 2. decembra 1552. Tola z nim njeběſche joho ſkutk zaſtał. Druzy miſſionarojo ſtupichu do joho dźěła a ſtawizny powjedaja, zo bu we Goa na jenym dnju (8. auguſt 1560) 1200 cźłowjekow kſchczenych. We lěcze 1605 ſkutkowaſche we Japanje 121 jeſuitow; kſcheſczanow běſche tam wjacy, dyžli dwaj millionaj. Dołhotrajace pſcheſczěhanja ſu tam pozdźiſcho cyrkej zapuſczíle.

Do Chiny pſchińdźeſchtaj 1580 jeſuitaj P. Roger a P. Schall a załožiſchtaj tam rjane woſady; ale pſcheſczěhanja zniczichu rjane nadźije cyrkwje. We wſchitkich aziſkich krajach, we Africy, haj tež we Americy ſkutkowachu jeſuitojo hako žohnowani miſſionarojo a kraj Paraguay je widźał, k kajkomu zbožu ſu jeſuitojo dźiwi kraj a lud pozběhnyli.

To je krótki, ſłaby naſczin ſkutkowanja jeſuitow, kotſiž ſu ſebi wulke zaſłužby pſched cźłowjekami a cyrkwju a wulke myto pſched Bohom zaſłužili. Woni ſu khróbłe, derje zrjadowane wójſko boże pſcheczíwo pohanſtwej, błudniſtwej, liwkoſczi a hrěſchnoſczi.

4) Zo ſu ſebi jeſuitojo pſchez tele ſwoje ſkutkowanjo wjele njepſcheczelow a pſcheczíwnikow naczinili, njeje niczo dźiwne; to ſkoro hinak byczˊ njemóže. Njepſcheczel jeſuitow běſche kóždy, kiž chzyſche pſchez zawjedźenjo a nakadźenjo młodźiny ſwoje bjezbožne wotpohlady ſpěchowacz. Jich njepſcheczel běſche kóždy, kotryž chcyſche katholſku cyrkej powaliczˊ a lud za nowotarſtwo dobyczˊ. Jich njepſcheczel běſche někotryžkuli wucźeny, kotryž bu pſchez jich wucźenoſczˊ a wuſchiknoſczˊ zacźěmnjeny. Jich njepſcheczeljo běchu mnozy, kotrymž jeſuitojo krucze do ſwědomja ryczachu: „tebi njejo dowolene.“ Tak mějachu jeſuitojo doſczˊ njepſcheczelow ſprawneje wěcy dla. A tutym njepſcheczelam njeběſche žana bróń doſczˊ njekhmana, žana kža doſczˊ wulka, žane pohanjenjo doſczˊ wohidne: ze wſchitkimi ſrědkami bu na jeſuitow rubane. Za kóždej ſłaboſczu a njedoſpołnoſczu bu ſwěru ſlědźene, někajka wopacznoſczˊ toho abo druhoho ſobuſtawa bu na cyły rjad walena; kóžda, hdźežkuli wobońdźena złóſczˊ bu jim pſchipiſana, najnjehańbicźiwſche kže na nich wumyſlene. Piſma jich pſcheczíwnikow ſu napjelnjene ze ſkóržbami, kotrež hiſchcze ženje nichtó dopokazał njeje, ſu napjelnjene z hanjenjom, za kotrež ma ſo pſchiſtojny cźłowjek hańbowacz. Tak piſa prědař Hana we piſmje, 1721 we Roſtoku cźiſchczanym: „Jeſuitojo ſu we ſwěcze tak znacźi, kaž złe duchi. Tež dyrbjało ſo za to dźerżecz, zo, hdyž by Beelzebubej, najwyſchſchomu z djabołow, joho cyłe helſke wójſko wotemrjeło a jeno dwaj jeſuitaj na ſwěcze wyſche woſtałoj, by wón tola mało zhubił, ale k rozſchěrjenju ſwojoho kraleſtwa doſczˊ mocow wobkhował.“ Druhi ſpis, 1724 we Thornu cźiſchczany, praji: „Jeſuitojo ſu někajcy kſcheſcźenjo bjez kſcheſcźanſkeje wěry, cźłowjekojo, kotſiž ſu mjez kſcheſcźanami to, ſchtož ludożercojo mjez ludźimi, ſchtož djaboły mjez jandźelemi. Schtož ſam Satan njemóže, to dokonja jeſuita; z njebja, z hele, ze

ſwěta cžini ſebi joho ſchibałoſcž žort.“ Tajke a wjele rjeńſche wěcki ſu wo nich we wulkej mnohoſcži cžiſchcžane. Schtóž jich z tajkich, wot zaſakleje wrótnoſcže wumyſlenych wopiſowanjow znajeſche a ſudžeſche, tón dyrbjeſche jich za traſchidła dżerżecž a z toho ſo tež wuſwětli, zo nĕkotrym mjeno „jeſuit“ hiſchcže nĕtko za najwjetſche hanjenjo płacži.

Wot hanjenjow bĕſche krótka krocžel k podcžiſchcžowanju jeſuitſkoho rjada, a dołho njetrajeſche, buchu jeſuitojo z jenoho kraja po druhim wuhnacži. We tym zapocža portugalſki kraj. We tuthym kraju mĕjeſche miniſter Boſcžan Carvalho abo hrabja wot Pombal na kralu Joſefu I. wulku móc. Toho wón naryczа, zo chcedža jeſuitojo joho moricž a kraj do nĕkajkeje wojny zapleſcž a we lĕcže 1757 wuńdže poruczнoſcž, zo dyrbja wſchitcy jeſuitojo portugalſke krajiny wopuſchcžicž a ſmjercž bu kóždomu hrożena, kiž by ſebi zaſy do kraju pſchińcž zwěrił. Wſchitko to ſta ſo bjez pſchepytowanja a wotſudżenja. Mnozy buchu do jaſtwa ſadżeni a nĕkotſi bjez winy morjeni.

Bórzy na to naſta we Francózſkej zjawna njepſchecželnoſcž pſchecžiwo jeſuitam. Hugenotojo a Janſeniſtojo, kotſiž bĕchu ſo wot cyrkwje wotdżĕlili, zjenocžichu ſo z njewĕriwymi mudrowcami, zo bychu tute mócne podpjery cyrkwje powalili. Tuthym pſchecžiwnikam ſłużeſchtaj wosebje miniſter Choiſeul a pſchiłożnica krala Ludwiga XV., Pompadour. Dokelž kralowy ſpowjednik kralej ſakramenty zapowdži, je-li wón tutu żónſku wot ſo njepoſcžele: zwoli kral do toho; ale bórzy ſo wona zaſy na kralowſki dwór wrócži a ſapaſche hnĕw napſchecžo jeſuitam. Miniſter Choiſeul bĕſche pſchez nju do ſwojeje ſłużby pſchiſchoł a dyrbjeſche jeje wolu podpjeracž; tež bĕſche wón hako njewĕriwy cžłowjek jich njepſchecželi. Na ſejmje we lĕcže 1761 buchu jeſuitojo wſchelako hako krajej ſtraſchni wobſkorżowani a na to bjez pſchepytanja wuſudżene, zo żadyn Francoza do tutoho rjadu wjacy zaſtupicž njeſmĕ. Pſchichodne lĕto bu jim wucžicž zakazane. Hacž runje wſchitcy biſkopojo za nich ryczachu a nazbĕhnjene ſkórżby za njeſprawne wuprajichu, bu 6. auguſta 1762 jeſuitſki rjad z kraja wupokazany. Kral ſam podpiſa tute wupokazace piſmo we lĕcže 1764, hacžrunje bĕſche wo jich njewinowatoſcži pſcheſwĕdczeny; ale wón mĕnjeſche, zo cyły kraj jich zdalenjo żada.

Hiſchcže żadławiſcho zakhadżachu napſchecžo nim we Schpanſkej. Kral Korla III. zakitaſche jeſuitow, ale miniſter hrabja wot Aranda daſche piſmo cžiſchcžecž, we kotrymž ſtejeſche, zo Korla njeje prawy ſyn Filipowy a zo jomu tohodla króna njeſłuſcha. Mjez tym naryczа wón kralej, zo ſu zbĕżkarſke zjenoſczenjo napſchecžo njomu wuſlĕdżili. Runje dyrbjeſchtaj dwaj jeſuitaj do Roma k generalej hicž, kotrejž bĕſchtaj k miſſionſtwu we Americy poſtajenej. Wjecžor pſched jeju woteńdżenjom bu jimaj wot Arandowych pomocnikow pakcžik piſmow pſchepodaty, zo byſchtaj jón bamżowomu miniſtrej wotedałoj. We Figueras buſchtaj wonej zadżerżanej a jimaj piſma wotewzate. To bĕſche tamne, wot Arandy wudżĕłane piſmo. Hdyž kral tute pſchecžiwo njomu wudżĕłane piſmo cžitaſche, bu wón njemało rozmjerzany.

Mjez tym ſtupi zaſtojnik Campomanes pſched krala a żadaſche dowolnoſcž, zo ſmĕł jeſuitſki kollegium we Madridże pſchepytacž. Rektorej tutoho kollegia bu,

hdyž wón k wjeczeri dźěſche, zawrjeny pakczik pſchepodaty kotryž wón njewotewrjeny do ſwojeje iſtwy donjeſcz daſche. Pſchi wjeczeri pſchińdżeſchtaj dwaj kralowſkej ſudnikaj a wzaſchtaj tutón pakczik a wſchelake druhe piſma prjecz. Wſchitko bu kralej pſchepodate a běchu we pakczíku wſchelake piſma napſcheczo kralej. Nětko běſche lóhka wěc, krala k wuhnaczu jeſuitow nawabicz. Bjeze wſchitkoho dalſchoho pſchepytanja wuſudźi kral, zo dyrbja jeſuitoja ważnych winow dla wſchitke ſchpanſke kraje wopuſchczicz. Tonſamny dźeń, 2. hapryla 1767 w pólnocy buchu wſchitke jeſuitſke domy wot wojakow wobſtupjene a wſchitcy jeſuitoja, wjacy hacz 6000, wotwjedźeni, do łódźow ztykani a do Genuy a bamžowoho kraja wotwjezeni. Bamž Klimant XIII. jich hako njewinowatych po móżnoſczi zakitaſche. We tymſamym lěcze (20. novembra 1767), buchu woni z Neapelſkich krajinow wuhnaczi. Kral Ferdinand IV. bu k tomu mocowany a miniſter Tanucci ſtorhny dźěl jich wobſedźeńſtwa na ſo. We ſczěhowacym lěcze (6. małoho rózka 1768) buchu z wojwodſtwa Parma wupokazani a wot wojakow pſchez mjezy wuhnaczi.

Rakuſka khěžorka Marja Thereſia bu wot ſwojoho ſyna Joſefa a miniſtra hrabje wot Kaunitz dołho nadběhowana, tak zo ſkónczńje też do wupokazanja jeſuitow ze ſwojich krajow zwoli.

Spodźiwne pſchi tym je wosebje to, zo buchu jeſuitoja pſchecy wobſkorżowani, ale żenje pſched ſud żadani, ale bjeze wſchoho pſcheſłyſchenja wotſudźeni a wotehnaczi. To pak je ſo tak ſtało, dokelž běchu tute ſkórżby na nich wumyſlena leſcz a zjawne kže.

(Skónczenjo pſchichodnje.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Pruſka. We Barlinje bu 23. meje we potsdamſkim pſchedměſcze zakładny kamjeń noweje, ſchwórteje katholſkeje cyrkwje zapołożeny. Njebohi knjez Mathij Aulike, kiž bě we miniſterju zarjadowar katholſkich należnoſczow, je też hižon mzdu za katholſkoho duchownoho wotkazał. Tſi farſke cyrkwje: ſwjateje Jadwigi, ſwjatoho Michała a ſwjatoho Boſczana tudy hižon wobſteja. Cyrkej ſwjatoho Michała je hakle we zańdźenym lěcze dotwarjena.

We Potsdamje bu 28. meje też zakładny kamjeń noweje katholſkeje cyrkwje położeny, kotruž pruſki kral ſam na najrjeńſchim měſcze twaricz da.

Pólſka. Znate je, kak ſo w tu khwilu wocži cžłowjekow do tſjoch hłownych měſtow wobroczeja: Do Roma, hdżež ſwjaty wótc wſchěch biſkopow zemje wokoło ſo zhromadźuje, zo by z nimi zbożo cyrkwje a japoſchtołſkoho ſtoła wuradżował, do Pariza, hdżež ſo ſwětna wuſtajeńca wotdżeržuje, a do Petersburga, hdżež je wuſtajeńca ſłowjanſkoho narodnoho żiwjenja Słowjanow nimale ze wſchěch krajow hromadu pſchiwjezła. Jenoż polakoja, kotſiž bychu ku poſlednej tola najbliże měli, njechaja ſo na tejſamej na żadne waſchnjo wobdźělicz, dokelž njemóża zabycz na njeſprawnoſcże, ſurowoſcże a poczińſchczowanja we wſchěch naſtupanjach, kotrež jich wot Ruſkeje potrjechichu. Pólſke nowiny „gazeta narodowa“ rudża ſo jara, zo ſo Słowjenjo woſebje z Czěſkeje ruſkomu knježerſtwu tak zwolniwi wopokazuja, kotrež je

so tola bóle na Słowjanstwje pschehrěschiło, hdyžli, hdže žadne druhe. Psched krótkim słužachu Čzechan jako puczpokazować a wopisachu pschi tym z wótrym pjerom a na wutrobu hnujace waschnjo wschu zrudobu, kiž so jim wot Ruskeje staka je. „Naschi słowjansey bratsja jdu do Moskwy a wobdźěla so na kekliji tak mjenowaneje wustajeńcy. Woni tam jdu, zo bychu někotre pschisłodźace pokłonjenja Ruskeje dóstali, kiž měni, we nich podwolnych pomocnikow k dobyczu słowjanskich krajow namakacz. Słowjansey bratsja! pschejemy wam zbožowne puczowanjo! njedwělujemy tež na tym, zo so tam derje zabawicze, dokelž wschitko so k waschomu pschijeczu swjatoczńje pschihotuje. Tola dowolcze nam, zo směmy wam někotre rady a pschispomnjenja wo spodźiwnosczach dacz, kotrež dyrbicze na swojim puczowanju wopytacz. Zastańcze pschede wschěm we Warschawje a wobhladajcze sebi naměsto, hdžež Rusojo na njewobronjeny lud z karteczemi tselachu; wopytajcze pschez wojakow a kozakow wonjeczeszene cyrkwje; proschcze wo dowolnoscz k wobhladanju twjerdźizny a jastwow, hdžež so pólscy wotczincojo jeczi dźerža, prjedy hacz jich wobjeschcja abo k surowym dźěłam do Sibirije pószelu. Potom pschepytajcze na puczu wot Warschawy do Wilny nasche wurubjene města a nasche wotpalene wsy; zastupcze do jedneje wuczerńje a posłuchajcze, kak so pólskim dźěczom hidźenjo jich wótcnoho kraja a zacpěczo jich wěry zaschczěpuje. We Wilnje praschejcze so, schto jo ze sławneje universitty, z knihownje a z archäologiskoho muzea nastało! Wobhladajcze sebi derje naměsto, hdžež buchu naschi martrarjo: Konarski, Sinwakowski a t. d. z prutami schwikani a wobjeschcheni. Tež we Petersburgu budźecze wschelake spodźiwne wěcy namakacz. Džicze potajkim najprjedy do jastwa, hdžež bu Kosciuszko jaty dźeržany, potom na naměsto, hdžež buchu Pestel a joho towarschojo wobjeschcheni a studentojo z karteczemi tselani, hdžež Murawieffa we njezasłużenej sławje njesechu. Na puczu do Moskwy wobkedźbujcze hórki, kotrež czěła pólskich, na puczu do Sibirije zymy a hubjenstwa dla zemrětych jatych pschikrywaja a dopomńcze so, zo tež na was rjad pschińdże, tute puczowanjo nastupicz. We Moskwje wopytajcze kreml, hdžež so Pětr wulki poniži, strelicam ze somotnymaj rukomaj hłowu wotrubacz. Wopytajcze tež knj. Katkoffa, zamłowjerja rubjenja a mordowanja a metropolitu Philareta, kiž czělne khostanja zastupuje. Wopytajcze skónczńje wschě druhe spodźiwnoscze a spóznajecze, schto Moskwa něhdy běsche a schto dźenca je. Dowolcze nam, zo směmy wam poslednju radu dacz: Hdyž tamnych, kotsiž wam hoscziny pschihotuja, do waschich rukow zamknjecze, dha derje kedźbujcze, zo so z krewju Polakow, swojich słowjanskich bratrow, njewomazacze, dokelž krej na rukach waschich pschewodźerjow njejo hischcze wuskhnyła.“

Z Roma. Dźeński porjad 75 lětnoho swj. wótca, kotryž 16. junija t. l. jednadwacyte lěto swojoho sławnoho bamziństwa dokonja. Swj. wótc stawa wschědnje, w zymje kaž w lěcze, hnydom po 6 hodźinach, wuspěwa na to swoje rańsche paczerje a pschihotuje so k božej mschi. Na poł wosomym hodźinam pschińdźetaj dwaj kapłanaj, kotrajž jomu we tutym czasu k božej mschi służitaj. Po dokónczenju swojeje bożeje mschě wostanje hischcze swj. wótc pschi druhej, kiž jedyn z stamneju dweju kapłanow swjeczi. Na to małe snědanjo k sebi wozmje. Hižom $^1/_4$9 czaka na njoho statny sekretař, zo by jomu pschednoschk dźeržał. Potom hnydom za-

počznеja so audiency präfektow a sekretarjow wschelakich kongregaciow, kotrychž porjad a dny pschez „annuario Pontificio“ cžiscže wěscže postajene su. Po tutych audiencach dostanu tajke pschizjewjeni cuzy, kotrež pschecy hacž k 1 abo 2 hodžinomaj traja. Na to scžěhowacy wobjed Piusa IX. je jara jednory. Polimka, dwoje mjaso, z k tomu pschisłuschacym pschipołoženjom a něschto lohkoho běłoho wina, — hlej to je wscho. Po wobjedže krótki wotpočžink, tak mjenowana siesta, potom pschekhadžowanjo we vatikanskich korridorach abo pschebywanjo we knihowni. Dwě hodžinje psched swjatym wječzorom swj. wótc wujědže. Po skónčznym khowanju so zasy audiency dawaja, najprjedy zastojnske a diplomatiske, pozdžischo pak so tež cuzy, rano wozjewjeni, pschipuschczeja. Pschi tajkich zastojnskich audiencach stawaja so pschecy tež mnohe njezastojnske audiency mnohich kardinalow a prälatow. Tute traja hacž něhdže k 9 hodžinam, hdyž swj. wótc jednoru wječzeŕ k sebi wozmje. Potom spěwa z kapłanom dźěl brevira za scžěhowacy dzeń, rozmłowi hischcže so na to krótki czas ze swojim komornikom a poda so we 10. hodžinach k měrej. Je to zawěscže znamjo dobreje strowoscže cžěła a ducha, so nimale cyły dzeń za tak wažne należnoscže cyrkwje a kraja staracž.

Australia. Arcbiskop Palding ze Sydney je tež hižon swoje puczowanjo do Roma nastupił. Wjelezaskužbny prälat je hižon 73 lět stary a z Liverpoola rodženy. Jako wón do Australie pschinđže, běchu tam wscho do hromady 5 měschnikojo a wón jeniczki biskop. Nětko je wón arcbiskop a ma 9 suffraganskich t. j. pod nim stejacych biskopow z něhdže 200 měschnikami. Na tajkew aschnjo je so tam cyrkej we 30 lětach, jako tehdomnischi mnich z benediktinskoho rjada do Australie zastupi, rozschěriła a pschecy hischcže pobrachuje tam měschnikow a biskopow.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Swjedžeń swj. Bonifacia padže w tymle lěcže na srjedu psched swjatkami. Po konsistorialnej poručznoscži dyrbi so we wschěch cyrkwjach njedželu prjedy abo pozdžischo tamnoho dnja wopor dźerżecz za towarstwo swj. Bonifacia. Tute towarstwo bu założene we lěcže 1849 a prócuje so, pschez paczerje a pjenježne podpjeranjo khudym, we druhowěriwych němskich krajinach rozpjeŕschenje bydlacym katholikam we nastupanju cyrkwje a schule po możnoscži pomhacz. Schtóž sebi nuzu rozmysli, kiž dyrbja cžile wbozy we duchownych należnoscžach jara husto cžerpjecz, budže so tež rady na tymle cyrkwinskim woporje wobdźělicz. Druhdy 20 hacž 30 mil wot městow zdaleni, hdyž so katholske cyrkwje namakaja, njeje jim możno, cyrkwinske kaznje po žadoscži dopjelnicz. Dokelž tam hicz njechaja a njemóža, hdyž so jich swjata wěra tak husto hani a wohidni, wostanu doma a modla so k Bohu we swojej komorcy, ze stysknoscžu spominajo na cžasy, hdyž móżachu hischcže we katholskich domach božich so zhromadžowacz. Kak rady bychu husto swjatej sakramentaj pokuty a božoho hordoho cžěła wužiwali, ale nimaja měschnika, kiž by jim je wudźělecz mohł. Kak žałoscžuja druhdy na khorym abo smjertnym kožu za tutym swjatym tróschtom, ale katholski duchowny je daloko, a nimaja srědki joho k sebi zkazacz.

Hdyž wumrju, pohrjebaja so bjez žohnowanjow cyrkwje a bjez božeje mšě za wotpočink jich khudoje dusche. — Swoje džěći dyrbja wot druhowěriwych kschcźicź dacź a k druhowěriwym do schule skacź. Je potom džiw, zo so tajcy wot cyrkwje pschecy bóle a bóle wotsala a husto zjawnje wot njeje wotpadnu, hdyž běchu z nutska hižon dawno wotemrěte stawy tejesameje? Pschez wopor, kotryž so k czesczi swjatoho Bonifacia składuje, kiž je sam něhdy (5. junija 755) pschi wozjewjenju Jězusoweje wěry we naschich krajinach swoje žiwjenjo k woporej pschinjesk, chce cyrkej jim po móžnosczi k pomocy pschińcź a my dowalamy sebi tohodla, kschesczansku luboscź naschich serbskich k woporam tak zwólniwych wosadow tež na tymle měscze k bohatomu wobdźělenju na taunym woporje pschesproschowacź.

Z Kulowa. Kralowske knježerstwo we Liegnitzu a kralowske ministerstwo we Barlinje staj poruczikoj, zo dyrbi so na kóncu tutoho léta pohrjebnischczo wokoło nascheje farskeje cyrkwje zamknycź a zo njesmědža so wot nowoho léta žadne czěła na nje wjac hrjebacź. Cyła wosada so hłuboko rudźi a žaruje, zo dyrbi stare swjate město wopuschczicź, hdźež lubowani starschi, bratsja, sotry a pschecželo we božim měrje wotpočuja, na kotrychž rowach so kóždy dźeń mnohe pobožne paczerje spěwaja a horce sylzy pscheliwjeja. Ale poruczność swětneje wyschnosczje je tak kruta, zo je 50 toleŕ khostanja na kóžde czěło stajene, kiž by trjebaj hischcze na stare pohrjebnischczo khowane było. Pschi tejle pschileżnosczi dopomń so na swjate sczenjo, we kotrymž rěka: „to je njepschecżel czinił.“ — Tež druhu poruczność je nam kral. knježerstwo pschipósłało: zo dyrbi so mjenujcy tež wěž pschi naschej farskej cyrkwi wuporjedźecź. Tasama je wot njewjedra khětrje wobschkodźena a roztorhana, a ryczi a pisa so wo jeje pschetwarjenju a porjedźenju hižon wot léta 1853. Z toho je widźecź, zo mamy we Kulowje dźěła a staroscźow doscź a zo budža nam pschez wschelake potrjebne wudawki pjenježne móschniczki khětrje wuprózdnjene, czohoždla my na swojim pěsku najwutrobnischo zdychujemy, zo chcył nam Bóh tón Knjez bohate žnje wobradźicź. Boże žita krasnje steja, cyroby za jkót je tež doscź, Bóh pomhaj dale! — Schuleŕ Jurij Schreiber, jeniczki synk dźěłaczerja Handrija Schreibera z Kulowa, je so (30. meje) pschi kupanju we rěcy zatepił. Zda so, jako by woda sej kóžde léto wopor zhladała; pschetoż wloni we samsnym czasu je cuzy wojak tež we wodże žiwjenjo zhubił. F. Š.

Naležnosczje towarstwa.

Sobustawy na léto 1867 (kiž su pschinoschi zapłaczili): kk. 207. Mikławsch Bryl z Wudworja; 208. kubleŕ Jakub Schokta z Wudworja; 209. Jakub Lukasch z Wudworja; 210. Hańža Duczmanowa z Wudworja; 211. Pětr Kokla (Bódlank) z Wudworja; 212. Michał Słodeńk z Wudworja; 213. Madlena Žeńchowa z Wudworja; 214. Madlena Kmeczowa z Kozaric; 215. Jurij Wowczeŕk z Wudworja; 216. Jan Zynda z Jaseńcy; 217. Mikławsch Kral z Khróscźic.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 13. | 6. julija 1867. | Lětnik 5.

Jesuitojo.

(Skónczenjo.)

5) Z wjele krajow běchu Jesuitojo wuhnaczi, a to bjez zasudzenja. Bamz Klimant **XIII.** zadasche dopokazma za skorzby napschecžo nim, ale najhórschi njepschecžel njemóžesche niczo dopokazacz. Toho dla bu wot wyschnoscžow krucze zakazane, něschto k zakitanju pschescžěhanoho rjada pisacz. Wschak běsche jich sprawnoscz wschudžom znata. Ale njepschecželam njeběsche doscz, zo su jesuitow z toho abo druhoho kraja wuhnali, ně, cyły rjad chcychu ze zemje zniczicz. Podarmo nadběhowachu bamza Klimanta **XIII.**, zo by rjad jesuitow cyle zahnał, dołhe czasy wobru so joho potomnik, Klimant **XIV.**, jich wabjenjow, hroženjow a pschemocowanjow. Hdyž pak widžesche, zo su skoro wschitke knježerstwa napschecžo nim a zo Jesuitojo města njenamakaja, hdžež móhli skutkowacz, zwoli wón, haczrunje z czežkej wutrobu do toho, zo pschez pismo wot 21. julija 1773 „**Dominus ac Redemptor noster**" jesuitski rjad zběhny. Hako wjedžiczer cyłeje cyrkwje měješche wón k tomu móc a prawo, ale z wobžarowanjom wón często wuznawasche, zo je to mocowany cžinił. Zrudoba so po Romje rozlehny, hdyž so powjescz wo zastorcženju tak wosobnoho rjada roznjese. We tutym czasu běsche wokoło 23000 Jesuitow žiwych, mjez nimi 13000 měschnikow. A schto cžini tele mócne wójsko Jězusowe? Wone poslucha a so podwolnje podcžisny, a wza wschitko hako wot Boha póslane domapytanjo. Mózachu ze swojim knjezom prajicz: „Mój Božo, czoho dla sy nas wopuschcził!" General rjada, P. Ricci, kotryž běsche na žadanjo schpanskoho dwora jaty, napisa psched swojej smjercžu „poslednju wolu" za swojich duchownych synow, a wobswědcža tam njewinowatoscz rjada a wostaji Bohu rozsudženjo a woda wschitkim njepschecželam. Wón wumrje 19. novembra 1775.

Jedyn kraj po druhim jich zastorczi; tola pruski kral Bjedrich **II.** njedowoli,

zo bychu z joho krajow wustorczeni byli. Tola dyrbjachu woni 1775 we Schlesii drastu wotpokožicz. Po Bjedrichowej smjerczi buchu jich kubła wzate. Tež ruska khěžorka Katyrna II. czerpjesche jich w swojich krajach. Wina toho běsche wulki wužitk, kiž hako wuczerjo pschinjesechu.

We Němcach a Italii bu wschelako pospytowane, jesuitski rjad pod nowym mjenom zasy zakožicz. Tola so to poradžicz njechasche. Tak załoži so we Belgii „towarstwo swjateje wutroby Jězusoweje" z prjedawschich sobustawow jesuitskoho rjada. Z tutoho kraja wuhnaczi pschińdzechu woni do Němcow a zasydlichu so pola Wina. Tola generalny vikar we ruskich krajinach, Lenkiewicz, jich za swojich njespózna; bamž Pius VI. běsche jim pschecželny. We Italii nasta blizko pola Spolety „towarstwo wěry:" tola hdyž jich knježerstwo pschescžěhasche, wuczahnychu we lěcze 1799 do Wina a zjenoscžischtaj so tam wobej towarstwje a mjenowaschtaj so po zjenoczerju „Pakkanaristojo." Tola towarstwo njemóžesche k prawej moch pschińcz.

Dokelž so Jesuitojo we Ruskej pschisporjachu, dowoli jim Pius VI. pschez pismo wot 7. měrca 1801, zo smědža we Běkoruskej a Lithawje hako rjad wobstacz. Na próstwy krala Ferdinanda buchu woni pschez pismo „Per alios" wot 31. julija 1804 za Neapelski a Sicilski kraj znowa postajeni. Tež za Jendželsku a sewjernu Ameriku bu podobna dowolnosc data.

Pschecy z wjacy stronow so žadosc za Jesuitami wozjewjesche a bamž Pius dopjelni ju rady, zo by narunak schkodu, kiž běsche joho prjedomnik naczinił. We pismje „Soliciudo omnium Ecclesiarum" wot 7. augusta 1814 wobnowi wón towarstwo a dowoli jesuitskomu generalej Thaddeej Brzozowskomu, jesuitski rjad po wustawkach Ignaciowych zasy zrjadowacz. Wulka běsche radosc dla tohole pisma. We wschelakich krajach buchu jim kubła zasy wróczene, tak we Italii a Schpanskej. We Neaplu, Sardinii a Modenje dóstachu wuwuczenjo mkodosczе. Tež Belgia a Irland jich pschijeschtaj.

Za to so jim pschecziwnosczе we Ruskej pschihotowachu. 20. decembra 1815 buchu z Pětrohroda a Moskwy wuhnaczi a na prócowanjo wěrcha Galitzina a knjeza z Turgenieff 20. meje 1820 ze wschitkich ruskich krajow wupokazani. Tola tež w druhich krajach so stare njepschecželstwo napschecžo nim wopokazowasche. Tak buchu we zběžku wot lěta 1820 ze Schpanskeje wuhnaczi, ale za tsi lěta zasy wróczeni, tola 1835 zasy wotehnaczi. — We Francoskej dóstachu woni 1822 połnu swobodnosc, ale 1828 jich zasy wobmjezowacz pytachu; 1845 buchu tam cyle zastorczeni. Tež we Schwicy buchu 1818 pschijeczi, tola ze wschelakimi wobmjezowanjemi, we lěcze 1847 zasy zastorczeni. We Jendželskej a Americy jim wschitku swobodu dowola, we Rakuskej jich czerpja. Jeno mjeńsche němske kraje so jich jara boja a maja druhdy czežke sony wo Jesuitach!*)

Kak we naschim kraju z Jesuitami stoji, je drje znate a wěscze je jim saska wustawa czescz wopokazacz chcyła, hdyž jich wosebje mjenuje; prajicy: „Njesmědža so

*) Pschirunaj Kath. Posoł 1866 czisło 4, str. 31.

ani nowe klóschtry załožicz, ani Jesuitojo abo kajkižkuli druhi duchownski rjad hdy we kraju pschijecz.“ (Verfaßungsurkunde, 4. September 1831, § 56.*)

7) Njepschecželstwa napscheczo Jesuitam**) budžeja tam a tak dołho tracz, hdžež a kaž dołho budžeja nutskowni abo wonkowni njepschecželojo katholskeje wěry wobstacz. Je tola jich załožeŕ hižon Boha prosyk, zo wón njechak joho rjad ženje bjez pschesczěhanjow a pschecživnosczow wostajicz. Ale džiwnje tola je a wostanje, hdyž so wo swobodnosczi cyrkwje ryczi, hdžež su cyrkwinske rjady a towaŕstwa zakazane, kotrež su z cyrkwinskim živjenjom tola tak krucze zjenoczene. Džiwnje je dale, zo so něhdžežkuli do cyrkwinskich naležnosczow měscheja, kotsiž k tomu wot Boha powołani a postajeni njejsu. Džiwne je, zo so człowjekam kraj zamka, kiž niczo wopaczne njeczinja, mjez tym zo jebakam a pschesczěharjam wschitke pucze wotewrjene su. Džiwne je skónczinje, zo su katholske klóschtry hidžene tam, hdžež freimaureŕske lože we czesczi steja. Tola, my so wschomu tomu njedživajmy!

Schto su Jesuitojo naschich dnjow, njech nam praja pohanjo a wopuschczene ludy, mjez kotrymiž wěscze na 1800 Jesuitow hako missionarojo skutkuje. Schto su Jesuitojo, njech nam praja kschesczenjo, kotsiž su swědkojo jich duchownskoho dźěła a prócowanja byli. Schto su Jesuitojo, nam najwěsczischo praji tamny wulki dzeń, na kotrymž budże kniha živjenja psched woczemi cyłoho swěta wotewrjena.

H. D.

Londonski arcbiskop Dr. Manning.

Jako bě njezapomńliwy kardinal Wiseman wumrěł, běchu jendželscy biskopojo we zjenoczeństwje z wesiminsterskim tachantstwom tsjoch kandidatow ze swojeje srjedžizny na wuprózdnjene biskopske sydło naczisli, wysokoczesczomnych a we wjele nastupanjach wubjernych mužow. Swjaty wótc pak wotkoži, pak wosebicze wot Boha rozswětleny, pak we spodživnej znajomnosczi z jendželskimi naležnosczemi a wosobami, wschěch tsjoch kandidatow a wuzwoli něhduschoho jendželskoho archidiakona, nětczischoho tachantskoho probsta a banižowoho domjacoho prälatu Dr. Manninga k Wisemanowomu potomnikej. Kaž wjele pschemyslenja, haj k dźělej drje też mjerzanja tute skutkowanjo swjatoho wótca tehdom wubudži, — joho mudrosczi a pschidwidžomnosczi je so krasnje wobkrucziła. Dr. Manning je woprawdže hódny sczěhowaŕ swojoho wulkoho prjedownika. Wubjerny ryczník, da wón lědom tydzeń nimo hicz, hdžež we tej abo druhej cyrkwi Londona abo we druhich cyrkwjach swojeje wulkeje diöcesy prědował a wěriwych pschiposłucharjow zahorjał, abo we zjawnych zhromadźeńsiwach wo pschedmjetach powschitkomnoho zboža z katholskoho stejischcza rycał njeby. Joho pschiposłucharjo pschisłuschcja wschěm wěrywuznaczam a rjadam a wjele z nich wozmje sobu z joho pschednoschkow zapłódne zornjeschko pschichodnoho nawróczenja a nakazanja, kaž dźěn so derje dopokazacz da, zo so joho dary we nawjedowanju duschow wot žadnoho nětkle živoho njepschetrjechja. Samy zamrěty Faber njebě tudy pschez njoho a

*) We Pruskej, z kotrejž smy nětko „sewjernoněmscy“, bratsa nima cyrkwinska swobodnosczi tajku „spinku“.

**) Jich liczba je nětko pschez 8 tysacow.

zjawne je, zo je Manning we swojim klóschtrje oblatow swj. Karle Borromäa we Bayswater kóždolětnje k najmjeńschomu 365 wobroczencow do cyrkwje pschijak. Runje tak horliwje pak, kaž ze swobodnej ryczu, wojuje wón z pjerom za należnosczе swj. cyrkwje, ku kotrejež nawjedowanju bu powołany. Manning je wosebicze płódniwy spisowar a lědom minje so lěto, zo njeby z wjacorymi, druhdy jara wobschěrnymi spisami psched zjawnosczj stupił, ze spisami, kotrež wschitke najwyschsche należnosczе kschesczanstwa a katholskeje cyrkwje we swojej pschimerje k Jendželskej nastupaja. Czistosczj joho ryczе, kiž je we prawdze klassiska a we kotrejž móže so z nim mało nětk žiwych jendželskich spisowarjow pschirunacz, widžanosczj, kotruž pschi swojich krajanach wschěch wuznaczow wužiwa, połna, wschěch wobsahaca luboscz, kiž so we kóždym rynczku joho spisow wupraji, sczini kóždy z joho literarskich wupłodow k woprawdžitnomu podawkej. Tak pak je tež pschischło, zo je sebi prjedawschi evangelski duchowny, kotrohož wustup z krajneje cyrkwje so tak njeskónczinje wobžarowasche, na wjerschku jendželskoho duchownstwa stejacy wobroczenc widžanosczj we Jendželskej nadobył, kajkuž sebi po wobkruczenju z tamnymi należnosczemi derje znatych jendželczanow samón zemrjety kardinal Wiseman nadobycz njemóžesche a kaž ju wot czasow njeboho kardinala Reginald Pola hischcze ženi katholski biskop we Jendželskej wobsedžał njeje.

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

We wojwodstwje Meiningen so tež lěpsche czasy za cyrkej pschihotowacz poczinaja. Katholscy wobydlerjo města Meiningen su dowolnosczj dóstali, zo smědža sebi za swoje pjenjezy cyrkej natwaricz. Duchowny knjez Rost zastupuje należnosczе katholikow z krutosczu a wustojnosczu.

Z Diöcesy Kulm. Kak husto wschelakore nowiny wopaczne powjescze — wědomje abo njewědomje — wo wobstejenjach katholskeje cyrkwje pschinjesu, mózachmy tež wóndanjo zasy spóznacz. We pschiłozy k czisłej 21 „evangel. Gemeindeblatt“ (wot 25. meje) namakany pschispomnjenjo, zo „je we knježerskich wokrjesach Danzig a Marienwerder we zańdženym lěcze 368 wosobów z katholskeje do evangelskeje cyrkwje pschestupiło, a jenož 24 wot posledneje k prěnjej.“ Njemóžemy rozsudzicz, kak daloko powjesczj tamnych nowinow wo liczbje pschestupjenjow k evangelskej cyrkwi z woprawdžitosczu hromadu hłosuje. Dowěra k wěrliwosczi tamnoho nawdanja pak wo wjele zwadnje pschez naspomnjenjo, nastupace pschestupjenja k katholskej cyrkwi. Po zastojńskich wupokazanjach je so mjenujcy we zańdženym lěcze (1866) we diöcesy Kulm k katholskej cyrkwi 200 wosobow (91 mužskich a 109 žónskich) a nic 24 wrócziło. Wot tutych pschistuschachu k tachantstwam: Briesen 3, Kamin 5, Kulm 4, Kulmsee 7, Danzig 49, Dirschau 11, Fordon 3, Gollub 6, Lautenburg 7, Lauenburg 1, Lehsan 17, Löbau 13, Mewe 6, Mirchau 3, Neuenburg 6, Neumark 9, Pomesanien 15, Putzig 5, Rehden 8, Schlochau 2, Schwetz 5, Stargardt 4, Straßburg 3, Thorn 1 a Tuchel 7. K tomu pak pschińdu hischcze pschestupjenja, kiž so we dželе diöcesy Ermeland, we knježerskich wokrjesach Marienwerder a Danzig ležanym, stachu, kotrychž liczbu pak z wěstosczu mjenowacz njemóžemy.

Z Schweidnitz. Napscheczo surowej njekhmanoscži, kotruž dyrbjachmy z Verony wozjewicz, njechamy tudy wot lěta 1834 zastatu a lětsa prěni krócž zasy wobóndženu processiju z mjelczenjom pscheńcž. Po 10 hodžinach so processia zapoczesche. Njepschehladna mnohoscž luda žołmjesche we krasnym domje božim. Husta kurjawa zawodžewasche słónco a zaschczěpjesche někotromužkuli bojoscživu staroscž psched móžnym deschczom. Ale z wjesołej dowěru na Boha kroczesche farař, sczěhowany wot 6 duchownych k woltarjej a da znamjo k wotewrjenju khwalbnoho czaha. Psched durjemi czakachu katholscy wojakojo ze swojimi dobrymi katholskimi wyschkami. Schtyri a dwachczo mužojo z tsělbami na ramjenjach džěchu na wobymaj stronomaj njebjesow, wyschcy z měsczanskej radu a z wyschschimi kralowskimi zastojnikami za Najswjeczischim, mjez tym zo druhe wojstwo pschecy na bokach stejesche. Rožowe wonjeschka, pletwy a swěcy na woknach a na zemju nasypane kwětki woznamjenjachu kralej wschěch kralow pucž a swědczachu wot pobožnoho zmyslenja cyłoho wobydlerstwa. Dobri protestantojo porunoscžachu so z katholikami we poskiczenju rožowych darow k wudobjenju woltarjow a wopokazachu so pschi natwarjenju tychsamych luboscživje pomocni. Wobdžělenjo katholikow bě woprawdže spodziwnje wulle, a wschitkomna wjesoła zmyslenoscž bu runje tak derje pschez dostójne zadžerženjo protestantow, kaž pschez wubjernu hudžbu powyschena. Kak spodziwne su tola boże wodženja! We lěcze 1845 wozjewesche Ronge ze samsnoho wokna, pschi kotrymž nětk druhi woltař stejesche, blizke zahubjenjo katholskeje cyrkwje a po 22 lětach pokaza so katholska wosada na samym měscze wjetscha a sylnischa dyžli hdy, a evangelscy měschczenjo poskiczeja swoje domy za woltarje a dopokazaja pschez pschistojne zadžerženjo, zo czescžomnoscž njezapřeja tomu, schtož je katholikam najdostójnische a najswjeczische. Bože žohnowanjo njech wotpoczuje na tajkim měscze! —

Z Barlina. Wo nowym nabožnym wotschczěpje, kiž je tu we wschej czichocze nastał, powjedaja nam nowiny sczěhowace. We cyle czmowym sale ze zapojschanymi woknami so jich zhromadženstwa wotdžeržuja. Zastup so jenož tym dowoli, kiž so po dležschim pruhowanju toho hódni zdadža. We pschedjstwi zwoblekaja so wschitcy k tomu pschistuschacej cyrkwinskej drastu. Mjelczo zastupi jedyn po druhim do swjatoho, kóžde słyschomne postupjenjo, kóžda najmjeńscha hara so po móžnoszi wumostaja. Zastupiwschi so kóždy poklaknje a czita něhdže poł hodziny dołho we bibliji. Nětk pschińdže jich biskop a džerži krótku modlitwu. Wschitcy bija so tsi krócž na wutrobu a zawrja swj. pismo a mjelczo zasy woteńdu.

Z Verony. Na kak surowe waschnjo we Italskej wscha poczciwoscž a zdžěłanoscž naspjet dže, widžimy z woprawdže djabołskoho zadžěłanja, kiž so we Veronje na Boże Czěło pschi wobkhadže abo processiji wot njekhmanych zběžkarjow sta. Dokelž tam słónco jara pali, so hižon z dawnych czasow hasy, pschez kotrež bu Boże Czěło noschene, z płatom pschikrywachu. Tež lětsa so to sta, byrnjež sebi někotre nowiny wschu móžnu prócu dawachu, to zadžěłacž, prawjo, zo dyrbjałe so k tomu potrjebne pjenjezy radscho khudym dźěłaczerjam wudželicž. Tola w noch psched swjedženjom samym bu najwjetschi dźěl pschikrywa podtorhany a płat do wjele kruchow roztorhany. To pak by najmjeńsche było. Prawa njekhmanoscž dyrbjesche hakle pschi processiji wudyricž. Processia wotcéndže kaž druhe lěta w 9 hodžinach z tachantskeje cyrkwje. Dokelž bě biskop do Roma zaschoł, bu Najswjeczische wot tachantskoho knjeza njesene;

a lědom bě tute ſrjedź naměſtow Signori a Erbe pſchiſchło, dha lětachu nadobo z khěžow kaž z dróhow kamjenje na duchownych, na tak mjenowane njebjeſa, — haj, na ſame Najſwjeczíſche. Njebjeſa buchu roztorhane a rozbite, a noſcheŕ Najſwjeczíſchoho cžekny z wulkej prócu z Božim hordym cžěkom do cyrkwje S. Maria Antica: monſtranca bu pſchez kamjenje wobſchkodžena a Najſwjeczíſche padny ze ſwojim noſcherjom na zemju. We ſamym cžaſu buchu duchowni, khorojenoſcherjo a ſpěwarjo na někotrych druhich naměſtach hanjeni a kamjenjowani. Wſchitko cžěkaſche a we někotrych minutach bu hewak dołha proceſſia, z 15 farow wobſtejaca, we kruchach a khwataſche na prěnim lěpſchim puczu domoj. Wjele woſobow bu ranjenych, tež z nožemi ſo kałaſche. Ze wſow ſo zeńdženi burja buchu, jakož tajku njekhmanoſcz widžachu, džiwi; ſtolczki, ławki a t. d., kiž ſo na naměſcze Erbe namakachu, buchu do kruchow roztorhane a z nimi winwaczi a njewinwaczi biczi. K zbožu pſchińdže bórzy bataillon wojakow, kiž lud zaſy někak změrowa a 40—50 najhłowniſchich złóſtnikow jatych wza.

Z Roma. Swjaty wótc Pius IX. dokonczi 16. junija 1867 21. lěto ſwojoho ſławnoho knježeŕſtwa. Mjez 259 bamžemi, kotſiž ſu po ſwjatym Pětrje po ſobu ſcžěhowali, ſu jenož pěczo, kiž ſu nimale tak dołho abo něſchto mało dléje knježili. Bamž Hadrian I. (wuzwoleny we lěcze 772) knježeſche 23 lět 10 měſacow; bamž Hurban VIII. (wuzw. we l. 1623) knježeſche 20 lět mjenje 7 dnjow; Klimant XI. (wuzw. we l. 1700) knježeſche 20 lět mjenje 3 měſacow; Pius VI. (wuzw. we l. 1775) knježeſche 23 ½ lěta; Pius VII. (wuzw. we l. 1800) knježeſche 23 lět 5 měſacy.

We Irlandže, hdžež je wjacy dyžli tſi ſchtworczíny wobydleŕſtwa katholikow, je jendželſka reformacia wokoło lěta 1574 wſchitke cyrkwinſke kubła kranyła a pozdžiſcho bu katholſkomu ludej wobſedženſtwo wzate a ſurowe kaznje napſchecžo nim wudate. Wobydlerjo, wokoło 5 milionow katholikow, ſo z khudobu hako najenkojo abo dźěłaczerjo žiwja. Tola woni ſteja krucze we wěrje ſwojich katholſkich wótcow. Woni žiwja a wudžerža ſwojich duchownych ſami z daranii ſwojeje khudoby a wudžerža ſami ſwoje cyrkwje a cyrkwinſke wuſtawy. Ze ſo wuliczíło, zo je tutón lud wot ſpoczatka nětczíſchoho ſtotytka, po tajkim we něſchto pſchez ſchěſczdžeſat lětach dobrowolnje nawdał za cyrkwje wokoło 7,108,700 tol., za klóſchtry nimale 21,440,000 tol., za ſeminary 2,070,300 tol., za hoſpitale 100,500 tol. za katholſke wucžeŕnje 2,010,000 tol., za katholſku univerſitu 268000 tol., za miſſionſtwo 1,005,000 tol., potajkim wſchitko hromadže na 34,002,500 tol. Z biſkopſkeje woſady Caſhel je w tutym cžaſu 144 duchownych na miſſionſtwo ſchło.

Z Ruſkeje. Kaž ruſke nowiny „der Invalide" wozjewja, je generalny bohot we Volhiniji ſcžěhowace, wſchěch naſtupace piſmo wudał: „Na wjelekróczne próſtwy wo dowolnoſcz, zo ſměte ſo džěczi měſchanych mandželſtwow po druhim hacž prawowěriwym (!) = ruſkim wobrjedži kſchczicz dacz, je khěžor najhnadniſcho (!) porucził, zo dyrbja wſchě džěczi měſchanych mandželſtwow bjeze wſchoho wuwzacža po wobſtejazych zakonjach we prawowěriwej (t. j. ruſkej) nabožinje kſchczene, rozwuczowane a zkubłane bycz." To je we prawdže ruſka doſlědnoſcz: ma jenož khěžor prawo, cyrkwinſke bože ſłužby po ſamotnym ſpodobanju zrjadowacz a pſchiporuczecz, czohodla njedyrbjał tež wo waſchnju kſchczeńcy ſwojich poddanow poruczecz ſměcz! —

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Po wschelakorych listach, kotrež smy wot cžesczowanoho knjeza redaktora katholskoho pósła dóstali, namaka so najhnadnischi knjez biskop kaž tež joho pschewodžeŕ, strowy a cžerstwy we Romje. Wotjědžewschi póndželu 3. junija z Draždžan, puczowaschtaj pschez Riesa, Chemnitz, Eger, Regensburg, München, Augsburg, Lindau, Rohrschach, Chur, Como, Mailand a pschebuschtaj swjatki we Florencu, wopytowaschtaj Pisa a Sienna a pschińdżeschtaj schwórtk po swjatkach, 13. junija, 30 minuty po dźewjatej rańschej hodźinje do srjedźizny cyłoho katholskoho kscheszczanstwa — do wěcžnoho Roma, hdžež we hoszczencu „Minerva" wotstupischtaj a hdžež tež hacž do dźensischoho pschebywataj. — Dokelž je knjez redaktor sam wobschěrnische wopisanjo swojoho puczowanja na tutych stronach pschislubił, su nam jenož někotre krótke naspomnjenja dowolene. Hnydom prěni pjatk bě połzjawne konsistorium k pschihotowanju k swjatoprajenju někotrych słužomnikow Božich; cžerstwoho a strowoho a pozdacžu lědom někotre schěszczdżesat lět staroho widżesche tudy najhnadnischi knjez biskop prěni krócž mike a jasne wobleczo swjatoho wótca a zwjeselesche so na joho krasnym, derje a daloko zrozemliwym hłosu. Processia na Boże Cžěło bě wulkotna; 312 biskopojo běchu pschitomni a něhdže 700 wozow pschijědže psched vatikan, bamžowy palast. Na samsnym dnju wjecžor ¾6 bě hižon dźeń prjedy naprajena audienca pola swjatoho wótca. Najhnadnischi knjez biskop mějesche njewuprajomne zbožo, so něhdže 10 minutow ze swjatym wótcom najpschecželnischo rozmłowjecž, pschi kotrejž pschiležnoszczi jomu tež we Sakskej nawdaty pětrowy pjenježk pschepoda. Mjez tym cžakasche wonka knjez Hórnik a knjez dwórski prědaŕ Wahl, kotryž tohorunja w tu khwilu w Romje pschebywa. Nadobo pschińdže won Msgr. **Pacca**, komornik (**maestro di camera**) Joho Swjatoszcže, a pscheprosy dwaj duchownaj (**deux ecclesiastiques**) japoschtolskoho vikara ze Sakskeje, zo byschtaj k audiency zastupiłoj. Rozemi so, zo běchu jenož někotre minuty, kotrež móżeschtaj pschi swjatym wótcu wostacž; ale běchu to wokomiknjenja, kiž so wěcžnje njezabudu. Wótcowscy prajesche k nimaj we francoskej rycži, (kotraž so pschi tajkich pschiležnoszczach najbóle nałożuje) we prawdże japoschtolske słowa: woj staj měschnikaj; njesmětaj samoj do njebjes pschińcž, ale dyrbitaj wjele duschow za njebjesa nadobycž. Zohnuwajo jej swjaty wótc wopuschczi. — Kaž słyschimy, wróczi so najhnadnischi knjez něhdže wokoło 15. julija zasy do wótcnoho kraja.

Z wutrobnej wjesołoszczu mózemy tudy tež pschispomnicž, zo bu nasch najhnadnischi knjez biskop kaž druzy biskopojo 17 t. m. za assistenta bamžowoho tróna pomjenowany.

W Kulowje 20 junija. Po swojim slubjenju*) pschipószczelu wam z tutym požadane powjeszcze a wobstejenja z nowoho tudy wudatoho schematisma Wrótslawskeje diöcesy. Po tymsamym wucžini powschitkomna liczba katholikow we cyłej diöcesy 1,776,238 duschow. Wot toho pschińdu na provincu Schlezynsku 1,475,727, na wjerchbiskopsku delegaturu za marku braniburšku a pomorišku 64,124 (Barlin sam 43,100); na rakuski pschidžěl biskopstwa 236,387. Tuta wulka diöcesa je k lěpschomu zarjadowanju do 93 archipresbyteratow dželena (Schlezynska ma 77, delegatura 4 a rakuski pschidžěl 12). Měschnikow licži diöcesa z pschizamknjenjom rjadnych

*) Wo ežaszischce dopiski prosymy. Red.

měſchnikow 1442. Wyſche toho pſchihotuja ſo we wjerchbiſkopſkim duchownym ſeminaru we Wrótſławje 58 alumnojo na ſwjate měſchniſtwo, kotſiž dyrbja hižon pſchi kóncu tutoho měſaca měſchniſku ſwjeczižnu dóſtacz. Mjez nimi namaka ſo tež ſyn, jako dobroho katholika najſławniſcho znatoho wjerſcha Bohuſława Radziwilla, pryne Edmund Radziwill. Katholſkich cyrkwjow liczi diöceſa 1330, wuczerńjow 1786 ze 2863 wuczerjemi. Liczba katholſkich wuczerſkich dźěczi njeje mała — 272,587. Klóſchtrow a klóſchtyrſkich zjenoczenſtwow ſu 3 mužſke a 15 žónſke k zapiſanju. Mužſke ſu jeſuitojo we Neiſſy, franciskanojo na horje ſwjateje Hany a pſchi Nowym Měſcze we Hornej Schlezynſkej, a miłoſcziwi bratſja we Wrótſławje ze 4 filialemi we Nowym Měſcze, Polchowicach, Frankenſteinje a Steinawje. Mjez žónſkimi rjadami ſu pſchede wſchěm k wuzběhnjenju Urſulinki a khude ſchulſke ſotry, kotrež młodźinu kubłuja a zdźěłaja a we ſchulach wucza; dale miłoſcziwe ſotry wot ſwjatoho Korle Borromäa ze maczerńnym domom we Neiſſy a 29 filialemi we diöceſy a towarſtwo ſwjateje Hilžbjety (ſchěre ſotry), kiž tohorunja we Neiſſy ſwój maczerńny dom maja a wyſche toho we 35 wotſchczěpnych wuſtawach ſkutkuja. Poſlednej zjenoczenſtwje nawdawatej ſo pſchede wſchěm z wothladanjom khorych, pſche czož ſtej ſebi luboſcz a poczeſczowanjo tež druhowěrjiwych we bohatej měrje nadobycz wědžałej. Miłoſcziwe ſotry wot ſwjatoho Korle Borromäa wyſche toho tež we wuczerńjach ſkutkuja a tohodla ſo pſchecy wjetſchi dźěl ſotrow na wuczerſtwo pſchihotuje. Tež we naſchej ſerbſkej Łužicy ſkutkuja pſchitomnje 4 ſotry tohole rjada a to we filiale we Kulowje. Dwě z nich wobſtaratej dwě wyſchſchej holczacej rjadomnje měſchczanſkeje wuczerńnje, jedna wobhlada a wobſtara khorych a jedna je wuczerka za žónſke dźěła, kotraž zwonka ſchulſkoho czaſa dźěczom a tež hižon doroſczenym holcam wuwuczowanjo we ſchiczu a druhich ruczných žónſkich dźěłach dawa. Zo je tež tudy jich ſkutkowanjo połne žohnowanja a dobytka za naſchu cyku wokołnoſcz, trjeba lědom pſchiſpomnjene byczź. I. W.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina, we juniju. Kſchczeni: Marija Madlena, dź. Jana Franca Gäblerja, zahrodnika we Małym Zajdowje; Jan Pawoł, ſ. Jurja Zarjeńka, wojnarſkoho miſchtra a khěžnika na Židowje. — Wěrowanaj: Jan Pětr Měrczink, kubleŕ we Hrubjelczicach a Marija Madlena Wencelec z Dźěžnikec. — Zemrjeta: Hańža, rodź. Kralec z Czemjeric, njeboho Jana Janaſcha, khěžnika na Židowje mandźelſka, 78 lět.

Z Radworja, w juniju. Kſchczeni: Marija Madlena, dź. wobydlerja Handrija Ryncža z Budyſchina; Jan, ſ. Marije Domſchkec z Khelna; Jan, ſ. khěžkarja Handrija Glücklicha z Mikkec; Mikławſch, ſ. zahrodnika Michała Hěblaka z Měrkowa; Marija Madlena, dź. wobydlerja Jana Freiberga z Měrkowa. — Zemrjeczi: Jakub Buſch, wobydleŕ w Radworju, 54 l. 10 m.; Hańža, dź. Auguſta Matheſa w Radworju, 3 m. 10 dnj.; Mikławſch, ſ. zahrodnika Michała Hěblaka z Měrkowa, 4 dn.; Mikławſch, ſ. zahrodn. Handrija Wjerſcha z Brymjenja, 4 m. 6 dn.; Handrij, ſ. njeboho khěžkarja Jana Krempki z Khaſowa, 13 l. 7 m. 7 dn. — Wěrowani: Handrij Ryncz, wobydleŕ w Budyſchinje, z Hańžu Buſchic z Radworja; Jurij Hanczka z Hóſka z Madlenu Winarjec z Bronja.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towařstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 14. **20. julija 1867.** **Lětnik 5.**

Bamžojo stoja pod zakitom Božim.

Na swjedženju swjateju japoschtołow Pětra a Pawoła swjeczachmy lětša we naschej swjatej katholskej cyrkwi jara žadny swjedžeń, wopomnjeczo mjenujcy tamnoho, we stawiznach cyłoho swěta a wosobnje we stawiznach nascheje swj. cyrkwje ważnoho dnja, na kotrymž psched 18 stami lět prěni bamž, wjerch wschěch japoschtołow, swjaty Pětr, na kschižu swoje žiwjenjo skónczi a tak „swědczenjo wotpołožo za swoju wuczbu do jemu pschisłuschnoho města hordosczże zańdże.“ K swjatoczmomu wobeńdženju tutoho dnja je nasch sławnje knježacy bamž Pius IX. wschěch biskopow k rowej swjatoho Pětra do Roma skazał, a wschitcy, kiž pschez ważne winy wotdžerženi njeběchu, zhromadžichu so tam też wokoło powschitkownoho widžownoho wjercha, a też nasch hnadny knjez biskop je tam, poslušchny hłosej najwyschschoho pastyrja, pobył.

Čžitarjo „kath. Posoła“ dostanu wěsczże też drobnische wopisanjo tutych za wschěch wěriwych tak zajimawych swjatoczmosczow, dokelž dže mějesche nasch czesczomny redaktor hako wuzwolony pschewodžer hnadnoho knjeza biskopa pschiležnosćz, wscho sobu wohladacz. Ja jenož chcu pschi tutej składnosczi kedžbnosćz czitarjow na wulku ważnosćz bamžistwa, tutoho tak hidženoho wustawa nascheje swj. katholskeje cyrkwje, pschecziwo kotromuž so runje won we naschim czasu bóle hacz hdy prjedy z tak njehańbitymi srědkami wustupuje, złożicz, a we někotrych podawkach wschohomócnu ruku Božu pokazacz, kotraž wjerchow swjateje cyrkwje tak spodziwnje wodži a zakituje.

Nascha swj. cyrkej je wulke towarstwo, towarstwo kotrež ma wjacy hacz 200 millionow sobustawow. Kóždy spóznaje, zo, ma-li we tak wulkim towarstwje pschezjenosćz, rjad a pokoj knjezicz, dyrbi tu srjedžina bycz, wot kotrejež so wscho wobknjezi, a tuta nuzna srjedžina najwjetschoho towarstwa na zemi swj. katholskeje cyrkwje je bamž. Kaž maja jenotliwe wosady we swojim biskopje, hako wopraw-dzitym pastyrju wěriwych, kotrohož pomocnicy druzy duchowni su, swoju srjedžinu,

je nuzna wěc, zo bychu tež biskopoje ze swojimi biskopskimi wosadami srjedžinu měli, wokoło kotrejež so woni rjaduja; dokelž hdy by tu kóždy biskop sam za so stał, njewotwisny wot tuteje powschitkomneje srjedžiny, by so lohcy stacź mohło, zo bychmy tak wjele we wuczbje a nahladach wschelakich cyrkwjow měli, kaž biskopskich wosadow. Stoji pak tu srjedź cyrkwje powschitkomny wjerch, wot kotrohož wschitcy biskopoje, a pschez biskopow wschitcy wěrimi swoje kaznje dóstawaja, kotryž wschěch biskopow a pschez biskopow wschěch druhich wuczerjow we cyrkwi wobkedźbuje, zo woni žanu błudnu a schkódnimu wuczbu njewucza, je za pschezjenoscź we wuczbje a wěrje na najlěpje starane. Kóždy spóznaje, kak ważne we naschej swj. cyrkwi bamžistwo je, zo je wone tak prawje rózkny kamjeń, kotryž wscho dźerži, wscho njese. To wjedźa też jara derje njepscheczelojo, a zawidźa nam tohodla tak spomožny wustaw, a prócuja so, ze wschěmi możnymi srědkami tónsamón powalicź, ale podarmo; dokelž tutón wustaw je na skału twarjeny, kotraž drje móże so zatschascź, ale nihdy powalicź. Kak wjele wichorow njeje hižon zbožomnje pschětrak, a wone njejsu snadź jón poslabili, ale posylnili. Stawizny bamžow dopokazaju, zo su woni wjedźeni wot wschomócneje ruki Božeje, a twarjeni na tamnu skału, kotrejž bě hižon bójski załožeŕ cyrkwje slubił, zo ju mocy hele njepschedobudźa.

To wobswědczi nam hižon žiwjenjo prěnjoho bamža, swj. Pětra. Wón pschińdże do Roma hako muž hižon pschi lětach, kotryž bě wjele wustał na swojich wobcźežnych pucźach po morju a po kraju, bjez zamoženja, bjez nahladnoscźe psched swětom, bě wysche toho Žid, a toho dla hižon Romjanam zacpěty, bjez swětneje zdźěłanoscźe; tak pschińdże samlutki do Roma, do tamnoho města, kotrež tu stejesche hako pyschna knježeŕka a mócna kralowna nad cyłym tehdomnischim swětom. Tu bě jomu postajene žiwy bycź, wuczicź a martraŕsku smjercź wumrjecź. Ze wschěch rózkow swěta su tu bohastwa a pokłady złożene, ale z nimi też wschě njekhmanoscźe druhich krajow a ludow. Wschudźom widźi staroscźiwe hanjenjo za bohatstwami a wjeselemi, jenož za wuživanjom. Ze zrudobu a wohidźenjom napjelni so joho wutroba, wuhladajo, kak surowje so we Romje z wbohimi wotroczkami zakhadźa, kak so woni kupuja a pschedawaja, a zasadźeja, cźepu a daja, wuhladajo, kak so małe dźěcźi wusadźeja, žiwe do rěki Tiber mjetaju, dźiwim zwěrjatam a ptakam k jědźi so dawaju. Wón dźe tu nimo pyschnych hrodow a bohacźe wutwarjenych khěžow, krasnych templow romskich pschibohow, pschińdże też k pantheonej, t. r. templej k cźesći wschěch pschibohow natwarjenomu. Wón stoji psched „złotym domom“ khěžora Nero, tutoho khěžorskoho złóstnika, mordarja swojeje macźerje, swojoho wuczerja a druhich blizkich pscheczelow. To bě tak prawje zastupnik pohanskoho swěta, kiž wschě njekhmanoscźe, surowoscź, njehańbitoscź a łžu we sebi zjednocźi. Lědom bě so Pětrej radźiło, někotre wosoby tu za wuczbu dobycź, je hižon za njoho tu też wobydlenjo njedaloko wot Nerowoho złotoho domu pschihotowane, hłuboko do zemje kaž studnja, zymne, cźmowe, row za kóždoho žiwoho, cźakasche na njoho mamertinske jastwo; a za krótki cźas wuzběhny so też za njoho kschiž, na kotrymž žiwjenjo skónczi.

Nětko bě po cźłowjeskim myslenju z kscheścźanstwom we Romje k kóncu. Jara mało jich bě tu, kotsiž běchu Pětrowe mjeno słyscheli a hischcźe mjenje, kiž joho smjercź wobžarowachu. Tola we radźe najwyschoho bě hinak wobzanknjene. Pětr

drje bě khudy pschischoł do Roma, ale wschě pokładły hnadły bě sebi sobu pschinjesł; wón pschińdże drje sam, ale joho knjez a mischtr, z kotrymž bě něhdy na žołmach morja khodźił, dźěsche na njewidźomne waschnjo z bójskej mocu z nim. Pětr wumrě, ale we swojim žiwjenju bě so jomu radźiło, we Romje wosadu załožicz, kotraž wschěm druhim k pschikładej słužesche, do romskoho pohanstwa bě symjeschko zapołożił, kotrež k schtomej zrosce, pod kotrohož sćěnom wschě ludy zakit a wucżek, měr a pokoj pytachu a namakachu. Pětr wumrě, ale z nowa wožiwi we swojim nastupniku; temple pschibohow so zhubichu, bohatstwa a pokładły so rozbrójichu, złoty palast khěžora spadny, khěžorski trón so powali a wysche rowa swj. Pětra wožiwi nowy Rom; nad rowom tamnoho zacpětoho galilejskoho rybaka, kotryž smjercz wotroczka wumrě, stoji hischcze dźensa stoł wěrnosce, sprawnosce a lubosce, a wot skónca zkhadźenja hacz do joho khowanja we cyłym schěrokim a dalokim swěcze posluchaja wschě ludy na hłós, kotryž wot tam pschińdże. To dopokazachu nam tak prawje tamne swjatoczłnosce, kotrež so tam lětsa pscheđ Pětrom a Pawołom a na tutym wopomnjecza hódnym dnju samym swjeczachu, k kotrymž běchu nimale pjecz stow biskopow ze wschěch rózkow zemje na hłós tamnoho cześcżomnoho 75 lětnoho starca, kotryž nětk we swojej mócnej ruch klucze swj. Pětra dźerži, pschi rowje prěnjoho bamża zeschli, zo bychu z tutoho žiwoho rowa nowe žiwjenjo móc a sylnosch czerpali. Zawěrno, tajke hordostne dny we swj. cyrkwi, pschirunane ze słabym započatkam, wubudża a posylnja nas we pscheswědczenju, zo je bamžistwo na tamnu skału twarjene, pschecziwo kotrejž mochy hele podarmo wojuja. Kak husto njeje to hischcze so zjewiło we czasu 18 stow lět!

We prěnich tsjoch lětstotetkach, we zrudnym czasu krawnoho pschesczěhanja swj. cyrkwje, we kotrymž pscheđ romskimi judami jenož kschesczenjo, kóždeje starohy a powołanja, schedźiwcy a dźěczi, wutrobicži wojacy a słabe knježny najsurowischim czělnym matram so wotsudźowachu, do warjacoho wolija so sadźachu, ze schkrěnym wolijom so napowjachu, do smolanych měchow so zaschiwachu a potom zaswěczachu a k wobswětlenju khěžorskich zahrodow słužachu, dźiwim zwěrjatam so k cyrobje mjetachu a ze wschelakimi druhimi matrami, kotrež móżesche jenož pohanska złósch wunamakacz, so czwilowachu, we tutych czasach, we kotrychž bě rozlata krej martrarjow symjo za nowych wuznawarjow, we kotrychž kschesczanstwo tak zjawnje swoju bójsku móc dopokaza, běchu zas bamžojo, na kotrychž so boži zakit zjawnje wopokaza. Tuczi zastupnicy kschesczanstwa rozlachu skoro wschitcy swoju krej za swojoho zbóżnika a dobychu sebi krónu martrarstwa, kaž bě sebi ju dobył prěni bamž, kiž wschěm swojim nastupnikam pschiwoła; „Budźecze-li hanjeni Khrystusa dla, budźecze zbóżni, dokelž wscho, schtož boża móc a krasnosch je, wotpoczuje potom na wami.“

Hdyž bu bamž ze swojim stadłom k smjercži wotwjedźeny, juskasche drje swět a wjeselesche so, zo ma nětk kónc hanjene kschesczanstwo, tola zas, a pschecy zas dyrbjesche so nowy bamž k smjercži wotsudźicz, a tak wumrjechu skoro wschitcy hako mužni a wutrobicži wuznawarjo swojeje wěry, doňž khěžor Konstantin kschesczanstwo njepschispózna a bamžej Sylwestrej swój palast k wobydlenju njepschipokaza, dokelž hacz dotal běchu skoro wschitcy bamžojo najwjacy czasa swojoho žiwjenja we czmowych jastwach pscheczinili. Tute za cyrkej tak zrudne czasy, we kotrychž zkósch

pohanſkoho ludu z leſczu pſchibojſkich měſchnikow a z mocu njekhmanych khěžorow k wukorjenjenju cyrkwje ſo zjednoczi, wopokazaja ziawniſcho hacž hewak hdy boži zakit, dokelž we wſchěch pſchecžiwnoſczach a ſurowych cžerpjenjach roſczeſche wſchědnje a pſchibjeraſche. Tu ſo dopokaza, zo je na krutu ſkaku twarjena, pſchecžiwo kotrejž ſo wſchě mocy hele a ſwěta podarmo zběhaja.

(Pſchichodnje dale.)

Swjaty Aloyſius — tež jeſuit.

Hdyž dyrbjało ſo něhdy cžaſej poradžicž, wſchě knihi, kotrež wo zaſłužbach jeſuitow rycža, zahubicž, dha tola ženje na wopomnikach pobrachowacž njebudže, kotrež hanjerjam tutoho rjadu znamjo kžě a njeſprawnoſcže na cžoło zacžiſchcža. Knjez a miſchtyr wěrnoſcže je ſwojim pſchiſprawu dał k rozſudženju a ſpóznacžu duchow. Wona rěka: „na jich płodach jich ſpóznajecže; zły ſchtom njemóže dobre płody a dobry ſchtom złe płody pſchinjeſcž.“ Tónſamy knjez a zbóžnik je tež rjadej, kiž joho mjeno noſy, někotryžkuliž płód wuroſcž dał, kotryž wótſe wobſwědczi, zo dyrbi ſchtom dobry a wot njebjeſkoho wótca płodženy bycž. Tajki dobry, ſłódki płód je tež runja jandželam cžiſty młodženc, kotrohož njebjeſki narodny džeń katholſka cyrkej 21. junija ſwjecži. Stawizny joho žiwjenja ſu cžitarjam pósła wěſcže hiſchcže znate. Dopomńmy ſo tudy jenož, zo ſo jenož dweju makeju hrěchow ze ſwojoho džěcžaſtwa winowatoho wědžeſche. Něhdy běſche ſebi něſchto tſeleńſkoho prochu (pulvera) wzał, zo by jón k džěcžachym hram nałožił, a druhi krócž bě po hrubym wojaku hrěſchne ſłowo prajił, kotrež pak hólcžec we ſwojej njewinowatoſcži zrozemił njebě. A tola je ſwjaty pſchez tutaj hrěchaj wjacy želnoſcžiwych ſylzow pſchelał, dyžli my wſchitcy, kiž tute ſtrony cžitamy a kiž mamy we ſwjatej ſpowědži tola tak mnohich hrěchow ſo wuznacž. Kak wjeſeleſche ſo tuta cžiſta duſcha na wěcžne zjednoczenjo z knjezom njebjes a zemje, na ſwoju cžaſnu ſmjercž! Hnydom, hdyž bě jomu lěkař wozjewił, zo hiſchcže ma jenož mało dnjom žiwy bycž, zaſtupi ſobubratr do jſtwy cžežkokhoroho. „Wjeſelcže ſo ze mnu na dobrych nowinkach, kotrež runje dóſtach,“ pſchiwoła jomu ſwjaty, „o zaſpěwajcže ze mnu **Te Deum** wulkeje hnady dla, zo ſměm ſo bórzy k ſwojomu zbóžnikej wrócžicž.“ A ſwoju macž proſcheſche, zo njedyrbi tola joho wotſalenja dla płakacž, ale wjele bóle z nim ſo wjeſelicž. — Zawěrno, najrjeńſche zamkowjenjo tutoho rjadu je pokazanjo na mužow póccžiwoſcže, kiž ſu we nim roſtli a zrawili. Krótke žiwjenjo ſwjatoho Aloyſia je runje tak prawje khwalbny ſpěw na tamnu póccžiwoſcž, wot kotrejež wěſcži ludžo, kiž ſu jeſuitam njepſchecželni, lědom mjeno znaja, njenujcy na cžiſtotu a njewinowatoſcž wutroby.

Woſobna knjeni měješche mjez wobrazami ſwojeje jſtwy tež dwaj wobrazaj, wot kotrejuž jedyn ſławnoho krala Aleksandra woznamjenješche, kiž we ſwojej ruchy ſwětnu kulu džeržeſche; druhi pak pokazowaſche ſwjatoho Aloyſia, kiž z nohu na ſwětnu kulu ſtupi. Huſto hižon běſche tamna knjeni ſwojomu ſynkej wobrazaj

wukładowała, tak daloko, hacž móžesche ji synk zrozemicž. Něhdy wopraſcha ſo móliczki: „bě dha ſwjaty Aloyſius tež kral, zo ma ‚ſwět‘ pſchi ſebi?“ A hdyž chce nětkle macž hiſchcże wobſchěrniſcho wukładowacž, padnje ji synk na dobo do rycže: „aj, nětk zrozemju, cžoho dla ma Aleksander*) ſwětnu kulu w ruce; cžiſchczi joho, dokelž bě ji podcžiſnjeny, a cžohodla Aloyſius na nju ſtupi; běſche ſebi ju podcžiſnył.“ Tež hiſchcże we druhim zmyſlu móže ſo wot ſwjatoho Aloyſia prajicž, zo je kral był. „Dyrbiſch knježicž nad ſwojej požadoſczu a dyrbi cži podcžiſnjena bycž,“ je Boże ſłowo we paradizu prajiło. Kajke knjejſtwo wobkhowaſche ſwjaty na ſwojej cžělnej pſchirodże! Zapocžinajo pſchi ſwobodnym wokołohladanju wóczka wobknježeſche jako kral wſchě zmyſła a njeda jim bycž kaž durjam abo woknam hrěcha. Bóh poda jomu do ruki ſceptař, pokroczecž kaž kral pſched wſchěmi, kiž chcedža to njewoblakowane pſched trón jehnjecža pſchinjeſcž, ſchtož hiſchcże wſchědnje z kóždym džěſczom we kſchczeńcy ſo znowa narodži. Swjaty Aloyſio, proſch za nas! — Wy pak, kiž rjadej. kotromuž ſwjaty Aloyſius pſchiſłuſcheſche, tak rady zke pſchirycžicże, na njehańbicžiwe waſchnjo kžecże! J D.

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcże.

Z Barlina. Na ſwj. Marije domapytanja dżerżeſche prync Edmund Radziwill w cyrkwi ſwjateje Hedwigi ſwjatocžnu prěnju Božu mſchu. Pſchitomni běchu wſchitcy katholſcy duchowni města Barlina a wjele wonkownych, miłoſcžiwe ſotry a wſchitke ſtawy wjerchowſkeje něhdy pólſkeje Radziwillec ſwójby, kotraž je z pruſkej kralowſkej ſwójbu w krejnym pſchecželſtwje. Nan młodoho duchownoho, wjerch Bohuſław Radziwill, je luboſcžiwy podpjerař katholſkich wuſtawow w Barlinje.

Z Prahi. Tudy pſchebywa w tu khwilu duchowny z Perſije k. Jan Bar-Babiſch a hromadži dary k twarjenju cyrkwje w Urmii. Božu mſchu dżerži w chaldejſkej rycži. Z europſkich rycži rozymi jenož ruſowſku, ſchtož je jomu znajmjeńſcha w Rakuſkej wjele pomhało.

Z Wina. Dżeń 11. julija běſche we dwórſkej khapali requiem w pſchitomnoſcži khežorſkoho dwora a najwyſchſchich zaſtojnikow za njeboh arcwójwodu Maximiliana, mexikanſkoho khežora, kotryž bu pſched dleſchim cžaſom wot Juareza pſchedobyty a potom k ſmjercži pſchez zatſělenjo wotſudżeny. Dżěl luda běſche Maximiliana za khežora žadał a wuzwolił; wón pak bě tajke cżeſtne město a nowowudżěłanu khežorſku krónu na ſo wzał z ruki Napoleona! Jenož ſchkoda, zo njeje tehdom ſobu domoj cžahnył, hdyž Napoleon ſwoje wójſko wróczo powoła a hdyž bě hižo nazdala widżecž, zo je ſtrona tych, kiž chcedža z Mexikanſkeje republiku měcž, ſylniſcha dyžli khežorſka ſtrona.

Rakuſka. Khežor je krónowanſki dar (100,000 dukatow), kiž hako wuherſki kral doſta, wudowam a ſyrotam honvedow t. r. ludowcje wobory, kaž tež

---

*) Aleksander běſche jedyn z najwjetſchich dobywacžerjow, kiž ſu hdy na zemi žiwi byli.

potrjebnym honvedam poſwjecził. To je dobry, derjeměnjeny ſkutk a ſkutk ſebjezapřěcza, zo je khěžor tym dawak, kiž pſchecźiwo njomu we wuherſkej revoluciji wojowachu; ale hacž je hacž mudry, to ſo pſchichodnje pokaže. K najmjeńſchomu to zku krej cźini pola tych ludow Wuherſkeje a poboczných krajow, kiž ſu tehdom pſchecźiwo Wuherjam za khěžora wojowali! Duž hromadźa ſo hižo w Khrowatſkej dary za wudowy a ſyroty tych, kiž ſu pſchecźiwo honvedam žiwjenjo dali.

Tyrolſka. Hłowna zhromadźizna němſkich katholſkich towarſtwow budźe lětſa w Innsbrucku, a to wot 9.—12. ſeptembra.

Z Roma. Swjedźeńſke dny ſu ſo minyłe; biſkopja a duchowni a ſwětni ludźo (wſchěch cuzych běſche pſchez 100,000) khwataja do ſwojeje domizny. Tajki jubileum wězo za 100 lět wjacy njebudźe; ale zhromadźizna biſkopow k powſchitkownomu konciliu powoła ſo ſnadź w jenym bliżſchich lět z nowa, kaž je to bamž we konſiſtoriju wuprajił. M. H.

Francózſka. Ze ſwětneje wuſtajeńcy, kotraž ſo w tu khwilu we Parizu wotdźerżuje, chcemy tudy jenož na dwoje ſpomnicź, na dwaj wupłodaj z krajow, kotrajž ſo wot wěſtych ſtronow tak rady jako mjenje zdźěłanaj wudawataj. We ſchpanſkim wotdźělenju mjenujcy ſtoji, z wulkej złotej medaillu wuznamjenjeny, tamny złoty a ſlěborny kraſoſtutk, wo kotrymž ſo tak wjele piſa a wokoło kotrohož ſo ſtajnje wobdźiwarjo cźiſchcza: dźeſacź ſtupnjow wyſoka wołtarſka naſtawa z cyliſtwoho ſlěbora we najcźiſcźiſchim gothiſkim ſtylu. Monſtranca woſrjedźa ze ſchtyrjomi kleczachymi jandźelemi je z cźiſtoho złota, runje tak wyſche monſtrancy ſtojacy zbóżnik; zwonka na ſchtyrjoch bokach ſtoja we małych gothiſkich khapałkach znamjenja ſchtyrjow ſcźenikow. Zawěrno, woprawdźity kraſoſtutk! Tyrbi ſo do prjedawſchich lětſtotytkow naſpjet hicź, hdźež khěžorojo a kralojo wołtarje z najrjeniſchim debjachu, ſchtož móżeſche cźłowjeſki duch wumyſlicź a ſchtož móżeſchtej cźłowjeſkej ruch ſtworicź, zo by ſebi jenoż tamne ſpodźiwne dźěło pſchedſtajecź mohł. Winowatoſcź nam pſchikaza, z najwyſchſchej khwalbu mjeno ſtwórnika znate ſcźinicź: Moratillo we Madridu. Spodźiwny ſkutk dyrbimy tež z Roma mjenowacź, jeniczki ſwojeje druźiny we cyłym wulkim twarjenju. Je to tak mjenowany meteorograph abo wjedropokazowarſ jeſuitſkoho duchownoho Angelo Secchi wot hwězdarńje we Romje. Spodźiwnje zeſtajena wěc z njeliczomnymi koleſkami, hibawkami a ſochorczikami zda ſo na prěnje pohladanjo kaž wěżny cźaſnik, kiž je tež woprawdźe z njej zjenocźeny, ale jenoż jako pſchidawk; hłowna wěc ju, kaž hižon mjeno praji, te powjedrowe pokazowanja. Wyſche toho, zo cyle wěſcźe cźas wſchědnoho ſkhadźenja a khowanja ſłónca a měſaca podawa (ſchtož dyrbi z aſtronomiſkoho ſtejiſchcza jara ważne bycź), napiſuje ze znajomnymi wołojnikowymi ſmužkami na małe papjerki khodźenjo wětſika hacž na njohož najmjeńſche pſcheměrjenja. Haj, cźini to pſched naſchimi wocźimi, dokelž ze powětrnej khorhojczku na tſěſche we zwjazku ſtoji. Dale napiſuje cźas a mnohoſcź padnjenoho deſchcza, ſtupanjo a ſpadnjenjo barometra a thermometra, a, ſchtož je najſpodźiwniſche, z nadrobnym dźělenjom cźaſa do hodźinow a minutow. Wjecźor ſo papjerki wucźahnu a dóſtanje jedyn wſchě naſpomnjenja cyłoho dnja, za nóc ſo potom zaſy nowe zaſunu hacž k pſchichodnomu ranju a tak dale. Tuta maſchina, kiž trjeba jenoż jedyn krócź za měſac nacźaho-

wana bycź, zastupuje tak cyłe towarstwo wobkedźbowarjow a njemoli so ženje. Tohodla bu też hnydom wot sudnistwa k tomu postajnoho z wulkej złotej medaillu wuznamjenjena a Rom stoji potajkim mjez krónowanymi we prěnim rjedźe.

Amerika. (Wobcźežnosćze missionarow.) Missionar njeznaje žane trajace městno; žadyn kamjeń, zo by na njón hłowu k wotpocźinkej położił; žanoho pschecźela, žanoho dowěrnika, žanu duchownu pomoc. Pschez schěroke hona wón khwata. Někotsi nowowobroczeni kschesczenjo na njeměrnych krajinach su joho wosada. Wobstajnje dyrbi jich wopytowacź, a pschi tym pschińdże do žałostnych strachow, kiž jomu powětr, dźiwje zwěrjata a husto hischcże dźiwischi ludźo pschihotuja. Biskop Grandin ze Skt. Bonifaca we centralnej jendźelskej Americy měješe wot Isle-la-Crosse do Deer Lake (jelenjach jězor) pucźowacź, zo by jenu z mnohich wosadow wopytał, kiž su joho staroscźi podstajene a kotrež po móžnoscźi kóžde lěto wopytuje. Wo tutym pucźowanju praji sam scźěhowace: Po wjele jara wobcźežnych dnjownych pucźowanjach pschez puste njewobydlene krajiny dóscźahnych skóncźnje Rapid-River-Fort, k połnocy wot jelenjacoho jězora. Wot tudy mějach swoje pucźowanjo na postajene město, k missionej „k swjatomu Pětrej", w słabym indianskim cźołmje dokonjecź, pschi cźimž mi někotsi Indianojo k łódźnikam słužachu. Wodnjo jědźechmy pomałku dale a w nocy stupichmy na kraj, hromadźichmy sebi po móžnoscźi někotre schtomowe hałozy a lehnychmy so k wotpocźinkej na sněh. Po někotrych dnjach bu surowje zyma, sněh padasche we hustych mjetelach a lodojty sewjerny wětr dujesche nam z tajkej mocu napscheczo, zo na pokracźowanjo dalehicźa k myslenju njebě a zo dyrbjachmy so na sněhowych honach dlěje zadźerźecź. Hdyž móžachmy skóncźnje swoje pucźowanjo zasy nastupicź, běsche nam cźežko, płowachym lodowym kruchom z pucźa wuńcź; woda cźischcźesche so do naschoho cźołmika a drasta zmjerzny nam na cźěle hromadu. Dla dołhoho pschebywanja miny so nam skóncźnje też wscha cyroba, a zo by hubjenstwo dospołne było, wotrěza sebi jedyn z łódźnikow palc, tak zo běchmy nuzowani, zasy so wrócźicź a zo dyrbjachmy wjeseli bycź spočatk naschoho wuńdźenja zbožownje dóscźahnycź. Biskop njeda pak so pschez tajke wohidnoscźe wottraschicź, ale wobzamkny pěschi dale pucźowacź. K tajkomu wotpohladanju wobstara sebi sněhowe cźrije a dwej pschewodźerjow, zwjaza sebi potrjebnu cyrobu na sanki wot psow cźehnjene a nastupi 18. novembra swoje pucźowanjo. Hižon 24. novembra jim wscha cyroba wuńdże, psy běchu cyle wosłabjene, wjedźerjo njemóžachu dale a też biskopa wopuschcźichu mocy. Tři dny dołho dźěchu hižon nimale wodnjo a w nocy bjez jědźe a wohnja pschez njeměrne sněhowe hona a na posledku namakachu, zo su so zabłudźili a zo hischcże maja cyły dźeń hacź k missionej pucźowacź. Wschitcy běchu so dźělili a kóždy spuschcźi so na swoje samotne zbožo a pytasche, tak derje hacź dźě so hodźesche, swoje postajenjo dóscźahnycź. Kóždy wotcźakowasche, zo druhoho jenoź jako zmjerznjene cźěło zasy namaka. Skóncźnje dóscźahny biskop wjes a duchowni joho powitachu a pschijachu. Wosłabjenja dla njemóžesche rycźecź, ale hladasche jenoź na swojich měschnikow, mjez tym zo sylzy po licach běžachu. Po małym wokschewjenju wottrě sebi swoje sylzy a haňbowasche so swojeje słabosćze. Potom so ludźo wupósłachu, zo bychu za joho pschewodźerjemi hladali, a wschitcy pschińdźechu hischcże žiwi do missiona a dźakowachu so Bohu za swoje

tak spodźiwne zdźerženjo. Tak cźerpja naschi missionarojo hischcźe dźens a wopruja swoje žiwjenjo a wschitko za pschewobrocźenjo dźiwich. Tajke wobcźežnoscźe a njehody woni cźerpja, zo bychu dusche za njebjesa dobyli. Sponinajmy na nich k najmjeńschomu we swojich paczerjach. J. H.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Póndźelu 15. julija pschijědźe z popołdnischim cźahom nasch hnadny biskop strowy zasy domoj. Wón bě ze swojim pschewodźerjom, redaktorom Póska, wutoru, 3. t. m. z Roma wotjěł, potom Assisi město s. Franca pola Foligno a hnadne město Loreto pola Ankony wophytał, kaž tež we Padua, Venedigu a Winje so zadźeržał. Hižo w Reichenbergu bu hnadny knjez w mjenje tachantskoho konsistorija a duchownstwa witany wot wysokodostojnoho k. kapitulara a kantora Hoffmanna, kiž bě hacž tam napschecźo pschijěł. Na tudomnym dwórnischcźu powitachu pak joho wotpóslani z Dreždźan w mjenje tamnischoho konsistorija a duchownstwa k. farař Bernert, k. radźicźeŕ a kralowski kapłan Schtěpánek, k. radźicźeŕ pschi appellaciji Brochowski a k. proghymnasialny direktor Jakub Buk. Na tachantstwje samym běsche k powitanju cyłe duchownstwo zhromadźene, kaž tež tachantscy zastojnicy a tójschto ludźi. Wysokodostojny k. kapitular a senior Pech dźeržeschе powitansku rycź, na kotruž hnadny knjez z dźakownymi słowami wotmołwi. Wón wotjědźe schtwórtk do Dreždźan a chce w krótkim postajicź, hdy budźe lětsa s. sakrament firmowanja we łužiskich wosadach wudźělecź.

Należnoscze towarstwa.

Sobustawy na lěto 1867 (kiž su pschinoschk zapłacźili): kk. 218. kubleŕ Jan August Ducźman z Bozankec; 219. farař Kucźank z Budyschina; 220. M. Pjetaschowa z Budyschina; 221. młynk Michał Kummer z Łazka; 222. Madlena Cźemjeric z Radworja; 223. Mikławsch Jórschik z Kamjeneje; 224. žiwnoscźeŕ Jan Mětowski ze Słoneje Borschcźe.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Zemrjeta: Madlena rodź. Donatec, m. njeboh Karla Filipa, žiwnoscźerja w Słonej Borschcźi, 68 lět. — Kschcźeny: Mikławsch, s. Mikławscha Wocźka, murjerja pod hrodom. — Wěrowanaj: Ernst Ludwik R. Pfeil, krawski mischtyr tudy, a Johanna Madlena Wawrikec z Pazlic.

Wot redakcije.

Za dobrocźiwe wobstaranjo redakcije a expedicije Póska w cźasu mojoho zapucźowanja wuprajam knjezej J. Herrmannej z tutym najwutrobnischi dźak. Dopjelnjenjo slubjenja, kiž wopisanjo mojoho pucźowanja nastupa, zapocźnje so w pschichodnym cźisle Póska. M. Hórnik.

Cźischcźał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towařstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 15. | 3. augusta 1867. | Lětnik 5.

Bamžojo stoja pod zakitom Božim.

(Skónczenjo.)

We sczěhowachych lětstotkach, hdyż we něhdy tak mócnym romskim khěžorstwje wscho do kruchow dźěsche, jenoż njeporjad knježesche a khěžorojo ze swojimi wójskami so tola ze wschěch stronow nadpadowachych dźiwich czródow wobrócz njemóžachu, wopokazachu so bamžojo hako hajerjo swjatoho rjada, hako zakitarjo ludu a wosobnje města Roma. Žadyn khěžor, žana wyschnosćz, žane wójska njemóžachu pomhacz, jena jeniczka móc, bjez bróni, bjez wójskow, kotraž jeno nad duchownymi srědkami knježesche, stojesche tu hischcże njezłamana. Wójwoda dźiwjoho ludu, Attila z mjenom, kotryž so sam „prut boži" mjenowasche, kotryž móżesche romskich khěžorow swojich wotroczkow mjenowacz, czehnje tu ze sydom stow tysac mużemi wot jenoho kraja k druhomu, puscziny a wopalenischcża zady sebje zawostajo, a stoji psched wrotami Roma. Wscho hižon tschepoce ze strachom. Tola bamž Leo wozmje swój biskopski schtab, a pschewodżany wot swojich duchownych, cyrkwinsch zwoblekanych, stupi psched straschnoho wójwodu, wo pschelutowanjo prosscho a z božimi sudami hrožo, a tak poradźi so jomu, Rom a row swj. Pětra psched zahubjenjom wumóžicz. So dowěrjo na skałam podobnu krutosćz swojoho stoła a so spuschczo na pomoc božu pschedoby to, schtož so swět podarmo wotwobroczecz prócowasche a to wjacy hacž jedyn krócz. Lědom bě tutón njepscheczel wotczahnył, pschińdże druhi z hischcże dźiwischimi czródami, Geiserich, kral Vandalow, polny žadosćze, Rom, tute město, kotrež hischcże žadyn njepscheczel njebě pschedobył, do procha a popjeła pschewobroczicz. A zas je tu bamž Leo, kotryž wěczne město psched dospołnym zahubjenjom wumoži. A też pozdźischo je so to hischcże stało, tak zo móże so ze wschěm prawom wuznacz: njebychu-li bamžojo byli, njeby Rom nětk niczo wjacy był, hacž hromada rozpadankow.

Njeſpóznaje ſo tu boži zakit, a wſchohomócnu ruka boža, kotraž bamžow tak ſpodźiwnje wodźi?

We běhu 18 ſtow lět wobſtacža bamžiſtwa je ſo hiſchcže jara huſto tuta ſpodźiwna ruka boža pokazała; ze wſchěch tutych podawkow chcu jenož dwaj najnowiſchej wuzběhnycž. Pſched nimale ſto lětami wuſtupichu mužojo, kiž wſcho, ſchtož bě cžłowjekej hewak lube a ſwjate bykło, hanjachu, błudne wucžby rozſchěrjowachu, kotrež drje ſami njewěrjachu ale kotrež we ſwojej djabołſkej złóſcži wucžachu, zo bychu ſwojich ſobucžłowjekow zaſlepili. Woſobnje prócowachu ſo woni wbohi lud narycžecž, zo kſcheſcžanſtwo a woſobnje katholſka cyrkej ſo z nuznym pokrocženjom njeznjeſe, zo nětk tak mudromu ſwětej wjacy njedoſaha a zo ma ſo tohodla wotſtronicž. A z tutymi mudrowachymi ludźimi zjednocžichu ſo kralojo a wjerchojo a wyſoch zaſtojnich krajow a wulki dźěl zemjanſtwa we nadźiji, z kubłami katholſkeje cyrkwje po jeje wotſtronjenju ſwoje prózdne móſchnje napjelnicž. Tola ſchto ſo ſta? Njepſchecželojo cyrkwje, kotſiž běchu we ſwojim njehańbitym wuſtupowanju pſchecžiwo kſcheſcžanſtwej pomocnikow na trónach a we hrodach namakali, wobrocžichu nětk ſwoje brónje pſchecžiwo tutym ſwojim prjedawſchim pomocnikam, wuſtupichu pſchecžiwo kóždomu knjejſtwu; a najmócniſchi z wjerchow, kral Ludwik XVI., dyrbi ze ſwojej ſwójbu ſwoju hłowu na pjeńk pod ſekeru połožicž, a prjedy njeznatomu wojakej Napoleonej I. radźi ſo, najwyſchſchu móc we ſwojej ruch zjednocžicž; ſwoje poruczność̌e do wſchěch rózkow ſwěta ſcželo wuzběhowaſche ſo bóle a bóle, wotſadźowaſche jenoho wjercha po druhim a dawaſche jich tróny ſwojim bratram a wojerſkim wyſchkam. To bě wot Boha dopuſchcžene khoſtanjo, dokelž tamni wjerchojo njeběchu po jich winowatoſcži ſo napſchecžiwili prěnjomu ſpocžatkej, ale běchu ſo ſtowarſchili z njepſchecželemi cyrkwje. Napoleon pak, tamny k tak wulkej mocy wuzběhnjeny wojak, dźěſche hiſchcže dale we ſwojej zwažniwoſcži; pozběhny ſo tež pſchecžiwo bamžowomu ſtokej, da zaſtupnika Khryſtuſowoho, Piuſa VI. hako jatoho ze joho měſta do cuzeje zemje wotwjeſcž, hdźež wumrje, njezbožowniſchi hako žadyn prjedawſchi bamž, dokelž bě zhonił, kak ſamotne dźěcži ſurowiſcho z nim zakhadźeja hacž we prjedawſchich cžaſach pohanojo. A hdyž Napoleon ſłyſchi, zo je Pius wumrěł, wuwoła wjeſele: „Nětk je kónc z bamžemi.“ Ale Pius bě ze ſłowami wumrěł: „Khryſtus je hiſchcže žiwy, ſtoł ſwj. Pětra dobudže;“ a dopjelni ſo ſłowo, kiž 14 lětſtotetkow prjedy ſwj. Auguſtinus piſaſche: „Naſchi njepſchecželojo praja, cyrkej je w mrěcžu, jeje mjeno ſo zhubi, haj cžas je blizko, hdźež žani kſcheſcženjo wjacy njebudža; ale mjez tym hacž tak rycža, wumru woni ſami, cyrkej pak dale ſwoje žiwjenjo wjedže a prěduje móc božu wſchěm ſplahom.“ Tak ſo tež ſta, zo bě wjeſelo njepſchecželow cyrkwje krótke. Nowy bamž wjedźeſche cyrkej, Pius VII., khudy mnich, nic wuznamjenjeny pſchez bohate duchowne dary, ale wot Boha wuzwoleny hako zaſtupnik wěrnoſcže a prawdy, zo by wojował pſchecžiwo njewěrje a njeſprawnoſcži; poſtajeny wot prědkwidźownoſcže božeje, zo by dobył nad Napoleonom, kotryž bě we wjacy hacž 50 bitwach krucže ſtał, kralow a wjerchow wotſadźał; kotryž tehdom hiſchcže we ſwojich najlěpſchich lětach ſtejeſche a we ſwojim duchu ze wotpohladanjemi ſo wokoło noſcheſche, kotrež dyrbjachu cyły ſwět pſchewobrocžicž. Pius VII. bě drje najprjedy Napoleonowy jaty, hanjeny a dyrbjeſche wjele wuſtacž, ale we wſchěm wopokaza ſo hako kſcheſcži-

janſki rjek (Held). To trajeſche nětkotre lěta, doňž ſo czas Napoleonowoho knjejſtwa po božim dopuſchczenju minył njebě, a nětk bu Pius z jaſtwa na trón wuzběhnjeny, Napoleon z tróna do wukraja wupokazany a joho kraleſtwa buchu dźělene; Pius pak czehnjeſche žohnowajo k radoſczi ſwojoho ludu do ſwojich krajow. Najſtódſche wokomiknjenjo we joho žiwjenju bě te, hdźež Napoleon na ſwojej małej kupje, ſwoju njeprawdu ſpóznajo tamnoho ſtarca, kotrohož bě tak jara pſcheſczěhował, wo wodaczo a japoſchtołſke žohnowanjo proſycz da. Njeſpóznaje ſo tu zakit boži, wſchomócna Knjezowa ruka, kiž bamžow wjedže?

Tola njewidźimy tutu wyſchſchu pomoc tež w naſchich dnach, wosobnje nad naſchim nětk tak ſławnje knježacym widźownym wjerchom? Schto njeje Pius IX. hižom wucźerpjecz dyrbjał w 21 lětach ſwojoho bamžiſtwa, ſchto njeje ſebi wosobnje lubicz dacz dyrbjał we poſlenich 6 lětach wot ſwojich mocnych njepſchecźelow, kotrymž niczo wjacy na jich njehańbitc žadanja wotmłowicz njemóžeſche, hacz ſwoje wobſtajne: „Non possumus“ t. r. njemóžemy (mjenujcy: waſchu njeprawdu dowolicz). Tola wſchě tute cźerpjenja a pſchecźiwnoſcze, njepſcheſtawace dźěła a ſtaroſcze njejſu joho ſtrowotu podryłe, ale nětk we 76. lěcze ſwojeje ſtaroby ſtejo, wužiwa k ſpomożnoſezi ſwj. cyrkwje, k ſpodźiwanju wſchěch, kiž joho wuhladaja, doſpołnje wſchě mocy ſwojoho cźěła a ducha. A joho njepſchecźelojo? Hdźe ſu tamni mužojo, kotſiž we lěcze 1860 radźachu abo ſobuſkutkowachu k wurubjenju ſwj. wótca? Kajki kónc wzachu hrabja Cavour a Fanti, a Farini a Perſano? Jedyn wumrě nahle, bjez wujednanja z Bohom, druhi dyrbjeſche pſchez dwě lěcze dołho na jara boloscziwu khoroſcz cźerpjecz, tſeczi zhubi ſwój rozom a pſchecźini poſlenje dny ſwojoho žiwjenja we wuſtawje za błudnych, a ſchtwórty zhubi hakle lětſa wſchě ſwoje zaſtojńſtwa a hódnoſcze, potym hacz bě wloni ſwoju doſpołnu njekhmanoſcz dopokazał. Wohańbjeny pſched cyłym ſwětom, zacpěty wot prjedawſchich pſchecźelow, wot ſwojich wojakow njekniczomnych ſkutkow dla wobſkorżowany, wužiwa nětk ſprawne myto za ſwoje prjedawſche ſkutkowanjo. Pius pak wjedże zbożownje ſwoje wulke ſtadło, cźeſczeny wot cyłoho ſwěta. Njedyrbimy tež tu boži zakit, wſchomócnu ruku toho Knjeza ſpóznacz?

J. Ł.

Moje puczowanjo do Roma.

„Do Roma! do Roma!“ Tajke ſłowo je ſo po pſcheproſchenju biſkopow pſchez ſwjatoho wótca po cyłej katholſkej zemi lětſa mócnje roznoſchowało. Z njewuprajnej radoſczu ſu biſkopja ze wſchěch krajow ſo na pucz podawali, zo bychu ſwoju a ſwojich ſtadłow ſwěru a luboſcz wobſwědczili najwyſchſchomu biſkopej, naſtupnikej ſwjatoho Pětra. Z wutrobnej žadoſczu ſu ſo jim pſchitowarſchili duchowni a ſwětni we nahladnej mnohoſczi, zo bychu widźeli tamne wěczne měſto, kotrež je Boża prědkwidźownoſcz pſchi wſchěch pſcheměnjenjach czaſow zdźerżała, tamne ſwjate měſto, hdźež je tajka ſyła ſwjatych khodźiła abo ſwoje žiwjenjo za Khryſtuſa woprowała, tamne hłowne měſto cyłoho kſcheſczanſtwa, hdźež widźowny wjerch pſchezjeneje, ſwjateje, katholſkeje a japoſchtołſkeje cyrkwje ſydli na ſtole ſwjatoho Pětra.

Hačžrunje pak je sebi kóždy biskop, kóždy duchowny, haj kóždy katholik pschał a žadał, zo mohł Rom wopytacź a to wosebje pschi lětuschich swjedźenjach, pschi 1800létnym jubileju smjercze ss. Pětra a Pawoła, njejsu tola wschitcy swoju žadosćź spokojicź móhli wschelakich pschičźinow dla. Ja běch bjez tymi zbožownymi, hdyž smědźach naschoho wysokodostojnoho a hnadnoho knjeza biskopa do Roma pschewodźecź. Zjawnje jomu hischcze jedyn krócź psched Serbami, joho pastyrskej starosći dowěrjenymi, najwutrobnischi dźak za to wuprajam. Wy pak, lubi cźitarjo! pschewodźejcze nětko mje samoho najprjedy na puczu do Roma; potom chcu z wami po Romje khodźicź a so skónczńje zasy do lubeje domizny wróćźicź.

I.

„Wjele puczi wjedźe do Roma!" To je pschisłowo, kotrež so we wschelakim zrozymjenju trjeba. My wozmjemy je w prěnim natursłim woznamjenjenju a wěmy, zo so z naschich stronow hodźi pak pschez Cźěsku a nutskownu Rakusku, pak pschez Bajersku a Tirolsku, pak pschez Bajersku a Schwajcarsku najlěpje do Italskeje jěcź. Hdy bychmy so tam nětko hakle podali, bychmy druhi z mjenowanych puczi hako najkrótschi spóznali, dokelž je w tychle dnach nowa železnica bjez Innsbruckom a Botzenom wotewrjena. W spoczatku junija pak běsche tsecźi pucź, hdźež dyrbjesche so něhdźe runje tak daloki kruch z wozom (t. r. z konimi) jěcź kaž na druhim, tohodla spodobnischi, dokelž su tam někotre wopytanja hódne města widźecź.

My t. r. hnadny k. biskop, ja a jedyn słužownik wotjědźechmy rano ¼5 z dwórnischcza we Drježdźanach a to z cźahom, kiž k połnocy sahasche, hačžrunje chcychmy skónczńje k połdnju. Tola hinak so derje njehodźesche, dokelž železnica wot Drježdźan do Chemnitza hischcze njeje hotowa. Duž dyrbjachmy hacž do Riesy k połnocy a tam so wobroczichmy k połdnju a pschijědźechmy potom nimale najschěrschu schěr naschoho móliczkoho sakskoho kralestwa pscheleczich nimo Döbelna, Waldheima, Mitweidy do Chemnitza, hdźež twarjenja za saksku wustajeńcu postajene derje widźachmy; potom khwatachmy nimo Zwickawy, Reichenbacha k Adorfej, schtož je poslednje městaczko w Sakskej. Na cźěske mjezy so podawajcy běchmy za krótki cźas w měscze Egeru a wopuschczichmy runje tak bórzy zasy Cźěsku a nastupichmy Bajersku.

Na bajerskej stronje Schumawy (Böhmerwald) je mjenje kraja pschewidźecź, hacž so k luboznischej wokolnosći města Regensburga pschi Donawje pschińdźe. Tosame běsche něhdy sydło bajerskich wójwodow a potom swobodne město. Ze železnicy hladajo widźisch wosebje wulki gothiski dom (cyrkej). Na lěwym brozy Donawy pozběhuja so hórki a na jenej z nich steji krasne twarjenjo „Walhalla", w kotrejž je zběrka büstow slawnych Němcow. Wot Regensburga jědźe so w samej runinje do Landshuta pschi rěcy Isar, pschi kotrejž so želenica dale wije nimo Freisinga do hłownoho města Mnichowa (München).

W Mnichowje pak so njemóžachmy jara rozhladacź, dokelž běsche hižom wjecźor 10 hodźinow; tež běchmy po pschejědźenju 80 mil kraja sprócni. Nazajtra pschekhodźichmy kruch města a spóznachmy tak znajmjeńscha joho powschitkowny napohlad. Mnichow ma wjele wosobnych twarbow, tež cyrkwjow z nowischoho cźasa,

wosebje wot psched posledniohо krala Ludwika I. założenych; torhoschcza a hasy su z wopomnikami wupyschene.

Z prěnim ranischim czahom wotjědżechmy a po hubjenym kraju k wieczoru so podawajcy widżachmy Augsburg, něhdy swobodne a bohate město. Nětko zasy k połdnju so wobrocziwschi dospěchmy rjenischu krajinu pschi měscze Kempten. Tudy běchmy z nowa w horach, w bajerskich alpach; w rjanym dole pschi dołhim zelenym jězorje wuhladachmy městaczko Immenstadt a na wyschinje, na kotruż pomału so pozběhnychmy, měrjachmy kraj z woczomaj na wschitke strony. Běsche to pohlad na rjany zeleny „Bodensee" (Bodemski jězor, pschi starym hrodże Bodema), pschez kotryż Rajn pscheběżuje. Pjecz krajow abo lěpje statow storka k joho horatym broham: Rakuska, Bajerska, Würtembergska, Badenska, Schwajcarska. Najwjetscha joho dołhoscz wunoscha 8 mil a schěrokoscz pschez 2. Wulki kruch tutoho zelenoho hladadła pschewidżejo dojědżechmy po krótkim do města Lindau, kotrež po prawym hižo na jenej kupje w jězorje leži.

Lindau bě prjedy twjerdżizna a żiwe pschekupske město. Pschi pschistawje (Hafen), hdżež pschecy parokódże (schify) steja, je wopomnik krala Maximiliana II., wobstarany wot městow, kotrež je kral z nowej żeleznicu zjenocził. My dżěchmy tam na parokódź, zo bychmy so do Rorschacha we Schwajcarskej pschewjezcz dali. Po zelenych żołmach pschez hodżinu płowajo widżachmy někotre parokódże tam a sem jěcz; z cyła ma jich tam 24 bycz, kotrež kóżdy dżeń wschě města a městaczka derje zjenoczeja.

Tak dha dospěchmy „swobodnu" Schwajcarsku a podachmy so zasy na żeleznicu. Ta sama wjedże pschecy pschi tudy nikkim a małym Rajnje bjez wysokimi horami nimo najmjeńschoho wjerchowstwa Liechtenstein, kotrež je po prawym hischcze we njeschkódnej wójnje z Pruskej, hacz do města Chur.

Żeleznicu wopuschczicz, ale wón dżěsche z nami, wjedżesche nas na hórku, z kotrejež běsche Chur derje pschewidżecz. Wubjerny to pohlad! Ze wschěch bokow pozběhuja so hory, błyschcza so we ranischim skóncu a někotre maja wjerschk ze sněhom pschikryty. Ke krótkomu wieczoru widżi so kruch rjanoho doła. W měscze samym wuznamjenjeja so wysche cyrkwje twarjenja knjeżerstwa kantona Graubündten, biskopowy hród a wosebje „kantonska schula." Poslednischa je runja naschim gymnasijam (wulkim schulam); tola ma tu wosobnosch, zo su tam każ wobhdlerjo we kantonje

tež wučerjo wobeju wěrywuznaczow, bjez tym zo su na naschich gymnasijach katholscy wučerjo wuzamknjeni. Wobydlerjo (je jich 7000) su z wjetscha Němcy; tola słyschi so tež „walska“ ryčz abo ladinska (rumanska), dialekt italskeje.

(Pschichodnje dale.)

Cyrkwinske nowinki a powjesče.

Rakuska. Kaž w Parizu a w Londonje tak su tež w Koblenzu (pola Rajna) turkowskomu sultanej jara hołdowali. Nětko su joho tež we Winje a w Peschcze jara witali. Tola móže sultan derje wjedźeć, zo so to wschitko jenož politiki dla stanje a zo z tym kschesčenjo joho knježerstwo njekhwala. Ně, kschesčenjo čakaja jenož na lěpschu pschileżnosć, joho wohidne a surowe knjejstwo z najmjeńscha w Europje pschewinyć. Tak sławnje witany sultan je we wočomaj kschesčanow runje tež nětko tyran a pschesčěhař naschich sobukschesčanow na Krječe a we Bołharskej.

Khrowatska. Za protektora južnosłowjanskeje akademije wědomnosćow w Zahrjebje (Agram), kotraž bu w tych dnjach wotewrjena, je diakowarski biskop Stroßmayer wuzwoleny.

Z Benediga. Pobožna wosoba (parschona) je bamžej pschi pschileżnosći 1800lětnoho jubileja smjercze s. Pětra 28,000 frankow póslała.

Italska. Ze wschelakich stronow so wobkrućuje, zo Garibaldi a druzy njeměrnicy w bližschim času něschto pschećiwo Romej a romskomu swětnomu knjejstwu spytaja. Dźeń 26. julija prasnychu bamžowi wojacy z brigantami hromadu. W Romje samym je revolucijonske towarstwo, kotrohož sobustawy wězo w tu khwilu hischcze njejsu znaći. — Bamž wostanje w Romje, hačrunje je tam nětko cholera; wón njepóńdże na kraj, kaž bě prjedy wobzamknjene.

Z Roma. Zbóžnoprajenjo tamnych 205 martrarjow, kotsiž wokoło l. 1617—1632 w Japanskej za kschesčansku wěru wumrjechu, sta so w oktavje (wosmy dźeń) ss. Pětra a Pawoła.

Z Roma. Biskop ze Kanada (we połnócnej Americy), kiž sebi wutrobnje žadasche swjatoho wótca widźeć, dyrbjesche so schtyri měsacy prjedy na puć powacź a pschez 300 jendźelskich mil pěschi hić, zo by mórski pschistaw dospěł, hdźež by do kódże (schifa) zastupić mohł. Dokelž je cyle khudy, pschińdże do Roma cyle roztorhany a pschedstaji so tak swjatomu wótcej, kiž joho wutrobnje wokoscha a jomu cyłu nowu drastu dari. — Biskopej ze Oporto (w Schpanskej) běsche so na puć powanju pschez Francózsku na njewuslědźene waschnjo sobuwzaty wačok zhubił. Najdostojnischi knjez běsche pschez to do najhórscheje wobčežnosće pschischoł, dokelž běchu we kofferu wschě biskopske wěcy zawrjene, bjez kotrychž so we Romje na swjatočnosćach wobdźělić njemóžesche. Prynčesna Isabella z Portugal powjedasche swjatomu wótcej wo nuzy khudoho biskopa. We swojej wutrobnej dobroćiwosći dźěsche bamž hnydom do pódlanskeje jstwy, pschinjese z njeje złoty biskopski rjeczaz z pjerschčenjom a proschesche prynčesnu, to biskopej z Oporto hako make za-

runanjo za to, schtož bě zhubił, pschipósłacź. — Wo audiency pola schpanskoho kardinala Cuesta pisa duchowny rakuskim nowinam: „Tudy namakachu so biskopojo ze wschěch dźělow zemje. Najhuscźischo so pschi rozmłowjenju łacźanska rycź nakožowasche. Ze sewjerneje a južneje Ameriki, ze Chiny a zadneje Indije, ze Afriki a Nowo-Oceanije běchu zastupnikojo pschitomni. Woprawdże hmujaca běsche poměra dweju sewjeroameriskeju biskopow, starschoho a młódschoho knjeza, wot kotrejuž prěni poslenjoho na scźěhowace waschnjo pschedstajesche: „Hlejcźe tu mojoho wysokodostojnoho pschecźela a sobubratra! wschitko sym na nim cźinił, schtož cźinicź mózach. Sym joho wobrocźił (prjedy bě methodist), potom kschcźił, potom firmowak; pozdźischo k měschnikej a skónczńje k biskopej swjecźił.“ Staj to arcbiskop Purcell (rodźeny we Irskej we lěcźe 1800) we Cincinnati, a biskop Wood we Philadelphiji, kotromuž buchu wot prěnjoho tsi swjate sakramenty poskicźene. —. Pschi swjedźenju swj. Pětrowoho jubileja we Romje mějesche biskopstwo zjenocźenych statow hódne zastupnistwo. Wo 7 sewjeroameriskich arcbiskopow běchu 5, a wot 35 biskopow 19 do wěcźnoho města pucźowali. **J. H.**

Kreta. Na tutej kupje traje hischcźe wojowanjo bjez kscheścźanami a turkami. Kotra strona dobywa, njehodźi so kóždy krócź z nowinow póznacź; dokelž do jenych pschińdu powjescźe z turkowskich a do druhich z kscheścźanskich žórkow. Po wobojich powěscźach pak je z poslednjoho cźasa to wěste, zo bu general Omer-pascha pola Sphakije zbity a zo je potom wschitkich kscheścźanskich wobydlerjow we wjele wokolnych wsach skóncowacź dał.

Rusowska. Cźěło martrarja arcybiskopa Józafata Kuncewicza, kotryž bu 29. junija swjatoprajeny, běsche dotal we farskej cyrkwi Białej w Podolskej. Wóndy pschińdźe wojeńska kommissija a po pschepytanju wotwjeze te cźěło pschez Warschawu do Petersburga. Cyrkej budźe najskerje na stajne zanknjena, dokelž je tam nětk jenož jedyn stary duchowny wostajeny. Lud w Litwjanskej a Běloruskej dyrbi po woli knjeježeństwa k rusowskomu wěrywuznaczu pschewjedźeny bycź.

Chinesiska. Tute wobschěrne khěžorstwo je nětko do 19 japoschtolskich vikariatow dźělene, kotrež su zwjetscha wschelakim duchownym rjadam dowěrjene.

Połodnischa Amerika. We hollandskej koloniji Surinam, schtož je jara njestrowy a mało zaludnjeny kraj ze 34000 wobydlerjemi (mjez nimi 9500 katholikow) założichu w loni redemtoristojo nowu staciju. Biskop Swinkels firmowasche tam lětsa w jenym zasydlenju, hdźež běchu wschitcy ludźo z wohidnym wusadom natyknjeni; někotsi mějachu hłowu, druzy ruce abo nozy zawjazanej, někotsi běchu ruku abo nohu cyle zhubili, wobliczo někotrych běsche kaž wotežrane. Bjez tymile žałosnje hubjenymi ludźimi pschebywa a skutkuje missionar redemtorist k. van der Aa.

Amerika. Pater Damen. „Times“ ze Chicago, protestanske nowiny, powjedaja wo wobschěrnym skutkowanju tutoho missionara scźěhowace: „Psched krótkim wudachu so statistiske rozprawy wo cyrkwinskich zjenocźenstwach, kiž su pschihodne powschitkomne spodźiwanjo wubudźecź. Psched 10 lětami pschińdźe jezuit, P. A. Damen ze St. Louis sem a hromadźesche wot tudomnych katholikow někotre dollary, z kotrymiž malu drjewjanu cyrkwiczku na 12. a superiorskej drozy natwari. Twarne

měſtno leżeſche zwonka měſta a wokolnoſcz běſche jenož wot nětkotrych ſquatterow (nowozaſydlenych) wobydlena, kiž z dźěla hubjene mjeno wužiwachu. Hakle po wjacyměſaczných ſtaroſczach móżeſche miſſionar woſadu nic cyle ſto ſobuſtawow ſwoju mjenowacz. — Dżenſniſchi dżeń ſtoji na ſamſnym měſcze rjana gothiſka cyrkej, kiž traž je najwjetſchi cyrkwinſki twar we zjenoczenych ſtatach. Woſada liczi 15,000 duſchow a ma dwě farſkej ſchuli, wot kotrejuž jena pſchez 1000 hólcow a druha nimale tuſamu liczbu holcow wopſchija. Cyrkej je pod mjenom „jeſuitſka cyrkej“ powſchitkomnje znata, pola katholikow rěka cyrkej ſwjateje ſwójby. Suſodſtwo je huſcże wobydlene, a nětkotſi wot tych, kiž ſo prjedy we jara hubjenych wobſtejenjach namakachu, ſu nětko ludźo znamjenitoho zamoženja. Woſada zezapłaczeſche wſchitke tamne nowotwarby a porjedżenja, kiž ſo pſchez jeje fararja ſtachu. Wſchitko to je dźěło ſamſnoho muża, kiž je to do żiwjenja wjedł, miſſionara P. Damena. Tajkele pſcheměnjenja we krótkim czaſu 10 lět njezdadża ſo nam ſkoro k wěrjenju, a tola ma ſo wěc woprawdże tak a my ju jenož powjedamy k dopokazanju, ſchto móże próca jeniczkoho wuwjeſcz a hako pſchikład za to, ſchto ſo we Chicago za polěpſchenja ſtawa.“

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Kaž ſłyſchimy, pojědże naſch hnadny k. biſkop w krótkim do wokolnoſcze Oſtritza ſ. firmowanjo wudźělecz; do wjeſnych ſerbſkich woſadow pſchińdże wón w ſeptembru.

Z Dreždżan. Konſiſtorialny radżiczeŕ a farař k. Anton Zeller w Nowych Dreżdżanach je za ſwoje łońſche ſkutkowanjo w tamniſchich lazaretach wot rakuſkoho kněžora ryczeŕſki kſchiż Franca Józefa doſtał.

Z Dreždżan. Wuczeŕ we katholſkej ſchuli „am Queckbrunnen“ k. May je 17. julija ſwój pjeczadwacyczilětny jubilej hako wuczeŕ hornjeje klaſſy pſchi wulkim dźělbraczu ſwojich kollegow a druhich pſchecželow ſwjecził.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczenaj: Hana E., dź. Karla G. Kühna, cześle na Židowje; Karl Julius Rudolf, ſ. tachantſkoho ſchoſarja Thiela. — Zemrjety: Mikławſch Benno, ſ. żiwnoſczerja J. A. Kokle ze Zajdowa, 3 měſacy.

Z Radworja, w juliju. Kſchczeni: Marija Madlena, dź. Mikławſcha Kleinſtücka w Lutowczu; Mikławſch, ſ. Jakuba Kreczmarja w Khaſowje; Jakub, ſ. Michała Kubaſcha we Khaſowje. — Zemrjeczi: Jakub Mahr we Brjemjenju, 74 l. 9 m.; Marija Madlena, d. Mikł. Kleinſtüka w Lutowczu, 5 dnj.; Marija Auguſta, dź. Karla Petzolda w Měrkowje, 7 měſ.; Marija, mandź. Mikławſcha Jórſchika w Radworju, 53 l.; Klara, dź. Konſtantina Mandla we Khaſowje, 15 l. 11 m.; Marija Madlena, dź. Ernſta Freiberga we Měrkowje, 3 njedź. — Wěrowani: Jan Schönberg z Budyſchinka a Hana Bjarſchec z Boranec; Jakub Lubk z Ralbic a Hana Lehmanec z Brjemjenja.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 16. **17. augusta 1867.** **Lětnik 5.**

Moje puczowanje do Roma.

(Pokraczowanje.)

Z Chura wotjědżechmy dopołdnja ½11 z póstom a pschijědżechmy pschez małe wsy, w kotrychž bě pak němska pak walska ryczž słyschecz. Hacžrunje je to horata krajina, jězdźi so tola jara spěschnje a tež ja běch skoro te konje wobžarował, hdyž njebychu kóždu hodźinu jědźenja pschepschahowali. Wot městaczka abo městysa Thusis zapoczina so tak mjenowana **Via mala** (zły pucz). Je to pucz w dźiwjej wuzłobinje zadnjoho Rajna; wón zapoczina so z galleriu abo małym tunnelom „zhubjena dźěra" a wjedże bjez wysokimi horami pschez tsi mosty. Droha, hakle 1822 twarjena, njeje schěroka a z woza hladajo dyrbisch husto wuznacz: Tudy je woprawdże straschne město, hdźez mohł strowe stawy a žiwjenjo zhubicz, hdy by so wóz zwrócził a do hłubiny so kulił. Kozy so toho njeboja, pschetoż tu a tam widźisch czródki, kak jena po druhej na nahłu horu so drapa abo pschi boku dale słódne zela pyta! Na wjacorych městnach, hdźez Rajn pschez skałojte rěczischczo nahle spaduje, pokazuja so w schumjacej a pěnjacej wodże w słónczných pruhach barby tuczele. Wot wsy Splügen abo Speluga, kotraž hižo 4400 stopow wysoko nad morjom leži, zapoczina so splügenska droha (Splügenpaß), jena najrjeńschich a najdróžschich (za 400,000 toleri natwari ju khěžor Franc); wona wije so w schěsnacze kschiwiznach pomału pschez 1000 łochczi wysche horje (pschetoż tam je 6510 stopow wysokosczе nad morjom) a wopuschczi tam Schwajcarsku. Horjeka leżesche abo stejesche hischcze sněh z wobeju bokow drohi a czim wjacy sněha mějachu poboczne hory Suret-horn a Jambo-horn (10,086). Hdyž běchmy wjeczor na samej najwyschschej drozy hischcze galleriu abo tunnel (kiž drje je twarjeny, zo by so pucz ze sněhom husto njezasypał) pschejěli, wodychnychmy z naschimi pjecz konimi a wzachmy nětko z jenož tsjomi druhimi za lubo. Na wschě schtyri sahachu konje z hory dele, a

bě na prěni pohlad spodźiwne, kak wone pschi tak wulkim spadu a tak wijatym puczu njezwróczichu. Za hodźinu běchmy na italskim cłoniſtwje w Kampodolcino, hdźež buchu wěcy puczowarjow hnadnje pschehladane, a zaſy za druhu hodźinu wokoło 11 w měſcze Chiavenna.

Nazajtra rozhladachmy ſo w tutym měſcze abo měſtaczku (z 3000 wobydlerjemi), kiž ma hižo cyle italſke wobliczo. Khěže drje ſu z kamjenjow twarjene, ale zda ſo, kaž by ſo ludźom w nich njelubiło; pschetoż wjele rjemjeſlnikow (hantwarſkich) dźěła na haſy. Lěnjoſcź a z tym zjenoczena njecziſtoſcź a też proſcheŕſtwo ſo tudy zapoczina. Wina toho leži z dźěla w ludźe ſamym, z dźěla pak też w knjeżeŕſtwje, kotrež ſrědki k wotſtronjenju lěnjoſcze a jeje ſcźěhkow njenałožuje.

Wokoło 11 hodź. dopołdnja wopuſchczichmy Chiavennu a jědźechmy zaſy na póſcze w dole pschi jězorach k měſtaczku Colico. Na puczu zetkachmy wjele czródow ſkotu, z kotrymž ſo paſtyrjo a paſtyŕki do zelenych horow na dlěſchi czas podawachu. Colico leži pschi rěcy Adda a pschi kraſnym (900 łochczi hłubokim) Como-jězorje (**Lago di Como**), kotryž je 6 mil dołhi a hodźinu ſchěroki. Na połojcy dołhoſcze dźěli ſo wón do dweju wotnohow. Ze wſchěch ſtronow wobrubjeja jón wyſoke zelene hory, kotrež maja na połnócnej ſtronje 9000 ſtopow wyſokoſcze a na połodniſchej hacź na 12—1800 ſtopow ſpaduja. Pschi brohach a na ſtrónkach, kiž ſu połne winicow, worjeſchinow a kaſtanijow, ſu měſtaczka a wſy z rjanymi lětnimi hrodami. Tſi hodźiny jědźechmy na parołódźi po jězorje a wuſtupichmy w wjetſchim měſcze Como (z 20,000 wobydlerjemi).

Pschez cyłe měſto pschejědźechmy a póznachmy tak, zo je pschiſtojnje twarjene a też bohate. Tu widźachmy prěnje italſke cźežke (abo fórmanſke) wozy, kiž ſu wſchitke na dwěmaj wulkimaj koleſomaj a najbóle z jenym konjom abo mulom, tola też z dwěmaj abo tſjomi. Tajke pſchahanjo do krótkoho woza ze widłojtym wojom a z kwaklu ſrjedź ſkoczjacoho khribjeta njeje niczo rjane! Naſch khyty wóz wězo na ſchtyrjoch koleſach wjezeſche nas poł hodźiny za měſto won hacź na wyſchinu, hdźež wjes Camerlata leži. Tu ſydźechmy ſo zaſy na żeleznicu a to prěnju italſku, a khwatachmy nětko dale k połdnju.

Kraj je wottudy płódna runina, pſchecźehnjena z wjele powodźachymi hrjebjemi. Pola z turkowſkej pſcheńcu a druhimi płodami ſu wobdate a też pſchecźehnjene z winowymi pjeńkami a moruſchemi (Maulbeerbäume), kotrychž liſczo běſche tehdom runje wotdźerane za židupſchedźace huſańcy. Tak dha jědźechmy tu někotre ſtacije, woſebje nimo měſta Monza, hdźež ſo lombardiſka żelezna króna khowa, pſched wjecźorom hacź do měſta Mailanda, kotrež Italſcy Milano mjenuja.

Mailand (ze 200,000 wobydlerjemi) je hłowne měſto Lombardiſkeje a ſtuſcheſche do l. 1859 k rakuſkomu khěžorſtwu a wottal ſardinſkomu abo, kaž ſo wón mjenuje a my Sakſkojo też z knjeżeŕſtwom pſchipóznachmy, italſkomu kralej. Wone leži pſchi mjeńſchej rěcy, kotraž je pak pſchez kanale z Ticinom a Addu zjenoczena. Żeleznicy wjedu z měſta na wſchě ſtrony. Prjedy běſche wone z naſypami wobdate a wobtwjerdźene, ale nětko to niczo wjacy njepłaczi. Tſinacze wrotow wjedźe do měſta; jene ſu wot Napoleona I. z marmora twarjene ale potom jenoż hako dobyczeŕſki wobłuk „Arco della pace“ wobkhowane. Na wjeŕſchku tychle py-

schnych wrotow je 15 łochczi wysoka bohowka měra na wozu ze 6 konimi. Drohi abo hasy su z marmorom abo granitom wusadzene; najrjenischa je **Corso grande,** na kotrymž so psched wjeczorom wosobny swět pschekhodzuje abo w krasnych wozach pokazuje. Z błyschczatych wupołożeńskich woknow (Schaufenster), z wobschěrnych a pyschnych khofejownjow, z twarbow a t. d. je bohatosć měschczanow widzecz. Wo pschekrasnym domje (biskopskej cyrkwi) a druhich wěcach pschichodnje.

(Pschichodnje dale.)

P. Marian Suchi.

Z Rózanta je zrudna, hacz runje nic pschekhwataca powjesć pschischła: wysokodostojny knjez Marian Michał Suchi je 10. augusta popołdnju ½2 tam po dlěschej khorosczi a słabosczi zemrjeł. Kaž je katholskim Serbam znate, pschebywasche njeboh k. Suchi wot lěta 1858 hako emeritus w Rózencze. Poslednje lěta běsche husto khorowaty a pschihotowasche so stajnje na zbóznu smjercz. Husto prajesche swojim pschecželam a znatym, hdyž joho wopytachu, zo ma wschitko po swojim wjedzenju derje zrjadowane a zo jenož czaka na Boži hłós k wustupjenju z tohole swěta. Kaž dołho a hdyžkuli słabosć johó starosty a słabosć woczow dowoli, dzerzesche Bożu mschu w hnadnej khapali s. Marije; posledni krócz sta so to 3. augusta. Wot Bożeje ruczki zajaty dosta wón pschipołdnju 9. augusta, hdyž bě hižo prjedy sakramentaj pokuty a wołtarja sebi wudzělicz dał, sakrament poslednjoho wolijowanja a generalnu absoluciju pschez wysokodostojnoho k. administratora P. Benno Krala. Na to je wón lochcy a rady wumrjeł.

Zaúdzenu wutoru bu joho wotemrjete czěło ze wschej czesczu a pschi dzělbraczu cyłeje wokolnosczje na pohrjebnischczo w Ralbicach khowane. Psched 9. hodzinu bu w tamnischej farskej cyrkwi **officium defunctorum** wuspěwane. Duchowni, kotsiž na pohrjeb pschiúdzechu, běchu: k. kapitular a senior Pjech z Budyschina, k. kanonik a farař Bart z Khróscżic, k. probst Dr. Eiselt z klóschtra Marijneje Hwězdy, k. administrator P. Benno z Rózanta, k. farař Schneider z Kulowa, k. farař Smoła z Njebjelczic, k. farař Wels z Wotrowa, k. kooperator P. Ludwik z Rózanta a k. kapłan Ducźman z Radworja. Tež běchu tu wschitke dźěczi z tsjoch wosadnych schulow ze swojimi kk. wucżerjemi. Hdyž so psched 10. hodzinu pschewodzeństi czah Ralbicam blizesche, dzěsche jomu duchownstwo napschecżiwo. Czěło bu pschede wsu na mary stajene a tam spěwachu so prěnje modlitwy z psalmom **de profundis.** Na to bu czěło wokoło cyrkwje njesene a po cyrkwinskim waschnju pohrjebane. Wysokodostojny k. senior Pjech, wot młodosczje pschecżel zemrjetoho, mějesche pohrjeb a dzerzesche tež pohrjebne prědowanjo, w kotrymž ziwjenjo njeboh k. Mariana wopominasche a z toho wschelake wuczby za pschitomnych wuzběhowasche. Potom mějesche k. senior w cyrkwi **requiem,** pschi kotrymž k. farař Schneider a ralbiczanski k. farař Bjeńsch posłużowaschtaj. Na chorje spěwachu so pschi tym łaczanske cyr-

kwinske spěwy. Nětko dźerżeſche k. kanonik a farař Bart votivnu Božu mſchu, pſchi kotrejż ſo ſerbſke khěrluſche spěwachu. Na poboczných wołtarjach woprowachu Božu mſchu za wotemrjetoho k. farař Smoła, k. kapłan Ducźman a ralbiczański k. kapłan Luſczański. Cyła pohrjebna ſwjatoczność trajeſche pſchez dwě hodźinje.

Njeboh Michał Suchi narodźi ſo 7. junija 1793 na kuble ſwojoho nana w Różencze. Do ſchule khodźeſche najprjedy w Różencze a potom w Budyſchinje. Dokelż ſo ſchtudowanju, ke kotromuż měješche wón nakhilnosć, zadźěwki ſtajachu, cźehnješche wón po ſtarym waſchnju Serbow tſi lěta na ſłużbu „za Dreždźany.“ Tola pſchez prócowanjo njeboh k. Tecelina Mita pſchińdźe wón l. 1810 na gymnaſium do klóſchtra Noweje Cale w Delnjej Łużicy, hdźež wón pjecź lět ze ſwojimi ſerbſkimi krajanami ſchtudowaſche. Hižo 4. novembra 1815 zaſtupi wón hako novic do tamniſchoho klóſchtra ciſterciſkoho a wotpołoži pod klóſchtyrſkim mjenom Marian 29. decembra 1816 profeß abo klóſchtyrſke ſluby. Wón bě poſledni, kiż profeß w tymle klóſchtrje cźinjeſche; pſchetoż hižo 1817 bu tónſamy wot nowoho pruſkoho knježerſtwa zběhnjeny. Dokelż potajkim Marian njemóżeſche w klóſchtyrſkej ſchuli doſchtudowacź, woteńdźe do Münſtera, hdźež filoſofiſki a theologiſki kurs ze wſchej cźeſczu wotbu. Hako měſchnik, 22. oktobra 1822 wuſwjeczeny, wróczi ſo wón do Noweje Cale a ſkutkowaſche tam hako pomocnik. Na to bu miſſionſki duchowny we Barlinje a Potsdamje a Frankfurcze, z wotkelż měješche wſchelake wojerſke ſtacije wopytowacź a daloke pucze khorych wobſtaracź. Pozdźiſcho běſche wón dléſche lěta prěni kapłan w Nowej Cali, hdźež bě w joho cźaſu we wokolnoſczi wjacy krócź zła cholera zakhadźała. Hdyż bě pſchi wulkej dźěławoſczi joho ſtrowoſcź jara cźerpiła, złoži wón w lěcze 1856 ſwoje měſto w Cali a doſtawaſche wot toho cźaſa mały penſion. Po dwělětnym pſchebywanju tam wotcźeże wón do ſwojoho narodnoho měſta Różanta.

Joho żohnowane ſkutkowanjo znaje Bóh, wotpłacźer wſchoho dobroho. Nam je z pſchecźelſkoho wobkhadźenja tak wjele znate, zo je wón ſwoje zamoženjo derje k cźeſczi Božej nałożił a woſebje miſſionſke a nowozałożene woſady w Delnjej Łużicy podpjerał. Tak kupi wón ſam leżownoſcź k cyrkwi w Gubinje a podpjeraſche ſtacije we Seitwanje, Frankfurcze nad Wódru a w Khocźebuzu. Wěżo běſche też dobroczer khudych a z cyła podpjerar wſchoho dobroho. Wot ſerbſkoho luda, z kotrohoż je wuſchoł a k kotromuż je ſo poſlednje lěta zaſy wrócził, běſche wón lubowany. My duchowni ſmy joho hako wſcheje cźeſcze hódnoho muża znali a znajomnſtwo z nim ſebi wyſoko ważili. Duż z pobożnym zdychowanjom za nim prajimy: Bóh daj tebi wěczny wotpoczink!

Cyrkwinſke nowinki a powieſcze.

Z Rumburga. W tudomnej klóſchtyrſkej cyrkwi każ we wſchěch kapucinſkich cyrkwjach cźěſkeje provincy budże jutſje njedźelu a ſcźěhowacaj dnaj (18., 19. a 20. auguſta) woſebity ſwjedźeń z prědowanjom k cźeſczi lětſa (10. februara) zbóżnoprajenoho kapucina Benedikta Paſſionei. Tónle ſwjaty a wucźeny muż zaſtupi, hdyż bě hižo doktor prawa, 1584 do rjada ſ. Franca we Fani w Italſkej a bu 1598 wot khě-

žora do Wina a Němskeje powołany. Tudy skutkowasche wón tsi lěta hako wucžeŕ a prědaŕ pschecžiwo błudnowěriwym a starasche so za rozschěrjenjo kapucinow w Cžěskej a Němskej. Do Italskeje so wrócžiwschi bě wón k žohnowanju swojoho luda a swojich bratrow žiwy a wumrje zbóžnje hako guardian klóschtra w Cagli na missionje we Sassocorbaro w lěcže 1625, swojeje starosby 64 lět. Joho swjatoscž wobswědcži Bóh sam pschez dźiwy, kotrež so na žadanu zastupnu próstwu Benedikta stachu.

Pruska. W prjedawschej Hannoverskej katholske cyrkwje pschibjeraja; njedawno bu nowa cyrkej w Schladenje hotowa a nětko chcedža druhu we Verdenje twaricž.

Schlezynska. W hornjej Schlezynskej je biskop Włodarski z Wrótslawja lětsa 11,000 wosobow firmował. Druhe lěta pschikhadžachu tež Polacy z kralestwa pschez mjesy k firmowanju, ale lětsa běsche to zakazane.

Němska. W oktobru budže w měscže Fulda zhromadžizna němskich a snadź tež někotrych rakuskich biskopow.

Němska. Pschi 25 lětnym biskopskim jubileju biskopa Weisa w Speieru bě 200 duchownych pschitomnych a najwyschschi swětni zastojnicy.

Z Aachena. W dnach julija, w kotrychž so tamnische reliquije pokazuja, je nimale 100,000 ludźi w Aachenje pobyło.

Z Kölna. Arcbiskop je, kaž w pastyŕskim liscže wozjewja, 15,000 toleri bamžej pschepodał.

Badenska. Nowiny podawaja wschelake powjescže wo podczischczowanju katholskich krajanow. Tak hrozy knjeżerstwo zastojnikam ze schtrafu, jeli pschecželske wobkhadźenjo z katholskimi duchownymi njewostaja abo jeli z katholskich towaŕstwow njewustupja. Žandarmojo maja poruczność, katholske prědowanja a wobkhadźenjo duchownych z wobydlerjemi wobkedźbowacź. Tež w nastupanju schulow je tam zwada bjez duchownymi a bjez wyschnoscžu. Jenoź tak dale! Knjeżerstwo njech so tam potom njedźiwa, zo chcedža poddani radscho k Pruskej słuschecź, hdźež su lěpsche zakonje w nastupanju katholskeje cyrkwje!

Rakuska. Z cyłoho khěžorstwa su w Romje byli tsiadwacyczo biskopja, a to arcbiskopja z Grana (Ostrihom), Kalocsa, Lwowa (tsjo: łacžanski, grichiskosłowjanski a armenski), Wołomuca, Salzburga a Zadra (Zara), potom biskopja z Brixena, Czanada, Diakovara, Warazdina, Lavanta (po prawym Maribor), Lesiny, Linza, Pöltena, Przemysla, Raaba, Dubrownika (Ragusy), Sebenika, Trienta, Veglije a Veszprima.

Italska. Sejm we Florencu je nětko z wjetschinu hłosow knjeżerstwu dowolił, zo smě sej 400 milijonow frankow požczicź, kotrež pjenjezy maja so z pschedacža cyrkwinskich kubłow zapłaczicź.

Z Roma. Po wudatym zapisku su adressu (napisanu a zjawnje czitanu ryczž) na bamža 484 biskopowje podpisali, kotsiž běchu pschi swjedźenju s. Pětra tam pschitomni. Z nich běsche z Europy 382, z Ameriki 49, z Asije 42, z Afriki 7 a z Australije 4. Bjez europskimi běchu: Z Italskeje: 5 kardinalow biskopow (Mattei, Patrizi, Amat-Sorso, Altieri, Clarelli), 12 kardinalow měschnikow, 2 patriarchaj (w Romje bydlacaj: za Konstantinopol a Alexandriu), 16 woprawdźitych arcbiskopow, 6 biskopow z arcbiskopskej dostojnoscžu na prjedy arcbiskopskich stołach,

15 arcbiſkopow in partibus infidelium (t. r. za diöceſy nětko wot druhowěriwych wobhydlene), 110 biſkopow ze wſchelakich italſkich měſtow, 16 biſkopow in partibus infidelium. — Z Francózſkeje: 3 kardinalowje (Mathieu, Donnet, Bonnechoſe), 9 arcbiſkopow, 63 biſkopow. — Z Schpaniſkeje: 2 kardinalej (Garcia-Cueſta, De Laſtra y Cueſta), 1 patriarch weſtindiſki (w Madridże bydlacy), 4 arcbiſkopja, 23 biſkopow. — Z Jendżelſkeje: 1 kardinal (Cullen z Dublina), 2 arcbiſkopaj, 21 biſkopow. — Z Rakuſkeje a Wuherſkeje: 8 arcbiſkopow, 15 biſkopow. — Z europſkeje Turkowſkeje: 1 patriarch armenſki (za Ciliciu nětk poſtajeny), 6 arcbiſkopow, 8 biſkopow. — Ze ſrjedźneje a połnócneje Němſkeje: 2 arcbiſkopaj (kölnſki a poznańſki), 3 biſkopja. — Ze Schwajcarſkeje: 5 biſkopow. — Z Belgiſkeje: 1 kardinal (Sterkx z Mechelna), 3 biſkopja. — Z Grichiſkeje: 2 arcbiſkopaj, 2 biſkopaj. — Z Portugalſkeje: 3 biſkopja. — Z Hollanda: 3 biſkopja. Z Bajerſkeje: 2 biſkopaj. Bjez amerikanſkimi běchu: Ze zjenoczenych ſtatow: 5 arcbiſkopow, 18 biſkopow. — Z jendżelſkich wobſedźeńſtwow: 1 arcbiſkop, 8 biſkopow. — Ze ſchpaniſkich wobſedźenſtwow: 1 arcbiſkop, 2 biſkopaj. — Z Braſiliſkeje: 3 biſkopja. — Z Mexika: 2 arcbiſkopaj. — Z Venezuele: 2 biſkopaj. — Z Nowo-Granada atd.: 2 biſkopaj. — Z Hayti: 1 arcbiſkop. — Ze ſrjedźneje Ameriki: 1 biſkop. — Z francózſkich kolonijow: 1 biſkop. — Z Uraguay: 1 biſkop. — Z Peru: 1 biſkop. Bjez aſiſkimi: Z turkowſkich krajow: 3 patriarchojo (za maronitow w Antiochii, za melchitow w Antiochii a za Laczanſkich), 17 arcbiſkopow (za maronitow a melchitow), 10 biſkopow. Z Oſtindiſkeje z Ceylonom: 1 arcbiſkop, 5 biſkopow. — Z Chineſiſkeje: 3 biſkopja. — Z philippinſkich kupow: 1 biſkop. — Z Tonkinga: 1 biſkop. Bjez afriſkimi: 2 arcbiſkopaj (za Algir a za Egiptſku), 7 biſkopow (bjez nimi 1 za koptiſkich, 1 z kapa dobreje nadżije atd.) Bjez auſtraliſkimi: 4 biſkopja (z Adelaide, Melbourne, Pertha a Port-Viktorije).

Z Roma. Jeſuit Paſſaglia, kotryż bě pſched někotrymi lětami politiſkich praſchenjow dla z romſkim ſtołom ſo rozkorił a potom w Turinje wſchelake błudne wuczby pſchednoſchował, je ſo zaſy bamžej podczińnył a ſwoje błudy z piſmom wotwołał. Biſkop we Mondovi doſta poruczność, zo by joho zaſy do katholſkeje cyrkwje pſchiwzał. Bamž je tutomu jeſuitej pjenjezy pſchipóſłał, zo by mohł ſwój dołh zapłaczicz a do Roma puczowacz, hdżež chce w duchownſkej khěži pokutu cžinicz. Bamž je cžim bóle zwjeſeleny z wobroczenjom k. Paſſaglije, dokelž bě ſo hižo dlěſchi czas na to ſpuſchczał. Bóh daj jomu tež wobroczenjo kardinala Andrea doczakacz, kotryż drje njeje w žanym błudże w naſtupanju wěry, ale kotryż w politich z njeſprawnym hrabarſkim kralom Viktorom Emmanuelom dżerži. — Druha podobna zajimawa powjeſcz praji, zo je dżowka znatoho turkowſkoho generala Yuſſufa w Romje do katholſkeje cyrkwje pſcheſtupiła, a zo buſchtej tam zańdżeny měſac dwě żidowſkej knježnje (jena z Roma a jena z Algira) kſchczenej.

Z Roma. Pſchi tych wſchelakich audiencach pola ſ. wótca bě tež tale zajimawa. Z francózſkim biſkopom z Limoges běſche domjacy duchowny knježnow „żónſkich dobroho paſtyrja“; wón pſchepoda bamžej mału tyſku ze złotymi napjelnjenu praje: „Swjaty wotcze! Tónle dar je pětrowy pjenjezk żónſkich dobroho

pastyrja. Tute knjezny su khudc a maja jenoz to najtrěbnische k wschědnomu žiwjenju. Ale žadajcy nastupnikej s. Pětra znamjo pschiwisnoscže podacz, su sej włosy wottsihacz dałe a je pschedałe, a mi su poruczite wunoschk tohole wopora Waschej Swjatoszi k nohomaj położicz." Pschi tak hnujacym dopokazmje poddatoscže k stołej s. Pětra njemóżesche so bamž shlzow wobrócz a joho pohnutoscz pscheńdże na wschitkich pschitomnych.

Z Roma. Biskopja z Kanadiskeje (w Americy) pschinjesechu bamžej modell czołma, połdra łochcża dołhi a cyły ze slěbra. Nutska bě czołmiczk ze złotom nakładzeny a sczežory (masty) běchu ze wschelakimi papjerjanymi pjenjezami wupyschene.

Z Roma. Kak wjele cuzych je w Romje pschi swjedženju s. Pětra było, njehodzi so tak lohko wobliczicz. Nowiny „Unità cattolica" praja po dobrych podłožkach, zo bě tam z cuzby 15 kardinalow, 465 biskopow, 10,000 italskich a 8000 druhoryczhnych duchownych, 1200 duchownych z mnischich rjadow a 85,000 laikow (t. r. swětnych ludźi), njeliczo w tym wobydlerjow bamžowoho kraja, z kotrohoż je tam tež wjele tysacow było. Pětrowoho pjenjezka je lětsa pschez 5 milijonow frankow pschischło.

Z Roma. Bamž je we sixtinskej khapali (ale je to wulka cyrkej) requiem za khežora Maximiliana z Mexika w pschitomnoszi kardinalow a wysokich zastojnikow dżeržał.

Francózska. Wschelake diöcesy (biskopstwa) dżerża bamžej wojakow na swoje pjenjezy; tak je n. psch. biskopstwo Nantes 100 młodżencow do bamžowoho wójska póslało.

Schpanijska. Duchowństwo je bamžej pětrowy pjenjezk 500,000 frankow póslało. Město Toledo je bamžej pscheproschenjo podało, zo by tam bydlił, jeli bychu joho njepscheczelojo z Roma nuzowali. Bamž wotmołwi w liszcże na měschczanostu (bürgermeistera) dżakownje, tola wupraji nadżiju, zo snadź najhórscha nuza njenastanje. Hdyž bu tele wotmołwjenjo w posedżenju radnych knjezow czitane, postanychu wschitcy pschitomni a pschi poslenich słowach, w kotrychž bamž żohnowanjo na nich wupraji, poklaknychu wschitcy.

Z Warschawy. W jenej nocy zańdżenoho měsaca zastupi wyschk z wotdżělenjom wojakow do klóschtra mnichow reformatow a da wosmjoch z cyłych 11 bjez pschepytanja zajecz, do woza sadżicz a pod eskortu do Rusowskeje wotwjezcz.

Połnócna Amerika. We Sankt Louis twarja nowu biskopsku cyrkej, kotraž budże najrjenischa w zjenoczenych statach. Wuda so na nju dwaj milijonaj dollarow. Twarne městno je jena knjeni dariła. — Amerischy biskopja su 400,000 dollarow pětrowoho pjenjezka lětsa w Romje wotedali.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Nascha serbska farska cyrkej je nětko w znutskownym jara pschistojnje ponowjena.

Z Budyschina. Cyrkwinska a schulska visitacija a wudżělenjo s. firmowanja budże lětsa w serbskich wosadach w tymle rjedże: 9. pruhowanjo w Kukowje, 10. sep-

tembra w klóſchtrje Marijneje Hwězdy, popołdnju pruhowanjo we Wotrowje 11. firmowanjo tam, popołdnju pruhowanjo w Cžornecach, 14. pruhowanjo w Ralbicach, popołdnju w Schunowje, 15. firmowanjo w Ralbicach, 16. pruhowanjo w Róžencze, popołdnju pruhowanjo w Njebjelczicach, 17. firmowanjo tam, popołdnju pruhowanjo w Kamjencu pod ſchpitalom, 18. pruhowanjo we Worklecach, 20. pruhowanjo w Radworju, popołdnju w Zdžeri, 21. firmowanjo w Radworju, popołdnju druhe pruhowanjo tam, 22. firmowanjo w Khróſczicach, 23. dopołdnja a popołdnju pruhowanjo tam.

Ze Zajdowa. Dowolamy ſebi tudy na podawk ſpomnicz, kotryž ſo druhdže huſcziſcho ſtawa, dokelž je runje w naſchich ſtronach jara žadny. W naſchej wſy, hdžež ſu jenož ſchtyrjo katholſcy wobſedžerjo, bu na ſ. Mariju Madlenu rjany železny a na kamjeńtuym poſtawku ſtejacy ſwjaty kſchiž ſwjeczeny. Naſchi lutherſcy ſuſodža, kotrymž bě ſo ſtajenjo kſchiža prjedy zjewiło, njemějachu niczo pſchecziwo tomu a běchu tež pſchi poſwjeczenju pſchitomni. Poſwjeczenjo kſchiža, kiž bě rjenje z rózemi wobwěncowany, a pſchileżnoſtnu ryczž měješche naſch wyſokodoſtojny k. farař Kuczank z Budyſchina. Tež buſchtaj pſchi tym khěrluſchej ſpěwanaj. Dopiſowař wupraja w mjenje wſchitkich katholſkich wobydlerjow najwutrobniſchi džak tej dobroczerčy, kotraž je tónle kſchiž ſtajicz dała, Khacze Nowotnikowej w Różencze.

Ze Schěrachowa. Na naſchimaj wěžomaj ſo pilnje twari, tak zo budžetaj nazymu zwonkownje hotowaj.

Z klóſchtra Marijneje Hwězdy. Tudomny kapłan k. P. Edmund je do Czech pſchesadżeny. Kaž ſo powjeda, pſchińdże na joho město k. kapłan P. Innocenc Jawork.

Naležnoſcze towařſtwa.

Pſchichodnu ſobotu budże hłowna zhromadžizna naſchoho towařſtwa w tachantſkej ſchuli popołdnju w dwěmaj.

Sobuſtawy na lěto 1867 (kiž ſu pſchinoſchk zapłaczili): 225. khěžnik Jakub Bräuer z B.; 226 Jakub Lubk z Brjemjenja; 227. Michał Kocor ze Schunowa; 228. bětnař Michał Kocor ze Schunowa; 229. kubleŕ Jakub Błažik z Ralbic; 230. Hana Hantec z Radworja; 231. Marja Miczkec z Cžornoho Hodlerja; 232. ryczeŕ-kublerſki najeńk Pětr Guda w Njeſwaczidle.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczeni: Jan Ludwik, ſ. kublerja Jana Ludwika Gudy w Hornjej Kini; Jan Jurij, ſ. rěznika a wobſedžerja ſtrohowa Pětra A. Lukaſcha pod hrodom; Marija Madlena, dź. Fr. Neuberta w B. — Zemrjety: Jan, ſ. dźěłaczerja Jana Žura w B., 11 lět.

Smilne dary (k daliſchomu wotedaczu): tſi tolerje za towařſtwo dźěczatſtwa Jězuſowoho, pſchez k. adminiſtratora P. Benno z Róžanta.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 17. **7. septembra 1867.** **Lětnik 5.**

Moje pucowanjo do Roma.

(Pokračowanjo.)

Wulkotny dom (cyrkej) w Mailandže je cyły z běłoho marmora a tak krasny, zo smědža jón Mailandženjo wósmy dźiw swěta mjenowacz. Po cyrkwi s. Pětra w Romje a domje w Sevilli je tónle dom s. Marije (**Mariae Nascenti**) po nutskownej wuměrje najwjetschi; měri pak 454 stopow dołhosce, 270 schěrokosce, hacz do wjerschka kupole abo wěže 232 wysokosce a z wežu 335. Dokelž je w tak mjenowanym gothiskim waschnju twarjeny, ma jara wjele małych wežow abo stołpow. Wudebjenja tych samych su jara wschelake a tola wschitke jedyn krasny cyłk tworja. Najlěpje wubjernosez tejele twarby pschewidźisch, hdyž po 494 skhodźeńkach na tsěchu so podasch a po njej wokoło khodźisch. To tez my cźinjachmy. Wobeńdźechmy tak tsěchu a wobhladachmy sebi tamne 98 gothiskich kónczojtych stołpow, kotrez kaž wysoke schtomy tsěchu wobdawaju. Zwonka na wschěch stołpach, kaž w cyrkwi samej je połno wosobnje z marmora wurubanych statuow abo swjeczatow swjatych a druhich zasłužbnych wosobow; jich ma po planje 10000 bycz a nětko je jich tam 7050. Dokelž je knjezerstwo a tez město kóždolětnje wjele tysac za wutwarjowanjo postajiło, budža te móliczkosce, kiž hischcze zwonka pobrachuja a kotrez deleka na dom hladajo njepytnjesch, tez w swojim czasu dokonjane. Hdyž smy hischcze na krywje, mózemy so tez rozhladacz po cyłym měscze a po bitwischczach poslenich wójnow (Magenta atd.), k połnocy na schwajcarske hory abo alpy (samo Monte Rosa je pschi dobrym wjedrje widźecz) a połdnju na italske apenniny. Nutskownosez cyrkwje je do 5 łódźi (schifow) dźělena t. r. ma schtyri rynki stołpow, kotrychž je 52 do hromady; kóždy stołp ma 16 krocželi we wobsahu. Wokna su wschitke molowane, tak zo je w cyrkwi stajnje wěsta cźěmnosez, kiž mócnje k pobožnosczi pohnuwa. Najkrasnischa wěc w nutskownym je podzeinska

khapała z rowom ſ. arcbiſkopa Karla Borromejſkoho pod wołtarjom, kiž ſo ze złotom a drohotnymi kamjenjemi błyſchcži. Kaſchcž ſwjatoho je dar Filipa IV., krala Schpaniſkeje. Druhe woſobnoſcže darichu ſwójbni ſ. Karla a nětkotſi kardinalowje. Bohatſtwo wěcow cyłeje khapały ſ. Karla wucžinja něhdže ſchtyri milijony frankow. Wyſche toho zaſłuža w cyrkwi něktore wopomniki ſpomnjenjo, kaž row Jakuba z Medici a kardinala Carraccioli. Spodźiwna je tež kumſchtna ſtatua ſwjatoho Bartromja, kiž je tak z kamjenja wurubany, zo wódrjena kóža joho cžěła na khribjecže wiſa. Tajki dom kaž mailandſki je w běhu cžaſow wjele miſchtrow poměł. Prěni ſpočatk ſta ſo po planje Hendricha z Gmünda w lěcže 1386 a w l. 1448 bu wot Brunelleſchia dale wjedźeny. W 16. lětſtotku bě Pelligrini portal w druhim ſtylu pſchitwaril; ale tón bu zaſy nimale wotſtronjeny. Wulku zaſłužbu ma tež Napoleon I., kiž w l. 1805 twar zaſy w duchu prěnjoho plana wuporjedžecž poča; ſchtož je wot l. 1819 khěžor Franc I. dale wjedł. A zo město Mailand w porjedženju a wutwarjowanju doma pokracžuje, zaſłuži pſchi nětcžiſchich hubjenych cžaſach wſchitku khwalbu.

Z druhich cyrkwjow je najbohatſcha cyrkej ſ. Ambroſia, wot njoho ſamoho załožena; nětcžiſchi twar je z 9. lětſtotka. Wołtař, z drohotnymi złotymi moſaikami wuſadžany, khowa cžěło tohole ſwjatoho biſkopa. We wyſokim chorje zady wołtarja ſteji tež kamjeńtny ſtoł z cžaſow ſ. Ambroſia. Tež zaſłuža khwalbu wſchelake wopomniki a druhe rězbarſke dźěła a wobrazy. W tutej cyrkwi dachu ſo lombardiſcy kralowje a němſcy khěžorowje ze železnej krónu krónowacž. Pſchi wobhladowanju cyrkwje, pſchiwda ſo nam jedyn z kanonikow teje ſameje a w naſchim hnadnym knjezu biſkopa póznawſchi wodžeſche nas po cyrkwi a wopokaza nam wſchu luboſcž. — Najſtarſcha cyrkej w cyłym měſcže je ſ. Lawrjencowa, pſched kotrejž 16 wyſokich korinthiſkich ſtołpow ſteji, kotrež ſu z pohanſkich cžaſow zbytkne woſtałe a najſkerje k thermam (kupjelam) khěžora Maxima ſłuſchałe. — Klóſchtyrſka cyrkej **Maria delle Grazie** je rjane twarjenjo z 15. lětſtotka. Tola bóle hako cyrkej ſama wopytuje ſo wot cuzych refektorium, na kotrohož jenej ſcžěnje je tamny ſławny wobraz wot Leonarda da Vinci „poſlenja wjecžeř“ (Jedyn z was mje pſcheradźi), kotraž je z wolijowymi barbami na khalk molowana. Wobraz je jara wobſchkodženy, dokelž ſu w tutym refektoriju zběhnjenoho klóſchtra dlěſchi cžas konje ſtałe. — Najnowſcha je cyrkej ſ. Karla Borromejſkoho, 1849 poſwjecžena rotunda (t. r. kulojcže twarjena), 150 ſtopow wyſoka.

Po cyrkwjach cžehnje wſchitku kedźbnoſcž na ſo hród **Brera** abo **Palazzo di Scienze e Arti,** hdžež ſo wulka knihownja (z 170,000 zwjazkow a 1000 rukopiſow) a zběrka wobrazow namaka. W dworje ſu ſtatuy nětkotrych italſkich wucženych. Zběrka wobrazow (**Pinakoteka**) wobſteji z 13 ſtwow. Z tych 300 wobrazow je najwjac wot italſkich miſchtrow; zaſtupjeni ſu Rafael, Lucini, Tizian, Domenichino, Saſſoferrato atd. — Podobny wuſtaw kaž Brera je wuwołana **Biblioteka Ambroſiana,** 1525 załožena. Wona wobſedźi wyſche 60,000 zwjazkow cžiſchcžanych knihow a 15,000 z dźěla ważnych rukopiſow, kaž ſu ſtare romſke knihi liſty ſławnych Italſkich.

Hdyž ſej daľe z města zwěrimy, wopytamy zady cidatelle (twjerdźizny) ležacu

a wot Napoleona załoženu **Arenu**, schtož je kaž ze schtyrirózkojtej murju wobdaty cirkus (wotewrjeny theater) za wschelake produkcije, kaž jězdženjo abo běhanjo na pschemo a podobne kumschty. Na zemi abo na stólczkach móže tam 30,000 pschihladowarjow sedzecz.

Zo su w tak wulkim měsczе wschelake schule a druhe wosobne wustawy (kaž wokoło 30 schpitalow), so samo rozymi. Zjawna zahroda (**giardino pubblico**) pak njemóže so z dreždzanskej wulkej zahrodu měricz. Dokelž smy tak za dwaj dnaj wschitke ważnische wěcy wobhladali, chcemy derje wotpocznycz a potom dale k połdnju jěcz.

W Mailandze wzachmy billety hacz do Florenza a jědzechmy wot ranja hacz do wjeczora. Haczrunje je to wjele za sobu, njewostudzi so czi w Italskej; hdyžkuli won pohladnjesch, nadeńdze woko něschto zajimawe. Czim dale pschileczischcz, czim bóle je kraj zahrodze podobnischi. Prěnje wjetsche město na puczu je Piacenza pschi rěcy Po w prjedawschim wójwodstwje Parma, kotrež je sebi italski kral wzał abo z pomocu druhich pschityknycz dał kaž wobsedzenstwa wschěch druhich italskich wjerchow. Wězo je lud z jenoho broha rěki runje tajki kaž z druhoho, mjenujcy italski, ale njeprawda wostanje njeprawda! Dale sunychmy so w runinje nimo městow Parma, Reggio, Modena (prjedy hłowne město wójwodstwa) hacz do wjetschoho města Bologna, hdyž wokoło 2. hodziny wobjedowachmy. Bologna, prjedy k bamžowomu krajej słuschace město, ma 90,000 wobydleri. Z dwórnischcza widzisch derje wysoki dom s. Petronia a druhe ważnische twarjenja, za městom pozběhuja so hižo apenninske hory. Tym so pschi wotjědzenju pscheco bóle blizachmy a wobdźiwachmy te krasne zelene lěsy kastanijow, worjeschinow, klonow, jałorcow, wolijownjow a druhich wosobnischich schtomow. Po wijatych puczach pscheczischczachmy so cżežcy dychajo (t. r. nic my, ale lokomotiv) hacz na hory a potom spadowachmy zasy pomaku do dolinow, hdyž nas lubozne město Pistoja witasche. Njeje wjele železnicow, kotrež bychu tak wjele tunelow měle, kaž ta wot Bologna do Pistoja; nazběra so jich wokoło 40. Wottudy njeje daloko wjacy do Florenza.

Z dwórnischcza wustupiwschi nadpadzechu nas tu kaž rubježnicy wschelacy drózkarjo, noscherjo, agentowje wschelakich hosczencow, zo bychmy jich słužbu trjebacz chcyli. We žanym druhim měsczе njejsmy tak wostudnych a pschesczěhacych ludzi trjechili kaž tudy. Dyrbisch so hladacz, zo czi cedlu za kofry z ruki njewutorhnu a kofry njekranu! Za maku prócu wjedža sej wjacy frankow žadacz. A hdyž do hosczenca pschijědzesch, njeje hinak; tu njeje kaž druhdze, zo by jenož domowník hosczenca wěcy na so wzał a wotnjesł; ně, tu hraba prěni lěpschi dundak z hasy za koframi a pomha nosycz, zo by něschto zasłužił. Derje nam bě, hdyž mózachmy w hosczencu wodychnycz. Tudy kaž we wschěch hosczencach Italskeje z wuwzaczom Roma pyschachu stwy a korridory podobizny abo wobrazy Garibaldia, Viktora Emanuela, a hdyž bychu schtyri trěbne byle, hischcze Cavoura a Napoleona. Dživne spomnjenki!

Florenz (italscy **Firenze**, pola starych Romjanow **Florentia**), prjedy hłowne město wulkowójwodstwa Toskanskeje a nětko sydło italskoho krala, leži po woběmaj brohomaj rěki Arno w płódnej dolinje, wot hórkow wobdate. Krasnoscz położenja,

pyſchnoſcz twarjeni a ſyka lětnich hrodow kokowokoło dobychu Florenzej pſchinjeno **la Bella** t. r. kraſna. Pſchez Arno, kiž je tu 120 ſtopow ſchěroki, wjedu ſchtyri kamjeńtne moſty w měſcze ſamym (na jenym ſteja wobydlene khěže) a 2 železnaj w pſchedměſcze. Schěroki quai abo pobroh Lung-Arno ſłuži hako pſchekhodžowanka za měſchczanow, kaž korſo za wozy. Wot 17 torhoſchczow je najžiwiſche a najbohatſche „piazza di gran-duca" (torhoſchczo wulkowójwody); tam ſteji tak mjenowany ſtary palaſt (nětko ſejmownja) a loggia dei lanzi, pſchi kotrejž někotre ſławne late a wurubane kumſchtne ſtatuy ſteja. Tu widžiſch tež wjele dźěłaczerjow ležo ſpacz, kaž we wſchěch italſkich měſtach; mjechki hłowak ſebi njepytaja, kamjeń w khłódku jich ſpokoji, a woni ſpuſchczeja ſo na dobroczinoſcz nimokhodžacych, zo na nich njeſtupja. Druhe torhoſchcza maja tež ſwoje wopomniki, figury, obeliſki abo czeſtne ſtołpy. Na torhoſchczu pſched domom ſedžitaj wulkotnje z kamjenja wurubanaj joho twarcaj Arnolfo a Brunelleſchi. Najnowſcha ſtatua a w cyłym měſcze najwoſobniſcha je pſched cyrkwju Santa Croce k czeſczi najſławniſchoho italſkoho baſnjerja a ſpiſowarja Dante. Figura je z běłoho kararſkoho marmora a jara wyſoka. Bjez 170 cyrkwjemi, kotrež pak njejſu wſchě wutwarjene, wuznamjenja ſo wězo dom Santa Maria del fiore, założena wot Arnolfa hižo w 13. lětſtotku, ale hakle w 15. dokonczena wot Brunelleſchia; wona měri 436 ſtopow w dołhoſczi, 292 ſchěrokoſcze w kſchižu a kulotwar abo kupola je 371 ſtopow wyſoka. Zwonica (tórm za zwony) ſteji, kaž tež wjele druhich w Italſkej, woſebje a je 280 ſtopow wyſoka. Nutſkownoſcz ma 3 łódže a po wołtarjach ſu rowowe wopomniki ſwójby Medici wohladanja hódne. Zwonkowne murje ſu z dźěła z jaſnym a z dźěła cźěmniſchim marmorom wuſadžane; ſchtož rjany napohlad dawa. Z napſchecza doma ſteji jara ſtare baptiſterium (kſchczeńſka khapała), hdžež wſchě we Florenzu narodžene dźěczatka kſchczija; bronzowe durje tuteje khapale ſu jene najbóle khwalenych dźěłow teje družiny. Po domje je cyrkej ſ. kſchiža (S. Croce) najwjetſcha; w njej maja italſcy ſpiſowarjo, mucżeni a wumjołcy wopomniki. Nam ſo dźiwno zdaſche, zo tam tež wopomnik za Macchiavellia a znatoho ryczníka a revolucionara Manina nadeńdżechmy. Cyrkej Maria Novella bu runje pſchetwarjowana a porjedžana. Tak dha ſpóznachmy, zo Italſcy pſchi wſchej cyrkwi njepſchecżelſkej myſli tola za cyrkwinſke twarby něſchto czinja. Klóſchtyrſkich cyrkwjow je wjele, ale nětko ſu klóſchtry zběhnjene a zwjetſcha twarjenja za miniſterſtwa a druhe zaſtojnſtwa poſtajene.

(Pſchichodnje dale.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Z Prahi. Kralowſka czeſka króna a druhe krónowanſke dobjeńſtwa buchu pſched dwěmaj njedželomaj ſwjatocznje ſem pſchewjezene. W Prazy a we wjele měſtach Czěſkeje a Morawſkeje bě toho dla tež pſchihodna cyrkwinſka ſwjatocznoſcz. Mózno, zo ſo khěžor hiſchcze za czeſkoho krala krónowacz da, kaž je ſo lětſa za wuherſkoho hižo dał. — Khěžor je na porjedženjo a dotwarjenjo hłownoje cyrkwje ſ. Vita lětny pſchinoſchk 10,000 ſchěſnakow ze ſtatnych dokhodow na daliſche tſi lěta pſchizwolił.

Czěska. Khěžor Ferdinand je k twarbje nowoho wulkoho wołtarja w cyrkwi ss. Cyrilla a Methoda w Prazy 500 schěsnakow darił.

Z Frankfurta. Wulka katholska cyrkej (dom) ze znatej wěžu „Pfarrthurm" je so wóndanjo cyle wupaliła. W jenej khapali tuteje cyrkwje bu w czasach, hdyž hischcze němske khěžorstwo wobstejesche, khěžor wuzwolowany. Najwjetscha schkoda je wo jara drohe tamnische pischczele, haczrunje je hewak cyrkej derje zawěsczena.

Würtembergska. W měscze Kalw, kotrež hacž dotal hako cyle lutherske płaczesche, je so 5. julija t. l. po 300 lětach zasy prěnja katholska boża słužba dżerżała a to na radnej khěži; pschez 400 katholikow běsche pschitomnych. Nětko su tam kóždu schtwórtu njedżelu kemsche a budże husczischo bycz dyrbjecz, dokelž je do wokolnosczе wjacy stow katholskich dżěłaczeri z Bajerskeje, Tyrolskeje a Italskeje pschischło, kotsiž pschi železnicy dżěłaja. Z cyła twarja we tutym kralestwje nowe katholske cyrkwje, kaž w Geislingenje, Aalenje, Winzenweilerje, Treffelhausenje, Göppingenje atd.

Rakuska. W Brünnje budże w bližschich dnach zhromadżizna rakuskich biskopow z wuwzaczom wuherskich.

Galiciska. W narodnym měscze s. Jana Kantia, w Kentach, kotryž so 1389 tam narodži a 1473 hako doktor a professor w Krakowje zemrje, swjeczachu lětsa 100lětne wopomnjeczo joho swjatoprajenja. Bamž bě dospołny wotpusk wudżělił tym, kotsiž wot 15. junija do 16. julija na tymle swjedżenju prawje dżěl bjeru. Swjedżeń bu wot tarnowskoho biskopa k. barona Pukalskoho wotewrjeny ze swjatoczнej processiju, w kotrejž buchu reliquije s. Jana njesene. Biskop wosta tam 7 dnow a firmowasche 3000 wosobow. Kóždy dżeń pschikhadżachu processije tež z dalokich pólskich krajinow a 27,000 ludźi je k swjatym sakramentam pobyło. Tež skónczenjo swjedżenja sta so z processiju po měscze; pschez 20,000 ludźi dżěsche spěwajo psched swjeczo s. Jana na tamnische torhoschczo. Po litaniji měješche hischcze jedyn duchowny dżakny rycz.

Tyrolska. W cyrkwi jesuitow w Innsbrucku dżeržachu 31. julija sedmjo nowoswjeczeni duchowni swoju prěnju bożu mschu. Dżeń 15. augusta woprowasche prěnju bożu mschu we farskej cyrkwi pensionirowany policajkommissar Freiberger, hižo 70 lět stary; joho syn skutkuje hako duchowny w Linzu a joho sotra je w jenym klóschtrje we Wuherskej.

Italska. We Venedigu je so rjana cyrkej ss. Jana a Pawoła ze wschěmi wosobnymi swjeczatami a wopomnikami 16. augusta spaliła.

Italska. Na sejmje we Florenzu hanjesche zapósłanc Romano w jenym posedżenju duchownstwo. Dżiwna pschipadnoscz bě, zo runje tón samy dżeń knježerske nowiny cyłe rynki mjenow notarow, lěkarjow, měschczanostow atd. podawachu, kotsiž buchu tohodla wotsadżeni, dokelž běchu czeknyli, hdyž so cholera jich krajinje bliżesche; a na druhej stronje njebojachu so duchowni nihdże cholery a wostachu na swojich městach k słužbje khorych, tak zo druhi zapósłanc Pětr Ambros Curti w druhim posedżenju katholskim duchownym zjawnje wschu khwalbu dawasche.

Italska. We wschitkich kónczinach je hischcze cholera. Najhórje běsche w

měsćze Albano, kotrež hewak za jara strowe płaćźi. Wone je nimale 4 hodźiny wot Roma a tohodla maja tam romscy měschćenjo lětnje wobydlenja. Ćźim wjetschi bě strach, hdyž cholera z tajkej mocu wudyri; njebě tam ani doscź lěkarjow a lěkarstwa, ani doscź wothladarjow. Hdyž kardinal Altieri, kotryž je sobu albanski biskop, tule nuzu w Romje słyschesche, wobstara wón wscho móžne a wotjědźe sam do Albano. Wón wopytowasche z druhimi duchownymi khorych a wudźělesche jim swjate sakramenty, hacź tež bu sam nathknjeny a na choleru zemrje 11. augusta. Wón bě 1805 w Romje rodźeny a mějesche wschelake wosobne dostojnstwa; tak běsche tež kancleŕ romskeje wysokeje schule. Lud joho smjercź jara wopłakowasche a chcyschе sam wóz cźahnycź, na kotrymž bu joho wotemrjete cźěło k rowu wjezene.

Z Roma. Zemrjety kardinal Altieri je swoje zamoženjo khudym a wosebje schpitalej za syrotki po zemrjetych na choleru wotkazał, z wuwzacźom hižo prjedy sćźinjeneje fundacije za dźesacź kapłanstwow a za doživjeński pension swojich słužownikow. — Bamž je wóndy nadźiju wuprajił, zo budźe powschitkownu cyrkwinsku zhromadźiznu znajmjeńscha 8. decembra 1869 wotewricź móc a zo snadź tež mócnarjo Europy na nju pschińdu, dokelž chce wón jich pscheprosyćź. Pschihotowacy wubjerk zapocźina hižo swoje dźěła.

Malta. Na tutej wysche Italskeje ležacej a k Jendźelskej słuschacej kupje je bohacźe płaćźeny jendźelsko-protestantski arcbiskop za Maltu a Gibraltar k. Trower, hdyž so njedawno po pschebywanju w Parizu a Romje domoj wróćźi, k naschej cyrkwi pschestupił. Njeby-li woženjeny był, by do katholskoho duchownstwa zastupił. Hischcźe psched lětom bě wón 1000 puntow sterlingow k natwarjenju schtwórteje protestantskeje cyrkwje na Malcźe darił.

Schpanska. Nowy wukas wozjewja, zo ma w tuthym kralestwje jenož 13 swjatych dnow bycź; tola pschikazuje k najmjeńschomu krućźische swjećźenjo tychle dnow a njedźelow.

Francózska. W seminaru za wukrajne missionstwo w Parizu bu 15. augusta wotjězd 10 missionarow swjećźeny. Ćźile nowi japoschtolscy dźěłacźerjo su za Ostindisku, Chinesisku, Japansku atd. postajeni.

Jendźelska. Sejm je so za wotstronjenjo zakonja wuprajił, po kotrymž dyrbja tež cźi, kiž k jendźelskej statnej cyrkwi njeskuschcja, cyrkwinski dawk za tu samu sobu dawacź.

Turkowska. Wojowanjo na kupje Krecźe je na khwilu zastało; tola dokelž turkowske knjeźerstwo požadanja kscheścźanow dopjelnicź nochce, wudyri drje zběžk z nowej mocy. Podpjeranjo Grichow z kralestwa a z druhich kupow je kóždy cźas wěste. — Tež we Bołharskej je hischcźe njeměr. Do prědka na turku!

Ruskowska. Kaž so powjeda, budźe archbiskop w Mohilewje hłowa katholskeje cyrkwje w ruskowskim khěžorstwje; archbiskopstwo we Warschawje budźe zběhnjene. Duchownstwo njesmě wjacy z Romom jednacź, wschě cyrkwinske naležnoscźe su w ruce archbiskopa w Mohilewje, kotryž smě jenož z dowolnoscźu ministra z Romom jednacź.

Ruskowska. Dokelž je khěžor swojoho póslanca w Romje wotwołał a po tajkim tam žanoho zastupjerja wjacy nima, pschez kotrohož bychu katholscy biskopja

z bamžow jednacz móhli (pschetož direktne listowanjo z bamžom je khěžor pschi czežkej schtrafje dawno zakazak!): dha je nětko romskokatholske kollegium założik, do kotrohož drje wón sam (a nic biskopja!) radžiczerjow powoła. Z tym kollegiom njeje khěžor wulku hnadu wopokazak, pschetož bamž je njezechce pschipóznacz a duž tež biskopja to njezamoža. Rusowske knježerstwo so jara moli, hdyž katholikow jenož hako politisku stronu wobhladuje a hdyž mysli, zo je cyrkej pschewinyka pschez zběhnjenjo diplomatiskoho zjenoczenja z bamžom.

Amerika. Biskop Fitzgerald w Little-Rocku firmowasche swjatki 58 wosobow, bjez nimi 10 wobroczencow a biskop Feehan w Nashvillu 230, bjez nimi 12 wobroczencow z wosobnych swójbow. We cyrkwi njewoblakowanoho podjecza w New-Yorku dżerżachu dominikanoju missionu, po kotrohož skónczenju bu 95 konvertitow do cyrkwje pschiwzatych.

Amerika. Präsident Johnson, haczrunje swobodny murjer, je swojoho syna jesuitam w kollegiu Georgetown k woczehnjenju dowěrik. Wón nima potajkim zymnicu psched jesuitami, kaž někotsi w khwalenych krajach Europy. Lětsa pschińdże wón tež kaž druhe lěta na pruhowanjo.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Nasch hnadny k. biskop je so zańdzenu póńdzelu strowy z visitacijow we němskim dźěle Łužicy domoj wróczik. Kaž smy wozjewili, wotjědże wón jutse do serbskich wosadow.

Z Budyschina. Zańdzenu sobotu wotdżerża so hłowna zhromadźizna naschoho towarstwa. Po wotewrjenju teje sameje pschez pschedsydu k. fararja Kucżanka czitasche sekretar lětnu rozprawu. Sobustawy běchu we lěcze 1866 dostali: 1) Żiwjenja Swjatych, wot Ducżmana, III. zeschiwk; 2) Katholski Posoł; 3) pastyrski list. Po pschedpołożenym zliczbowanju pokładnika k. direktora Scholty běsche w kassy starschoho zbytka 71 tol. 1 nsl. 5 np. a dokhodow 189 tol. 21 nsl. 1 np. (w tym 150 tol. wot 300 sobustawow, 14 tol. 15 nsl. wot dopłaczerjow, 8 tol. 15 nsl. z pschedacza Pósła, 11 tol. 2 nsl. dobrowólnych darow, zbytk z pschedacza knihow) a wudawkow 149 tol. 5 np. (za Posoł, 1 zeschiwk żiwjenja Swjatych a 7 tol. 5 np. za broschirowanjo); duž wostawa w pokładnicy 117 tol. 22 nsl. 1 np. Pschispomni so, zo su we łońschim lěcze pschinoschki zaże wotedawacz poczeli, tak zo je so něschto danje nalutowako a zo by zliczbowanjo łońschoho lěta toho dla tež zaże so wotpołożicz mohło. Zliczbowanjo bu za prawe spóznate a k. direktorej Scholcze dżak wuprajeny. Dokelž je nadżija, zo budże mnohosczi sobustawow kaž dotal tež dale pschibjeracz, wobzankny so, zo ma so lětsa sobustawam hischcze jedyn (pjaty) zeschiwk „Żiwjenja Swjatych" hako towarstwowy dar rozdawacz. Dale bu żadosczi wuprajena, zo by „Posoł" w cyrkwinskim powěstniku ze wschitkich serbskich wosadow krótke powjescze dawał. Dokelž to w redaktorowej mocy samej njesteji, prosy so tudy z nowa, knjeża duchowni chcyli jomu měsacznje cyle krótke abo kažkuli skrótschene mjena kschczenych, wěrowanych a zemrjetych (z pschidaczom jenož lěta staroby, bjez

měſacow atd.) w njefrankirowanych liſtach pſchipóſłacź. Zhromadźizna bu z tym pſcheſwědčenjom wobzanknjena, zo je ſo za towaŕſtwo wſchitko ſtało, ſchtoż je po naſchich mocach móžne było. Njech mnohoſćź joho ſobuſtawow ſtajnje roſćże a z tym duchowny wužitk naſchich zhromadnych prócowanjow!

Z Kamjenca. Wutoru 6. auguſta zapocža ſo tudy, dlěſche lěta hižo projektirowane twarjenjo katholſkeje ſchule pod ſchpitalom a 16. auguſta dopołdnja ſta ſo cyrkwinſke poſwjećenjo zakładnoho kamjenja pſchez wyſokodoſtojnoho knjeza Dr. Eiſelta, probſta w Marijnej Hwězdźe.

Z Marijnoho Dołła. Pſched někotrymi njedźelemi buchu w tudomnym knježnjacym klóſchtrje někotre knježny zadraſćene, bjes nimi tele ſerbſke: Wawrikec z Miłocźic, Cyžec z Wotrowa a Glawſchec z Worklec.

Z Kocźinej. Wóndanjo zaſtupi knježna Madlena Grofic z naſcheje wſy do miłoſćiwych ſotrow w ſchlezynſkim měſćże Neiſſe. Dźeń 15. auguſta bu tam knježna Hana Wjeſelic klóſchtyrſcy zadraſćena.

Piſany Dołł. Hacźrunje běſche w tudomnej fabrikſkej ſchuli 13 dźěćźi, je wona tola zaſy zběhnjenal, dokelž ſo wot ſnadnych pjenjez, wot dźěłaćerjow we ſchkleńčźerni nawdatych, wućeŕ dale dźerźećź njemóže. Fabrikant njedawa wjacy prjedy lubjeny pſchinoſchk a druha wočźakowana pjenježna podpjera njeje pſchiſchła. Duž khodźa te dźěćźi z nowa do lutherſkeje ſchule we Wóſlinku. Dokelž ſu wone z wukraja, njebudźe derje naſch wobmjezowacy ſakſki zakoń na nje nałožowany. (Po ſakſkim zakonju dyrbja mjenujcy dźěćźi, kiž pſchez 10. lěto ſwojeje ſtaroby do lutherſkeje ſchule khodźa, lutherſke byćź. Pruſki zakoń zawoſtaja tež po tymle lěćże ſtarſchim tola ſwobodnu wolu!) Tola na wſchě pady budźe drje dźěćźom kſcheſćźanſka katholſka wućźba poſkićźena.

Naležnoſcże towaŕſtwa.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu pſchinoſchk zapłaćźili): kk. 233. M. Kubica z Budyſchina; 234. murjeŕ Jakub Wjenk z Nóžanta; 235. M. Kuba z Pěſkec.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchćźeni: Jan, ſ. policaja Michaka Renćźka z Budyſchina; Jurij Ludwik, ſ. regiſtratora Jurij Bandy z B.; Hermann O., ſ. tyſcherja E. Hermana Schmidta z B. — Zemrjetaj: Pětr Bryl, dźěłaćeŕ z B., 70 l.; Jana, ſ. policaja M. Renćźka, 1 dźeń.

Z Radworja, w auguſcże. Kſchćźeni: Jan Auguſt, ſ. Pětra Linaka z Khelna; Madlena, dź. Marije Běrkec z Radworja; Hana, dź. Jakuba Kućźanka z Brjemjenja; Michak, ſ. Pětra Wjeraba z Khelna. — Zemrjećźi: Hańža, m. Jana Schewca z Kupoje, 70 l. 4 m.; Jurij Burgmann z Měrkowa, 48 l.; Khata, mandź. Jana Grólmuſa z Radworja, 50 l. — Wěrowani: Pětr Wjerab z Khelna, a Marija Lukaſchec z Radworja; Handrij Micź z Kamjeneje a Marija, zwud. Rychtarjowa z Kamjeneje; Jurij Pětrjenc ze Zdźerje a Hana Miſchnarjec z Radworja.

Cźiſchćźał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 18. **21. septembra 1867.** **Lětnik 5.**

Moje puczowanjo do Roma.

(Pokračzowanjo.)

Florenz wobsedźi wjele palastow (hrodow). Najwosobnischi a najwjetschi je palazzo Pitti, w kotrymž nětko kral Viktor Emmanuel bydli. W tymle hrodźe je 900 stwow a khowa so tam wulke bohatstwo wobrazow, mosaikow a druhich kumschtnych wěcow. Wón wisy pschez galeriu abo khódbu (1500 stopow dołhu) ze starym palastom (palazzo vecchio) a palastom degli Uffizii z druhoho boka rěki Arno hromadźe. Nětko běsche porjad za wopytowarjow tajki, zo dyrbjachmy we starym palastu zastupicz a po wobhladanju tamnischich wobrazow a statuow po „starym mosczе“ (ponte vecchio) bjez samymi wobrazami a wosobnymi gobelinami (pschesczeradłami) dale do kralowskoho hrodu hicz. Bjez wuczenymi towarstwami wuznamjenja so tudy **Academia della Crusca** k zdžerženju czistosczе italskeje ryczе, kiž ma tež naschoho hnadnoho krala Jana bjez swojimi sobustawami. Bjez dobroczerskimi wustawami khwali so Casa d' Industria, hdžež so rjemjesła (hantwarki) a najtrěbnische wědomnosczе darmo wucza. Ludźo tu su jara žiwi a wjeseli, schtož pschi wobydlerstwje 120,000 ludźi skerje pytnjesch; lubuja wjele so pschekhadźowacz. Zo w tu khwilu jara cyrkwinscy zmysleni njejsu, móže so wobkruczicz; na swjeczenjo swjatych dnow najskerje wjele wjacy njedźerža, pschetož swjatkownu póndźelu w cyłym měsczе dźěłachu. Nowe knježerstwo jenož toho dla njelubuja, dokelž dyrbja wjacy dawkow płaczicz! To sny kaž tudy tak tež w druhich nětko kralowskich italskich městach słyscheli; ale pschi wschitkim tym su woni za zjenoczenu Italsku, a njeprawda, kiž je so wot Viktora Emmanuela stała, so wot nich hako tajka njehidźi. Wokoło Florenza su na brohach rěki Arno a na hórkach krasne ville abo lětnje hrody; je to podobny napohlad kaž wokoło Dreždźan, jenož rjenischi, a toho dla so nasche sakske hłowne město tež „Elbflorenz“ pschimjenuje.

Dobry pschehlad na Florenz poskiczi so nam ze zahrody Boboli za krolowskim hrodom a potom z pohrjebnischcza na horje pschi cyrkwi San Miniato. Tež tele pohrjebnischczo je hódno wohladacz. Rowy su zwjetscha z marmorowej plattu pokładzene, na kotruž potom zawostajeni pschecželowje wonjeschka, kwětki a wěncy stajeja. Wosebje wupyschene běchu rowy tajkich mkodzencow, kiž běchu z Garibaldiom do wójny cžahnyli a potom na rany we Florenzu zemrjeli, kaž tež rowy tajkich, kotsiž běchu politiscy pschestupnicy abo njepschecželowje prjedawschoho knježerstwa. Na tymle pohrjebnischczu kaž we pódlanskej cyrkwi mózachmy tak politiski wětsik derje spóznacz!

Tsecži dzeń wopuschczichmy krasny Florenz a kupichmy sebi billety hacž do města Pisy. Železnica wjedže k wjeczornej stronje po brozy rěki Arno nimo rjanych lětnich hrodow a płódnych winicow. Městaczko Empoli (ma 6000 wobydleri) je najwjetsche na cyłym puczu. Za nimale tsi hodziny běchmy w měscže Pisa a wotstupichmy we francózskim hoscžencu; běchmy sami nazhonili, zo je w tajkich hoscžencach, hdzež Francózowje pschebywacz lubuja, kózdy krócz lěpje dyžli w tych za Jendželczanow abo druhich hoscži z cuzby. Praschachmy so bórzy, hdy wjeczorny cžah do milu zdalenoho Livorna pojědže, dokelž chcychmy wottam w noch po morju dale horje do Civitavecchia so wotwjezcz dacz. Ale bohužel tón wjeczor, kaž wobkrucžachu, žana łódź we Livorno k wotjězdu pschihotowana njebě; a hischcže cyły dzeń cžakacz so nam nochcysche. Duž bu wobzamknjene, sebi Pisu derje wobhladacz, tudy pschenocowacz a nazajtra zasy do Florenza so wróczicz a wottam do Roma; pschetož železnica wot Pisy a Livorna pschi morju je jenož hacž do Runziatella hotowa a wottam 5 hodzinow w noch z wozom hacž do Civitavecchia jěcz, njemóžesche so tohodla radzicz, dokelž w tamnischej krajinje brigantowje njeměr cžinjachu. Potajkim mějachmy za Pisu dosez cžasa.

Tele město leži na woběmaj brohomaj rěki Arno, pschez kotruž tsi rjane mosty wjedu. Nasypy a murje wokoło města, něhdže milu dołhe, su nětko z wjetscha wotnoschene a do zahrodow pscheměnjene. Na wschěch torhoschczach a na pobrohach rěki cžinjachu tehdom pschihoty k wulkotnomu woswětlenju města, kotrež so kózde tsi lěta 17. junija stawa. Pisa běsche w starym cžasu bóle wobydlene; měješche pschez 100,000 wobydleri, a nětko njeje jich ani 40,000, tak zo so z pschisłowom město **Pisa morta** (t. r. morwa) mjenuje. Widzenja najhódnische je nětko torhorschczo **piazza del duomo** na połnócnym kóncu města, hdzež schtyri twarjenja hako swědcy prjedawscheje mocy a wustojnosce steja: dom, kschcženska khapała (**battisterio**), swjate polo (**Campo santo**) a kschiwa wěža abo zwonowy tórm (**il Campanile**). Dom je spocžaty 1064 a dokonczeny 1118. Je to wulkotne twarjenjo z pjeczimi łódźemi we pyschnym a bohatym romanskim stylu z byzantskej kupolu; wudebjenja wobsteja w statuach, mosaikach (z kamjeni wusadzanych wobrazach) a swjeczatach. Zwonkownje je dom z běłym a z cžornym marmorom smuhojcže wukładzeny. Kschcženska khapała je kulojte twarjenjo, 180 stopow wysoke; klětka z najkrasnischimi reliefami (wupukłymi wobrazami) wot Mikławscha Pisanskoho wupyschena. **Campo santo** (t. r. swjate polo), 1283 dokonczene, je podołhojta schtyrirózknje twarjena khódba, 450 stopow dołha a 150 schěroka. Wosrjedza

je zelene a z kwětkami posyte městno, na kotrež buchu hako do swjateje zemje, z kalwarskeje hory pschiwjezeneje, mužojo, wo wótcny kraj wosebje zaskužbni, swjatoczńje pohrjebani. Khódba sama ma slawne sczěnowe wobrazy a mnohosczi grichiskich, romskich a etruriskich starożitnosczow. Kschiwa wěża, ze żołtojtoho marmora cylindrisch twarjena, je romanskoho styla na 7 schosach z wotewrjenymi arkadami abo wobłukami z wuwzaczom delnjeju schosow. Z nutska dże so po schěrokim wijatym skhodże hacz na najhornischi schos, hdżež zwony wisaja. Tam poskicza so krasny pohlad na město a wokolnosci hacz k morju. Wěża je 142 stopow wysoka a woprawdże kschiwa, pschewisuje schěsci łochczi wot runeje smuhi abo perpendikla. Twarch so dotal wadża, hacz je ze zamysłom kschiwje twarjena abo hacz z potrjebnosczże, tak zo je so była pschi twarjenju druhoho schosa nakhiliła; kotsi maja prawje, ja wusudżicz njemóżu. Derje dosci wot tórma, zo hižo wot l. 1174 krucże steji a so bóle njekhila, hacz je za njón pschistejace; pschetoż tež kompliment abo pokhilenjo ma swoju měru! Z druhich 76 cyrkwjow a cyrkwiczkow wobhladachmy sebi hischcże cyrkej Madonna della Spina z wjele statuami wot Nina Pisanskoho a cyrkej s. Khaty. Wschudżom widżisch, zo je město něhdy slawnische a wjetsche było dyżli nětko. Hižo w 10. lětstotku dże wone w stawiznach wustupuje a hdyż běsche mórski pschistaw Livorno dobyło, měrjesche so z tehdom mócnym Venedigom ze swojej mocu na morju a wojowasche ze Saracenami (mohamedanami) w Sicilskej, na Korsika a w Karthagu (w Africh) a w 12. lětstotku z Normanami. W czasukschižnych wójnow rozmnoży so móc tuteje republiki. Z pschekupstwom po cyłym srjedżnokrajnym morju pschibjerasche bohatstwo. Ale 1283 pschez namórsku bitwu z Genuesami spocża Pisa spadowacz; tola 100 lět měrjesche so hischcże z Genuu, Luccu a Florenzom. We wójnje z Florenzom bu skónczńje łódżstwo zańiczene a 1406 pschipadże Pisa Florenzej.

Nazajtra wróczichmy so dha zasy z Pisy na tym samym puczu hacz do Empoli a wottudy wotjědżechmy po poboczńej żeleznicy do města Siena, něhdże 10 mil daloko k połdnju. Tele město bě tež něhdy republika a wjele wjetsche; nětko ma jenoż 24,000 wobydleri. Wone leży wysoko a khwali so hako jara strowe. Tež so praji, zo so tudy najrjenischo italscy ryczi. Srjedź města je torhoschczo, kiž je wosrjedża hłuboke a kaž amphitheater wužłobjene. Tudy namaka so palazzo publiko abo radna khěża, kiž so dla swojich wulkich freskow (wobrazow na czerstwy khalk molowanych) jara wopytuje. Pschede wschitkim wobhladachmy sebi dom, kotryż na najwyschschim punkcże města steji. Wón wuznamjenja so pschez swoju rjanu façadu (prědnu stronu) z 13. lětstotka. Po prawym je to měschenca gothiskoho (rózkatoho) a romanskoho (kulojtoho) styla, ale jara pyschnje twarjena z czerwjenoho, běłoho a czornoho marmora ze wschelakimi statuami wot Jakuba **della Quercia.** Znutska czahnu kedżbnosci na so te büsty bamżow hacz do Alexandra **III.**, kotrež su nad wobłukami srjedźneje łódże postajene. Cyła cyrkej je tež z marmorom wusadżana; z czěmnozelenym a běłym marmorom tworja so wschelake mosaikowe figury ze staroho zakonja. Z cyrkwje dowjedżechu nas do pódlanskeje knihownje, hdżež je na sczěnach 10 wulkich freskowych wobrazow ze żiwjenja Aeneasa Sylvia Piccolomini (pozdżischo Piusa **II.**) wot Bernardina **di Betto** z pschimjenom Pin-

turichio (z 15. lětstotka). W sakristii pohladachmy hischże do někotrych z tamnischich pjeczdżesat chorowych knihow z krasnymi miniaturami (małymi pisanymi wobrazami na papjerje). Pod chorom zańdżechmy hischże do kschcżeńskeje khapały. Katholski kschescżan w Sienje njezakomdźi wysche cyrkwjow też oratorium (khapałku) a dom s. Khaty Sienskeje, knjeżny z tsecżoho rjadu s. Dominika (tam 1347 rodżeneje) wopytacz. Nad wuzkim nutskhodom mózesch łacżanske napismo cżitacz, kiż bjez skrótschenjow takle rěka: **Domus sponsae Christi sanctae Catharinae** (t. j. dom njewjesty Khrystusoweje s. Khaty). We jstwach namakaja so wěcy, kotrež je wona trjebała, a dżěle drasty, kotruż je nosyła. Na wołtarju domjaceje khapałki steji molowany swjaty kschiż, psched kotrymż je so s. Khata nutrnje modliła a wot Khrystusa bluzny joho ranow dostała. Wjeseli, zo smy też na tymle swjatym měscże pobyli, pschekhadżowachmy so hischcże w měscże a za městom, hacż nas cżah zasy do Empoli wróczo dowjeze, a wot tam znowa do Florenza, hdżeż wokoło 6 pschijědżechmy.

Za hodżinu nimale nastupichmy cżah z Florenza do Roma. Hacżrunje w prěnjej klassy sedżachmy, běsche jědżenjo pschez cyłu nóc na tychle wozach jara wobcżežne, dokelż běchu połne, wosmjo we jenym kupeju. Pschi měsacżku sym so rozhladował na wjetschej měscże na pucżu, Arezzo a Perugia. Na poł pucża wot Florenza do Roma leži Foligno, hdżeż dlěje stejachmy, dokelż so tam cżi k nam sydachu, kiż běchu z ranischeje strony, z Ankony pschijěli. Rjany pucż wot Foligno dale njewopisuju; pschetoż my tón samy pucż potom domoj pojědżemy. Rano wokoło 7 ½ hodż. dospěchmy mjezy bamżowoho nětko małoho kraja. Wězo buchu tam swěru ludżo a wozy pschehladowane, a paßporty dyrbjachmy tudy prěni krócż pokazowacż. Na stacijonach niczo khmane jěscż njebě, a duż běchmy po nócnej jězdże doscż wusprócnjeni, hdyż wokoło 10. hodż. kupolu s. Pětra w Romje wuhladachmy, hischcże dwě hodżinje wot wěcżnoho města zdaleni. Wschitcy z woza po rjadu won kukachu a dżakowachu so Bohu, zo su cżili a strowi skóncżnje tak daloko. Za 15 minutow wuhladachmy wěże cyrkwje **Maria Maggiore** a druhe wjetsche twarjenja a bórzy wustupichmy na wobschěrnym jenicżkim dwórnischczu w Romje. Tudy běsche zasy pschehladowanjo a wosebje napisowasche jedyn zastojnik mjena pschikhadżacych biskopow, zo by to bórzy dale wozjewił. Po wobstaranju wschoho trěbnoho pytachmy pschez żałosnu cżischczeńcu so tłóczo za wozom nam porucżenoho hosczenca **della Minerva** (něhdże wosrjedż města na lěwym brozy Tibera), hdżeż na tsi njedżele bydło wzachmy, zo bychmy sobu swjeczili żadne swjedżenje a póznali te swjate město — Rom.

(Pschichodnje dale.)

Cyrkwinske nowinki a powjescże.

Schlezynska. W Trebnicach (nimale 4 mile k połnocy wot Wrótsławja) budże so 600lětne jubileum swjatoprajenja s. Hedwigi, patronki Schlezynskeje, kotraż je tam pohrjebana, wot 15. oktobra z oktavu (z tydżenjom) swjeczicż. Tehdom wocżakuja tam wjele němskich a pólskich processionow.

Z Póznanja. Do nowozałoženoho knježniſkoho klóſchtra franciskankow, kotryž je archybiſkop hrabja Ledóchowſki ſam poſwjecził, je 7 knježnow ze zemjanſkich pólſkich ſwójbow zaſtupiło.

Schwajcarſka. Zańdżeny měſac zhromadżichu ſo w měſcze Sankt Gallen wſchitcy ſchwajcarſcy biſkopja. Tehdom bu tam tež wjele pſchetwarjena biſkopſka cyrkej ſwjatoczńje poſwjeczena.

Z Genfa. Tudy běſche tſi dny zańdżenoho tydżenja tak mjenowany kongreß měra, ale wotdżerża ſo wot najhórſchich njeměrnikow z Italſkeje, Francózſkeje a Schwajcarſkeje. Każ ſo ludowa zhromadżizna pſchecżiwo wſchitkim wobzanknjenjam revolucionarow zjawnje wupraji, tak wuſtupichu tež tamniſchi katholikojo krucże pſchecżiwo ryczam Garibaldia, kotryž każ pſchecy pſchecżiwo bamżiſtwu hawtowaſche. Woni wozjewichu proteſt we formje adreſſy (zjawnoho liſta) na ſwojoho biſkopa Mermilloda, a dachu na rózkach haſow proklamaciu pſchilěpicz, w kotrejż we mjenje nabożniſkeje ſwobody (po zakonjach ſchwajcarſkeje republiki) njezranjene czeſczowanjo nabożniſkoho pſchepokazanja żadaja. Tež wot měſchczańſkeje rady wumělichu ſebi katholſcy krajenjo zakitanjo pſchecżiwo kſchiwdże a hanjenju, kiż ſu ſebi Garibaldi a druzy cuzy hako hoſczo w Genfje dowolili. Tak ſo ſłuſcha!

Z Innsbrucka. Hłowna zhromadżizna němſkich katholſkich towarſtwow wot 9—12. ſeptembra běſche jara wophytana. Wyſche rozprawow wo wſchelakich towarſtwach buchu w tutej 18. hłownej zhromadżiznje tele reſolucije czitane a pſchijate: 1) knjejſtwo bamża njemóże ſo parowacz; 2) katholikojo dyrbja ſo k wotedaczu pětrowoho pjenjeżka napominacz; 3) zhromadżizna dżakuje ſo ſwjatomu wótcej, zo chce koncilium (powſchitkownu cyrkwinſku zhromadżiznu) powołacz; 4) wona ſo wjeſeli nad pſchichodnym zeńdżenjom němſkich biſkopow pſchi rowje ſ. Bonifacija; wona ſpóznaje to za njeprawdu a njezbożo, jeli budże khěżorſki rakuſki konkordat jenoſtronſcy pſchez nowe zakonje zběhnjeny; 5) wona proteſtiruje pſchecżiwo dżělenju ſchule wot cyrkwje; 6) wona dżěli ze ſwjatym wótcom zrudobu nad njezbożom Pólſkeje.

Khrowatſka. Swjaty wótc je južnoſłowjanſkej akademii (wucżenomu towarſtwej) w Zahrjebje (Agram) drohotny ſwjaty kſchiż na kryſtallu z pozłoczenym ſlěbrom, w hódnoſczi pſchez dwaj tyſacaj ſkudiow, pſchez biſkopa Stroßmayera darił.

Italſka. Garibaldi je zaſy we Florenzu a duż chcedża něktoſi wjedżecz, zo wón w oktobru něſchto ſpyta pſchecżiwo bamżowomu krajej. Italſkomu knjeżerſtwu by wěſcze lubo było, hdy by jim Napoleon dowolił, kralowſkich wobſadżowacych wojakow wot mjezow bamżowoho ſtata wotczahnycz, a hdy by potom Garibaldi tele mjezy pſcheſtupił. Czi ludżiczkojo ſo znaja!

Z Roma. Na ſwjedżenju donjebjeswzacża ſ. Marije poda ſo ſwjaty wótc każ druhe lěta do cyrkwje **Maria Maggiore** a běſche pſchi Bożej ſłużbje pſchitomny. Potom wudżěleſche z loże (abo galerije nad hłownym nutskhodom) pożohnowanjo ludej, kotryż bě lětſa we wulkej mnohoſczi na torhoſchczu pſched cyrkwju zhromadżeny. — Cholera je hiſchcże w Romje.

Z Roma. Pſched něktorym czaſom zaſtupiſchtaj dwaj woſobnaj młodżencaj do rjadu jeſuitow, ſyn romſkoho wjerćha Maſſimo a markis Amat. Do rjada dominikanow zaſtupi k. Jurij Lew-Fox, prěnjorodżeny ſyn woſobneje jendżelſkeje ſwójby.

Schpaniſka. W Alikanta ſtaj ſo dwaj dotalnaj mohammedanaj kſchcźicź dakoj.

Belgiſka. Powſchitkowna zhromadźizna abo internationalny kongreß we Mechelnje běſche jara wopytany, najwjacy wězo běſche tam z Belgiſkeje a Francózſkeje.

Jendźelſka. Tónle měſac zaſtupichu wósomnacźo z woſobniſchich ludźi do klóſchtyrſkich rjadow. Někotſi z nich ſu konvertitowje; dwaj abo tſjo běchu prjedy jendźelſkoproteſtantſcy prědarjo; jedyn z nich bě pſched krótkim hiſchcźe wyſchſchi we wójſku; wjetſcha połojca z nich je wulke zamoženjo wopuſchcźiła. Jedyn je herba zemjanſkich kubłow z wjele dokhodami; a druhomu by po ſmjercźi nana zamoženjo 30,000 puntow ſterlingow (210,000 toleri) kóždolětnych dokhodow pſchipadnyło, kotrež nětko na młódſchoho bratra pſchińdu.

Amerika. Sekta Mormonow (nowopohanſka z wjeležónſtwom atd.) poczina rozpadowacź. Wulki dźěl tych ſamych je mjenujcy njeſpokojny ze ſurowym knježenjom ſwojoho tak mjenowanoho „biſkopa“ Brighama Younga a joho „japoſchtołow“ a je ſej nětko za wjedźicźerja wuzwolił Johna Smitha (je to ſyn załožerja ſekty), kotryž je ze 40,000 mormonami wot Younga ſo wotdźělił a na druhim měſcźe ze ſwojim ludom ſo zaſydlił.

Amerika. We ſtacźe Wiskonſin je biſkop Henni z Milwaukee lětſa ſchěſcź nowych cyrkwjow poſwjecźił. W měſcźe Albany běſche ſo wloni w naléčźu cyrkej ſpaliła. Wobydlerjo wobzamknychu bórzy nowu a wjetſchu twaricź a ſu ju ze ſmilnymi darami hižo dotwarili. — We Philadelphii bu nowa cyrkej ſ. Bonifacija poſwjecźena a w Indianopolisu zakładny kamjeń noweje kathedralneje cyrkwje położeny.

Amerika. Kupy Bahama ſu prěnje, ſchtož je Khryſtof Kolumbus w l. 1492 najprjedy namakał; tehdom bu tam prěni ſwjaty kſchiž ſtajeny a najſwjecźiſchi wopor pſchinjeſeny. Nětko pak tam njebě ani jena cyrkej za katholikow, ale běchu tam jenož jendźelſke. Lětſa je biſkop Charlestownſki na próſtwu katholſkoho miſſionara wobzanknył, we tamniſchim hłownym měſcźe Naſſau katholſku cyrkej twaricź.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Róžanta. Kooperator pſchi tudomnej cyrkwi, k. P. Ludwik Angermann, kiž je nimale 8 lět tudy zbožownje ſkutkował, je do klóſchtra Marijnoho Doła powołany. Kaž je znate, je wón derje ſerbſku rycź nawuknył a ju w cyrkwi a ſchuli derje nałožował. Wyſche toho ma wulku zaſłužbu hako ſerbſki ſpiſowaŕ; wón je rozwucźacu knihu pod mjenom „Katholik a joho cyrkej“ w l. 1863 wudał*) a Katholſkoho Póſła je wot ſpoczatka z wjele rjanymi naſtawkami podpjerał. Za wſchu joho ſkutkownu luboſcź k ſerbſkomu ludej prajimy jomu tudy zjawnje wutrobny dźak. Proſymy ſkónczńje, wón chcył tež na ſwojim nowym měſcźe w němſkim dźěle Łužicy na Serbow ſpominacź a naſche katholſke piſmowſtwo dale pſchiſporjecź.

---

*) Ta ſama móže ſo dóſtacź na adminiſtraturje w Róžencźe, w redakcii Póſła a w knihikupſtwje Smolerja a Pjecha tudy.

Z Marijneje Hwězdy. Tudomny klóschtyrski k. kapłan Tadej Natusch pschińdże na město k. Ludwika Angermanna do Rózanta. Sem je po wotczehnjenju k. Edmunda Schöna wysche k. Innocenca Jaworka nětko hischcze jedyn nowy duchowny pschischoł, k. Malachias Stingl.

Z klóschtra Marijneje Hwězdy. Njedzelu 8. septembra wokoło scheszich psched wjeczorom pschińdże hnadny k. biskop do naschoho klóschtra. Joho pschikhad bu z tschelenjom na hórcy pschede wsu wozjewjeny a potom zwonjesche so ze wschěmi zwonami, hacz k. biskop psched cyrkwinymi wrotami z woza wustupi, hdzez joho k. probst z tsjomi kapłanami wocakowasche a z kaczanskej ryczu powita. Nětko so zasy ze wschěmi zwonami zwonjesche a wulki czah ludzi dzěsche z k. biskopom do cyrkwje. Hdyz bě so k. biskop psched wulkim woltarjom poklaknył, bu Boze Czěło wot k. probsta wustajene a knjezny spěwachu we chorje „Te Deum“. Po skónczenju bu k. biskop z processionom do swojoho bydła wjedzeny. Nazajtra běchu schulske pruhowanja w klóschtyrskim institucze a w holczich klassach, popołdnju pak w hólczej schuli w Kukowje. Wutoru wudzěli k. biskop firmowanjo 19 hólcam, 18 holcam z instituta a 25 druhim holcam a zonam (bjez poslednimi jenej konvertitch, kotraz bě wloni do naschoje cyrkwje pschestupiła). Pschi pschedkhadzacej Bozej mschi assistirowachu wosmjo duchowni a potom dzerzesche k. biskop dlěschu ryczu, w kotrejz wosebje firmujomnych, wot swjedzenja s. Marije naroda wundzo, napominasche, po pschikładze najswjeczischeje knjezny we zbozu ponizność, w njezbozu dowěrnosć, w khudobje spokojnosć, w czerpjenju sczerpnosć, kózdy czas pak czistotnosć a swěrnosć we powołanju wopokazacz. Po firmowanju bu „Te Deum“ spěwane a k. biskop zasy z processionom do bydła pschewodzany. Popołdnju wotjědze pak do Wotrowa, zo by tam pruhowanjo wotdzerzał a srjedu s. firmowanja wudzělał. I.

Z Ralbic, 16. septembra. Sobotu rano pschijědze nasch hnadny knjez biskop, pschewodzany wot knjeza kantora Hofmanna, k cyrkwinskej a schulskej visitacii a k wudzělenju swj. firmowanja z Budyschina k nam. Duchownaj a wuczerjej naschoje wosady z ralbiczanskej schulskej młodosczu a wjele wosadnych wocakowachu pschede wsu swojoho lubowanoho wyschschoho pasthrja. Pschi joho wustupjenju z woza powita joho nasch knj. farař z wutrobnymi słowami we mjenje wosady a we mjenje firmowanskeje młodosczje, na czoz bu hnadny knjez biskop pod spěwanjom serbskich khěrluschi do cyrkwje wjedzeny, hdzez so te pschi tutej swjatoczności pschedpisane modlitwy wotspěwachu a ceremonije wodzerzachu. Dopołdnja bě potom pruhowanjo we ralbiczanskej schuli, a popołdnju we Schunowje. Tudomna schulska młodosć ze swojim wuczerjom a z wjele ludzimi ze Konjec a Schunowa wjedzechu hnadnoho knjeza pod spěwanjom khěrluschow pschez Konjecy a Schunow do schule k pruhowanju. Njedzelu rano pschiwjedze kulowski k. farař firmowansku młodosć swojeje wosady k nam do Ralbic, a tohorunjecza tez rózenczanski k. kapłan. Po prědowanju naschoho k. fararja mějesche k. biskop wulku bozu mschu a po njej rycz za firmowansku młodosć, a potom wudzělesche firmowanjo 362 wosobam na kěrchowje; we cyrkwi spěwachu so njez tym wot wosady khěrlusche. Z khwalbnym khěrluschom „Tebje my Boha khwalimy“ skónczi so swjatoczność. — Popołdnju poczesczi hischcze hnadny knjez Kulow z krótkim wopytanjom a dzens rano wopuschczi nas zasy. —

Nascha farska cyrkej je lětsa pschez njepschestawacu staroscź knjeza fararja J. Benscha, z podpjeru naschoho hnadnoho knjejstwa, klóschtra Marijneje Hwězdy, wosobnje pak pschez khwalobnu a wulcy zwjeselacu darniwoscź naschich wosadnych na pschistojne waschnje wuporjedźena a ponowjena, zwonka a znutska wubělena a wschelako wudebjena, a z nowymi rjenje wudźěłanymi woknami wuhotowana. Je to zawěscze spomnjenja hódny zapoczatk k dalschomu pschistojnomu wuhotowanju a wudebjenju naschoho domu bożoho. Wostanje pak nam pschecy hischcźe wjele k pschecźu, pobrachuje dźě nam najwosobnischa zwonkowna pycha cyrkwje, tórm; tola nadźiju so, zo budźe tež tón za něschto lět so k njebju pozběhowacź a wo pobožnej a darniwej mysli naschich wosadnych swědczicź. Tutu wjesołu nadźiju chcył Bóh, tón najbohatschi, pschez bohate žohnowanjo na polach a we hospodarstwach nam dopjelnicź pomhacź!

Z Dreždźan. Zańdźeny schtwórtk swjeczesche wysokodostojny k. kanonik Nowak (rodź. z Prawoczic) swój połstalětny měschniski jubilejski swjedźeń.

Należnosćze towarstwa.

Sobustawy (kiž su swój pschinoschk zapłaczili): kk. 236. gymnasiast Jak. Skala w Prazy; 237. gymnasiast Józef Leidler w Prazy.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschczeni: Augusta Marata, dź. Roberta Mikanje w B.; Jan Franc, s. wozytwarjera Augusta Nowaka w B.; Marija, dź. murjerja Jakuba A. Wjeraba w B.; A. Thekla, dź. M. M. Winarjec z Boranec; Michał, s. kublerja Jakuba Rězaka w Bělczecach. — Zemrjeta: Bertha, dź. njeboh Karla Fiedlerja, sedlarja w B., 17½ l.; Friedrich, s. Augusta Langi, listynoscherja, 2 l.

Z Ralbic. Kschczeni: Marija, dź. Michała Bindricha ze Smjerdźaceje; Hana, dź. Michała Paschki ze Schunowa; Jurij, s. Michała Schneidera z Koslowa; Jakub, s. Mikławscha Kokle ze Sernjan; Jakub, s. Jakuba Rjelki z Konjec; Jakub, s. Boscźija Lehmana ze Smjerdźaceje; Marija Madlena, dź. Michała Cźornaka z Konjec; Madlena, dź. Jakuba Rachela z Ralbic; Jakub Oswald, s. Michała Frencela z Rózanta; Michał, s. Mikławscha Cźornaka ze Smjerdźaceje; Michał, s. Michała Woko ze Schunowa. — Zemrjecźi: Jakub Bulank z Noweje Smjerdźaceje, 47 l.; Hańža Marschner z Rózanta, 66 l.; Mikławsch Kubica ze Schunowa, 80 l.; Hańža Horjenjowa z Rózanta, 75 l.; Mikławsch, s. Michała Paschki ze Schunowa, 2 l.; Mikławsch Bjarsch ze Schunowa, 60 l.; Jakub, s. Jakuba Rjelki z Konjec, 3 njedź.; Jakub, s. Boscźija Lehmanna ze Smjerdźaceje, 1 měsac; Madlena, dź. Jak. Rachela, tydźeń; knjez Michał Marian Suchi z Rózanta, 74 l.; Mikławsch Bräuer z Ralbic, 60 l.; Boscźij, njeboh J. Janchy zawostajeny syn z Konjec, 30 lět. — Wěrowani: Mikławsch Schneider z Hórkow a Hana Schreiberec ze Smjerdźaceje; Pětr Janca z Konjec a Hana Brězanec ze Schunowa; Pětr Brězan ze Schunowa a Madlena Matkec z Konjec; Mikławsch Cyž z Khróscźic a Marija Schelcec z Rózanta; Mikławsch Měschkan z Budyschina a Marija Nukec z Rózanta.

Cźischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 19. | 5. oktobra 1867. | Lětnik 5.

Moje puczowanjo do Roma.

(Pokraczowanjo.)

II.

Po měsczе Romje chcu z wami khodźicz, kaž sym slubił. Tola njewěm, hdźe bych was prjedy wjedł, schto bych wam prjedy dlěscho abo krótscho wupowjedał abo lěpje, schto bych z wjele spomnjenkow prjedy wuzběhnył. Tola prjedy hacz wopisanjo do pschekhodźowankow po měsczе rozdźělu, dyrbju wokomiknjenjo do stawiznow was pokazacz.

Rom bu wokoło l. 754 psched Khrystusowym narodom zakoženy, mějesche do l. 510 kralow hako knjezerjow, běsche potom do l. 30 psched Khrystusom republika, na to khěžorstwo, a to do l. 395 po Khrystusu njerozdźělene. Wot toho czasa wobstejesche nawjeczorne romske khěžorstwo do l. 476, bjezthymzo naranische so hischcze dżerżesche, hacz w l. 1453 město Konstantinopol do mocy Turkow pschińdże. W Romje samym pak wutwori so, bjezthymzo w pschecżahowanju ludow Herulojo, Gothojo a Longobardojo Italsku wobknjezachu, najprjedy pod zakitom naranischoho khěžora, a potom wot czasow Karla Wulkoho pod zakitom romskoněmskich khěžorow, pschez darowanjo krajinow swětne knjezerstwo duchownoho widżownoho wjerćha nascheje cyrkwje. Pschez bamżow wobkhowa Rom najwjetschu nahladnosczż, byrnje hižo khěžor Konstantin w l. 330 sydło khěžorstwa do Byzanza abo Konstantinopola pschepołożił. Rom je wot czasow nadpadowachych cuzych ludow wjele czerpił a wjacy króczż z wohnjom zapuscżeny był, wosebje hdyż so khěžorojo wo romskoněmsku krónu bijachu a potom, hdyż w l. 1084 Normannojo pod Robertom Guiskardom město dobychu. Bamżowje maja najwjetsche zasłużby wo nowe wutwarjowanjo Roma po wschěch zapuscżenjach a su tež zbytki zastarskich wulkotnych twarjenjow zdżerżecż pytali. Swětne knjejstwo bamża bu 1798 pschetorhnjene, hdyż bu Rom tehdom re-

publika a hdyž bu 1809—14 z Francózskej zjenoczeny. Kaž je znate, bu 1849 Rom z nowa republika, hacž 1850 Francózojo Piusa IX. zasy wróczo wjedžechu, kotsiž po konschim wotryczenju Napoleona z Viktorom Emmanuelom lětsa domoj czehnjechu. Dokelž pak so Italskim wobstajnje chce, zo by Rom sydło jeniczkoho italskoho knježerstwa było, je Garibaldi 24. septembra zasy do wjele pomjenschenoho kralestwa czahnycz wobzanknył. Tón krócz je Viktor Emmanuel Napoleona respektirował, dokelž so joho hněwa a nowoho wobsadzenja Roma pschez Francózow tola boji. Schto dale z Romom budže, Bóh sam wě. Tola bamž wostanje bamž, byrnje joho njepschecželjo jomu swětne knjejstwo woprawdže wzali!

Rom leži w hórkojtej krajinje na woběmaj brohomaj Tibera (Tevere), tsi mile wot srjedžnokrajnoho morja. Hdyž z kotreježkuli wyschiny so rozhladujesch, widžisch apenninske a sabinske hory, kaž tež jenotliwe městaczka a dwory, na wschě strony tež rozpadanki (ruiny) ze starych czasow. Dołhosczž murje wokoło města je pjeczž romskich mili abo dwě hodžinje a jeje wysokosczž 50 stopow; wona je zwjetscha z l. 271—274 twarjena. Rom ma 12 wrotow a najwažnische z nich su połnócne z mjenom porta del popolo njedaloko Tibera, kiž so tudy wot połnoch k połdnju wije. Tiber je jenož w czasu deschczow bóle z wodu napjaty; w lěcze maja małe parołódže na hornim kóncu města hary dosczž, zo móža wotjěczž.

Na prawym brozy Tibera leži młódschi a mjenschi džěl města, z mjenom Borgo wokoło vatikana (bamžowoho hrodu) a s. Pětrowoje cyrkwje, a wysche horje Trastevere. Tónle prawy broh zjenocza z lěwym pjeczž mostow; bjez nimi je jedyn železny.

Stare město leži na lěwym brozy, z džěla w schěrokej runinje z džěla na hórkach, kiž tu samu wobdawaju. Hórkow pak je sydom: mała kapitolinska (campidoglio), dołha quirinalska, mjenscha viminalska, wjetscha esquilinska, wysche horje Celio, Palatino a Aventino. Wjetscha połojca z murjemi wobdatoho areala je nětko njewobhydlena; bjezthymzo bě w czasu pohanskich khěžorow w Romje znajmjenscha połdra milijona wobhydleri, je jich tam nětk z wuwzaczom wójska něhdže 210,000. Na hórkach Palatino, Aventino, Celio a Esquilino namaka so wjele winicow, ale mało wobhydlenych domow. Wot kapitola k torhoschczu del popolo wjedže dołha droha Corso; k ranju wot tuteje drohi ležacy džěl města je rjenischo wutwarjeny.

Pójmy z naschoho bydła najprjedy na prawy broh Tibera, a to na vatikansku hórku, hdžež s. Pětrowa cyrkej a bamžowy hród vatikan stejitaj. Pschiidžemy pschez wuzke a czasto mazane hasy k jandželskomu mostej (ponte San Angelo), na kotrejž 10 kolossalnych (pschewulkich) jandželow z kamjenja wurubanych steji. Móst wjedže runje k twjerdžiznje s. jandžela (castello S. Angelo); je to wysoke kulojte twarjenischczo, kotrež je khěžor Hadrian (wokoło l. 130) hako pohrjebny dom za sebje a swojich potomnikow załožił. Tola wosrjedža so namakaca komorka z rowami je hižo wjele stow lět prózna a cyły twar nałožuje so hako twjerdžizna, z kanonami derje wuhotowana. Bamž Hrjehoŕ Wulki wuhlada tam pschi processionje, kotryž so mora dla dżerżesche, we widženju s. Michała a tohodla natwari Bonifac IV. horjeka khapałku k czesczi s. Michała a pozdžischo bu tam bronzowa po-

ſtawa (ſtatua) ſ. Michała ſtajena, kotraž tam hiſchcże ſteji. Pſched 300 lětami bu pſchikryta khódba natwarjena, kotraž twjerdźiznu z vatikanom zjenocżuje. Znutska ſu tam wſchelake jaſtwa a 80 kótłow, w kotrychž ſu w zaſtarſku wolij warili, zo bychu jón na nadpadowachych njepſchecżelow lecż móhli.

Wottudy je hiſchcże 8 minutow hacž k ſ. Pětrowej cyrkwi. Tam pſchińdżeſch najprjedy na torhoſchczo ſ. Pětra (piazza di S. Pietro). Je to ſchtyrirózk a dale pſched cyrkwju kulowate měſtno z wulkotnymi kolonnadami. Torhoſchczo je wot cyrkwje ſem 1034 ſtopow dołhe a 588 ſtopow ſchěroke. Kolonnady wobſteja ze ſchtyri rynkow ſtołpow. 284 ſwobodnje ſtejacych ſtołpow a 88 pobożnych tworja tſi khódby, na kotrychž tſěſche ſu 162 ſtatuow ſwjatych. Na kolonnady je ſo w ſwojim cżaſu milijon toleri wudało. . To je to rjane torhoſchczo a hódny pſcheddwór cyrkwje ſ. Pětra.

Woſrjedź torhoſchcża pozběhuje ſo k njebju obelisk (ſchtyrirózkny kónczojty ſtołp z jenoho krucha), kotryž je khěžor Kaligula z Egiptowſkeje do Roma pſchiwjeſcź a w ſwojim cirkusu poſtajicź dał. Pod Sixtuſom V. bu wón w l. 1586 z wulkej rozhladnoſczu na rólach wotwjezeny a na ſwoje nětcziſche měſtno ſtajeny pod wjedżenjom Dominika Fontany. Po bokomaj obeliska ſtejitej kraſnej 43 ſtopow wyſokej fontanje (Springbrunnen). Dale wjedu ſkhodżeńki k cyrkwi, pſched kotrejuž ſ. Pětr a ſ. Pawoł ſtejitaj a k prawicy je pſchiſtup do vatikana.

Pětrowa cyrkej (S. Pietro in Vaticano), pohrjebna cyrkej wjerćha japoſchtołow, je najwjetſchi a najpyſchniſchi tempel na cyłym ſwěcże. Z poczatka romſkeje woſady bě tu khapałka a wot cżaſow khěžora Konſtantina ſtejeſche tu ſtara baſilika ſ. Pětra. Na měſcże ſtareje bu w 16. lětſtotku nětcziſcha cyrkej zapoczata a bamž Julius II. pſchepoda twarjenjo 1506 ſławnomu twarcej Bramante. Druzy ſławni twarcy běchu Rafael, Michel Angelo, wot kotrohož je naczińk kupole, Fontana, Bernini atd. Cyrkej bu drje 1626 poſwjeczena, tola twarjeſche ſo w njej a na njej dale. Nowa ſakriſtija (khapała), kiž je kaž wulka cyrkej a pſchez khódbu (gang) z cyrkwju ſamej zjenoczena, je hakle pod Piusom VI. wokoło 1780 za 1,200,000 toleri natwarjena. Na kóncu 17. lětſtotka wucżinjachu wudawki na cyrkej ſ. Pětra na wjacy dyžli 47 milijonow ſkudiow t. j. 63 milijonow toleri a kóżdolětnje wudawa ſo na zdżerżenjo twarjenja 40,000 toleri.

Woprawdże je tale cyrkej najwjetſcha na ſwěcże. Wona měri 199,926 pariziſkich ſtopow we quadracże, bjeztymzo ma dom w Mailandże 110,808, ſ. Pawoł we Londonje 102,620 a kölniſki dom jenož 69,400 ſtopow. Dołhoſcź ſ. Pětra je w zwonkownym z murjemi 613 ſtopow, w znutskownym 592, wyſokoſcź ſrjedźneje łódże (Mittelſchiff) 152, ſchěrokoſcź teje ſameje 87. Schěrokoſcź pobocżneju łódżow wunoſcha 33 ſtopow, wſchěch tſjoch łódżow 197. Schěrokoſcź kſchižneje abo prěcżneje łódże je 208 ſtopow. Wyſokoſcź kupole wot deleka hacž k latarni je 405 ſtopow, hacž ke kſchižu (wjerſchku) 448; nutskowna pſcheměra kupole je 139 ſtopow (t. r. 70 łochczi, to je hižo cyrkej!). Po Pětrowej ſu najdlěſche cyrkwje na ſwěcże: ſ. Pawoł w Londonje, dom we Florenzu, w Mailandże, Bologni, ſ. Pawoł za Romom.

Tule wulkoſcź pytnjeſch hakle po něczim, hdyž wjacy krócź z woczomaj měriſch

a pschirunasch blischsche z dalischim, wosebje hdyž z kupole dele hladasch abo po krywje so pschekhodźujesch. Pschispomnicź chu k wulkosczi, zo ma cyrkej 290 woknow, 390 statuow, 46 woltarjow a 748 stołpow.

Façada (czoło, prědkowny twar) je 357 stopow dołhi a 144 wysoki. Horjeka na krywje steja 9 łochczi wysoke statuy naschoho zbóžnika a japoschtołow. Wysche srjedźnoho pjeczich nutskhodow je loggia (wustupk), z kotrohož bamž jutry ludej, na pětrowym torhoschczu zhromadźenomu, požohnowanjo wudźěluje.

Najprjedy zastupisch do hale (kaž prěczneje cyrkwje), kotraž je 224 stopow dołha, 40 schěroka a 64 wysoka. Z kónca kóždeje strony je wulka statua na konju, k prawicy Konstantina Wulkoho a k lěwicy Karla Wulkoho. Z pjeczich cyrkwinych duri rěkaja zwonkowne k prawicy **Porta Santa** (swjate wrota) a su z kschižom woznamjenjene; te same woczinjeja so jenož w jubilejskich lětach. Wulke srjedźanske z wosobnym mosaznym dźěłom wobkładźene durje wotewrja so na najwjetschich swjedźenjach.

Nětko smy w cyrkwi! Kak mam czi, luby czitarjo, wscho znutskowne wopisowacź? Hladaj, wschitko je tu wobdźiwanja hódne. Nazdala widźisch srjedź cyrkwje pod kupolu hłowny woltař; ty njechasch pschidacź, zo je wón 50 łochczi wysoki a tola je to czista prawda. Dźi něschto krocźeli k prawicy abo k lěwicy a wokrjep so ze swjeczenej wodu; tamnaj běłaj jandźelkaj, kotrajž czi krjepjenczku podawataj, so zdataj kaž hólczkaj, ale wonaj staj kolossalnej figurje, hdyž k nimaj pschistupisch a twoju ruku z jeju rukomaj pschirunasch. Pohladaj horje a wobdźiwaj tón krasny pozłoczany wjelb; pokłoń so k zemi a daj twojomu wóczku pscheleczecź po tych wobschěrnych sczěnach, hlej wschudźom je marmor a mosaika. A hdyž sy zo mnu pschi pschihotowanju na swjatoprajenjo, kotrež chcu czi kaž jubilej s. Pětra pschichodnje rozpisacź, pscheměř te nowe khorhowje, kiž podawki ze žiwjenja tychle nowych swjatych pschedstajeja; wone měrja tójschto łochczi! Hlej te mnohe schkleńczane swjeczniki, kotrež horje czahaja, wone kaž wscho druhe zdadźa so jeno mólczke!

Dźemy-li dale do prědka a wostajimy-li nětko hischcze te poboczne khapały bjez wopisanja, napaduje nam na prawicy sławne swjeczo s. Pětra, z bronzy (mosaza) late, kotrež je z pjatoho lětstotka. Postawa s. Pětra sedźi na stole z běłoho marmora. Kóždy pobožny katholik poczeszczuje wjerčha japoschtołow w tymle joho znamjenju a wokoschuje prawu nohu. Tele swjeczo zwoblekaja na wysokich swjedźenjach do biskopskich drastow, kaž smy to pschez cyłu oktavu s. Pětra a Pawoła widźeli.

Nětk smy pod kupolu. Psched wulkim woltarjom wjedu marmorowe skhodźenki dele k rowej s. Pětra (**Confessio s. Petri**). Kehelki z czerwjenoho marmora, na kotrychž a pod kotrymiž so 89 lampow swěczi, wobdawaja tele swjate město a sykły pobožnych tu klecza. Dele hladajo widźisch durje a za tymi je woltař, pod kotrymž su koscze s. Pětra. Tónle woltař wobhladamy sebi, hacž do podzemskej cyrkwje dońdźemy. Zwonka pohladajmy hischcze na tej postawje s. Pětra a Pawoła a kleczacu figuru bamža Piusa **VI.**, kotryž je za žiwjenjo husto tudy so modlił.

Nad rowom s. Pětra pozběhuje so wulki woltař, bohacze ze złotom a drohimi kamjenjemi wudebjeny. W nětczischim woltarju je tón ze stareje cyrkwje wobjaty. Schtyri kolassalne zawite stołpy z mjedźe late a 186 centnarjow czežke njesu horjeka **baldachin** (tak mjenowane njebjesa).

Ze spodźiwanjom hladamy nětko horje do kupole. Wona wotpočźuje na schtyrjoch mócnych stołpach, na kotrychž delnjej schěrokoscźi mohła cyrkwiczka stacź. To je mischtyrske dźěło Michel-Angela. Schěsnacze wulkich woknow wokoło kupole su pschez pilastry wobdate a dźěla murju do 16 polow. (Pokracźowanjo.)

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

Z Cźěskeje. W Eichwaldze pola Cźoplic zemrje w auguscze hrabja Klement Deym, 23 lět stary. Wón bě klerikaŕ (na duchownstwo so pschihotowacy) w rjedze jesuitow a bu tohodla w Krupcy, hdźež maja jesuitowje kollegium, pohrjebany. Wón je swojomu rjadej, praja, 200,000 schěsnakow wotkazak.

Z Kölna. Tudy swjeczesche 7. septembra 25 létny jubilej twarjenja doma (t. r. zapoczatka dotwarjowanja tuteje cyrkwje), jara swjatocznje. Najprjedy mějesche arcbiskop Bożu mschu a potom swjedźeńsku rycź. Na to zrjadowasche a wjedźesche so po cyrkwi swjedźeński cźah, w kotrymž běsche wysche wschelakich druhich wosobnych hosczi a zastojnikow tež pruski krónprync.

Z Frankfurta nad Wódru. Nowa schula, kotraž bu z darow schulskich dźěczi po wschej Němskej twarjena (na te same bě so tamnischi k. farař Wornacz wobrocził), bu na dźeń naroda s. Marije swjatocznje poswjeczena.

Bajerska. We Würzburgu je dźowka tamnischoho měschczana Kloibera hólczomu seminarej khěžu a 30,000 schěsnakow wotkazała. Podobny wustaw w w Budyschinje (Communikandenanstalt) dotal njeje žane wjetsche wotkazanja doczakał!

Z Genfa. Kaž bu hižon we poslednim cźisle naspomnjene, běchu so we Genfje njeměrnikojo wschelakich krajow zhromadźili a znaty Garibaldi tam tež poby, zo by na katholsku cyrkej, na bamža a duchownstwo pozakhadźał. Kak slawnje tam tutoho zběžkarja powitachu! Schěscź koni běsche do joho woza zapschehnjenych, ze wschitkich stronow njetachu jomu rózicźki a wonjeschka; wysoch zastojnikojo joho witachu a lud „vivat" a podobne rejesche. Mjenowachu joho „profetu," „póśkanoho wot Boha" a pschirunachu joho z Bohom samym. A kak wón rycźesche wo pschedobytym Romje, wo wotehnatym duchownstwje, wo zastorcźenju wschitkoho ksches cźanstwa. Zawěrno, wón so wopokaza hako nowy profeta a dasche so cześcźicź a khwalicź a hladasche ze spodobanjom na cźrjódy luda, kotrež so k njomu tłóczachu. — A někotre dny po wschitkej tutej krasnoscźi cźěka Garibaldi z Genfa, a nichtó joho njepschewodźa, nichtó joho wotenźdźenjo njewobžaruje. Haj, Garibaldi móže wjesoły bycź, zo je z cźiłej kožu woteschoł.

Z Wina. Tudy běsche 5., 6. a 7. septembra wulka zhromadźizna rakuskich wucźerjow. Wokoło 1000 běsche so jich zeschło, zwjetscha wschitcy běchu Němcy, pschetož słowjanske wucźerstwo njedźerži z nimi a njepodpjera jich zamysły. Tež tam su z krasnymi słowami wjele hłuposcźe rycźeli a za wulku schkodu wuznali, zo ma cyrkej a duchownstwo schto do schulskich należnoscźow rycźecź. Wobžarowachu tež, zo so we schulach pschewjele ksches cźanstwa wucźi a pschez to lud kazy. Derje, zo su tak zjawnje rycźeli a zjewili, schto chcedźa, a kajki duch we nich knježi. Tale zhromadźizna běsche němska; słowjanscy wucźerjo su so jeje zdalo-

wali. Cžěſke wuczeŕſtwo pak póſczele wulku adreſſu (zjawny liſt) na khěžora a wuſtupi napſcheczo njerozomnym žadanjam winſkeje wuczeŕſkeje zhromadžizny. D.

Z Wina. Tudy zhromadženi pjeczadwacyczo arcbiſkopja a biſkopja z Rakuſkeje ſu khěžorej adreſſu pſchepodali, w kotrejž potrjebnoſcz wobſtacza konkordata (wujednanja bjez bamžom a khěžorom) rozpiſuja a pſchecziwo wjetſchinje „reichsratha", kotraž kſcheſczanſkomu mandželſtwu a kſcheſczanſkej ſchuli hrozy, wobſchěrnje wuſtupuja. Woni ſo nadžija, zo khěžor ſprawnu wěc cyrkwje zakitacz zechce.

Z Florenza. Nowiny piſaja, zo zběžkarſtwo na njezach bamžowoho kraja roſcze a zo ſu ſo na jenym měſcze italſcy wojacy zapowjeli, hdyž dyrbjachu bamžowym žandarmam pſchecziwo zběžkarjam pomhacz. Pola Viterbo ſu bamžowi wojacy zběžkarjow wotehnali. Garibaldiowy ſyn Menotti je potajnje do Roma ſo podał. Tak wjele zda ſo wěſte, zo czas měra tam dołhi njebudže. Viktor Emmanuel je cuzym mócnarjam wozjewił, zo ſeptembrowe wujednanjo, po kotrymž dyrbi ſo bamžej kraj woſtajicz, dale wobſtacz njemóže!

Italſka. Garibaldi měješche 24. ſeptembra z małej czródu ſwojich ludži wſchitko pſchihotowane k pſcheſtupjenju do bamžowoho kraja; ale italſke knježeŕſtwo ſo tola khěžora Napoleona ſkónczinje bojeſche a duž bu Garibaldi rano w hoſczencu w Aſinalbunga zajaty a pſchez Florenz z extraczahom do twjerdžizny Aleſſandrije a wottam na kupu Kapreru wotwjezeny, hdzež budže dyrbjecz na pſchihodniſchi czas doczakacz. Wón běſche rady widžał, hdy budžiſche w Romje zběžk wudyrił; ale to ſebi tam njezwažichu. Wěžo ze zajeczom abo wotwjezenjom Garibaldia njeje ſtrach wot Roma hiſchcze wotbroczeny; wón je jenož na njewěſty czas wotſtorczeny.

Z Roma. Po poſlenim ludaliczenju ma Rom 215,573 wobydleri. Bjez tymi je 30 kardinalow, 35 biſkopow, 1469 ſwětnych duchownych, 828 ſeminariſtow a kollegialow, 2832 mnichow, 2215 mniſchkow (klóſchtyrſkich knježnow). Njekatholſkich kſcheſczanow je tam 457 a židow 4650.

Z Roma. Redakcija romſkich nowinow „Osservatore Romano" je za zawoſtajenych po zemrjetych na choleru wjele tyſacow frankow nahromadžiła. Swjaty wótc podpjera khorych a jich ſwójby z pjenjezami; też ſczele wón cyke ſudy wina, kotrež kóžde lěto wot arcbiſkopa z Bordeaux doſtawa, do lazaretow.

Francózſka. W měſcze Toulouſe běſche wot 28.—30. julija cyrkwinſki ſwjedžeń k czeſczi ſwjatoprajeneje paſtyŕki Germany Couſin. We proceſſionje bě 14 biſkopow a abtow, měſchczanſcy zaſtojnicy, tyſacy ludži z měſta a z wokolnoſcze. Tſi dny běchu pſchekupſke klamy zaczinjene a niczo njebu dżěłane.

Francózſka. W měſcze Rodez, kotrež ma 14,000 wobydleri, zrycżachu ſo kſcheſczanſke ſłužownicy, zo chcedža po pſchikładze druhich francózſkich katholikow jenoho abo dweju zuavow (wojakow) bamžej dżerżecz. Hdyž ſo tamniſchi biſkop lětſa do Roma hotowaſche, pſchepodachu jomu wone 1000 frankow na te měnjenjo za ſwjatoho wótca. Bamž bu pſchez to jara hnuty a pſchepoda biſkopej za kóždu tych ſłužownicow medaillu (pomjatny pjenjez). Po ſwojim domojwróczje powoła biſkop te ſłužownicy do ſwojoho hrodu a pſchepoda jim te medaille a wudżěli jim bamžowe požohnowanjo.

Ruſowſka. Zjenoczeni grichiſko-katholſcy (unirowani) w Pólſkej ſo ſpje-

cžuja, do schismatiskeje rusowskeje cyrkwje pschestupicž. Wokoło města Siedlec su wjele burow zajeli, dokelž chcychu katholscy wostacž.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Dżeń 1. oktobra swjecżesche tudomny protestantski seminar 50lětny swjedżeń swojoho założenja z aktusom, cyrkwinskim koncertom a hosczinu. Dokelž hacž do l. 1851 tež naschi katholscy wucżerjo tam so pschihotowachu (jenož nabožnistwo mějesche tam katholski duchowny wucżicž), wobdżělichu so tež katholscy wucżerjo na tymle jubileju.

Z Budyschina. Nasch hnadny k. biskop je so z visitacije (poslenja bě w Schěrachowje) strowy wrócził a pojědże srjedž tutoho měsaca do Fuldy na zhromadżiznu němskich biskopow.

Z Budestec. Zańdżenu srjedu bu na tudomnym pohrjebnischczu wopomnik Jana Michała Budarja, dobroczerja serbskich khudych, w swojim czasu rycżnika a rycżerkublerja nad Hornjej Hórku, swjedżeńscy wotkryty. Kaž je znate, je Budař psched nětko 100 lětami swoje cyke zamoženjo khudym bjez Serbami bjez rozdżělenja wěry, lutherskim kaž tež katholskim wotkazak. We czasu napoleonskeje wójny buchu joho kubła a wobsedżeństwa ze schkodu pschedate a w l. 1828 wucżinjesche zakładny kapital z wuwzaczom jeneje hypothekariscy njewěsteje summy 54,892 toleri, z kotrychž Sakska 22,560 a Pruska za swój dżěl Serbowstwa 32,331 toleri dosta. W Sakskej wudżěla so nětko kóżde lěto 1400 toleri; kak wjele z toho něhdże na katholikow w 6 sakskich a w 1 pruskej wosadże pschińdże, móża nam naschi knjeża fararjo w Pósku dobroczinje sobudżělicž. Hdyž psched někotrymi lětami wubjerk so zjenoczi k postajenju wopomnika, zeńdżechu so k tomu dobrowólne pjenježne pschinoschki wot dżakownych Serbow wobeju wuznaczow. Tónle wopomnik je hładkowany granitowy kubus (kóstka) a měri na wschěch stronach dwaj łochczej; k njomu wjedżetaj dwaj skhodżeńkaj. Na prědkownej stronje wopomnika je tole we złotym pismje wurubane: Jan Michał Budař, dobroćel Serbow. Rodżeny 9. decembra 1713, wumrjeł 25. novembra 1789; na zadnjej stronje pak steji w czornym pismje: Wot dżakownych Serbow. 1867. Pschepodaczo a wotkryczo tohole wopomnika sta so, kaž spomnichmy, 2. oktobra. Pschi najrjenischim słónczným wjedrje běsche so wjele luda zhromadżiło. Dżělbjerjacy zestupachu so psched faru do rjada a dżěchu pschi zwonjenju wschěch cyrkwinych zwonow na pohrjebnischczo a wobstupichu rjenje wobwěncowany wopomnik. Najprjedy powita k. sudniski (haintman) Seyfert ze Schěrachowa w mjenje swětneje wyschnoscże wubjerk (komitet), kiž bě z Budyschina sem pschischoł swój skutk dokonjecž, z pschecżelnymi słowami a na to pschepoda k. Wendleŕ wopomnik wubjerkej. Nětk wotměnjowachu so tři rycże a schtyri pschisprawne serbske spěwy. W mjenje lutherskich Serbow rycżesche k. farař Imisch z Hodżija, w mjenje katholskich kapłan Hórnik, wot tachantskoho konsistorija k tomu postajeny (wón wopomni Budarjowu nadobnu, njesebicżnu a powschitkownu luboscž), a w mjenje delnjołużiskich Serbow delnjołużiscy k. farař Teschnař z Niedy.

Wyſche tychle duchownych běchu tam hiſchcze někotſi druzy lutherſcy a dwaj druhaj katholſkaj. Spěwy wuwjedžechu ſo pod wjedženjom k. wučerja Kocora z Ketlic a k. ſeminarſkoho wučerja Fiedlerja z Budyſchina wot budyſkich ſerbſkich ſpěwarjow a ſpěwarkow. Cyły ſwjedžeń je ſo wubjernje radźił a my tež tudy na njón ſpominamy, dokelž ſebi džakownoſcź tak žada. Za potomnikow teje abo druheje familije mějachmy a mamy wſchelake tež bohate wotkazanja w Serbach, ale tak wulke njeſebiczne a wobſchěrnje kſcheſczanſke kaž Budarjowe k lěpſchomu cykoho luda njeznajemy! Duž czeſcź, komuž czeſcź ſłuſcha!

Z Rózanta, 1. oktobra. Dźenſa běſche 25 lět, zo bě naſch wyſokodoſtojny knjez adminiſtrator P. Michał Benno Kral ſwoje zaſtojnſtwo bjez nami naſtupił. Tohodla wobeńdže ſo tónle ſwjedžeń po móžnoſczi ſwjatoczńje. Hižo njedželu rano na ſ. Michała poſtrowichu joho hudźbnicy ze zaſtaniczkom a na wulkej Božej mſchi pſchewodźachu ſerbſke kěrluſche z poſawnami. Póńdželu rano pſchiczežechu rózeńczanſke ſchulſke dźěczi a pſchepodachu jomu jedyn wot jich wučerja němſcy zeſtajany ſwjedżeńſki ſpěw. Wjeczor zeńdžechu ſo wokolni knježa duchowni a wučerjo, tež k. kapłan Ducźman z Radworja a k. Dr. Ducźman z Budyſchina a druzy pſchecželjo a pſchinjeſechu wyſokodoſtojnomu k. jubilarej zbožopſchecźa a pſchi czmiczcy zapali k. wučeŕ Hauffa w zahrodźe pſched cyrkwju bengalſki woheń, bjez tym hacź Rózeńczenjo khwalbny kěrluſch „Tebje my Boha khwalimy“, pſchewodźeni wot hudźby, połnohłósnje ſpěwachu. Wutoru (1. oktobra) rano měješche k. jubilar Božu mſchu, pſchi kotrejž k. wučeŕ kěrluſche ſpěwaſche. Dopołdnja, bu k. jubilar wot někotrych duchownych, kotſiž ſami do Rózanta pſchińcź njemóžachu, ze zbožopſchejachymi liſtami zwjeſelený. Pſchi ſczěhowacej hoſczinje buchu wſchelake pſchipitki k. jubilarej wunjeſene. Daj Bóh, zo by k. P. Benno za ſydom lět we ſtrowoſczi ſwój połſtalětny měſchniſki jubilej bjez nami ſwjeczicź mohł!

Z Radworja. Dźeń 20. ſeptembra rano pſchijedże naſch hnadny knjez biſkop z Budyſchina, zo by ſchule pſchehladał a młodoſcź firmował. Kaž wſchudźom běſche najprjedy wopyt cyrkwje a kěrchowa. Na to běſche pruhowanjo we wyſchſchimaj rjadownjomaj naſcheje ſchule a popołdnju pruhowanjo we Zdźěri. Sobotu dopołdnja bu 96 młodych ludźi firmowanych. Popołdnju bě pruhowanjo niżſcheju rjadownjow; po ½5 popołdnju wotjědže knjez biſkop do Khróſczic. Cyrkwiny kollator, knjez hrabja Klemens z Einſiedel běſche ze ſwojej ſwójbu cyłej cyrkwinſkej ſwjatoczńoſczi pſchitomny a wopyta tež dwójcy ſchulſke pruhowanjo.

Z Dreždžan. Kanonik a emeritirowany farař k. Nowak je pſchi ſwojim 50létnym jubileju ryczeŕſki kſchiž albrechtowoho rjada doſtał.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczeny: Pawoł Max, ſ. Gotthelfa Alberta, kowarja we fabricy w B. — Zemrjety: Jan Ludwik, ſ. kublerja Handrija Gudy z Hornjeje Kiny, 9 njedź.

Cźiſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 20. | 19. oktobra 1867. | Lětnik 5.

Moje puczowanjo do Roma.

(Pokraczowanjo.)

Z wobladanjom kupole njejsmy hischcze hotowi. Delnja połojca kupole, prajachmy, je pschez pilastry do 16 polow dźělena; potom zapoczina so wjelb a wysche horje tak mjenowana latarnja, kiž ma zasy krym, nad kotrymž kschiž steji. Wězo chce kóždy wopytować Roma rad na kupolu s. Pětra, a hdyž to hewak wobcżežne njeje, bě w naschim czasu wjele czischczenja. Tola hdyž sy hižo pschi latarni, hdżež mózesch ma wschě strony zwonka wokoło khodźicz a krasny pohlad wužiwacz, njelutujesch potu, zo by so hischcze wysche pozběhnył. Hdyž běch pschi pobrachowanju wschoho porjada póznał, zo tam horjeka kaž deleka na swěcze jenož móc pschez prawo dźěsche, podach so zakitanju jenoho tołstoho italskoho fararja; tón wudźěła mi pschi zastupjenju do khoda nad latarnju tajku dźěru do ludźi, zo mózach jara derje z nim sobu wysche horje hacz pod kschiž, hdżež so skónczuje po żeleznym rěblu doleze. W kuli móża hischcze schesnaczo jara derje runje horje stacz. Zo sym so mojomu italskomu duchownomu bratrej jara dźakował, mózecze sebi myslicz.

Pohladajmy hischcze do znutskownosczе kupole! Hdżež so jeje twar spoczina a hdżež so wjelbuje, je galeria abo khódba z kamjentnych kehelkow kołowokoło a mózetaj so dwaj derje zetkacz bjez tłóczenja. Hdyž dele hladasch, so czi hłowa wjercźi a w cyrkwi deleka mjerwja so móliczey ludźiczkojo. Kedźbuj na te mischtyrske wobrazy w kupoli samej, wschě su dołhotrajace mosaikowe t. r. z małych wschelakobarbnych kamuschkow zestajane. Wone su wulke, haczrunje su so czi wot deleka małe zezdałe; hlej te prjedy małe pjero, kotrež na wobrazu s. Lukasch dźerži, je czi nětko sydom stopow dołhe! Kołowokoło w kupoli su najpschisprawnischo za tele město z połtsecżałochczowskimi pismikami napisane słowa Khrystusowe: **Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Et tibi dabo**

claves regni coelorum, t. r. Ty sy Pětr a na tule skału natwarju cyrkej moju. A tebi dam klucze kralestwa njebjes. W czasu lětuschoho swjedženja běchu tež wschě druhe na primat (nastwyschsche prědkstejiczeŕstwo) so poczahowace słowa s. pisma w tej samej wulkosczi kołowokoło pod wjerchom cyrkwje nastajane. Hako katholski kschesczan to wscho z njebjeskej radosczu wobhladujesch.

Na prědku schěrokich stołpow, na kotrychž kupola wotpoczuje, steja wulke statuy swjateje Veroniki, s. Heleny, swjatoho Longina a s. Handrija. Te same dopomnjeja na te schtyri znamjenite reliquije, kiž cyrkej pódla rowa s. Pětra hischcze ma, mjenujch pótny rubczk s. Veroniki ze wotznamjom Jězusowoho woblicza, kruch wot s. Heleny namakanoho kschiża, lebiju, z kotrejž je Longinus stronu zbóžnika pschekłoł, a hłowu s. Handrija. Tele reliquije khowaja so we tych stołpach, do kotrychž je znutska skhód, a pokazuja so ludej na wěstych dnjach.

Zady wołtarja dże hłowna łódź cyrkwje dale a z kónca steji bronzowa „kathedra Petri," kotraž stary drjewjany stoł s. Pětra wobdawa.

Wobroczmy so nětko a wopytajmy poboczhnej a prěczhnej łódźi. W kóždej khapali su na rowach bamžow a někotrych druhich wopomniki, kotrež ani njemjenuju, dokelž je jich pschewjele. Na prawich rěka prěnja khapala della pieta, hdžež je wosobne dźěło Michel-Angela: s. Marija ze zemrjetym Khrystusom na klinje; druha khapala je s. Boscżana; tsecża najswjeczischoho sakramenta; schtwórta rěka gregorianska, na kotrejež wutwarjenjo a debjenjo je so 80,000 skudiow wudało. Tež we prěczhnej łódźi su rjane wołtarje a wopomniki; w lěwej prěczhnej łódźi steja wulke spowjedne stoły z napismom, w kajkej ryczi móżesch so tam spowjedacz. W tu khwilu hodźi so to w 11 ryczach, za Słowjanow w pólskej a khrowatskej (lingua illyrica). Hdyž sy so wuspowjedał, poklaknjesch hischcze psched stoł a spowjednik dótknje so cże z dołhim czeńkim kijom abo prutom; to dopomnja na wumoženjo z wotroczstwa hrěcha, kaž su stari Romscy tych, kotrymž swobodu dachu, hischcze posleni raz podyrili. Bjez khapalemi we lěwej łódźi je najwažnischa khapala za duchownski chor, hdžež so wjele bożich służbow a ceremonijow wotdżerżuje; tam su tež dwoje pischczele, bjeztymzo so hewak, hdyž je swjatoczhnoscz pschi hłownym wołtarju, jenož spěwa wot wubjernych spěwarjow.

W podzemskej cyrkwi, kotrejež dźěl hižo w prjedawschej basilicy wobstejesche, je wjacy khapalow a wołtarjow. Tohorunja namaka so tam tójschto kamjeńtnych kaschczow, w kotrychž bamžowje a někotsi wjerchojo (kaž němski khežor Otto II.) wotpoczuja. Nam je najwažnischa khapała ss. Pětra a Pawoła (Confessio). Wona je ze złotom a drohimi kamjenjemi wudebjena a wot 15. lětstotka sem leži tu pod wołtarjom kamjeńtny kaschcz s. Pětra, kotryž je najprjedy w katakombach a potom w lateranskej cyrkwi stał. Na wołtarju je wobraz ss. Pětra a Pawoła z 11. lětstotka. Te město, hdžež klecżisch, budź czi swjate!

Prjedy hacz czi, luby czitarjo! lětusche swjedženje w cyrkwi s. Pětra wopischu, dowjedu cże hischcze do pódla so rozschěrjacoho bamžowoho hrodu vatikana, zo by sebi wscho lěpje pschedstajecz mohł. Vatikan je nětko najwjetschi hród; wón ma dwacyczi dworow a nimale 11,000 městnosczow, stwow a salow. Jenož mały dźěl wužiwa bamž za swój dwór; wjetschi dźěl je za wschelake museje a zběrki postajeny.

Spoczatk makoho hrodu saha do czasa bamża Symmachu (498); tola nowy nětczischi pallast t. r. kruch toho samoho bu hakle w 14. stotku zapoczata, hdyž bamžowje swoje sydło z laterana sem pschepokožichu. Wschelacy bamžowje hacž na Piusa IX. su vatikan powjetschowali.

Nimo schwajcarjow, kiž we swojich zastarskich wobleczenjach na straži steja a psched kóždym biskopom honneur sczinja, dżesch po krasnym schěrokim skhodże (**Scala regia**, kralowski skhód) do wobschěrnoho sala (**Sala regia**); na sczěnach njezabudž te wulke freski (na khalk malowane wobrazy, sebi wobhladacz. Wottudy zastupisch do wuwołaneje sixtinskeje khapały, kiž je Sixtus IV. w l. 1473 twaricz dał; wona je 125 stopow dołha a 43 schěroka. Jeje wjerch, najwulkotnische dźěło moleŕstwa, je Michel Angelo za 22 měsacow dokonjał w l. 1511. Hłowna mysliczka tutoho dźěła je pschihotowanjo swěta na Khrystusa; duž su tam najwažnische podawki a pschedznamja ze staroho testamenta mischtrowscy wotznamjenjene. Druhi mischtrowski kruch je wołtarna sczěna, 30 łochczi schěroka, na kotrejž je tohorunja wot Michel-Angela „posledni sud" we freskach wuwjedżeny. W sixtinskej khapali dokonjeja so te swjatoczności, pschi kotrychž bamž sam skutkuje, kaž martrowny tydżeń atd. Pschez jene druhe durje mózesch do Pawołoweje (**Paolina**) a do Mikławschoweje (**Nicolina**) khapały zastupicz.

Dale dyrbisch wopytacz Rafaelowe „loggije", schtož su khódby z wobrazami wot Rafaela z Urbina, a tež Rafaelowe schtyri „stanzy" t. r. stwy abo sale z wulkimi freskami, za kotrychž kóžde je so 1200 skudiow płaczyło.

Vatikanski wulkotny muzeum abo wschitke muzeje naspomnju jenož z krótka, dokelž wjetschina mojich czitarjow wopisanjo njeby dorozymiła. K tomu słuscheja: galleria lapidaria (zběrka pohanskich a kschescżanskich starożitnosczow), **Museo Chiaramonti** (pschez 700 starych statuow), **Braccio nuovo** (40 statuow a 80 büstow), **Museo Pio-Clementino** z 11 wotdźělenjemi (po cyłym swěcze sławny), **cortile di Belvedere**, zběrka tapetow po Rafaelowych kartonach (kóžda płaczesche 4533 toleri), **Museo Gregoriano** (ze staroitalskimi starożitnosczemi), egiptski muzeum, galeria wobrazow a bibliotheka (knihownja) z wulkim pyschnym salom a 11 druhimi stwami a pschisłuschnymi khódbami. W tutej knihowni je 50,000 czischczanych knihow a 24,000 rukopisow, łaczanskich, grichiskich a orientalskich. Tajke bohatstwa kaž w tychle zběrkach njenamakasch w jenej zběrcy zjenoczene na cyłym swěcze. Rom a wosebje joho vatikan czehnje hižo pschez lětstotki nic jenož katholskoho kschescżana, ale tež sły wuczenych ludźi a wumjołcow (künstler) na so a lěta dołho mózesch tam schtudowacz a wědomosczu a wokschewjenjo czerpacz z najpołnischej měru. Nam njedosaha czas a duž dyrbimy so wobmjezowacz.

Swjedżenjow běsche w juniju a juliju wjacy dyžli druhe lěta. Wuzwoleński a krónowanski dżeń bamża hižo swjeczesche so lětsa z wjetschej swjatoczności wot romskich a wot pschikhadżacych cuzych; toho runja bě swjedżeń a procession Božoho Czěła nahladnischi dyžli hdy prjedy. Tež běsche wjacy krócz illuminacija, najwjetscha na pschedwjeczoru s. Pětra, hdżež so na kupoli pschez 4000 lampow swěczesche. Wo někotrych wjetschich audiencach a wo pschepodaczu zjawnoho lista bamżej wot zhromadżenych biskopow a wo bamżowych allokucijach je so hižo wosebje

w „Cyrkwinskich nowinkach a powjeszach" rycžało. Duž zbywa hischcże swjedžeń s. Pětra (29. junija) a Pawoła (30. junija); prěnischi bě w cyrkwi s. Pětra a poslednischi w cyrkwi s. Pawoła **fuori le mura** (t. r. za murjemi, zwonka města).

Zo běsche krasna cyrkej s. Pětra wosebje za swjedžeń wudebjena, sym hižo prajił; někotre wěcy hischcże pschistaju. Na façadże cyrkwje wisaja tsi wulke khorhowje, kiž na 1800 lětny jubilej s. Pětra a na swjatoprajenjo dopomnja; na prěnjej je kschižowanjo s. Pětra, na druhej gorkumscy martrarjo a na tsečzej czi druzy swjatoprajeni. W sali wisa 7 a w cyrkwi samej 13 tajkich khorhowjow z podawkami ze žiwjenja tychle swjatoprajenych. Znutskowna cyrkej je pod wjelbom a na stołpach wschelako ze židěninami, z damastom, róžemi a z pozłoczanymi debjeństwami wupyschena. Wokoło wołtarja steji pschi stołpach wósom hoberskich swěczníkow z běłoho gypsa ze wjele stami swěcow. Z cyła je so jich na s. Pětra 18,000 (nic małych) swěczyło! K prawicy a k lěwicy hłownoho wołtarja běchu tribüny za diplomatow, wosebnych zastojnikow a knjenje (kiž dyrbja wschě w czornych židěnych drastach być a czorny schlewjeŕ měcź). Wot wjercha srjedžneje łódže wisasche psched konfessiju z krystalla džěłany wobroczeny kschiž s. Pětra, krónowany z bamžowej tiaru a pětrowymaj kluczomaj. To so wschitko błyschczesche; my běchmy na s. Pětra kaž w morju swětła!

Na s. Pětra rano $^1/_2$7 wujědžechmy we wosobnym wozu, kajkež maja pschi swjatoczhnosczach jenicžcy pschistup do vatikanskich dworow. Kaž na wschěch swjatoczhnych dnach rjadowachu bamžowi jězdni njepschehladny czah wozow. We vatikanje so zhotowachmy; biskopja běchu wschitcy w czerwjenym pluvialu a z běłej infulu. Z cyła wobdžěli so tehdom nimale 500 biskopow z kardinalemi a 20,000 duchownych. Ludźi je tehdom wěsče pschez 100,000 na nohomaj było, t. r. w cyrkwi, na pětrowym torhoschczu a z cyła blizko vatikana. Krótko psched 7 pschińdže swjaty wótc ze swojich stwow na sala regia a bu kaž hewak tam ze sławawołanjom we wschelakich rycžach postrowjeny. Nětk zastupi do Pawołowej khapały, hdyž so cyrkwinscy dowobleka. Hdyž z nowa pschez sala regia džěsche; wospjetowachu so sławy, hacž runje chcychu officirojo z najmjeńscha po zdaczu tomu wobaracź, hacž bamž do sixtinskeje khapały zastupi. Tu so tež biskopojo a druzy wysoch nuts puschczachu. Nětk zapocža so swjatoczhnosczź, kotraž z processije, z wozjewjenja swjatoprajinskoho dekreta a z wulkeje božeje mschě wobstejesche.

Processija tworjesche so w sixtinskej khapali a psched njej. Swjaty wótc zanjese **„Ave Maris Stella"**, schtož spěwarjo dale spěwachu. Hdyž biskopja dwaj a dwaj ze sixtinskeje khapale wustupichu (kaž bě tež na swjedžeń Božoho Cžěła), dyrbjachmy so my duchowni pschewodžerjo kóždy k swojomu biskopej na sala regia pscheczischczecź, schtož by so tym najlěpje radžiło, kiž sebi wojakow a schwajcarjow k pomoch naprosychu. Pschewodžeŕ biskopa njesesche wulku swěcu. Na prědku processije džěchu mnischa mendikantojo, potom druhe rjady a kanonikojo, romscy swětni duchowni (te tawzyntky cuzych duchownych njeńdžěchu w rjedže sobu, ale běchu bjez druhim ludom), **Collegium Romanum**, duchowni kollegiatnych cyrkwjow a basilikow. Na to pschińdžechu sobustawy kongregacije „**rituum**", konsultatorojo, prälatojo a duchowscy advokaczi zbožno- a swjatoprajacych processow. Nětko sczěhowachu tamne 7 khorho-

wjow tych nowych ſwjatych; kóžda wot jich rjada abo bratrſtwa abo pſcheczelſtwa wobdata. Po rjadu khorhowjow běchu cźile ſwjeczi: Germana Couſin, Marija Franciska wot pjeczich ranow, Leonardo z Porto Mauricio, Pawoł wot kſchiža, 19 martrarjow gorkumſkich, Pětr z Arbues, Jozafat Kuncewicz. Dale pſchińdże tak mjenowana bamžowa khapala: prokuratorojo, buſſolantojo, kapłani (někotſi njeſechu tiaru a mitru ſ. wótca), ſekretarjo, generalprokurator, konſiſtorialni advokacźi, komornicy wjacy druźinow, khapalni ſpěwarjo, wſchelacy zaſtojnich kollegiow prälatury. Na to pſchińdże auditor roty, bamžowy kſchiž njeſo, pſched nim bě dekan prälat ſignatury z akolythami. Nětko widźachmy japoſchtołſkoho ſubdiakona w tonacelli, a grichiſkoho diakona a ſubdiakona, ſpowjednikow pětroweje cyrkwje w měſchniſkej draſcze, wſchelakich abtow a ſkónczńje hakle biſkopow, archybiſkopow a patriarchow. Naſchich romſkokatholſkich biſkopow znajecze, ale tehdom móhli tež trochu hinak zwoblekanych a brodatych katholſkich biſkopow a archybiſkopow melchitiſkoho, ruſynſkoho, rumänſkoho, bołharſkoho, armenſkoho, ſyriſkoho, chaldejſkoho, maronitſkoho a koptiſkoho wobrjada widźecź. Po patriarchach džěchu kardinal-diakonojo w cźerwjenych dalmatikach (levitſkich draſtach), kardinalměſchnicy w měſchnej draſcze a kardinalbiſkopja w pluvialach. Bliže k ſwjatomu wótcej běchu nětko romſcy konſervatorojo a ſenatorojo (radni knježa), wjerch aſſiſtent, vicekomornik, auditoraj roty, tſjo kardinaldiakonojo a dwaj najwyſchſchej ceremoniaraj. Wokoło tych najwyſchſchi officirojo nobel-, palatinal- a ſchwajcarſkeje gardy a dwaj komornikaj. Pod nawjedowanjom forierow a kavallerizzow džeja palafrenieri a ſediavi (noſcherjo), kotſiž pod baldachinom ſ. wótca na ſydle (**sedia gestatoria**) njeſu. Swjaty wótc měješche mitru na hłowje a wulki pluvial; w lěwicy džeržeſche zaſwěczenu ſwěcu a z prawej z khwilemi wudźěleſche požohnowanjo, pſched kotrymž ſo lud kłonjeſche. Za ſtołom abo ſydłom ſ. wótca njeſetaj dwaj „flabelle“ (wjechlowadło ze ſchtruſowych pjerjow). Za ſ. wótcom wobzanknu cźah generalauditor, wyſchſchi pokładnik, maggior domo, protonotarojo a generalowje rjadow. Sym jenož džělbjerjacych pomjenował, zo byſchcze ſebi trochu na wulkotnoſcź proceſſije pomyſlicź móhli; wſchě rjanoſcze dowopiſacź tu móžno njeje. Proceſſija cźehnjeſche po ſkhodźe **scala regia**, pod kolonnadami wokoło pětrowoho torhoſchcża (bližſche khěže běchu wuphſchene) kołowokoło a na druhej ſtronje zaſy do cyrkwje, hdźež ſo wokoło wołtarja a w zadnim džěle (choru) zaſta. Swjaty wótc ſyny ſo na trón, biſkopſtwo a wſchitcy, kiž mějachu pſchi ſwjatoprajenju bycź, w chorje. My duchowni pſchewodźerjo biſkopow ſměd̆jachmy hacž k wołtarjej, pſchi kotrymž běchu za nas ławki pſchihotowane.

Kak je pſchi ſwjatoprajenju ſamym było a pſchi božej mſchi, wo tym druhi krócź.

(Pſchichodnje dale.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcze.

Pruſka. We Pruſkej běſche 115273 měſchanych mandźelſtwow ze 247750 džěcźimi we lěcze 1864. We 52263 mandźelſtwach ſu mužojo lutherſcy, a z 115498 džěcźi je 65,822 lutherſkich, 49,676 katholſkich. — We 63010 manźdelſtwach ſu mužojo katholſcy a wot 132251 džěcźi z tutych mandźelſtwow je 55323

lutherſkich a 76929 katholſkich. Pſchezcytnje ſo z tuthych měſchanych mandzelſtwow 121145 we lutherſkej a 126605 we katholſkej wěrje kubkuje. D.

Němſka. Proteſtantſke Guſtav-Adolfſke towarſtwo ma na podpjeranjo ſwojich cyrkwjow a ſchulow kóžde lěto 190,000 toléri dokhodow, bjez tym zo podobne katholſke Bonifacijowe towarſtwo kóždolětnje 60—70,000 doſtanje.

Z Genfa. Hdyž Garibaldi wot tudy mydło wjezeſche, pſchedſtaji jomu krótko pſched wotjězdom jedyn ſobuſtaw kongreßa ſwoju lubu mandzelſku. „Zawěſcze mam cześcź we Was ſwěrnu garibaldinku powitacź,“ prajeſche Garibaldi z poſměwknjenjom. „Ně, mój knježe,“ wotmołwi zmužita žona, „ſym bamžowſka (papiſtka) a hotowa Was wuhwizdacź, jeli z nowa do Genfa pſchińdzecze a tak porycźicze, kaž pſchi wóndanſchim pſchijězdze.“ „Scze Wy woprawdze katholſka?“ rjekny Garibaldi poſtróženy. „Haj,“ běſche wotmołwjenjo, „a ſym na to horda.“ Njeměrnik niczo wjacy njepikny a poruczi ſo. Hdy bychu w Italſkej tež tajke žony byke a z tym ſwojich muži wobroczike!

Rakuſka. W tutym z nami ſuſodnym khěžorſtwje kaž we ſwětnych tak tež we cyrkwinych naležnoſczach hubjenje doſcź ſteji. Schtož poſledniſche naſtupa je w tu khwilu njetrěbnje wulka hara konkordata dla, kotryž je w l. 1855 bjez bamžom a khěžorom wobzamknjeny. Na „reichsrathu“ Cisleithanije, kaž ſu njewuherſke kraje pomjenowali, ſu nětko němſcy wotpóſkancy (dokelž ſłowjanſcy hacž někotſi pólſcy a rumunſcy tam njejſu!) jenoſtronſke zběhnjenjo konkordata wobzanknyli a wſchelake němſke adreſſy městow ſu tomule zběhnjenju pſchihłoſowake. Na to pak zhromadźichu ſo 25 arcybiſkopow a biſkopow Cisleithanije (Transleithanija, wuherſki kraj z pſchiſłuſchnoſczeni, tam njebě zaſtupjena, dokelž tamniſchi ſejm konkordat njepſchipóznaje) a wotpóſłachu khěžorej zjawny liſt, w kotrymž ſo za dalewobſtaczo konkardata wupraja. Słowjenjo a Rumunojo (kotrychž je po knjeżerſkich zapiſkach w cykej Rakuſkej pſchez pokojcu, ſo do teje hary njeměſcheja a praja, zo ſu Němcy a Madźarojo, kiž maja tam pod nětczíſchim knjeżerſtwom wjacy prawa, tu haru pſchecźiwo cyrkwi zapoczeli, zo by ßo wot hubjenych wobſtejnoſczow reichsratha bjes tym njeryczało! Pſchi tej cykej harje czerpi pak tola nahladnoſcź cyrkwje.

Italſka. Stary Garibaldi je dwójcy ſpytał z kupy Kaprery wotjěcź, ale kralowſke łódże ſu joho domoj pokazali. Tohodla je wón nětko wjedźiczerſtwo njeměrnikow ze zjawnym liſtom ſwojomu ſynej Menotti pſchepodał. Njeměrnicy maja ſtajnje bitwiczki z bamžowymi wojakami, pſchi czimž pak czi pak tamni dobywaja. Dokelž krónowanaj mócnarjej z Božeje miłoſcze, Napoleon a Viktor Emanuel, z prawdu derje njeměnitaj, budźa drje bamžowi wojacy ſkónczńje wot zběžkarjow na wſchěch ſtronow nadběhowani a wot kralowſkich wojakow hižo njepodpjerani do Roma ſo zeſczahowacź a potom rjekńje italſka knjeżerſtwo abo Viktor Emmanuel: W mjenje pokoja a k zakitanju ſwojich mjezow wot njeměra wobſadźu ja romſki kraj a Rom ſamón. Khwilu pak móże ſwětne knjejſtwo ſwjatoho wótca hiſchcze tracź; dokelž diplomatojo ſo zwjetſcha wſchelako a dołhi czas wjercza!

Z Pariza. Duchowny M. Marko z woſady Lacroce we ſtatu Wiskonſin bu wot ſwojoho knjeżerſtwa hako kommiſſar na lětuſchu wuſtajencu we Parizu póſłany. Wón bu poſtajeny za wotdźělenjo Indianow, dokelž bě bjez nimi wjacy lět miſſionar

pobył, tohodla jich rycz ar waschnja derje znajesche. Knjeżerstwo bě wschelake ruczne dźěło, drasty a bróńje Indianow wustajicz dało a tez tsjoch Indianow we narodnych drastach do Pariza póstało. Knjes duchomny běsche někt dobry tołmaczer bjez nimi a wopytowawjemi wustajency, dokelz tez wjacy europskich ryczow ryczesche. Hako myto dosta k. Marko wot Francozskehe rjad czestneje legije a wot khěžoroweje Eugenije złoty kheluch, jara drohi a 15 palcow (cołow) wysoki, z francózskim napisom. Poskiczenjo Napolcona, zo by k. Marko czestne město na so wzał, wotpokaza tutón prajo, zo móże pschi znajomnosczi z Ameriku a wjacy ryczemi nětko tam lěpje skutkowacz.

Ruskowska. We Grodnje buchu na poruczność tamnischeje wyschnosczi statuy swjatych, kotrez hižo 200 lět na karmelitskej cyrkwi stejachu, dele czisnjene a spalene. Tule poruczność wuwjedżechu někotsi postuschni židża.

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Nasch hnadny knjez biskop Ludwik wozjewja w czasopisu „Katholisches Kirchenblatt“, zo je wón pschi audiency pola swjatoho wótca pětrowy pjenjezk, we erblandskej a łužiskej diöcesy wot połdraléta nahromadżeny (mjenujcy 1162 toleŕ 20 nsl., 260 romskich skudiow w kouponach a dwaj friedrichsdoraj) z adressu wot katholskich towarstwow wotedał a njedawno wot swjatoho wótca podpisany dżakowny list dostał. Na kóncu toho samoho wudżěla swjaty wótc japoschtolske żohnowanjo knjezej biskopej samomu, wschitkim pobożnym sobustawam towarstwow, a joho cyłomu zastojnskomu wokrjesu. W tutym liscze ryczi wo adressy katholskich towarstwow Sakskeje, a je ta sama potajkim tez tele mjeno na prědku měła. Tohodla wuprajamy tym knjezam, kotsiž su tule adressu do wschelakich měitow erblandskeje diöcesy słali, z tutym swoju njespokojnosc, zo njejsu za hódno dżerżeli, tule adressu bjez druhim tez naschomu towarstwu ss. Cyrilla a Methoda do Budyschina k podpisanju póslacz abo nas do Dreżdżan k podpisanju adressy powołacz. Zo woni wo wobstaczu naschoho towarstwa wjedża, mózemy sebi myslicz, dokelz to lětsa we St. Benno-Kalenderu steji na stronje 132. Hdżež so „Sachsen“ mjenuje, tam chcemy my katholscy Serbja łužiskeje abo budyskeje diöcesy sobu wopomnjeni bycz!

Z Budyschina. Hdyż je bjez katholskimi Serbami tak wjele żiwjenja, zo móża swój wosebity katholski czasopis měcz (t. r. nasch Posoł), prajesche něchtó, dha móhli so tez na wudaczo katholskeje protyki zwažicz! Nětko je woprawdże njemjenowany Serb tajku protyku zestajał a wuńdże wona dżensa za tsi njedżelu. Nadeńdże-li doscz wotebjerarjow, póczńje drje za lěto nasche towarstwo protyku wudawacz.

Ze Schěrachowa. Zańdżenu njedżelu buschtaj tudy pozłoczanaj kschižej a kuli na nětk dotwarjenaj tórmaj swjatoczńje postajenaj. W dwěmaj zrjadowa so psched cyrkwju swjedżeński czah, z pjeczimi knjezami na konjoch a z khorhowjami na prědku; potom dżěsche schulska młodosc a knjeżny w swjedżeńskich drastach, rjemjesniske jednoty (innungi) ze swojimi khorhowjemi, hudżba, 16 knjeżnow w

běłych drastach, kotrež běchu k njesenju prěnjoho teju kšichžow postajene, 16 młodźencow k njesenju prěnjeje teju kulow, potom zasy 16 knježnow k njesenju druhoho kšichža a 16 młodźencow k njesenju druheje kule, potom duchownstwo z ministrantami, zastojnich atd. Hdyž běsche wscho derje zrjadowane, tšělesche so z mörserami (kaž tež pozdźischo wjele krócź) a dźěsche cźah wot cyrkwje po torhoschcźu k bydlenju měschcźanosty (bürgermeistera), hdźež taj kšchižej a tej kuli wobwěncowanej stejeschtej. Młodźencoju a knježny tute debjeństwo tórmow pozběhnychu a nětko wrócźi so cźah pschi zwonjenju a hudźbje kaž tež pschi najrjeńschim wjedrje po měscźe, kiž bě z wěncami a pletwami wupyschene, do cyrkwje, hdźež buschtaj kšchižej z kulomaj psched woktarź stajenaj. Nětk dźěsche k. farar Žur na klětku a mějesche rjanu a pschihodnu swjedźeńsku rycź, w kotrejž so Bohu za dokonjany skutk dźakowasche, kaž tež wschitkim, kiž su tónle dobry skutk podpjerali. Wosebje dźakownje wopominasche wón njeboh młynka, kiž je z wotkazanjom 2000 toleri prěni nastork k tomu skutkej dał. Na to buschtaj kšchižej wot wysokodostojnoho k. kanonika a kantora Hoffmanna z Budyschina poswjecźenaj a potom psched cyrkej njesenaj a na swoje město zasadźenaj. Po zbožownym zasadźenju porycźa hischcźe kryjeŕ k. Franc Tammer, kiž bě tež kšchižej a kuli sam pozłocźał, z wysokosćże krótke słowa a dźakowna swjatocźnosćź skónczi so w cyrkwi ze „Te Deum“. Psched wjecźorom bě twarski mischtyr za 80 pschi poswjecźenju pschitomnych knjezow hoscźinu pschihotowacź dał.

Należnosćze towarstwa.

Sobustawy (kiž su zapłacźili) na tute lěto: kk. 238. gymnasiast Theodor Rjecźka w Prazy; 239. Hana Strancowa z Njebjelcźic; 240. gymnasiast Jakub Cyž w Prazy; 241. žiwnoscźeŕ Mikławsch Robel z Wulkoho Wjelkowa; 242. kubleŕ Michał Kokla z Khróscźic; 243. kublerka Marija Roblowa z Kroscźic; 244. Michał Požeŕ z Kuscźa; 245. Mikławsch Donsch w Hórkach; 246. Hanža Delenkowa z Wutokcźic; 247. Pětr Herrmann ze Smjecźkec; 248. Hanža Kubańkec z Króscźic; 249. Mikławsch Schewc z Hory; 250. kubleŕ Jan Wólman z Cźorntec; 251. Hana Wobzyna z Cźornec.

Na lěto 1866 zapłacźi: J. Cyž w Prazy.

Dobrowólne dary: gymnasiast Jakub Cyž w Prazy 10 nsł.

Smilne dary. 1 toleŕ pschez k. kapłana Wernera z Króscźic na měnjenjo w skowach: Smil so, o Božo, nad khudymi duschemi!

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

Z Budyschina. Kschcźeni: Jan Michał, s. kublerja Michała Nowotnoho z Borschcźe; Marija Madlena, dź. žiwnoscźerja Mikłascha Hejny z Borschcźe; Ida Marija, dź. žiwnoscźerja G. Ferdinanda Filipa z Borschcźe; A. Theresia, dź. J. G. Kühnela z B.; Marija Hana, dź. kublerja Jakuba Libscha z Hunjowa. — Wěrowanaj: žiwnoscźeŕ Jan Žur w Khelnjc a Marija Cymjerec z Boranec. — Zemrjeta: Marija rodź. Schusterec, m. njeboh Jurija Justa z Běleźec, 48 l.

Cźischcźał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w knihańi 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 21. | 2. novembra 1867. | Lětnik 5.

Moje pucowanjo do Roma.

(Pokračowanjo.)

Dokelž so we serbskich pismach wo swjatoprajenju nadrobnje pisało njeje, chcu rjad toho samoho tudy podacź, kajkiž so wot wjacy stow lět hižo pschi tym wobkedźbuje a tež tón krócź wobkedźbowasche. Hdyž bě so swjaty wótc na swój trón posynył, bu k tomu wuzwoleny kardinal-prokurator k trónej dowjedźeny; joho pschewodźa konsistorialny advokat, kotryž bamža w mjenje spomnjenoho kardinala najprjedy należnje (instanter) prosy, zo bychu cźi zbójni (wón praji jich mjena) do zapiska swjatych pschiwzacźi byli. Sekretař brevow wotmołwi w mjenje swjatoho wótca, zo so pschi wulkej ważnosćźi tuteje wěcy pschisłuscha Boha wo rozswětlenjo a Swjatych wo zastupnu próstwu pola Boha nutrnje prosyćź. Na to spěwataj dwaj z chora litaniju k wschitkim Swjatym a druzy zhromadnje wotmołwjeja. Nětk prosy spomnjeny advokat druhi krócź należnje a należnischo (instanter et instantius), zo by so te swjatoprajenjo stało. Bamž stupi zasy z tróna a poklaknje zasy a pschisłužowacy kardinal napomina ze słowom Orate (Modlćźe so!) z nowa k modlenju. Pschitomni modla so klečźo, doniž wón z Levate (stańćźe) znamjo k skónčenju modlitwy njepraji. Nětko zanjese bamž stejo a bjez mitry khěrlusch: Veni, creator Spiritus (Pschińdź, stworićźerjo, Ducho s.), kotryž bamžowa khapala dale spěwa. Na kóncu toho samoho zanjesu bamžowi spěwarjo versikel Emitte Spiritum a bamž spěwa modlitwu: Deus, qui corda fidelium (Božo, kiž wutroby wěriwych) a posynje so zasy na swój trón. Na to so hornischa próstwa najnależnischo (instanter, instantius et instantissime) wobnowja, na cźož sekretař wotmołwi, kak je swjaty wótc z pschepokazanjom, zo Bóh tu próstwu za dobru spóznaje, skónčnje wobzanknył, ju dopelnicź. Bamž, sedźo na swojim trónje z mitru na

hłowje, praji z wótrym hłosom: „K czesczi najswjerzischeje a njerozdzělneje Trojicy, k powyschenju katholskeje wěry a k rozmnoženju kschesczanskoho nabožnistwa, we połnomocy naschoho Knjeza Jězusa Khrystusa, swjateju japoschtołow Pětra a Pawoła, a swojej samsnej, po zrałym rozmysslenju a po husczischim naproschowanju Božeje pomocy a po radze naschich czesczownych bratrow kardinalow, patriarchow, arcbiskopow a biskopow w tutym měsczе wobzankujemy a wuprajamy, zo su czile zbožni N. N. swjeczi (abo swjate), a zapisujemy jich do zapiska (liczby) Swjatych, postajujcy, zo by so wot cyłeje cyrkwje jich wopomnjeczo kóžde lěto mjenujcy dzeń (tu praji so pschi kóždym swjatoprajenym postajeny dzeń) bjez swjatymi martrarjemi (abo wuznawarjemi abo knjeżnami atd.) z nutrnej pobožnosczu swjeczik. We mjenje Wótca a Syna a Ducha swjatoho. Amen.“ Nětko poruczi prokurator protonotaram wo tymle swjatoprajenju pismo zestajecz a prosy bamza, zo by swjatoprajensku bullu (w kotrejž so žiwjenjo swjatych wopisuje) wozjewił. Na to zanjese swjaty wótc z jasnym hłosom **Te Deum**, pschi kotrymž so na jandželskim hrodże z kanonami tšělesche a w měsczе cyłu hodzinu zwonjesche. Po kwalbnym khěrluschu zanjese diakon versikel **Ora pro nobis, sancte Josaphat etc.** (tudy mjenuja so czi swjatoprajeni) a chor wotmołwja. Nětk spěwa diakon k lěwicy swjatoho wótca **Confiteor** a mjenuje we nim tohorunja tych nowych swjatych. Wudželenjo požohnowanja a absolucije, z kotrejž je dospołny wotpusk zjenoczeny, dokónczа swjatoprajenjo abo kanonisaciju.

Sczěhowacu swjatoczну Božu mschu dzerzesche swjaty wótc a spěwasche pschi wschej starobje dosczi mócnje. Swjate sczenjo czitasche so (a czita so tež hewak psched wulkim woltarjom) najprjedy łaczanscy a potom tež grichiscy k znamjenju zjenoczenja naranischich kschesczanow z romskokatholskej cyrkwju. Po sczenju mějesche bamž na swojim trónje (klětka w cyrkwi njeje!) łaczansku ryczž, kotruž w tutym czisle pschełożenu podawamy. Zajimawe je potom tež **offertorium**.

(Pschichodnje dale.)

Prědowanjo swjatoho wótca na dnju s. Pětra a Pawoła.

Czesczedostojni bratsja a swěrni synowje! Pschischoł je dzeń, na kotrymž ma pschez wosebitu mitosczž Božu nam popschate byczž, stalětne wopomnjeczo swjateju Pětra a Pawoła wobeńczž a někotrych dobyczerjow nascheje swjateje wěry do zapisa Swjatych Božich pschiwzaczž. Wjeselmy so tohodla we tym Knjezu na tymle hordoznym dnju, kotryž je dostojny, zo by we czesczowanju a radosczi cyłoho katholskoho swěta a wosebje naschoho města swjeczeny był. Pschetož na tymle wysokoswjatocznym dnju to bě, zo Pětr a Pawoł, tutej swětle we cyrkwi, tutaj wulkaj martrarjej, wuczerjej zakonja, radosczž nawoženja, zwjeselenjo njewjesty, pastyrjej stadła a strażnikaj swěta pschez zbožnu martrarsku smjerczž do njebja zastupischtaj.

Pschez njeju je evangelium Khrystusa za tebje, o Roma! swěczikło; ty běsche prjedy wuczerka błuda a bu potom schulerka wěrnosczе. Wonaj daschtaj tebi, zo byschtaj cze do njebjeskoho kralestwa dowjedłoj, kruczischi

a žohnowanja połniſchi podłožk dyžli cži, kotſiž ſu twój zaktadny kamjeń połožili. Wonaj pozběhnyſchtaj cže do kraſnoſcže, w kotrejž ty hako ſwjaty wuzwoleny lud k wyſchſchoměſchniſkomu kralowſkomu měſtu a hłowje ſwěta powołana, mjezy twojeje ſławy pſchez ſwjatu wěru dale rozpſcheſtrje, dyžli běſche to prjedy z brónju ſo poradžiło. Wobaj tutaj mužej w błyſchczatej draſcže ſtaj mužej miłoſcže, naſchej wěrnaj paſtyrjej a wótcaj, kotrajž ſtaj nas za evangelium ſpłodžiłoj.

Schtó je khwalby hódniſchi dyžli Pětr, kotryž pſchez bójſke rozſwětlenjo pſched wſchitkim ſwětom najwyſchſche potajnſtwo wěčžneje majeſtoſcže ſpóznawſchi wuzna, zo je Khryſtus wěrny ſyn žiwoho Boha a pſchez to njekhabłacy a twjerdy zakład naſcheje wěry połoži. Wón je ta mócna ſkała, na kotruž je ſyn wěčžnoho wótca ſwoju cyrkej ſtwarił, zo ju mocy hele njepſchewinu. Jomu je Khryſtus klučže njebjes a najwyſchſchu móc dowěrił a tež ↓ſchiſkuſchnoſcž, jehnjata a wowcy paſcž, ſwojich bratrow poſylnicž. pſchezcyknu cyrkej regirowacž hako tón, kotrohož wěra budže ſo runje tak mało khabłacž kaž wěra joho potomnikow na romſkim ſtole.

Schtó je zbóžniſchi dyžli Pawoł, kotryž bu wot toho Knjeza wuzwoleny, zo by joho mjeno ludam, kralam a džěčžom Iſraela pſchipowjedował, do njebjeſkich potajnoſcžow pſchez zjewjenjo zaſwjecženy, zo by hako pſchichodny wučžeŕ cyrkwjow wot jandželow zhonił, ſchto ma cžłowjekam prědowacž.

Wobaj ſwjataj, kotrajž w jenym a tym ſamym duchu potajnoſcž nowoho zakonju wozjewjeſchtaj, běſchtaj toho Knjeza dla wſchitkim ſtraſchnoſcžam, zadžěwkam, prócowanjam a cžwilowanjam podcžiſnjenaj; wonaj njeſeſchtaj mjeno Khryſtuſa a joho ſwjateje wučžby k pohanam, pſchewinyſchtaj pohanſkich mudrych, zahubiſchtaj pſchibójſtwo, powaliſchtaj pſchibohow z jich tróna, a daſchtaj potom ſwětłu evangelſkeje wěrnoſcže pſchez ſwoje ſwjate ſkutki a ſłowa do wſchěch ſtronow ſwěcžicž. Swoje ſkutki a ſłowa, kotrež ſo po wſchěm ſwěcže wothłoſowachu, wobſwědčžiſchtaj wonaj, hdyž ſo njebojeſchtaj za ſwoju wučžbu ſwoju ſwjatu krej pſchelecž. Tohodla, cžeſcžedoſtojni bratſja a ſwěrni ſynowje, hdyž dženſa wopomnjenjo tejule japoſchtołow ze ſwjatočžnej radoſcžu ſwjecžimy, we połnym počžeſcžowanju jich ſwjatoho popjeła, kotryž tudy wobſedžimy, pſchekraſnjejmy jich ſkutki a ſcžěhujmy jich pócžiwoſcž.

Ta ſama radoſcž nas napjelnjuje, zo je nam Bóh tu miłoſcž wopokazał, zo ſměmy njepſchewinitych martrarjow Khryſtuſowych: Józafata Kuncewicza, Pětra z Arbues, Mikławſcha Picha a joho towaŕſchow, ſławneju wuznawarjow: Pawoła z kſchiža, a Leonharda z Porto Maurizio, nadobnej knježnje: Mariju Franciſku wot ranow Jězuſowych a Germanu Couſin do ſyły joho njepſchewinitych martrarjow a ſwjatych na dženſniſchim dnju pſchiliczicž.

Hacž runje běchu woni runja nam z tej ſamej ſłaboſcžu wobleczeni, hako cuznicy na tejle zemi khodžacy njeſměrnym zrudobam a ſtracham wuſtajeni, běchu tola njekhabłacy w ſwojej wěrje na Boha, woživjeni z krutej nadžiju a z podatej luboſcžu k bližſchomu, na ſwojich cžełach pomorjowanjo Khryſtuſowe noſcho a pſchikładej Syna Božoho podobni. Woni khwalobnje pſchewinychu mjaſo, ſwět a djaboła, wokraſnichu katholſku cyrkej z błyſchcžom ſwojeje ſwjatoſcže, a ze ſpodži-

wanja hódnymi dźiwami a zawostajichu nam krasne pschikłady wschitkich póccźiwosczow, a nětko do njebjeskoho Jeruzalema k dostojnosczi pschecźelow Božich pozběhnjeni a z drastu czistosczje wobleczeni horja ze zradowanjom we krasnosczi a nasyczuja so ze zbóžnosczu w bydlenju Božim.

Pschetož woprawdźe, hdyž jich Bóh psched swoje wobliczo puschczi, napjelnjuje wón jich z radosczu a napoja jich pschi žórle wužiwanja. So swěczicy kaž skónco, z krónami wobwěnczeni a z palmami dobycza machajcy knjeza woni we wěcznosczi z Khrystusom, za nas so modlicy; pschetož hacźrunje samsneje njesmjertnosczje wěsczi, bjeru tola dźěl na naschim spomoženju.

Duž, czesczedostojni bratsja a swěrni synowje, woprujmy Bohu, dawarjej wschitkich tróschtowanjow, njepschestawace dźakprajenja, zo je wosrjedź zrudobow, pod kotrymiž cyrkej a stat czerpi, we tychle martrarjach, wuznawarjach a knjeznach cyrkwi nowych zakitarjow, a ludam nadobne pschikłady póccźiwosczje spožczik. Stupajmy do stopow tychle swjatych a zbudźujmy we sebi toho samoho ducha wěry, nadźije a lubosczje k Bohu, zaspějmy swětne a z pohladom na njebjeske khodźmy njewustawajcy pucźe toho Knjeza. Wotrjekńmy so swěta a joho žadosczow, wjedźmy strózbniwe, sprawne, pobožne a poměrne žiwjenjo, wot toho samoho ducha wožiwjeni, jedyn druhoho znoschujcy we bratrowstwje, smilnosczi, ponižnosczi a pokornosczi. Prócujmy so z dobrymi skutkami swoje powołanjo a wuzwolenjo sebi zwěsczicź.

Daj nam k tebi, o Knježe, kiž sy tak bohaty na smilnosczi a twoju wschohomóc pschez hnadu a wodacźo wozjewjesch, w ponižnosczi a dowěrje naschej wocźi wobrocźicź. Pohladni hnadnje na tule twoju swjatu cyrkej a dźiwaj na wichor, kotrohož zatschajowan u je cźłowjestwo wustajene. Dla zasłužbow twojeju japoschtołow Pětra a Pawoła, tychle martrarjow, wuznawarjow a knjeznow wotwobrocź wot nas twój hněw, womnohosczź nad nami twoje smilowanja, daj twojej cyrkwi nad jeje njepschecźelemi wschudźom dobywacź a bóle a bóle so rozpschestrěwacź. Daj wschitkim ludam wot błuda a złósczje so wotwobrocźicź a w jednosczi wěry a spóznacźa twojoho Syna naschoho Knjeza Khrystusa so zhromadźicź. Wotwobaraj z twojej bójskej prawicu wot tohole města wschitke pohroženja a lecźenja joho njepschecźelow. Amen.

Cyrkwinske nowinki a powjesczje.

Z Prahi. We pražskim serbskim seminarje je lětsa 31 młodźencow, z kotrychž 7 bohoskowstwo a 24 gymnasium schtuduja. Serbjo su tam 13, mjenujcy: Jan Laras z Lejna; Jurij Kubasch ze Schunowa; Jakub Schołta z Wotrowa; Josef Leidler z Khróscźic, Jurij Cyž z Nowoslic; Jakub Cyž z Prawocźic; Pětr Klimant z Pěskec; Theodor Rjeczka z Budyschina; Jakub Schkala z Khróscźic; Michał Pětrjenc z Cžornec; Franc Měrczink z Běleżec; Jurij Nowak z Njebjelczic; Michał Cžoch z Porchowa. Wysche toho Franc Löbmann ze Schěrachowa serbschczinu wuknje, schtož cźim wjetschu khwalbu zasłuži, dokelž su podobne pschikłady khětrje rědke.

J. L.

Czéſka. Nowozakoženа rjemjeſlniſka ſchula w Jindrichowym Hradcu (Neuhaus) doſta po knjeni Madlenje Trebickej 20,000 ſchěſnakow wotkazanja.

Schlezyńſka. W ſeptembru (27.) běſche 25 lět, zo bu we měſcze Neiſſe wot ſchtyrjoch knježnow towaŕſtwo k zaſtaranju khorych założene, kotrež ſo pozdźiſcho kongregacija ſchěrych ſotrow pomjenowa a nětko wjacy ſtow ſotrow po cyłych Němcach liczi. Tónle dźeń bu tohodla wot nětczjiſchich ſotrow w jich maczeŕſkim domje w Neiſſe z dźakownej Božej ſłužbu ſwjeczeny.

Z Wrótſławy. Wjerchbiſkop je 15. oktobra w Trebnicach na ſwjedźenju ſ. Hedwigi był.

Z Wrótſławy. Dźeń 30. ſeptembra njeſeſche měſchnik Najſwjeczjiſche do klóſchtra miłoſczjiwych bratrow, hdźež 29 lětny katholik ze zaſwěczenej ſwěczku w rucy pobožnje te wokomiknjenjo woczakowaſche, hdźež chcyſche Bóh prěni króć do joho wutroby pſchińć. To běſche mór, kiž bě hako dźěczo katholſku kſchczeńcu dóſtał, ale pozdźiſcho njebě jomu žane rozwuczenjo wo wěrje poſkiczene. Wón je z ameriſkeje kupy Jamaika, hdźež je połdra milijona afrikanſkich mórow a jich potomnikow. Naſch mór James (wupraj Dźems, t. j. Jakub) Ries bu hako ſydomlětny hólczk wot jenoho amerikanſkoho kapitana, kotromuž ſo wón ſpodobaſche, na łódź (ſchif) wzaty a pozdźiſchó łódźnik. Po ſmjerczi tutoho kapitana zaſtupi wón do jendźelſkeje ſłužby a ſkónczjnje hako ſłužobnik pola wſchelakich knjejſtwow. Lětſa ſkhorje na ſuchoczinu a je dotal ſtraſchnje khory. Jcho knjejſtwo póſła joho do klóſchtra miłoſczjiwych bratrow, hdźež trěbne rozwuczenjo w katholſkej wěrje a prěni króć najſwjeczjiſchi ſakrament z duchownej radoſczu doſta.

Z Fuldy. Zhromadźizna biſkopow (bě jich tam 16 a tſjo zaſtupnicy biſkopow) je jara derje wupanyła. Tudźeń dołho běchu dopołdnja a popołdnju uradźowanja a naſtupachu z dźěła pſchihotowanjo na wupiſany koncil za lěto 1868.

Rakuſka. Grichiſkozjenoczeny njedawno zemrjety archybiſkop Sterka Suluz w Sedmihródſkej, kotryž běſche pola Rumunow ſwojeje narodneje myſle dla jara czeſczeny, je ſwoje cyłe zamoženjo (200,000 ſchěſnakow) na dobre ſkutki wotkazał.

Italſka. Wot wudacza poſlenjoho Póſła ſu ſo ważne wěcy ſtałe. Kaž ſmy hižo tehdom prajili, Napoleon a Viktor Emmanuel z prawdu derje njeměnitaj. Pſchetož kak by hewak móžno było, zo bychu 7 tam ſtejace italſke łódže njepytnyłe, zo Garibaldi z kupy Kaprery cźěła a na kraj ſtupa? Kak by dale móžno było, zo Napoleon najprjedy Italſkej z wójnu hrožeſche a nětko z nimi w měrje bamžowy kraj zhromadnje wobſadźuje? Wobaj krónowanaj zełżencaj dyrbitaj ſkoro ſwoju larvu ſczahnycz. Schtož wonaj dźenſa prajitaj, to najbóle jutſje wjacy wěrno njeje! Schtož Garibaldia naſtupa, je wón po wuſtupjenju na kraj do Florenza jěł, tam z nakhwilnym miniſtrom generalom Cialdiniom ryczał, potom dale do Foligno a hacz na mjezy bamžowoho krajika jěł. Tu hižo běſchtaj jomu ſynaj armeju njeměrnikow pſchihotowałoj, kotraž z kóždym dnjom roſczeſche, dokelž jej kralowſka armeja niczo njeczinjeſche. Nětko je Garibaldi hižo blizko Roma, bjez tym zo ſo Francózowje hiſchcze wokoło měſta Civitavecchia, hdyž je Napoleon ſkónczjnje 50,000 póſłał, ſchmjataja. Schtož ſebi Napoleon a Viktor Emmanuel hrozytaj, nima ważnoſcze pſchi wob-

wjertliwoſczi francózſkeje, italſkeje abo z cyła kóždeje politiki. Pſchi bliženju Garibaldia bě w dotal měrnym Romje 22. oktobra na wjacy měſtach zbožk wudyrił; zbožkarjo běchu jenu kaſernu do powětra tſělili, napadowachu ſtraže (wachi) a w bitwiczkach na haſach bu něhdże 50 ludźi z wobeju bokow morjenych. Něſchto garibaldiſtow (200) běchu jatych do Roma pſchiwjedli a bamž je jich wopytał a někotrym trěbnu draſtu darił. Dźeń 1. novembra ſu po nowſchich powjeſczach Francózowje Rom wobſadźili a kralowſcy italſcy wojacy tam najſkerje też pſchiňdu. Garibaldiej ſo drje pſcheczelnje rjeknje, zo móže ſo zaſy do měra ſynycz, dokelž nětko kral z dowolnoſczu Napoleona ſam annektiruje!

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Dźeń 22. oktobra ſwjeczachmy tudy 25 lětny duchownſki jubilej naſchoho wyſokodoſtojnoho knjeza fararja J. Kuczanka. Na tym ſamym pokaza ſo ziawnje, w kajkej derje zaſłużenej czeſczi k. farař pola duchownſtwa, wuczerſtwa a woſady ſteji. Hižo na pſchedwjeczorje pſchinjeſechu jomu tachantſcy duchowni zhromadnje zbožopſchecza a pſchepodachu jomu hako znamjo luboſcze a poczeſczowanja nowe missale (měſchniſke knihi). Potom wuſpěwachu hiſcheze ſeminariſtojo wjeczorne zaſtaniczko. Na ſwjedźeńſkim dnju ſamym poſtrowichu k. fararja ze zbožopſchecznemi wuczerjo tachantſkeje ſchule (kiž jomu fotografiju ſerbſkeje nětk ponowjeneje cyrkwje podachu) a wſchelacy zaſtojnicy; dale knjeza fararjo z Ralbic, Kulowa, Radworja, Njebjelczic, Oſtritza, Wotrowa, k. kapłan Werner w mjenje khróſczanſkich duchownych, ſchtyrjo duchowni z Drezdźan (bjez nimi k. progymnaſialny direktor Buk), kaž też deputacija z wubjerka towaŕſtwa Maczicy Serbſkeje a deputacija woſadnych hoſpodarjow a wſchelacy druzy. Cyrkwinſcy wobeńdże ſo ſwjedźeń z tym, zo k. farař w ſerbſkej cyrkwi ſpěwanu Božu mſchu ſ aſſiſtencu dźerżeſche. Hacżrunje bě ſo to woſadnym hakle poł dnja prjedy (t. r. njedźelu na nyſchporje) zjewiło, běſche ſo jich tola tójſchto w cyrkwi zhromadźiło. Woſadni wobſwědczichu tak ſwoju luboſcź k knjezej fararjej, kotryž je wſchitke 25 lět z wuwzaczom krótkoho pobycza w Miſchnje hako duchowny w Budyſchinje a wot lěta 1854 hako jich farař zbožownje ſkutkował. My zjenoczamy pſchecza naſchoho towaŕſtwa a redakcije ſameje z pobožnymi próſtwami, kotrež ſu woſadni tónle dźeń Bohu woprowali!

Z Budyſchina. Naſch hnadny knjez biſkop je ſo ſtrowy z Fuldy k nam wrócził.

Z Budyſchina. Zańdźenu wutoru wotpokoži k. kandidat duchownſtwa Michał Róla z Ralbic ſynodalne pruhowanjo pſched wyſokodoſtojnym konſiſtorijom a poda ſo potom do Kölna, zo by we tamniſchim ſeminaru daliſche a woſebje praktiſke ſchtudije czinił. Daj Bóh, zo by ſo ſtrowy k nam wrócził! Z nim wotjědże k. kandidat H. Salm z Drezdźanſkeje diöceſy.

Z Marijneje Hwězdy. Sobotu 12. oktobra pſchijědże wyſokodoſtojny k. prälat Athanaſius z Oſſegga do naſchoho klóſchtra, zo by jenej novicy profeſſiju (wotpokazanje klóſchtyrſkich ſlubow) wotewzał a druhu klóſchtyrſcy zdraſcził. Hacżrunje tajka ſwjatoczność połny zacżiſchcz woſebje na toho czini, kotryž je jej

pschitomny a k tomu wscho rozymi, njech so ta sama tola na požadanjo tudy wopische. Hdyž běschtej wobě knježnje (novicka k. Viktoria Sieberec z Georgenthala a dotal swětna knježna Martha Wenzlec z Tollensteina w Czechach) pschez duchowne exercicije derje pschihotowanej, wotpokozischtej 14. oktobra pruhowanjo psched k. prälatom. Nazajtra běsche spomnjena swjatoczność a to kaž hewak tajkale. Wokoło 9 hodž. bu k. prälat swjatoczńje do cyrkwje dowjedżeny, wza sebi w sakristii pluvial (płaschcź) a pontifikalije a dżěsche z pschewodom 7 duchownych (kiž běchu potom tež pschi Božej mschi) k durjam, kotrež z cyrkwje do kschižneje khódby (Kreuzgang) wjedu. Te so bórzy wotewrja a we njewjesczinskej drascze wustupi ze swojej družku dotal swětna knježna, kiž chce klóschtyrscy zdrascżena byczź. Wona poklaknje na proh a dostanje pod cyrkwinymi modlitwami zaswěczenu wóskowu swěcu a Božu martru. Skónczńje so ze swieczenej wodu wokrepi a incensiruje; na czož so wona ze swojej družku na pschihotowanu ławku poklaknje. Nětk dże duchownstwo zasy do sakristije a, hdyž je so prälat kemschace drasty woblekł, k woltarjej. Wschitke chorske knježny z wuwzaczom tych, kiž su pschi pischczelach trěbne, su so bjes tym we presbyteriju (psched woltarjom) w dwěmaj rjadomaj zestupale. Po wotspěwanju evangelija, posynjetaj so prälat a hnadna knjeni abtyssa psched woltarjom a dotalna novicka, wjedżena wot novicmischtyrki (wuczeńki knježnow) pschińdże psched woltarne skhodżeńki a lehnje so tam na woczi. Wot prälata tudy łaczanscy praschana: Schto żadasch? wotmołwi wona: Smilnosczź Boha a joho rjada. Hdyž je po poruczuosczi stanyła, słyschi hischcże jedyn króczź dlěsche rozwuczenjo wo woznamjenjenjn a krutosczi klóschtyrskich slubow, kotrež chce wotpokoziczź. Na to zanjese prälat khěrlusch Veni Creator, kotryž knježny z pschewodom pischczelow dospěwaju. Po pschidaczu versikla a modlitwy posynje so prälat znowa a dotalna novicka wotpokoži spěwajo professiju, dże potom wjedżena wot k. propsta a knježny novicmischtyrki wokoło woltarja, podpische tu samu na stronje epistle a pokaza ju kleczo prälatej a abtyssy, kotraž tule ważnu lisczinu (urkundu) w ruce wobkhowa. Psched wottarne skhodżeńki so wróczźiwschi spěwa profeßka tsi króczź ze pschecy wyschschim hłosom vers: Suscipe me Domine secundum eloquium tuum et vivam et non confundas me ab expectatione mea, t. r. Wzmi mje, Knjeże, po twojim słowje a budu żiwa a ty mje njezastorczźisch wot mojoho woczakowanja. Tónle vers so też tsi króczź wot chora spěwa, bjez tym zo knježna hłuboko pokłonjena klecži. Nětk spěwa so w chorje psalm Miserere mei Deus a bjeztym prosy profeßka kleczo pschitomnych duchownych wo żohnowanjo a wschitke sobusotry wo zastupnu próstwu. Na to spěwa prälat z chorom wjacore versikle a modlitwy, pschi czimž profeßka z nowa na wobliczu leži, a swjeczi jeje drastu, kotraž je na boku pschihotowana a poda ju pod modlitwami tej kleczacej. Hdyž je wona noviciatske drasty wotpokożiła a profeßowske z pomocu někotrych knježnow so woblekła, zanjese prälat Credo a pokraczuje w Božej mschi, bjeztymzo so profeßka do rjada swojich sobusotrow poda. Na Božej mschi pak dże nowozdrascżena novicka, wjedżena wot propsta a novicmischtyrki a sczěhowana wot swojeje družki schtyri króczź wokoło woltarja, hdżeż na stronje epistle najprjedy pjerschczeń, potom wěnczk, na to druhu pychu a

ſkónczńje tu ſwěcu wopruje. Po ſwojim woprawjenju woprawja měſchnik (prälat) tule nowu novicku kaž tež nowu profeßku. Bjeztymzo ſo novicka na wocži lehnje, ſwjeczi prälat jeje draſtu a potom wottſihnje jej wón a tež abtyſa něſchto włoſow (ſchtož tonſura rěka) a pſchitomne knjeżny ſleku ju njewjeſczińſku draſtu a wobleczeja ju klóſchtyrſku; na czož tež wona kleczo wot duchownych pożohnowanjo a wot ſobuknjeżnow modlitwu ſebi wuproſy. Nětk lehnje ſo zaſy pſched woltarjom na wocži, doniż ſo pſalm 142. (Domine exaudi orationem meam) a druhe modlitwy njedoſpěwaju. Potom ſtaji ſo profeßcy kaž novicy poſwjeczeny wěnczk na hłowu a to tak. Prälat ſedżo a wěnczk w rucy dżerżo zanjeſe antiphonu: Veni sponsa Christi (t. r. Pój, njewjeſta Khryſtuſowa). Najprjedy pſchikhwata profeßka a doſtanje kleczo ſwój wěnczk na hłowu. Zaſy ſo ſćyſchi: Veni, sponsa Christi, a tež novicka doſtanje ſwój wěnczk. Swjatoczńoſcz ſkónczi ſo ze Te Deum a někotrymi modlitwami. Kaž hewak bě tež tón krócz wjele ludu pſchi tymle ſwjedżenju, hacżrunje běſche dżěławy dżeń.

Z Pirny. Srjedu 16. oktobra zapocża ſo twarba naſchoho nowoho ſchulſkoho twarjenja, kajkež je dla pſchibjeranja ſchuleriſkich dżěczi nětko hižo jara trěbne. Bjez tym zo běſche w lěcże 1860 jenoż 18 dżěczi, mamy jich nětko 46, mjenujcy 24 hólcow a 22 holcow. Cyrkwinſka twarba je nětko w zwonkownym hotowa a poſkicża nětko cyrkej ze ſwojej rjanej gothiſkej wěżu (tórm) kaž z faru kraſny napohlad. Bóh k zbożownomu dokonjenju tychle twarjenjow żohnowanjo daj!

C.

Naležnoſcze towarſtwa.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu zapkaczili): kk. 252. Mikkawſch Matijeſchk ze Serbſkich-Pazlic; 253. Jurij Großmann z Kuha; 254. kubleŕ Jakub Schokta z Khróſczic; 255. Jakub Nowak ze Stareje Cyhelnicy; 256. kandidat duchownſtwa M. Róla w Kölnje; 257. kubleŕ M. Wagner ze Smolic.

Na lěto 1865 a l. 1866: kubleŕ M. Wagner ze Smolic.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczeny. Jakub Michak, ſ. kublerja Michaka Welsa z Němſec. — Zemrjetaj: Jan Ernſt, ſ. K. E. Trägera z Hrubjelczic, 23 dnjow; Mikkawſch Kuczank na Židowje, 60 l.

Z Radworja, w ſeptembru a oktobru. Kſchczeni: Marija, dż. Pětra Schramy we Radworju; Ida Lina, dż Marije W. Bernhardtec z Jakobsthala; Ernſt Auguſt, ſ. Ernſta Aug. Hempla we Khelnje; Marija Madlena, dż. Jurija Schramy we Radworju; Marija Martha, dż. Handrija-Mitſcha we Kamjenej; Khata, dż. Michaka Cjemjery we Radworju; Marija Thereſia, dż. Jakuba Gruberta we Radworju; Michak, ſ. Pětra Měſcherja we Měrkowje; Hana Marija, dż. Pětra Krala we Bronju. — Zemrjeczi: Michak, ſ. Mikkawſcha Wawrika z Radworja, 1 l. 4 měſ.; Michak, ſ. Pětra Wjeraby z Khelna, 9 dn.; Marija, mandż. Jana Kubaſcha ze Zdżerje, 34 l. 8 m.; Hana, mandż. Karla Jänchena z Khelna, 50 l. 5 m. —

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 22. **16. novembra 1867.** **Lětnik 5.**

Moje puczowanjo do Roma.

(Pokraczowanjo.)

Psched woprowanjom (offertorium) pschinjesu tsjo kardinalowje a oratorowje woporne dary, kajkež so hižo dawno pschi swjatoprajenju wot pschecželow abo rjadow tych swjatych dawaja, mjenujcy: wulke wóskowe swěcy ze wobrazom swjatych, rjenje wupyschene khlěby, dwě sudobiczcy z winom, dwě tujawcy we pozłoczanej klětcy a někotre druhe ptaczki, kotrež na wschelake póccziwosczе tych swjatych dopomnjeja, w pisanej klětcy. Wschě tele dary su symboliske. Wóskowe swěcy pokazuja na tu radosez, kotruž Khrystus, te swětło swěta, we tym ma, zo so we tych swjatych nowe swětła wobdźiwanja a powuczenja człowjestwu pschedstajeja; tež je wósk znamjo njezranjeneje czistoty a žiwe płomjo woznamjenja swjaty woheń kschesczanskeje lubosczе a wobstajneje kedźbnosczе pschi woczakowanju njebjeskoho nawoženje. Khlěb a wino trjeba so k swjatomu woporej, kotryž cyrkej pschi tejle pschileżnosczi wopruje k dźakowanju za dostaczo nowych dobyczerjow a zakitarjow. Tujawka abo hołbik woznamjenja pokoj tych zbóżnych a je sobu znamjo kschesczanskeje bjezfalschnosczе a nabożneje samitkosczе. Te wschelake ptaczki poznoschuja so na swojich kschidleschkach pschecy do wysokosczе, kaž duscha zbóżnych k njebjesam! Bjez tymi, kiž tón krócz te symboliske (wuznamne) dary njesechu, běchu wosobni swětni ludźo z pschecželstwa někotrych swjatoprajenych a potom stawy jich rjadow. Tole wobhladuje mózesch so najlěpje do prěnich czasow kschesczanstwa w duchu pschesadźicz, hdyž wěriwi pschi swjatoczнej Božej służbje płody swojeje pilnosczе a Božoho žohnowanja na woltař kładźechu!

Hdyž so **offertorium** dźerżeschе, bu mócny łaczanski spěw wuwjedźeny wot 500 spěwarjow, kiž běchu do tsjoch chorow dźěleni. Prěni chor běschе na estradźe (powyschenju) z boka woltarja, druhi pschi hłownych durjach a tsecźi (hólczata) w

kupoli horjeka. Spěw běsche wulkotna kompozicija słowow s. pisma: Ty sy Pětr a na tule skału natwarju swoju cyrkej a porty hele ju njepschewinu. A tebi dam klucze njebjes.“ Chory so wotměnjowachu, pak spěwasche jedyn a pak wschitke hromadze; schtoż bě pschi jich zdalenosczi wopraudzity kumscht, na kotryż su so spěwarjo a rektorojo derje pschihotowacz dyrbjeli. Kak so nam wutroba pozběhowasche, hdyž pschi zhromadźizuje najwyschschoho wuczeŕstwa, měschnistwa a prědkstejiczeŕstwa katholskeje cyrkwje tej ważnej słowje „non praevalebunt“ (njepschewinu) spěwachu, a to tenoristojo tak prajo w mjenje swjatoho pisma, bassistojo w mjenje tomu sczěhowaceje tradicije (japoschtołskeje podawizny) a sopranistojo (hólczata) we mjenje k tomu so pschizankowaceje so zradowaceje cyrkwje. Wysoko nad rowom s. Pětra dozynkowachu wuznamnischo dyžli hdże druhdże połnomócne słowa: Et tibi dabo claves regni coelorum (A tebi dam klucze njebjes)!

Pschi pokraczowanju Božeje mschě spěwasche potom zasy jenoż jedyn chor. Po dokonczenju teje jameje bu bamž zasy po cyrkwi njeseny (wojacy sczinichu hasku), hdżež wón njedaloko hłowinych duri protestaciju czitasche napschecżo njesprawnosczi, kotraž so wot njepschecżelow cyrkwje stawa; a potom wotpołoži w prěnjej poboczнej khapali na prawicy kemschacu drastu a bu wottam do vatikana dowjedżeny.

Njesměrny lud so nětko won walesche. Połdnjo bě dawno nimo. My pak pytachmy nětk te wotdźělenjo wobschěrneje sakristije, hdżež mějesche kóždy biskop swoje kemschace drasty so slec a te zasy dostacz, kotrež běsche psched kemschemi horjeka we sala regia wotpołożił a k khowanju pschepodał. Hdyž skónczнje won pschińdżechmy, běchu drje kardinalske wozy, kiž su cyrkwi najbliże, hižo wotjěte, ale tych druhich bě tu hischcże wjacy stow na torhoschczu, za kolonnadami a zady wokoło cyrkwje. Duż njebě to ani mała ani krótka próca swój wóz namakacz, dokelž běchu wozy pschi tajkej mnohosczi so wschelako rjadowacz a pschejězdżowacz dyrbjałe. Cyle pschepocżeni a wusprócnjeni pschijědżechmy wokoło ½2 domoj.

Wjeczor dźěchmy na torhoschczo piazza del popolo a wobhladachmy sebi wulkotnu wohnjohru (Feuerwerk), kotruż na pschilěhowacej hórcy monte Pincio pschez hodźinu dołho wotpalowachu pschi njesměrnej mnohosczi luda. Francózscy duchowni nam powjedachu, zo ani w Parizu, hdżež je wosebita schula za wohnjohry (pyrotechniska schula), tak wosobne wěcy z wohnjom njedokonjeja. Tónle swětły wjeczor bě krasne wobzamknjenjo tohole zbožownoho dnja!

Swjedżeń swjatoho Pawoła swjeczi so w Romje kaž w cyrkwinskim officiju wosebje 30. julija a wězo běsche tónkrócz tež tónle dżeń jara swjatoczny. Postajene bě, zo swjaty wótc ze swojim dworom a khapału do cyrkwje s. Pawoła za městom (S. Paolo fuori le mura) k assistency pojědże. Dokelž běsche wozjewjene, zo wot 9. hodż. na tej drozy, kotraž tam-won wjedże, nichtó jěcz njesmě, doniž swjaty wótc nimo njebudże, dha wujědżechmy my hižo do wosmich, zo pschi mnohosczi tehdom tam jědżacych wozow njebychmy zadżeržowani byli. Cyrkej s. Pawoła z benediktinskim klóschtrom leži poł hodźiny pucża k połdnju wot města a jědże so tam nimo khapałki na tym měsczе, hdżež staj so s. Pětr a Pawoł posleni krócz widżałoj. Pschi cyrkwi praschachmy so najprjedy, z kotrymi durjemi ma nasch hnadny k. biskop k. swojomu sydłu so podacz. Cyrkwinske woblekanjo tudy trěbne njebě; dokelž smě-

dżachu biſkopja w chorſkich draſtach, w tak mjenowanej „kappje“ (nic klerich) abo „mantellecże“ aſſiſtirowacź. Nětk pſchekhodżowach ſo ſam po khódbach klóſchtra, hdżež běchu wſchelake ſtarożitne wěcy (kaž kamjeńtne tafle na rowy atd.) kaž tež knihi wuſtajene. Hdyž ſo potom wojaka na ſtraži ſtejacoho praſchach, hdże je pſchiſtup do cyrkwje za duchownych, wotmołwi wón ſo ſmějo: „Njekhodźcże tola hiſchcże do cyrkwje, je hiſchcże pſchejara zahe, dźicże radſcho tamle a pojěźcże něſchto.“ Tak pokaza mi te dołhe blida, na kotrychž cźokolada, zmjerzlina (lód), wſchelake ſorbetty (zmjerzlina ze ſadom) z pſchikuſkami pſchihotowane ſtejachu. Tajke ſnědańczko na khóſty ſwjatoho wótca dawa to tudy kóżde lěto; do kemſchi zeſydaja ſo tam zwjetſcha duchowni a po kemſchach bamž ſam z biſkopami. Po mjenowanym wokſchewjenju dźěch do cyrkwje a doſtach měſto z boka wołtarja, kak zo mójach derje k wołtarjej widźecź a tež zady wołtarja, hdżež mějachu ſwjaty wótc a z wobeju ſtronow kardinalowje a biſkopja ſwoje ſydła. Blizko mje běſche powyſchene měſto (eſtrada) za neapelſku kralowſku familiju, kotruž ſym ſebi tež derje wobhladacź mohł. Swjaty wótc zaſtupi wokoło 10. hodźiny a potom zapocża ſo bórzy Boża mſcha, kotruž patriarch z Alexandrije dżerżeſche a pſchi kotrejž bamžowi ſpěwarjo kraſnje ſpěwachu. Wobſchěrna cyrkej běſche połna ludźi pſchi tymle ſwjedżenju k cżeſczi ſ. Pawoła. Wona běſche tež bohacże woſwětlena; zymſy a druhe rune linije běchu runje tak połne ſwěcow kaž w Pětrowej cyrkwi a kulojte tam ſo namakace wobrazy bamžow ze ſchklenicżanymi luſtrami wobdate. Po kemſchach, kotrež běchu po 12. hodźinje ſkónczene, rozryczowaſche ſo bamž w klóſchtrje ze wſchelakimi biſkopami nimale hodźinu. A hdyž bě wón wotjěł, wotdźělenjo wojakow na prědku a k wobzamknjenju cżaha mějich, pſchizamknychu ſo kardinalſke wozy a tež my pytachmy ſwój. To bě zaſy jedyn kraſny dżeń, kotryž z pomjatka njewuńdże cżas żiwjenja.

Ale na tym njeje doſcź, moji cżitarjo! wy chcecże wjedźecź, kajka tale Pawołowa cyrkej, kotruž ſmy dwójcy wopytali, tola je. Duž poſłuchajcże! Wona je jena najſtarſchich a po Pětrowej tu najwjetſcha; jeje dołhoſcź wunoſcha 386 ſtopow. Hacź runje je wona pſchez woheń w lěcże 1823 (jedyn klempnař bě mjedźeńcu ze żehliwym wuhlom tehdom na tſěſche woſtajił) wjele drohotnoſcźow zhubiła, ju ju bamžojo Leo **XII.**, Hrjehoř **XVI.** a Pius **IX.** z nowa wudebili. W lěcże 1854 je ju nětcźiſchi bamž zaſy poſwjecźił. Wona ma pjecź łodźi, potajkim ſchtyri rynki ſtołpow. Pjecź wrotow (durje dla wulkoſcże njemóżeſch prajicź), bjez nimi zamurjowana **porta santa**, wotewrja cźi pſchiſtup do ſwjatnicy a pſchede wſchim pſchewozmje cże pohlad na tónle lěs (t. r. wósomdźeſat) kamjeńtnych polirowanych granitowych ſtołpow. Wjerch wobſteji ze kumſchtnje wurězanoho a połoczanoho drjewa. Po ſcźěnach widźiſch wjele moſaikowych wobrazow a freskow; woſebje zajimaja wulke medaillowe (t. r. kulojte) wobrazy wſchitkich dotalnych bamžow kołowokoło łódźi a w transſeptu. Konfeſſija wobſteji z marmorowych ſtołpow a wołtař, bohacże pyſcheny, wopſchija row ſ. Pawoła a joho wucżownika Timotheja. Wokna maja molowane ſchkleńczane wobrazy wſchelakich ſwjatych. Z boka konfeſſiije, hdżež ſo k prěcźnejłódźi pſchiſtupi, ſtejitaj koloſſalnej figurje ſ. Pětra a ſ. Pawoła. Bjez poboczнymi wołtarjemi, kotrež maja tež rjane ſwjecźata, ſym ſo najdlěje zadżerżał we khapałch **del Crocifisso** (kſchižowanoho); pod zaſtarſkim wobrazom Božeje martry je moſaikowe ſwjecźo ſ. Marije, pſched kotrymž je 22. hapryla 1541 ſwjaty Ignac z Loyole, załožeř jeſuitow, ze ſwojimi towařſchemi

ſluby wotpołożił. Pódla cyrkwje je zajimawa kſchižowa kłódba ze zaſtarſkimi rowowymi napiſami z nětko njepſchiſtupnych blizkich katakombow.

Hdyž ſmy runje pola ſ. Pawoła, pojědžemy pok hodžiny dale k połdnju na wopomnjenja hódne měſto k abtowſtwje (abbadia) delle tre fontane (t. r. k tſjom žórłam) w nizkoležacej a njeſtrowej krajinje. Cyrkwiczka ſ. Paolo ſteji na tym ſamym měſtnje, hdžež bu ſwjatomu Pawołej hłowa wotrubana. Wotczata hłowa ſwjatoho japoſchtoła poſkoczi pak tſi krócz wot zemje a na tſjoch punktach, hdžež dele padže, wozjewichu ſo tſi žórła, kotrež dotal mócnje cžěrja a nad kotrymiž kſcheſczenjo pozdžiſcho cyrkwiczku natwarichu. Hacž runje ſu žórła blizko hromadže (někotre krocžele), ma tola kóždе trochu hinaſchi ſłód a hinaſchi grad cžopłoty. Mnich, kiž nas tu wodžeſche, poda nam ſchkleńcu a my pijachmy, kaž to tudy waſchnjo je, z kóždoho žórła k cžeſczi ſ. Pawoła. Nětko ſu žórła wobtwarjene kaž wołtarje porno ſebi po dołhoſczi cyrkwje. Woprawdžitaj wołtarjej pak ſtaj tam dwaj; na jenym je kſchižowanjo ſ. Pětra a na druhim wotprawjenjo ſ. Pawoła wotznamjenjene. Tež ſteji tam za železnym gitrom kamjeńtny ſtołp, na kotryž bu ſ. Pawoł pſchi wotprawjenju pſchiwjazany. Pódla Pawołowej cyrkwiczki je druha kulojcže twarjena cyrkej S. Maria Scala coeli (t. r. Marija k njebjeſkomu rěblej), tak mjenowana wot widženja, kiž je tudy ſ. Bernard měł, hdyž ſwjaty wopor za wotemrjetych woprowaſche a rěbl widžeſche, na kotrymž jandželojo dele a horje khodžachu, zo bychu wumožene duſche z cžiſcža do njebjes wjedli. Pſchi wołtarju dže ſo do podzemſkoho wuzkoho ruma, hdžež je ſ. Pawoł krótko pſched wotprawjenjom pobył. W pódlanſkej krypcže ſu cžěła ſ. martrarja tribuna Zeno a 10,000 wojakow pohrjebane. Tſecža cyrkej w tych ſtronach je wjetſcha a zaſtarſka S. Vicenzo ed Anastasio. S. Vincenc bu pod khěžorom Dioklecianom martrowany a ſ. Anaſtaſius, kotrohož reliquije buchu do Roma pſchewjezene, pak w Perſiſkej.

(Pſchichodnje dale.)

Cyrkwinſke nowinki a powjeſcže.

Z Wrótſławy. Wjerchbiſkop je zańdženu njedželu paſtyrſki liſt wozjewicz dał, w kotrymž k modlitwam a woporam za ſwjatoho wótca napomina. Ze ſłowami ſwjatoho wótca ſpomina wón na pſcheſcžěhanja, kotrež nětk cyrkej woſebje w Italſkej a Ruſowſkej cžerpi.

Z Barlina. We Barlinje hromadža dary k wopomnikej ze njeboh miniſterialnoho direktora Dr. Matija Aulike, kotryž je ſebi wo wubudženjo a zrjadowanjo katholſkoho žiwjenja we Barlinje wulke zaſłužby pſchihotował. K joho wopomnjeczu chcedža we pſchedměſchczu „pſched Potsdamſkimi wrotami“ we Barlinje cyrkwiczku za tamnych katholikow natwaricz.

Z Münſtera. Tudy bu lětſa ze ſobuſkutkowanjom biſkopa Wooda z Philadelphije a biſkopa Junkera z Altona ſeminar załoženy, w kotrymž ſo młodžencoju na miſſionſtwo za Ameriku pſchihotuja. Woni ſchtuduja na tudomnej theologiſkej akademii a wudokonjeja ſo woſebje w jendželſkej rycži, kotraž je w Americy najbóle rozſchěrjena. W tu khwilu je tu 10 młodžencow ze wſchelakich diöceſow.

Pruska. Limburgski biskop Dr. Blum swjeczesche 2. oktobra swój pjeczadwacyczilětny biskopski jubilej. Pruska kralowna Augusta póska jomu drohotnu Božu martru, duchownstwo pschepoda rjane pektorale (t. j. nawutrobny kschiž) a wschelake towarstwa a města joho diöcesy druhe dary. Deputacije běchu tam z někotrych druhich diöcesow. Wjeczor běsche město woswětlene a psched biskopski hród pschińdże czah z faklemi. Wokoło 100 duchownych běsche na tymle swjedżenju.

Bajerska. Biskopja su kralej protest pschecziwo nowomu schulskomu zakonej pschepodali, dokelž tón samy kscheszańskim schulam schkodu pschinjese.

Rakuska. We winskej krajnej radże sczini němska a židowska strona, kiž najskerje wjele do Boha njedżerži, wulku haru dla konkordata t. j. wujednanja, kiž je we swojim czasu khěžor ze swjatym wótcom wo naležnosczach katholskeje cyrkwje sczinił. Woni chcedża khěžora k złamanju słowa pschiwjesczć. Schto wón sczini, njchodži so hischcże prajicz, tola so joho wotmołwjenjo na pschipismo 25 rakuskich biskopow tym spodobało njeje, kotsiž z cyrkwju sprawnje měnja. — Tež na to so we Winje jara hórscha, zo su we Galicii někotre Židowki do klóschtra czeknyke, zo bychu so na kschczeńcu pschihotowake. Na prěni pohlad so taike czeknjenjo wopaczne zda, ale pschi sprawnym rozsudżenju njemóżeja wone hinak czinicz, jeli zo njechadża surowu zasakłosczć Židow nazhonicz. Tak bě jena z tutych czeknjenych, 19 lětna Chaja Sarah Radamska we Lembergu hižon dlěschi czas wot swojoho nana wjele czerpjecz měła, dokelž bě jomu swoje mysle wozjewiła: junu bě z nožom do njeje kłoł a njedawno z motyku za njej mjetał. Tohodla njechasche wona z nim hinak hacz we pschitomnosczi zastojnika ryczecz. „Gazeta narodowa" powjeda, zo su psched dwěmaj lětomaj Židowku, kiž běsche so kschczicz dała, popadnyli a potom skradżu zadajili. Tehdom nětczischi hawtowarjo ani njerypnychu, a nětk je tajkale hara. Hdyž we tamnej radże něchtó (kaž wóndanjo wotpósłanej Pintar a Greuter) za katholsku cyrkej ryczi, — so druzy směja a woschczerjeja. Człowjek, kotromuž żana wěra wjacy swjata njeje a kiž chce cyle bjez kajkejeżkuli wěry byczć, — njezasłuži mjeno — człowjek. To je zawěrno hańba z tajkimi radnikami we Rakuskej! Możno pak hischcże je, zo cyły wěrjacy rakuski lud swój hłós pozběhnje za prawo cyrkwje, za prawo wěry. Wjele duchownych a wjele měschczańskich a wjesnych wosadow je biskopam adressy pschipóznacza póslało.

Pschispomnjenjo. Pschi rozpowjedanju mucjenjow we Rakuskej praji „Kath. Kirchenblatt czisko 20 str. 157": Wosebje pak dyrbjała kóżda diöcesa (t. j. biskopska wosada) tak daloko pschinjesczć, zo by swój samotny katholski cyrkwinski czasopis měła. Jeno tajki czasopis, njech tež mały we wobsahu a dżělbraczo wobmjezowane, zamoži, pomału hkubje do jednotliwych wosadow so pschetkóczicz a dżělbraczo tež na powschitkomnym cyrkwinskim żiwjenju wubudżicz. Czim njenje so wo cyrkwi we blizkosczi a dalokosczi wě, czim njenje so tež wo nju stara; czim wjacy so wo jeje podeńdżenjach, żiwjenju a skutkowanju zhoni, czim wjacy dżělbracza a luboscze so k njej ma. Tohodla jeno zapoczecz, tola nic z dobom wulke dżělbraczo woczakowacz, kotrež ma so hakle pomału wubudżecz — a potom wutracz. — Tak pische Lipsczanski kath. czasopis. Możemy sebi z tutoho wuczbu a napominanjo wzacz. My Serbja mamy hižom nimale pjecz lět tajki czasopis, kotryž we serbskej ryczi cyrkwinske powjesczje z daloka a z blizka pschinoschuje a cyrkwinske naležnosczje zastupuje. A kotry wotpohlad ma „Kath. Posoł"? Wón chce, zo bychu so serbske katholske wosady hóle a lěpje zeznałe,

Italſka. Hdyž běſche pola Subiaco bitwiczka bjez bamžowymi wojakami a garibaldiſtami, bu tam biſkop Manetti w ſwojim hrodże zajaty a wot ſymdymjoch garibaldiſtow tam wobſtražowany. Ale pozdžiſcho dobychu bamžowi. Z bojoſcże pſched ſmjerczu proſchachu zběžkarjo biſkopa na kolenach, zo by jim wobhnadženjo wot wojakow wuproſył; woni wotpołožichu bróń a wuſleczechu ſo ſwoje czerwjene garibaldiſke koſchle. Nětk pſchińdżechu bamžowi do biſkopowoho hrodu a tak njeſmědżeſche jich biſkop dale wobkhowacz. Woni wulěžechu ze ſwojoho ſkhowa, hdyž bu jim ſlubjene, zo ſo jim niczo njeſtanje. Z radoſczu džěchu potom ſobu hako zajeczi do Roma na jandżelſki hród.

Z Roma. Dżeń 7. novembra ſu bamžowi a francózſcy wojacy wot Monte Rotondo a Mentana pſchikhadżejo ſwjedżeńſcy do Roma pſchiczahnyli. Francózſki general du Faillly a bamžowy general Kanzler z druhimi generalemi a ſtabom dachu wojakow na torhoſchczu San Bernardo defilirowacz.

Z Roma. Kanonik Cerneczicz wjedże w mjenje „Propagandy“ nowe wudaczo cyrkwinſkich knihow w ſłowjanſkej rycži z glagolſkim piſmom, kajkež ſo pola katholſkich Khrowatow w Dalmatiſkej nałožuja.

Francózſka. Składowanja k dżerżenju bamžowoho wójſka ſpěchuja ſo tudy wosebje pſchez nowiny. Tak je czaſopis Univers k tomu kóncej w krótkim hižo 75,000 frankow nahromadżił, Union 37,000, a Le monde po ſwojim ſedmym zapiſku 40,000 frankow. Bjez dawaczerjemi ſu wſchitke powołanja zaſtupjene a kóżda ſtaroba; wſchelacy wopruja po 10,000 frankach, ſamo czeladnicy hacz po 40 frankach. W najnowiſchim czaſu je ze Francózſkeje kaž tež z Jendżelſkeje a Belgiſkeje zaſy tójſchto mkodżencow k bamžowomu wójſku woteſchło, ſamo z najwoſobniſchich ſwójbow.

Jendżelſka. Po zapiſku w nowinach „Times“ je w Jendżelſkej nimale ſto wſchelakich proteſtantſkich ſektow. Wězo je wjele ſektow wot ludźi założenych, kiž w bójſkich wěcach ani ſchtudowali njejſu. My pſchi tym z radoſczu wuznawamy: Ja wěrju jenu ſwjatu katholſku cyrkej!

Jendżelſka. We Haverſtock-Hill, londonſkim pſchedměſcze, bu nowy dominikanſki klóſchtyr z cyrkwju pſchez biſkopa z Northamptona poſwjeczeny. Twarba je hižo 20,000 puntow żadała. K tomu bě jena knjeni 9000 puntow (60,000 tol.) darika.

Z Jeruzalema. Nowa kupola nad cyrkwju Bożoho rowa ſo pilnje dale twari. Francózſka najwjacy ſrědkow k tomu dawa. Tola ſo tam grichiſcy kſcheſczenjo jara ſchěroch czinja a wſchoho mocuja. Słaby turka pak tym najwjacy dowoli, kotrychž ſo najbóle boji.

Naraniſcha Indiſka. Hollandſke kolonije w Indiſkej džěla ſo nětko do tſjoch vikariatow. Na Batavii je 23,000 katholikow ze 16 duchownymi bjez 280,000 mohamedanſkich. Na Surinamje je 12,000 katholikow bjez 52,000 wobydlerjemi; ſchule ſteja pod redemtoriſtami a miłoſczywymi ſotrami. Curaçao ma 24,000 katholikow bjez 33,000 wobydlerjemi. K poſleniſchomu vikariatej ſłuſcha tež kupa Bonaria, hdżež je ſo katholſka wěra na ſpodżiwne waſchnjo zdżerżała. W lěcze 1780 mjenujcy bě tam poſleni katholſki duchowny zemrjeł. Dżeſacz lět pozdżiſcho pſchińdże Indian z Bonarije hako njewólnik (ſklava) na kupu Curaçao,

ſo pſchecy krucžiſcho mjez ſobu zjenoſcžile a pſchez tule pſchezjenoſcž ſo wopokazake hako hódny wobrazk teje cyrkwje, kotraž je pſchezjena. Pohlad na cyrkwinſke należnoſcże we druhich, tež dalokich krajach ma na to dopomnjecž, zo ſmy ſtawy teje cyrkwje, kotraž je katholſka (t. r. pſchezcyłna), po wſchitkich krajach zemje rozſchěrjena. Tele ſpóznacžo dyrbi wubudżecž wutrobne dżělbracžo na podeńdżenjach kóżdoho ſtawcžka tutoho wulkoho, katholſkoho cžeła Khryſtuſowoho, a ma napſchecžo dżěłacž tamnomu maliczkarſkomu zmyſlenju, kiž praji: „jeno zo ja za cžopkymi khachlemi ſedżu, potom njech cyły ſwět zwjerzuje.“ — Naſch Poſoł budże ſwój dobry, kſcheſcżanſki, katholſki wotpohlad cžim lěpje a wěſcžiſcho ſpěchowacž móc, hdyż zuěje hiſchcże wjacy podpjery a dżělbracža. Schtóż je mjez Serbami wucženy, njech něſchto cžaſa a prócy a něſchto ſwojeje wědomoſcże naſchomu „Póſtej“ wopruje a ſobudżěli — ſwojej doſtojnoſcži z tym wěſcże njezeſchkodżi. Naſch „Poſoł“ ſtuſcha k najtuniſchim cyrkwinſkim cžaſopiſam a tež khudſchomu cžłowjekej je móżno, za lěto pet tolerja na dobru wěc wuzbytkowacž. Ze zjenoſcženymi mocami a z luboſcžu k dobrej wěcy wjele dokonjamy. Schtóż pak chcyk ſo někotrych piſmikow nabojecž, tón zawěrno njeje „khrobły Serb.“

D.

Rakuſka. Pſchekupc Debeljak w Trieſtu je 70,000 ſchěſnakow južnoſłowjanſkim wucženym towaŕſtwam wotkazał, bjez druhim tež 15,000 ſchěſnakow ſłowjenſkomu towaŕſtwu ſ. Hermagory k wudawanju katholſkich knihow.

Morawſka. Wot wokrjeſnoho ſuda buſchtaj na wóſom dnow do jaſtwa wotſudżenaj kapłan Jan P. we Jamnach a farař S. we Haju, dokelż běſchtaj (wežo ze cyrkwinſkoho ſtejiſchcża) w należnoſcži konkordata prědowakoj. Pſchecżiwnicy konkordata pak ſmědża pod miniſterſtwom k. z Beuſta wſchu móżnu haru cžinicž a dżerża ludowe zhromadżizny, w kotrychż na pohnuwanjo z wyſoka zaſtojnicy na konkordat a cyrkej ſwarja. To ſu mi ſchwarne kuſy w kraju, kiž ma konſtituciju!

Wuheŕſka. Towaŕſtwo ſ. Schczěpana k wudawanju knihow za lud w madżarſkej ryczi podpjeraja wſchitcy wuheŕſcy biſkopojo a druzy wyſocy duchowni.

Italſka. Napoleon je ſo tola ſkónczinje bojał, Italſkich ze ſwojeje ſchule cyle puſchczicž a dokelż ſo jomu cži hólcy za republiku zrawi zdachu, je hiſchcże tónkróczż jim napſchecžo ſkutkował. Kralowſcy italſcy wojacy dyrbjachu wſchě bamżowe měſta a měſtaczka, kotrež běchu wobſadżili a hdżež běchu za ſo wothkoſowacž dali, zaſy wopuſchczicž. Hdyż běchu Francózowje Rom krucże doſcż wobſadżili, móżeſche nimale cyke bamżowe wójſko na Garibaldia wucżahnycž, kiž bě ſo Romej hacž na něhdże 4 hodżiny pſchibliżił a jej wot Napoleona ryczecž njedaſche. Garibaldi mějeſche wſchoho wokoło 10,000 muži a 8 kanónow a bamżowi běchu 9000 ſylni z wjacy kanónami a bjez nimi běſche 2000 z francózſkoho wójſka. Pola měſtaczka Mentana (3 mile wot Roma) pſchiińdże k horcej bitwje a Garibaldi dyrbjeſche cofacž. Hižo we kralowſkim kraju bu wón na poruczność zajaty, hacž runje proteſtirowaſche, a do Varignano dowjeożeny. Italſke knjeżerſtwo nětk żada, zo bychu Francózowje zaſy domoj cžahnyli, dokelż dżě kral po woli Napoleona cžini. Napoleon pak praji, zo maja tam woſtacž. Duż ſo ſnadż hiſchcże dołho wójna na papjerje dale powjedże. Wšežo Garibaldiej ſo niczo njeſtanje; wón dyrbi z nowa jenoż khwilu cžakacž, hacž ſo zaſy něſchto zaplecże. Kralowſcy toho runja nadżiju na bamżowy kraj njeſpuſchcża. Duż móżemy ſo drje nad pobiczom Garibaldia powjeſelicž, ale nowych nadpadow na bamżowy kraj dyrbimy ſo bojecž.

kotraž tehdom Schpaniſkim ſkuſchesche. Tam doſta wón dobre wocžehnjenjo. A hdyž ſo po tſjoch lětach na Bonariju wróczi, hdžež žadyn nowy duchowny pſchiſchoł njebě, zhromadžowasche wón ſam katholſkich wobydlerjow kóždy wjecžor k ſpěwanju rózarijow a kóždu njedželu k kemſchacym modlitwam, na kotrež kruch z wukoženja kſchesczanſkeje wěry ſczěhowasche. Wón wucžesche tež džěczi a kſchczijesche wſchitkich, kiž běchu w ſmjertnej ſtraſchnoſczi. Hdyž w lěcze 1827 nowy biſkop z miſſionarami pſchińdže, bě wſchitko w rjedže a derje pſchihotowane k daliſchomu miſſionſtwu.

Japanſka. Z města Nangaſaki pſchindžechu zrudne powjeſcze. Někotſi francózſcy miſſionarowje běchu tam nimale tyſac (tawzynt) wobydlerjow k naſchej wěrje wobroczili; katholſcy duchowni w japaniſkich draſtach k nim khodžachu, jich wucžachu a ſakramenty jim wudžělachu. Nětko ſo japanſke knježeŕſtwo tomu pſchecziwja. W noch 14. julija buchu we wſy Orakami 60 zajeczi a do města wlecženi. W ſczěhowacej noch bu jich zaſy pſchez 100 pſchiwjedženych. Miſſionarowje buchu zaſy puſchczeni, ale jich daliſche miſſionſtwo ſo jim zakaza. Nazajtra zhromadži ſo wjele ſtow Japaneſow pſched hród najwyſchoho zaſtojnika a žadachu hnadu za zajatych; tež katholſki biſkop Petit-jean zjenocži z nimi ſwoje proſtwy. Ale najſkerje pſchelije ſo tam z nowa martraŕſka krej, dokelž pſchestupjenjo kſchesczanſtwu khoſta ſo po ſtarych zakonach ze ſmjerczu, kaž pſched 230 lětami.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Zańdženu njedželu je ſo tudy towaŕſtwo rjemjeſniſkich (Geſellenverein) pod pſchedſydſtwom knjeza dopołdniſchoho prědarja J. Herrmanna założiło. Rozprawu wo tym doſtanjemy za pſchichodne cziſło.

Z Dreždžan. Zańdženu póńdželu doſta k. Richard Halm z Dreždžan tudy měſchniſku ſwjeczižnu pſchez naſchoho hnadnoho knjeza biſkopa. Nowoſwjeczeny duchowny pſchińdže za kapłana do Chemnitz.

Ze Schönberga pola Lubanja. Za tudomnu miſſionſku ſtaciju bu njedawno nowa gothiſka cyrkej, kiž je towaŕſtwo ſ. Bonifacija twaricz dało, wot propſta Antera poſwjeczena. Prědowanjo džerżeſche faraŕ Hnizdil z Pfaffendorfa.

Naležnoſcze towaŕſtwa.

Sobuſtawy na l. 1867 (kiž ſu płaczili): k. 258. pjekaŕ Józef Libſch z Rózanta.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Budyſchina. Kſchczenaj: Jan Jurij, ſ. cžaſnikarja Jana Schneidera; Klara Franciſka, dž. khěžerja H. Mikławſcha Rjehorka. — Wěrowanaj: Berthold Józef Nether, měſchczan a barbaŕ, a Auguſta Helena Hanſkec z Budyſchina. — Zemrjetaj: Hańža rodž. Jurſchec, mandž. Michała Schokty pod hrodom, 44 lět; Guſtav H., ſ. Mikławſcha Schramma, 1 l. 3 m.

Cziſchczał K. A. Donnerhak w Budyſchinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski czasopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 23. | 7. decembra 1867. | Lětnik 5.

Moje puczowanjo do Roma.

(Pokraczowanjo.)

Po wopisanymaj swjedźeńskimaj dnjomaj s. Pětra a s. Pawoła bě hischcze cyły tydźeń swjedźenjam postajeny, kotryž pak my kaž druzy cuzownicy njejsmy doczakali, dokelž běchmy te cyrkwje (wschě na lěwym brozy Tibera ležace), hdźež te same so wotdźerżachu, hižo prjedy wopytali. Póndźelu na to bě swjatoczność w cyrkwi s. Pudentiany, w kotrychž stronach je s. Pětr najprjedy bydlił; wutoru we **Maria in Via Lata**, w kotrejež wokolnosczi je khěža staka, hdźež je s. Pawoł ze s. Lukaschom hako jaty, z rjeczazom k rucy jenoho wojaka pschikowany pschebywał; srjedu we **S. Pietro in Vincoli**, hdźež so rjeczazaj s. Pětra khowataj (z kotrymajž duchowny wopytowarjow z požohnowanjom so dótka); schtwórtk pola **S. Pietro in carcere**, pschi hłubokim mamertinskim jastwje, w kotrymž je s. Pětr jaty sedźał, a hdźež je te spodźiwne tehdom nastate žórło, z kotrohož smy tež my k czesczi s. Pětra pili; pjatk pola **Pietro in Montorio** na hórcy Janikulus zwonka města k połdnju wot vatikana na prawym brozy Tibera, hdźež je s. Pětr kschižowany był a pschi kotrejž cyrkwi je w khapałcy te městno z dźěru woznamjenjene, hdźež je kschiž s. Pětra stał; sobotu na oktavu abo 8. dźeń we lateranskej cyrkwi hako prěnjej biskopskej cyrkwi w Romje. Tónle dźeń je tež zbóžnoprajenjo pola s. Pětra we vatikanje było, kotrež pak dołho tak swjatoczne njeje kaž wot nas wopisane swjatoprajenjo. Wysche cyrkwinskich swjedźenjow bu tehdom tež khudym wjesełło pschihotowane; tak zetkachmy dźeń psched s. Pětrom czródy khudych z jasnym wobliczom, kotrež běchu we vatikanje wobdźělene byłe a njedźelu po oktavje je swjaty wótc, kaž to hižo prjedy w romskich nowinach czitachmy, 100 khudym njewjestam po 120 lirach abo frankach (kotrež tam nětk jenak wjele płaczja, mjenujcy 8 nsl.) wudźělał.

Na prawym brozy Tibera njechamy so wjacy zadźeržowacź. Wyſche ſ. Pětra in Vaticano a in Montorio je drje hiſchcźe wjele cyrkwi; ale my ſpomnimy jenož na S. Maria in Trastevere, ſchtóž běſche prěnja zjawna kſcheſcźanſka cyrkej pod khěžorom Alexandrom Severom, a na cyrkej S. Cecilia. Tuta ſteji na tym ſamym měſcźe, hdźež knježniſka mandźelſka ſ. Cäcilia z Valerianom bydleſche. Też pokazuje ſo w pobocźnej khapali ſtaroromſka kupjelna ſtwa, hdźež chchchu tu ſwjatu z wohenjom ſkóncowacź a hdźež jej potom tſi krócź ſchiju jenož narubnychu (wjacy krócź rubacź romſki zakoń njedowoleſche), zo wona na tſeczi dźeń hakle wudycha. Wona bu potom we katakombach Kalliſta pohrjebana a 821 bu jeje cźěło tam wuzběhnjene a pod wołtarć tejele cyrkwje zapołożene. Pſched wołtarjom pokazuje ležaca ſtatua, w kajkim połoženju je ſ. Cäcilia wumrjeła a pozdźiſcho w katakombach a w lěcźe 1599 pſchi pſchetwarjenju wołtarja z nowa z njezranjenym cźěłom namakana była.

Wyſche hižo mjenowanych móžu z tych 400 romſkich cyrkwjow jenož te wažniſche wopiſacź. K tym ſłuſcheja wosebje te pjecź patriarchalſke cyrkwje, kiž wotpowjeduja tym 5 patriarchatam (najwoſobniſchim biſkopſtwam) naſcheje cyrkwje, kiž ſu Rom, Antiochia, Alexandria, Konſtantinopol a Jeruzalem. Tele patriarchalſke cyrkwje w Romje, po kotrychž kóždej ma jedyn kardinal ſwój titul, ſu: ſ. Jana in Laterano, ſ. Pětra in Vaticano, ſ. Maria Maggiore, ſ. Pawoła za měſtom a ſ. Lorenzo fuori le mura. Te ſame wucźinjeja ze cyrkwjomaj S. Croce in Gerusalemme a S. Sebastiano fuori le mura tak mjenowane ſydom hłowne cyrkwje w Romje, kotrež kóždy pucźować wopytuje. Huſto namakaſch w druhich cyrkwjach w Romje nad wołtarjemi napis: unum ex septem (jedyn ze ſydymjoch) t. r. na tón ſamy titul (ſwjatoho) ſwjecźeny kaž jena tychle cyrkwjow. Tele cyrkwje z wumzacźom ſ. Pětra a ſ. Pawoła dyrbimy ſebi też my hiſchcźe trochu wobhladacź.

Do cyrkwje ſ. Jana in Laterano (rěka też Basilika Constantiana abo Salvatoris) jědźechmy po ſtaroromſkim torhoſchczu (Forum Romanum), hdźež ſu hiſchcźe wſchelake murje a ſtołpy z cźaſa khěžorow, nimo Koloſſeja (ſtaroho amphitheatra), kotrež chcu wam pozdźiſcho něhdy nadrobnje wopiſacź, a nimo zaſtarſkeje cyrkwje ſ. Klimanta; ſchtož je doſcź dołhi pucź. Pſchi tejle cyrkwi bydlachu bamžojo wot cźaſow khěžora Konſtantina Wulkoho w tak mjenowanym lateranſkim palaſtu, hacž bu po wrócźenju z Avignona ſydło do vatikana pſchepołożene. Tale cyrkej je woprawdźita kathedrala romſkoho biſkopa, kotryž hako tajkina ſtole ſ. Pětra ſedźi. Wona měri z wumzacźom hale 384 ſtopow dołhoſcźe a 164 ſchěrokoſcźe a ma pjecź łódźi. Najwažniſche drohotnoſcźe khowa tudy wołtarć; wyſche druhich reliquijow ſtaj tu hłowje ſſ. japoſchtołow Pětra a Pawoła. Wołtarne blido, pozdźiſcho z marmorom wobdate, je drjewjane; na tym ſamym ſu ſ. Pětr a bamžowje prěnich lětſtotkow Božu mſchu dźerželi; jenož bamž dźerži tu Božu mſchu abo tón, kotromuž wón z woſebitym liſtom dowolnoſcź da. Kraſne rězbarſke dźěła namakaja ſo we pobocźnych khapałach. — Pódla cyrkwje ſteji najſtarſcha dupnica, abo kſchcźeńſka khapała, w kotrejž je ſo khěžor Konſtantin kſchcźicź dał. — Druha khapała rěka Sancta Sanctorum abo Scala Santa; tam je tón woprawdźity

ſwjaty ſkhód z Pilatuſowoho hrodu, t. r. tamne 28 ſkhodźeńkow z ſchěroho a z módrojtymi pruhami pſchecźehnjenoho marmora, kotrež ſu nětko z drjewom wobdate, ale tak zo jedyn kruch kóždoho ſkhodźeńka widźi a najwyſchſchi je cyle wotewrjeny; na tymle je naſch Zbóžnik hako **Ecce Homo** ſtał. — We lateranſkim pſchitwarjenym palaſcźe je gregorianſke muſeum z woſobnymi kſcheſcźanſkimi a pohanſkimi ſtarožitnoſcźemi; tudy wodźeſche nas jedyn ſakſki krajan, cźeſcźowny nětko romſki rězbař Pettrich, z kotrymž ſym potom hiſchcźe wjacy krócź hromadźe był, tež w joho dźěłarni, a joho hako cźeſcźe a luboſcźe hódnoho muža póznał.

Maria Maggiore (Maria wjetſcha) rěka tež **Basilika Liberiana** abo **Maria ad nives** (k ſněhu), dokelž bu prěni krócź pod bamžom Liberiom po jenym dźecźu, kiž měješche wón z woſobnym měſchcźanom Janom, na tym ſamym měſcźe natwarjena, hdźež potom rano (5. auguſta) ſpodźiwnje ſněh namakachu. Dołha je 132 krocźeli a ma tſi łódźe. W jenej z khapałow (**Cappella del Presepe**) khowa ſo pjecź deſkow ze žłobja Jězus-dźěcźatka; wone ſo hody wuſtajeja. W tutej cyrkwi ſmy my wjacy krócź byli a ſo pſchi proceſſiji na Božoho Cźěła dokhowanja wobdźělili. Pſched cyrkwju ſteji na rjanym wyſokim ſtołpje ſ. Marija. Na druhej ſtronje kaž na wjele druhich romſkich torhoſchcźach je wyſoki obeliſk.

S. Lorenzo fuori le mura (ſ. Lawrjenca za murjemi) leži na drozy do Tivoli, nimale poł hodźiny za wrotami. Tudy bu cźěło ſ. martrarja pohrjebane. Tale cyrkej je wot nětcźiſchoho bamža rjenje ponowjena. Za gitrami (lěſycami) khowa ſo tu bjez druhim marmorowa tafla (kamjeń), na kotrymž je ſ. Lawrjencowy rózeń ſtał; krawe a wohenjowe blaki ſu hiſchcźe widźecź. Pódla ſu katakomby a tež nowe wobſchěrne pohrjebniſchcźo za cyłe měſto. Cyrkej wobſtaraja kapucinarjo.

Croce in Gerusalemme, ſcheſta tych ſydymich cyrkwi, leži njedaloko ſ. Jana. Konſtantin Wulki ju najprjedy natwari, zo by jow reliquiju ſ. kſchiža zapołožił. W jenej loži abo khódbje pokazuja ſo tute reliquije: wjetſchi kruch kſchiža, dwaj cźernjej z króny Zbóžnika, jedyn hózdź z kſchiža, kóſcź z porſta ſ. Domaſcha a kruch tafliczki z kſchiža z hebrejſkim, grichiſkim a łacźanſkim piſmom (poſleniſchej po hebrejſkim waſchnju tež wot prawicy k lěwicy piſanej). Tele reliquije ſu za ſchkleńcu zaſadźene a dawaja ſo wot duchownoho k wokoſchenju. Z tym kſchižom, w kotrymž je ſ. kſchižowy kruch, požohnowa nas nowy tehdom wuzwolcny kardinal ze Schpaniſkeje, kiž tam runje z nami a dwěmaj ſchpaniſkimaj biſkopomaj a z cźródku duchownych běſche.

Skónczńje **S. Sebastiano** je nimale hodźinu za měſtom k połdnju na appiſkej drozy z rowom ſ. Boſcźana a z katakombami. Na pucźu zaſtachmy w khapałcy z mjenom: **Domine quo vadis** (Knježe, hdźe dźeſch). Wona je tam natwarjena, hdźež Khryſtus ze kſchižom ſ. Pětrej ſo zjewi, hdyž wón na žadoſcź kſcheſcźanow z Roma cźěkaſche. S. Pětr ſo praſcheſche: Knježe, hdźe dźeſch? a tón wotwołwi: Pſchińdźech, zo bych ſo z nowa kſchižowacź dał (**Veni iterum crucifigi**). Japoſchtoł zrozymi tele miłe napominanjo a wrócźi ſo do Roma, hdźež bu jaty a kſchižowany. W khapałcy je na jenym boku Khryſtus a na dru-

him ſ. Pětr wotznamjenjeny. Wot cyrkwje ſ. Boſczana jědźechmy hiſchcźe dale, zo bychmy krajinu póznali a też powoſtanki ſtarych wodowodow.

(Pſchichodnje dale.)

Katholſke towařſtwo rjemjeſlniſkich w Budyſchinje.

Wo duchowne a z tym też wo materialne pozběhnjenjo rjemjeſlniſkich a druhich dźěławych ludźi ſu ſo hižo wſchelacy mužojo ſtarali, najzbožowniſcho pak tola w naſchim Póſłu też hižo mjenowany domvikar Adolph Kolping, kotryž je 4. decembra 1865 hako generalny präſes (pſchedſyda) wſchitkich towařſtwow rjemjeſlniſkich w Kölnje zemrjeł. Pſchi wſchelakej pſchileżnoſczi běſche wón žiwjenjo rjemjeſlnikow derje póznał. Woſebje dopomha k tomu, zo bě ſam w młodoſczi rjemjeſlnik był; pſchetož wón běſche 10 lět hacž do ſwojoho 23. lěta ſchewſki, hacž ſo jomu radźi, do ſchtudijow pſcheſtupicź a ſo na duchownſtwo pſchihotowacź. We wſchelakich městach a we wobkhadźenju z druhimi rjemjeſlniſkimi běſche wón hubjenſtwo towariſchſkoho žiwjenja derje póznał a žórła tamnoho njezboža widźał, kotreż młodoſcź zajědojcźa a potom hubjene elementy krajej a měſchczanſtwu podawa. Hłownu winu tutoho póznawajo we w njedoſtatku daliſchoho zdźěłanja (Bildung) a moraliſkoho zabawjenja (cźiſtoho zawjeſelenja), potom w tej wobſtejnoſczi, zo ſo nichtó z lěpſchich ſtawow wo zbožo khudoho rjemjeſlniſkoho njeſtara, ſpyta wón hižo w lěcźe 1845 hako kapłan w Elberfeldźe towařſtwo rjemjeſlniſkich k daliſchomu zdźěłanju a zabawjenju załožicź. Hdyž běſche ſo to tſi lěta hako dobre wupokazało, widźeſche Kolping, zo ſo tajke zarjadowanjo hodźi hako ſrědk pſchecźiwo ſkaženju ſwěta we wulkim trjebacź. Tohodla žadaſche wón duchownſke město w Kölnje, zo by tu ſamu młódnu roſtlinu do pſchihodniſcheje zemje pſcheſadźił. Wěžo ſtajachu ſo jomu wſchelake zadźěwki napſchecźo, kaž to we ſpočatku najbóle pſchi kóždej dobrej wěcy bywa. Ale Kolping, zahorjeny za ſwoju myſlicźku wjedźeſche pſchi ſwobodnym cźaſu, kotryž we ſwojim nowym zaſtojnſtwje mějeſche, wſcho derje pſchewinycź. Hdyž bě k ſwojomu wotpohladanju woſebitu khěžu (prjedawſchu ložu ſwobodnych murjerjow) kupił a pſchihodnje wuporjedźecź dał, poſkicźeſche wón tam rjemjeſlniſkim, kotrychž ſo pſchecy wjacy pſchinamaka, tak prajo wótcny dom. Towařſtwo rjemjeſlniſkich towariſchow (Verein der Handwerksgeſellen) w Kölnje bě nětk tak mjenowane zanknjene towařſtwo z wjecźornymi zhromadźiznami. Najprjedy zhromadźowachu ſo njedźelu a też póńdźelu, na kotrejž ſo zahe dźěłacź pſcheſtanje. Pozdźiſcho buchu k wucźenju we wſchelakich wědomnoſcźach hiſchcźe druhe dny poſtajene. Najtrěbniſche bě wobnowjenjo ſchulſkeje wucźby, woſebje we cźitanju, piſanju a licźenju. Potom pſcheńdźe ſo k ryſowanju (cejchowanju) a druhomu potrěbnomu. Pozdźiſcho wucźeſche ſo ſpěwanjo za Boże ſłužby a też k towařſchnomu zawjeſelenju. Też deklamacije a małe dźiwadłowe kruchi z wuzanknjenjom wſchoho poſtorcźnoho a pſchěhnatoho pokazachu ſo hako pſchihodne.

Hdyž běſche ſebi Kolping w Kölnje doſcź nazhonjenjow wo tajkim towařſtwje nahromadźił, ſtaraſche ſo wo rozſchěrjenjo toho ſamoho a wobhladowaſche to hako miſſionſtwo ſwojoho žiwjenja. Tale ſtaroſcź pſchi dobrej wěcy ſamej běſche tak

žohnowana, zo pschi smjerczi Kolpinga 60,000 rjemjeslniskich w 420 towarstwach joho hako swojoho „wótca“ czeszachu a za njoho so modlachu.

Tež w Sakskej měješche tónle wulki schtom někotre hałžki we najwjetschich tsjoch městach, w Drježdžanach, Lipsku a Chemnitzu. Husto bě so wo tym ryczało, hacž so njeby tež w Budyschinje tajke towarstwo założicz hodžiło; ale tomu so napschecziwjesche, zo we wjele mjeńschim Budyschinje njeby wulka mnohosczi sobustawow so nadeschła, tak zo by so z tym zjenoczena próca płaczika. Tola w běhu lětuschoho lěcza běchu so wjacy krócz młodži ludžo z rjemjeslnistwa na podpisanoho z prózstwu wobroczili, zo by so z wotmyslenym towarstwom z najmjeńscha spytało. Tohodla pschepros tón samy z dowolnosczu cyrkwinskeje wyschnosczе z klětki a w nowinach wschitkich tych, kotsiž bychu chcyli hako sobustawy abo podpjerarjo k tajkomu towarstwu pschistupicz. Na to zhromadžichu so njedželu 10. novembra w prěnjej klassy tachantskeje schule 39 towarischowje a 11 samostatni rjemjeslnicy. Dokelž běsche podpisany hižo dlěschi czas so w towarstwowych należnosczach rozhladował a tež pschecza někotrych tudomnych w tym nastupanju zhonił, mózesche wón zhromadženym wobschěrne wustawki abo statuty pschedpołożicz. Te same buchu hacž na někotre móliczkosczе njepscheměnjene za dobre spóznate a pschijate. Dokelž so jenož mało wot zhromadnych wustawkow za tajke towarstwa rozdžěleja, njetrjebamy je hakle sobudžělicz. Pschi tutej prěnjej zhromadžiznje bu podpisany z akklamaciju (z pschiwołanjom) jenohłósnje za präsesa (pschedsydu) towarstwa wuzwoleny.

Hdyž běchmy so někotre razy w spomnjenej schuli zhromadžili a njepschihodnosczе tutoho lokala pytnyli, postaji so zańdženu njedželu (skhadžujemy so nětko wot 5 hodžin do 8) sal w hosczencu k złotomu jehnjeczu k naschim zhromadžiznam. Slubjo z czasami rozprawu podacz, porucžamy towarstwo k podpjeranju tym, kotrychž je Bóh z bohatymi czasnymi kubłami žohnował.

Bóh pak žohnuj tón skutk, kiž smy k joho czesczi zapoczeli, zo by kralestwo wěrnosczе a póccziwosczе k nam pschischło a w domjacym a zjawnym žiwjenju pschecy bóle so rozschěriło.

P. Jakub Herrmann.

Cyrkwinske nowinki a powjesczе.

Němska. W Mainzu bě 20. novembra wulka zhromadžizna katholikow Němskeje w należnosczach cyrkwje a wosebje cyrkwinskoho stata (kraja). Najwubjernischu ryczž dzerzesche tamnischi biskop z Ketteler. Pschedsyda běsche advokat Lingens z Aachena. Resolucije abo wobzanknjenja wopschijachu njedótknitosczž bamžowoho stata a swobodnosczž cyrkwje. Tež we Francózskej a w druhich krajach so podobne zhromadžizny dzerža a regentam so žadosczž wupraja, zo bychu swjatoho wótca zakitali. Z konferency, na kotruž bě Napoleon wschelakich wjerchow bamžowoho kraja dla pschepros, najskerje niczo njebudže.

Württemberg. Wójwoda Wilhelm z Uracha, hrabja z Württemberga, dołholětny kommandant w Ulmje, je w oktobru do katholskeje cyrkwje pschistupił. W srjedžiznje swojeje katholskeje familije (wón ma z prěnjoho mandželstwa 3 džowki a z druhoho dweju synow) pózna wón pschecy bóle rozdžěl bjez katholskej a lutherskej

wucžbu, a to wosebje pschez rozestajenjo swojeje mandželskeje prynczesny z Monaco, wjedžesche joho k hłubschomu rozmyslenju. Zańdženu zymu pschebywasche wón w Romje a wopokaza tež swjatomu wótcej swoju poddatosczż. Czežka khorosczż, kotraž joho w lěcže trjechi, pschiwjedže joho k skónczżnomu wotmyslenju, zo so k cyrkwi wobroczi. Wěžo je tale kroczel po cyłym kralestwje wjele wo sebi ryczecż dała.

Morawska. Z naschoho kraja je pod wjedženjom wjerćha Salma a hrabje Belcredi deputacija z peticiju, kiž měješche pschez 217,000 podpismow, k khežorej schła a žada wobstaczo konkordata a cyrkwinskoho zamoženja, wobstaczo zwjazka bjez schulu a cyrkwju, kaž tež cyrkwinskoho wěrowanja. To so kanclerjej lubicż njebudże!

Rakuska. Wojowanjo pschecżiwo konkordatej a sobu tež pschecżiwo cyrkwi dże dale. W Czěskej a Morawskej je wjele duchownych w pschepytanju było, kotsiž su adressy pschihłosowanja biskopam spěchowali abo w prědowanjach na podobne wěcy spominali. Pschecżiwnicy cyrkwje smědża pak tam cżinicż, schtož so jim lubi; na tych žane pschepytanjo njepschińdże, wjele mjenje wotsudženjo. Wóndanjo su bjez druhimi zasy jenoho duchownoho w Olomucu wotsudżili, dokelž je fararjow k adressam za konkordat napominał.

Italska. Garibaldi bu wóndanjo z Varignano (schtož je twjerdżizna pschi měscże Spezia) na parokódżi pěknje zasy swobodny na swoju kupu Kapreru dowjezeny. Z joho processa najskerje niczo njebudże, a hdy by było, joho pschecżel kral wobhnadżi; tež pschecżel Napoleon niczo pschecżiwo tomu njezměje.

Z Roma. Psched tydženjom su wschitcy francózscy wojacy so zasy z Roma zescżahowali; tola steji hischcże sylne wotdželenjo w pschimórskim měscże Civitavecchia.

Z Roma. Do bamžowoho wójska je tež tójschto francózskich lěkarjow pschischło. Tohorunja su so sem francózske miłosczżive sotry k wothladanju ranjenych podałe. W měscże samym namakaja hischcże husto tšělby a pólver, kiž je zběžkarska strona sem nanosyła. Wjacy króczż su tež na miny t. r. podzemske khódby z pólverom k roztšělenju trjechili. Wójska pak tu nětko tak wjele je, zo w měscże samym niczo njewudyri. Tež so město bóle wobtwjerdżuje.

Francózska. Bjez zemjanstwom a młodosczżu je wjele horlivych, kiž su do bamžowoho wójska zastupili, hdyż revolucija a italske knjezerstwo bamžowomu kralestwej hrožesche. Bohaty wójwoda z Luynes wopuschczi swój wótcny kraj, zo by w swojim schěsczdżesatym lěcże hako zuava (pěschk) po boku swojoho wnuka (Enkel) wójwody ze Chevreuse za bamža wojował. Bjez wulkej mnohosczżu francózskich dobrowólnikow namakaja so zapósłanc Keller z Elsassa, doktor a professor Ozanam, syn redaktora Uniona Emanuel de Riancey atd.

Francózska. Za swjatoho wótca je so w cyłym khežorstwje dwaj milijonaj a 404,900 frankow nawdało.

Jendželska. Tež tudy běchu wschudżom Boże słužby za bamžowych wojakow, kiž su w bitwje padnyli. W Londonje měješche arcbiskop sam pschi tajkej swjatoczżnosczi prědowanjo.

Połnócna Amerika. Najwjetsche pohrjebnischczo w unionskich statach je te we Brooklynje; wone měri 80 jutrow (morgenow).

Z Łužicy a Sakskeje.

Z Budyschina. Z nakładom naschoho towaŕstwa a pod naschim dohladom je wuschła: Katholska protyka za Hornju Łužicu na lěto 1868. Ta sama wopschija wyschе protyczhoho dźěła, w kotrymž je na kóždym dnju wjacy Swjatych zapisanych, hischcze wschelake druhe wužitne wěcy. Najprjedy namakasch tam pschehlad europiskich krajow a jich wjerchow; wobschěrnosćz kóždoho kraja we schtyrikróžknych milach a mnohosćz wobydleŕstwa, kaž tež wulkosćz wójska je po najnowschich žórłach zestajana. Na to sćěhuje zapisk duchownych naschеje łužiskeje diöcesy. Najdlěscha stawizna je zajimawe powjedanczko ze žiwjenja swjatcje Konsortije, kiž je w nětczischej Francózskej žiwa była, pod mjenom: Lilija bjez czernjemi. Horliwosćz jenoho duchownoho w czasu francózskeje revolucije budże so tež lubicz. Druhe zwjetscha historiske nastawki su: Zbožowna rejwaŕka, Spytowanjo, Swěra, Khostane pychaŕstwo, Žeńtwy löschtny muž, Rukajca hrabiny Richardis atd. Skónczhnje so tam wopisuje załoženjo a žiwjenjo klóschtyrskoho rjada Trappistow. Wschitko wěcy, kotrež su katholskim czitarjam wěsćе lube. Dokelž je so na hłownej zhromadźiznje naschoho towaŕstwa wucziniło, zo ma so lětuschim sobustawam hischcze jedyn zeschiwk knihow „Žiwjenja Swjatych" podacz, njeje możno, tule protyku hako dar towaŕstwa rozdźělicz. Ta sama ma so po 3 nowych slěbornych pschedawacz a je za to pschez tych, kiž dobroczinje Posoł rozdawaja, k dostaczu. Wo rozschěrjenjo tuteje protyki prosymy naležnje, dokelž dyrbi so z tym lětsa dopokazacz, zo je wosebita protyka za katholskich Serbow požadana a tež można wěc t. r. zo z tym towaŕstwo na pjenjezy pschińdże. Tež budże, jeli so pschichodnje protyka dale wudawa, tónle prěni lětnik žadny za toho, kiž by cyły běh (rjad) tych samych potom měcz chcył. Pódla druhich njech tež tale katholska protyka swój nutskhód do katholskich serbskich domow dostanje. Da-li Bóh, k pschichodnomu lětej chcemy ju potom powjetschicz a porjeńschicz a kóždy wustojny je proscheny, zo by nam k lětu z czasom swoje pschecza w nastupanju tuteje protyki prajił a tež z czasom po swojich mocach na tym sobu dźěłał.

Z Budyschina. Nasch hnadny k. biskop je nětko w Drježdżanach na sejmje (landtag).

Z Budyschina. Tsidnjowske modlitwy, za nětczische potrěbnosćze cyrkwje wot swjatoho wótca w poslenjej encyklicy wupisane, budża tudy tseczu njedźelu adventa a pschedkhadżacaj dnaj.

Z Pisanoho Doła. Za tudomne katholske dźěczi je nětko na wschitke waschnjo wot duchowneje wyschnosćze postarane.

Z Kulowa. Na 14. novembra t. l. su „katholscy kschesczenjo kulowskeje wosady" tule próstwu na kralowske statne ministerstwo we Barlinje wotpósłali: „My so pschibližujemy we najhłubschej ponižnosczi a prosymy najpodwolnischo: wysoke kralowske statne ministerstwo chcyło prawizny, swobodnosćze a wobsedźeństwa swjatoho wótca bamża Piusa IX. we Romje wobwarnowacz a zakitacz pomhacz. Pschetož czasne kubła, kotrež regirowacy bamž wobstara, njepschisłuscheja jomu samomu, ale wschitkim katholskim kschesczanam na zemi, tohodla tež katholskim kschesczanam

naschoho pruskoho wótcnoho kraja. Hako poddanoja pruskoho kraja mamy pak po zakonjach te prawo, prosycz a žadacz, zo swětna, wot Boha postajena wyschnosc nas we naschim sprawnym wobsedzenstwje zakituje. Wutrobite politiske zarjadowanjo, kotrez, schtoz prawizny, swobodnoscze a wobsedzenstwa swjatoho wótca nastupa, po wěczných kaznjach sprawnoscze skutkuje, změje nic jeno khwalbu wschitkich katholskich kscheszanow a wschitkich pscheczelow prawa we naschim kraju, ale bóle hischcze khwalbu Boha toho Knjeza a joho swjate žohnowanjo."

Z Kulowa. Wěža (tórm) pschi naschej farskej cyrkwi je nětk potrěbny nowy kryw dostała. Drjewowe dźěło wuczinjesche 250 tolerjow, kryczo ze schiferom tez 250 tolerjow, murjerske dźěło 110 tolerjow, wscho hromadze 610 tolerjow. Tele pjenjezy buchu po tseczinje nawdate wot cyrkwinskeje patronki, hnadneje knjenje we klóschtrje Marijneje Hwězdy, wot kulowskeje měschczanskeje pokładnicy a wot zafarowanych wjesnych wosadnych. Nasch rjany dom boži ma tak pschez woporne dary kscheszanskeje milosce nowe trajace debjenstwo. Dalsche wuporjedzenjo naschoje wěže so z bożej pomocu k lětu wuwjedze.

Z Annaberga. Dźeń 21. oktobra swjeczesche tudomny k. farar Schäfer (Wowczerk), swój 25lětny duchownski jubilej. Rano bu wón ze zastaniczkom wot wuczerjow a potom ze wschelakimi hortnymi a pisownymi pschecznemi poczesczeny. Schulske dźěczi, wjedzene wot swojoho wuczerja, pschepodachu jomu slěborny wěnczk, wosada hako dar rjany stoł z wopomnjeńskej taflu. W cyrkwi bě spěwana Boža mscha z instrumentalnej musiku, skónczinje Te Deum a požohnowanjo. Bjez czestnymi darami ma so wosebje wuzběhnycz drohotna schalka z poczescznowachym pschecznom wot najhnadnischoho k. biskopa.

Z Hubertusburga. Podobnje swjeczesche na tym samym dnju te same jubileum k. farar Järsch, hdyž so bjez druhim tez wschě tamnische swětne zastojnstwa wobdźělichu. Ad multos annos!

Należnosce towarstwa.

Sobustawy na l. 1867 (kiž su zapłaczili): kk. 259. Michał Hascha z Ratarjec; 260. Pětr Bjarsch z Czemjeric; 261. Michał Rjelka z Koslowa; 262. Jakub Czornak z Koslowa; 263. Michał Krawczik z Koslowa; 264. Jan Grunert z Radworja; 265. Marija Ledźborowa z Radworja.

Cyrkwinski powěstnik ze serbskich wosadow.

W Budyschinje. Kschczeni: Benno Bernhard, s. rězbarja Jana Pětschki z B.; Jurij Arno, s. wójnarskobo mischtra J. P. Hasche z B.; Gustav Adolf, s. krawca Jana Albinusa z B.; Jakub Reinhold, s. wójnarskoho mischtra R. Bachmanna z B.; Max A., s. K. F. Popa z B.; Jan Franc, s. Jana Zarjeńka z Dźěžnikec. — Zemrjeczi: Jan Zarjeńk, wobydler w Dźěžnikecach, 32 l. 2 m.; Jan Michał, s. kublerja Michała Nowotnoho ze Stoneje Borschcze, 9 n.; Ambros, s. njeboh J. Schěraka z B., 2 l.

Czischczał L. A. Donnerhak w Budyschinje.

Katholski Posoł

Wukhadźa prěnju a třeću sobotu w měsacu.

Cyłolětna płaćizna na pósće a w kniharni 15 nsl.

Cyrkwinski časopis,

wudawany wot towarstwa SS. Cyrilla a Methoda w Budyschinje.

Redaktor: Michał Hórnik.

Čisło 24. | 21. decembra 1867. | Lětnik 5.

Moje puczowanjo do Roma.

(Skónczenjo.)

Rom je za wschitke ludy; wschitcy katholikojo dźě mjenuja jón swój. Tohodla su tam wustawy a cyrkwje za wschelake narody. Cyrkej za Němcow rěka **Maria dell' Anima** (Marija wot dusche), dokelž nad portalom je s. Marija, wot dweju duschow w czischczu wo zastupjenjo proschena. W tutej cyrkwi su w zymje němske prědowanja abo, hdyž so tam wosobny němski prědar poskiczi. Pschi cyrkwi je němski hospic, hdźež móža němscy biskopja, duchowni a tež swětni ludźi pschipuczowacy bydlicz, kaž daloko město dosaha. W tymle domje smy wjele krócz pobyli, dokelž tam někotsi znaczi bydlachu. Francózojo su sebi rjanu cyrkej **S. Luigi de' Francesi** (s. Ludwika) natwarili a wupyschili. Wuherjo wobsedźa tež institut a Khrowatojo maja tež jedyn, a to z cyrkwju **S. Girolamo degli Schiavoni** (t. r. Hieronyma Słowjanow). W tymle khrowatskim wustawje sym z někotrymi duchownymi znajomstwo sczinik. Tohorunja wopytach wustaw za Polakow z cyrkwju **S. Stanislao de' Polacchi.** K tomu pschindu hospicy Francózow, Schpanischich, Portugalskich a druhich.

Wobhladanja hódne su tež sczěhowace cyrkwje, kotrež smy tež my wopytali: **Maria ad martyres** (k martrarjam), schtož je něhduschi pohanski templ (twarjeny 27 psched Khrystom), kotryž je bamž Bonifac **IV.** w l. 610 do cyrkwje pschewobrocził; krasna **Maria sopra Minerva** (dokelž je nad něhduschim templom bohowki Minervy twarjena) z rowom s. Kathariny ze Sieny, hdyž smy my hako w susodstwje jara husto pschebywali; **S. Agnese** na torhoschczu **Navona**, twarjena nad podzemskim městnischczu, hdźež chcychu s. knjeżnu wohańbicz a hdźež bu wona pschez dźiw wumožena (jeje czěło je pod hłownym wołtarjom w druhej cyrkwi s. Hańže daloko psched wrotami); **S. Agostino** z wubjernymi freskami; **S. Andrea**

delle Fratte, w kotrejž bu w l. 1842 žid Ratisbonne (nětko mnich w Jeruzalemje) pschez wozjewjenjo s. Marije k kschescžanstwu wobroczeny; S. Andrea della Valle z někotrymi najwubjernischich freskow wot Domenichino; S. Apostoli z reliquijemi ss. japoschtołow Filipa a Jakuba; s. Bartromja na jenej kupje w Tiberje, twarjena wot khěžora Ota III. k czeszi s. Adalberta z Prahi, kotrohož reliquije z tymi s. Bartromja pod woltarjom wotpoczuja; S. Bernardo alle Terme z klóschtrom cistercienzarjow, w kotrymž tehdom k. probst Dr. Eiselt a mój něhduschi professor P. Salesius pschebywaschtaj; S. Bonaventura z czełom swjatoprajenoho Leonardo da Porto Maurizio, kotraž cyrkej z klóschtrom mi tohodla njezapomnita wostanje, dokelž sym so tam z něhduschim protestantskim danskim molerjom a nětko mnichom K. póznał; cyrkej kapucinarjow S. Maria della Concezione, w kotrejež krypcze (gruft) je pjecž komorow spodžiwnje zestajenych koszi tam zemrjetych mnichow; S. Carlo; S. Clemente ze zajimawymi starožitnoszemi, natwarjena nad starej zasypanej a nětko zasy wukopanej cyrkwju; S. Francesca Romana; krasna cyrkej del Gesu (Jězusa) z czełom s. Ignaca; S. Giovanni e Paolo, twarjena nad wobhdlenjom wosobneju swjateju bratrow Jana a Pawoła, hdžež buschtaj tež z mjeczom wotprawjenaj (tam běch ja na jeju wopomnjeńskim dnju 26. junija ke mschi); S. Gregorio, wot Gregora Wulkoho twarjena, ze wschelakimi reliquijemi; S. Ignazio we kollegium romanum z reliquijemi s. Aloisa; S. Lorenzo in Paneperna na měszce, hdžež bu s. Lawrjenc martrowany (joho czełko pak namaka so we S. Lorenzo fuori le mura); S. Marco z reliquijemi szenika Marka, bamža Marka, martrarjow Abdona a Sennena; S. Maria degli Angeli z klóschtrom Karthusianow; S. Maria in Ara Coeli na měszce staroho templa pschiboha Jupitera z wulkim klóschtrom; S. Maria in Campitelli z hnadnym swjeczatkom a z wustojnym wopomnikom kardinala Pacca wot Pettricha; S. Maria in Cosmedin ze starožitnoszemi; S. Maria Maddalena; S. Maria della Pace; S. Martino ai Monti; S. Nicola in Carcere; S. Onofrio z krasnym pohladom na město; S. Prassede z wjele reliquijemi; S. Pudentiana, pódla kotrejež je s. Pětr bydlił; S. Susanna we wokolnoszi bydlenja tejele swjateje; S. Trinita de' Monti na horje Monte Pincio a S. Trinita de' Peregrini z hospicom za pschipuczowacych atd. atd.

Wyschе cyrkwjow zajimaja kóždoho kschescžana katakomby abo podzemske pohrjebnischcza prěnich kschescžanskich lětstotkow. Tych samych je wokoło Roma tak wjele, ze bychu po pschibližnym wumĕrjenju wschitke te podzemske khódby w jenej liniji dwě szě mil wucziniłe. Snadź pjecź milijonow je tam rowow! Pschistupne za cuznikow su jenož někotre katakomby; my wopytachmy tam katakomby s. Hańže psched wrotami Pia, Kallista a s. Boszana pschi appiskej drozy. Tola wopisanjo katakombow wostaju sej za pschichodny lětnik Pósła.

Rom wobsedži tež wjele wopomnikow staroho pohanskoho czasa, wulkotne twarjenja z czasow khěžorow, temple w rozpadankach abo pschetwarjene do cyrkwi, wulkotne thermy (kupjele), czestne wrota dobyczerjam stajene a wschelakich druhich swědkow staroho czasa. Wopomnjecza hódnaj staj tež stołp Trajana na torhoschczu tohole mjena a stołp Marka Aurela na torhoschczu Colonna, wobaj z wurĕza-

nymi wobrazami z wójnow tejule khěžorow. Prěniſchi je z podſtawkom 149 ſtopow wyſoki a horjeka 5 łochczi w pſchemĕrje; znutska wjedże ſkhód hacž na wjerſchk, hdżež figura ſ. Pětra ſteji. Poſleniſchu, podobnje twarjenu, debi nětk poſtawa ſ. Pawoła. Na ſchpaniſkim torhoſchczu pſched kollegiom di Propaganda pozbĕhuje ſo ſtołp njewoblakowaneje knježny, kotryž je Pius IX. k wopomnjeczu ſtajicž dał.

Wĕzo, zo ma Rom hiſchcże wjele tajkoho, ſchtož by ſo khwalbu ſpominacž dyrbjało, kaž wſchelake wuſtawy, ſchule, hrody a muſeje; ale ja praju: Wzmicże z tym podatym za lubo, dokelž je czas domoj!

III.

Z dżakapołnej wutrobu podachmy ſo ſrjedu 3. julija na dompucž. Nimo wulkotneje fontany Trevi k dwórniſchczej jĕdżo dopomnich ſo na to, zo k żortej z tejele ſtudnje pija abo pjenjez do njeje czijſnu, kotſiž chcedża Rom hiſchcże zaſy wohladacž. My njepijachmy a njeczijſnychmy; hacž z nowa do Roma pſchińdżemy, njemóżemy ſebi ſami wuczinicž. Czah z dwórniſchcża drje połdra hodżiny pozdżiſcho wotjĕdże hacž hewak, dokelž cuznicy z hromadami domoj khwatachu, hdyž ſo pſchibĕranja horcoty a njeſtrowoty (cholera tam hižo bĕ) bojachu.

Pucž po bamżowym kraju traje pſchez dwĕ hodżinje a wjedże po hórkatej krajinje pſchi Tiberje. Hiſtoriſcy ſławna budże wot nětko ſtacija Monte Rotondo a poł hodżiny wotležana Mentana, hdżež buchu w oktobru Garibaldiowi zbiczi. Na mjezach we ſtaciji Orte, wot kotrejež ſo potom bóle k ranju dżerżachmy, buchmy prěni krócž z chlorkalkom wukurjeni, prjedy hacž kralowſcy cłonicy naſche wĕcy pſchehladachu; ſchtož ſo pozdżiſcho wjacy krócž ſta, prjedy hacž by jedyn do reſtauracijow ſo pſchecżiſchczał. Tež widżachmy wotjow małe wotdżĕlenja kralowſkich wojakow, kiž dyrbjachu zbĕżkarjam do bamżowoho kraja wobaracž a woſebje mosty pſched roztſĕlenjom zakitowacž. Nětko wĕmy, kak ſu czi ludżiczkojo w ſeptembru a oktobru wobarali! W zelenych ſabinſkich horach ſpodobachu ſo nam měſta Narni, Terni, Spoleto (z 11,500 wobydlerjemi). We Foligno, hdżež po połdnju dojĕdżechmy, bĕchmy na kóncu teje linije, kotruž bĕchmy na puczu do Roma hižo raz ale w nocy pſchijĕli. Tole měſto (z 13,000 wobydlerjemi) leži w rjanej płódnej krajinje.

Tudy zawoſtaji hnadny k. biſkop ſwojoho ſłużownika a mój jĕdżechmoj ſamaj dwĕ ſtaciji dale do měſtaczka Aſſiſi. Tudy je ſo, kaž wĕſcże, ſ. Franc Serafiſki narodżił a w l. 1208 ſławny rjad franciſkanow założił a 1226 wumrjeł. Mój wopytachmoj tón wulki klóſchtyr, tej dwĕ cyrkwi, kiž ſtej jena na druhu twarjenej, a kryptu z kamjeńtnym kaſchczom ſwjatoho, kotryž bu tam w l. 1818 zaſy namakany. Hewak bĕ tudy najbóle 50 mnichow, ale nětko je jich jenoż 8, a naſchej pſchewodżerjej mnichaj ſo tež hižo wótchnacża bojeſchtaj. Wonaj pokazaſchtaj namaj tež nĕkotre wĕcy, kotrež je ſ. Franc trjebał a joho rukopis. Potom wopytachmoj hiſchcże cyrkej ſ. Klary, kotrejež z wóſkom pſchecżehnjene cżĕło je tam za gitrami wuſtajene. Dokelž nócny czah w Aſſiſi njezaſtawa, dyrbjachmoj wokoło połnocy z wozom do Foligno jĕcž, kotryž pucž nimale dwĕ hodżinje trajeſche a pſchez krajinu wjedżeſche, hdżež ſo po ſwĕdczenju nowinow zbĕżkarjo namakachu.

Zbožownje zaſy do Foligno ſo wróćiwſchi jědźechmy ſchtwórtk rano zahe dale pſchez umbriſke apenninſke hory pomału nimo Fabriano a Jeſi do Ankona, hdźež pſchipołdnju z woza wuſtupichmy. Tele měſto (z 32,000 wobydlerjemi) leži kraſnje pſchi adriatſkim morju z jara pſchihodnym pſchiſtawom a z twjerdźiznu, kotraž bu po pſchedobyću bamžowych wojakow pola blizkoho Kaſtelfidardo 1860 wot kralowſkich wobſadźena. Popołdnju wotjědźechmy po żeleznicy do hnadnoho měſta Loreto a wróćichmy ſo wječor. Wobſchěrne wopiſanjo Loreta podam, da-li Bóh, w pſchichodnym lětniku Póſła.

Hdyž běchmy ſebi pjatk rano hiſchće měſto a woſebje na horje leżacu kathedralu ſ. Cyriaka derje wobhladali, ſydźechmy ſo z nowa na żeleznicu a jědźechmy k dołhomu wječoru najprjedy pſchi morju nimo Sinigaglia (z wotkelž je nětčźiſchi bamž), Fano, Peſaro hacž do Rimini, hdźež ſo bóle do kraja wobroćichmy, nimo Ceſena, Forli, Imola do Bologna; wotjow po runinje k połnocy pſchez Ferrara a Rovigo do Padua, hdyž pſchenocowachmy.

Padua je jene z najſtarſchich italſkich měſtow a ma wokoło 60,000 wobydlerjow. Sławne je pſchez ſwoju wyſoku ſchulu a pſchez cyrkej ſ. Antona (ze ſydom kupolemi), kotryž je tam w kamjeńtnym kaſchću pod wołtarjom pohrjebany. Pobožni ludźo dźeja wokoło tohole wołtarja a kóždy pomodli ſo tam, ruku na njón złožo. Też někotre druhe cyrkwje ſebi wobhladachmy. Z cyła pak ſo nam wobydlerjo njelubjachu; pſchetož wjele króć běſche z wulkim piſmom na wſchelakich najwoſobniſchich khěžach napiſane: „**Morte ai preti** (ſmjerć měſchnikam)“ abo druhdy: „**Morte al clero** (ſmjerć duchownſtwu)!“ Woni njewjedźa, ſchto cźinja!

Nazajtra dopołdnja (ſobotu) jědźechmy 6 mil dale po żeleznicy do Venediga. Ale wopiſanjo tohole měſta na mórſkich kupach, hdźež nimale 4 dny pſchebywachmy, dyrbju ſebi zaſy hacž na pozdźiſchi cźas ſkhowacź.

Srjedu wječor wopuſchćichmy Venedig a jědźechmy na wobpucźu pſchez Treviſo, Pordenone a Udine do khěžorſtwa Rakuſkeje, kotrejež prěnje měſto je ſłowjenſka Gorica (němſcy Görz). Nětk pſchibliżichmy ſo znowa k morju a běchmy něhdźe dwě hodźinje wot Trieſta. W ſtaciji Nabrěžina ſydźechmy ſo na ſpěſchny cźah, kiž wot Trieſta k połnocy wjedźe a pſchijědźechmy za dwě hodźinje do měſtacźka Poſtojny w horach Karſt, kotruž ju němſcy do Adelsberga pſchekſchcźili. Tu wotſtupichmy zaſy na poł dnja a wobhladachmy ſej ſwětoznatu próznjeńcu z kapnika (Tropfſteinhöhle) a khodźachmy po njej nimale 3 hodźiny. Wopiſanjo tejele próznjeńcy ſo ſem derje njehodźi.

Hdyž běch ſo ze ſłowjenſkimaj tamniſchimaj duchownymaj (nětko hižo zemrjetym fararjom Hicingerom a direktorom Nowotnym derje zabawił, wotjědźechmy wječor pozdźe z winſkim cźahom dale. Po Krajinje (Krain) ſmy ſo w nocy ſunyli a ja wotucźich hakle w Schtajerſkej pola Maribora (Marburg). Dale pſchijědźechmy do Gratza, potom pſchez ſchtajerſke Alpy a po Semmeringu do Wina. Wulki Win je wot łońſcheje wójny wſchelakim mojim cźitarjam derje znaty. Schtyri dny we nim pobywſchi doſpěchmy za 22 hodźinow po Morawſkej a Cźěſkej za ſobu lecźiwſchi lubu Łužicu a domjacy — Budyſchin.

M. Hórnik.

Cyrkwinske nowinki a powjescze.

Pomorska. We wjesch Luisenthalu z Augustenburgom bu w zańdżenym lěcze nowa katholska fara założena. Nuzne pjenjezy poskiczichu so wot tak mjenowanoho Jurijowoho zjenoczenja we Würzburgu, kiž bě so tam na dnju 25. lětnoho biskopskoho jubileja 1865 założiło. Tež dosta tuta stacija wot towarstwa za paramenty we Würzburgu a Aschaffenburgu potrěbne cyrkwinske wěcy. K.

Nassauska. Nowe pruske knježerstwo je, dokelž bě zda biskopa w Limburgu hacž dotal jara mała, tu samu wot 6000 schěsnakow na 6000 toleri powyschiło. A tež je wone postajiło, zo dyrbi so zda kanonikow powyschicz, tak zo pschichodnje njebychu wjac trjebali farske města zastacz, kaž su to tsjo kanonikojo dotal cžinicz dyrbjeli, zo bychu wobstacz móhli. Hischcze pschispomnicz chcemy, zo je pruski kral nowonastatej katholskej wosadze w Braubachu k natwarjenju farskeje cyrkwje 300 toleri darił. K.

Rakuska. Po statistiskich powjesczach liczi duchownstwo w khěžorstwje 55,370 wosobow; bjez nimi su 4 primasojo, 11 archybiskopow, 58 biskopow, 24 podbiskopow (Weihbischöfe), 12,863 fararjow, 539 duchownych professorow. Wysche toho wobsteji tam 720 mužskich klóschtrow z 339 abtami a 45 provincialemi, 6754 duchownych, 845 klerikarjow, 240 novickow a 1917 fratrow. Franciskanojo wschitkich 3 rjadownjow maja 282 klóschtrow, piaristowje 60, dominikanarjo 41, cistercienzarjo 48, benediktinojo 37, mikoscziwi bratsa 31, jesuitowje 17, prämonstratojo 15 klóschtrow. W 298 žónskich klóschtrach namakaja so 5198 knježnow.

Z Wina. Tsi tysach (tawzynty) katholskich žónskich, bjez nimi tež najwosobnische cyłoho města, su kardinalej archybiskopej adressu pschihłosowanja we zastupowanju konkordata pschepodałe.

Z Innsbrucka. W theologiskim wustawje jesuitow schtuduja lětsa 203, z kotrychž 97 we jesuitskim konviktu pschebywa; druzy su we wschelakich klóschtrach abo w privatnych wobydlenjach. Z khěžorstwa samoho je jich 100 a cuzych potajkim 103; swětnych je 123 z 29 diöcesow, ze wschelakich rjadow 70 a 10 duchownych.

Z Roma. Skoro wschitcy garibaldistojo, kotsiž su hako ranjeni wumrjeli, žadachu a dostachu swjate sakramenty. Woni tamachu a wotprosychu swoje prjedawsche njepschecželstwo pschecžiwo swjatomu wótcej a wobžarowachu, zo běchu so zawjesczž dali. Jatym je bamž wjele dobrotow wopokazał. Nětk su nimale wschitcy jeczi z bamžowcje a Garibaldiowcje strony so domoj wróczili. Ranjenym bamžowym wojakam wopokazuja wobydlerjo w Romje wschitku luboscz; najwosobnische knjenje wobdželi so na wothladowanju we schpitalach.

Z Roma. Hischcze pschechy pschikhadzeja dobrowólnich do bamžowoho wójska; tak pschińpzechu wondy pjeczdzesaczo Schótojo pod wjedzenjom prjedawschoho jendželskoho majora Gordona, druzy běchu z Hollandskeje, z Belgiskeje, haj tež z Ameriki.

Z Roma. Dokelž je francózski minister wozjewił, zo su francózscy wojacy we Civitavecchia (wězo na bamžowe khósty) nic jeno k zakitanju swjatoho wótca, ale tež k poduschenju kóždeje revolucije w Italskej, dha sebi Italscy w tu khwilu niczo njezwaža pschecžiwo Romej. Bamž je so wo tymle wobsadzenju takle wu-

prajił: „Wěm derje, zo je khěžor nic jenož mi, ale tež sebi samomu a Viktorej Emmanuelej słužbu wopokazacź chcył.“ Po najnowschich powjesczach je swjaty wótc cyle strowy a joho khorosczź bywa. z khwilemi jenož wot njepschecželskich nowinow wumyslena.

Italska. Bjez tymi, kotsiž su za swjatoho wótca wutrobicze wojowali, wuznamjenja so wosebje młody francózski hrabja Urban z Quelen. Wón bě psched dlěschim czasom do bamžowoho wójska stupił, ale khorowatosczе dla zasy wustupicź dyrbjał. Hdyž Garibaldiowe czródy bamžowy kraj nadpadowachu, dyrbjesche so joho próstwa dopjelnicź, zo wón znowa zastupi. Pola Monte Libretto wot 13. na 14. oktobra wojowasche wón kaž law, hacž z tsinacze ranow krawjacy padny. W bitwje samej njedźiwasche nichtó na njoho, jenož někotsi garibaldistojo joho hischcze wurubichu. Tak nadeńdźechu joho na ranjo, hdyž chcychu z bitwischcza dale czahnycź. Prěnje praschenjo mrějacoho běsche za wunoschkom cykeje bitwy. Hdyž jomu prajachu, zo je dobra wěc dobyła, rozjasni so joho wobliczo a hako kschesczański wojowař ze swojim Bohom prjedy so wujednawschi, woteda wón wjesele pobožnu duschu swojomu stworiczerjej.

Francózska. Lyonske missionske towarstwo podawa tajkule rozprawu. W zańdźenym lěcze běsche (z pschiwzaczom prjedawschoho zbytka 426,212 frankow) dokhodow abo pschiběrkow 5,571,771 frankow. K tomu je sama Francózska nawdała 3,572,332 fr. Po njej pschińdże Italska z 440,335 fr., potom Belgiska z 297,343 fr., dale Němska z 232,405 fr. Zo pak z Pólskeje a Rusowskeje jenož 1030 fr. pschińdże, njemóžemy so dźiwacź. Tež Schpaniska je mało dała, 5640 frankow. Bjez němskimi diöcesami je z Kölnskeje najwjac, mjenujcy 90,967 fr., potom z Triera 27,064 fr. Wudawkow bě 5,241,108 fr. Z toho nałoži so na missionstwo w Europje 1,046,679 fr., w Asiji 1,917,832, w Africy 452,188, w Americy 1,051,739, w Australiji 499,038.

Belgiska. Kardinal-arbiskop Sterkx w Mechelnje je 4. decembra, 75 lět stary, zemrjeł. To je w běhu někotrych měsacow schtwórty kardinal, kiž je wumrjeł.

Z Jeruzalema. K pschichodnym jutram budże nowa droha wot pschimórskoho města Jaffa do Jeruzalema hotowa. Pschetwarjenjo kupole nad cyrkwju Božoho rowa budże tehdom najskerje tež dokonczene. Njedawno pschinjesechu sem 105 kamjelow z Jaffa trěbne żelezo, kiž běchu tam z Francózskeje póstali.

Amerika. W měsczе Cincinnati poswjeczi arcbiskop Purcell w septembru nowe gymnasium, kotrež su tam franciskanowje założili. Woni su tež wobzankli w Indianje nowu cyrkej natwaricź, za kotruž je lutherski kschesczan Böhringer twarne město a 3000 dollarow w pjenjezach darił. Mnohosczź katholikow w stacze Wiskonsin je wot l. 1857 do 1867 ze 130,000 na 300,000 duschi so powyschiła. W cyłej diöcesy je jenož 163 duchownych.

Połnócna Amerika. Znaty missionar Franc Pirz, hižo 82 lět stary, pisasche lětsa biskopej we St. Paul w stacze Minesota wo swojim skutkowanju we Sandy Lack: Syn wulkoho indianskoho wjednika bě ze schtyrjomi druhimi dźiwimi ke mni pschischoł a mje pschepros̈ył, zo bych joho splahej (ludej) wěru prědował. Duž zapschežech swojoho konja k sanjam a wotjědżech z P. Tomasinom. Pucź

trajeſche 10 dnow, dokelž běſche 100 (jendželſkich) mil po wulkim ſněžy pſchi dźiwim wětrje a krutej zymje. Dyrbjachmoj ſchtyri noch w lěſach a pjecź w hětach drjeworuharjow pſchebychź; poſlenju nóc běch ja ſmjercźi blizko, mějach na cyłym cźěle najhórſche boloſcźe a ſtraſchny ſpink. Skónczńje pſchińdźechmoj do Sandy Lack a počzachmoj hnydom naſchich dźiwich wuczicź. Naſch miſſion trajeſche dwě njedźeli, w kotrymž cźaſu běchu w naſchej hěcźe ſtajnje poſłucharjo. Nětk móža nimale wſchitcy hižo modlitwy a najtrěbniſche wuczby wěry a někotſi tež katechismus. Dwaj wjednikaj a někotſi druzy dźiwi doſtachu kſchcźeńcu a mój budźichmoj tónle cyły ſplah rozwuczikoj a wukſchcźikoj, hdyby naj njedoſtatk chroby njenuzował wopytanjo pſchikrótſchicź. Tola pſchi wotjězdźe dyrbjachmoj lubym Indianam ſlubicź, zo w krótkim zaſy pſchińdźenioj a rozwuczenjo dale powjedźemoj, zo bychmoj jich na ſ. kſchcźeńcu pſchihotowałoj. Puczowanjo, haczrunje wobcźežne, njebě potajkim bjez duchownoho tróſchta, pſchi tym njeſměm tón zabycź, kiž mějach, hdyž mózach 90 lět ſtaru žonu a wyſchoho wjednika cyłoho ſplaha, wobeju w cźežkej khoroſcźi, hiſchcźe kſchcźicź. Sym jej pſched wrotami wěczńoſcźe zapſchijał a wobej ſtaj nětk w njebjeſach. Hdyž běch hiſchcźe někotre duſche dobył, kiž nětk ſwojoho zbóžnika w joho kraſnoſcźi khwala, cźujach ſo ſam na ſmjercź lěpje pſchihotowany.

Połnócna Amerika. Z města Spillville we ſtacźe Jowa piſaja: Dźeń 24. oktobra wopyta tudomnu cźěſku woſadu biſkop Henneſey z Dubuque, zo by ſ. firmowanjo wudźělał. Tudy, hdźež pſched 15 lětami hiſchcźe Indianoju zwěrinu kójachu, witachu Cźechowje prěnjoho katholſkoho biſkopa ze wſchej ſwjatoczńoſcźu. Firmowanych bu 223. Tudy a we wokolnoſcźe bydli pſchez 200 cźěſkich ſwójbow.

Z Łužicy a Sakſkeje.

Z Budyſchina. Tſidnjowſka pobožnoſcź, kotruž bě ſwjaty wótc w encyklicy (zjawnym liſcźe) za cyłu cyrkej wupiſał a kotruž bě naſch hnadny k. biſkop na 13., 14. a 15. t. m. poſtajił, běſche we wſchitkich naſchich woſadach jara wopytana a wjele ludźi je ſwjataj ſakramentaj doſtało. Kaž ſłyſchimy, je w Khróſcźicach 1600 ludźi w tych dnjach k ſwjatej ſpowjedźi pobyło.

Z Budyſchina. Na kóncu lěta ſměm drje dla doſpołnoſcźe naſchoho Póſła ſpomnicź, zo ſym pſched někotrymi měſacami liſt z Roma doſtał, w kotrymž ſo mi ſwjaty wótc pſchez jenoho ſwojich ſekretarjow dźakuje, zo ſym jomu hornjołužiſki ſerbſki pſchełožk bulle **Ineffabilis** (hl. cźiſło 11. t. l.) pſchepodał. Mój pſchełožk běſche z łacźanſkoſerbſkim piſmom rjenje cźiſchcźany z łacźanſkim titlom (**Bulla Ineffabilis S. P. Pii P. IX. In linguam Soraborum Lusatiae Superioris vertit M. H. presbyter dioecesis Budissinensis**) a do běłeje židy zwjazany. Tež podach po exemplaru do vatikanſkeje knihownje a do knihownje **Propagandy**, zo by tam něſchto w naſchej lubej ſerbſkej ryczi cźiſchcźane ſo namakało.

Z Kulowa. W noch wot 11. na 12. decembra je rujacy wichor we naſchim měſtaczku a we naſchej wokołnoſcźi wulku ſchkodu naczinił. Kruch cyrkwinſkeje tſěchi bu wotkryty a budźe na wuporjedźenjo ſchkody nimale 100 tolerjow

trjeba. Cyrkwinſke nowe wokna a nowy ſchiferowy kryw pſchi wěži ſu we tym žadławym njewjedrje derje wutrałe. — Na 16. decembra dopołdnja padže we prěnjej měſchczańſkej ſchuli kruch wjeŕcha dele, ale Bohu džakowane, hdyž žane džěczi we ſchuli wjacy njeběchu. Swjaty jandžel pěſton je tak na widžowne waſchnjo ſchulerjow hnadnje wobwarnował. S.

Z Dreždžan. Dotalny pomocny duchowny za měſto Plauen, k. Plewka, je jako kapłan pſchi dwórſkej cyrkwi a wučeŕ na progymnaſiju ſem pſchiſchoł. Joho naſtupnik w Plauenje je k. Józef Müller z kölnſkeje diöceſy.

Z Dreždžan. Tudomne towaŕſtwo ſ. Vincenca měješche po ſwojej rozprawje wob lěto 3002 toleri pſchiběrkow; z toho zeńdžechu ſo 721 tol. pſchez wuloſowanjo, 361 tol. z jenoho koncerta, 981 tol. wot jednotliwych dobroczerjow; k tomu pſchińdže 53 tol. za wobradženjo k Božomu dźěſczu, 344 tol. za hólczi aſyl (t. j. zaſtarach dom) a 372 tol. za holczi aſyl. Wudawkow bě 2842 toleri; z toho pſchińdže 123 tol. za khlěb, 70 tol. na tepjenjo, 67 tol. za khorych, 824 tol. za hólczi a 795 tol. za holczi aſyl, 388 tol. hak pſchinoſchk k wocžehnjenju khudych džěczi, daliſche za draſty ſpowjednych džěczi, pſchinoſchk wotnajeńſkoho pjenjeza (Miethzins) atd.

Z Lipſka. Tudomne katholſke žónſke towaŕſtwo (kiž ſo za holczki ſtara) měješche wob lěto 214 tol. dokhodow a 203 tol. wudawkow. Hilžbjeczine towaŕſtwo (za khude a khore ſkužowne holcy ſo ſtarace) doſta 531 toleri a wuda 576 toleri.

Naležnoſcze towaŕſtwa.

Sobuſtawy ua l. 1867 (kiž ſu zapłaczili): kk. 266. Jan Wels z Hrubjelczic; 267. Jan Pětr Měrczink z Hrubjelczic; 268. Mikławſch Libſch z Radworja; 269. Pětr Kral z Bronja; 270. Wórſchla Krawczikowa z Bronja; 271. Jakub Žur z Boranec; 272. Mikławſch Schmarander z Radworja; 273. Mikławſch Hicka z Radworja; 274. Madlena Thomaſowa z Radworja.

Dobrowólne dary: J. Wels z Hrubjelczic 5 nſl,; D. z Radworja 1 toleŕ.

Cyrkwinſki powěſtnik ze ſerbſkich woſadow.

Z Radworja, w novembru. Kſchczeni: Jakub, ſ. Mikławſcha Lorenca w Radworju; Jan Bjedrich, ſ. Marije Kaplerjec z Khelna; Mikławſch, ſ. Jana Böhmaka w Radworſkim Haju; Handrij, ſ. Handrija Henſela w Lutowczu; Mikławſch, ſ. Hańže Buſchic z Radworja; Jan Auguſt, ſ. Jana Kroſchka we Lupoji. — Zemrjeczi: Madlena, m. Jakuba Wjeraba we Khelnje, 78 l. 1 m.; Hana, dž. Jana Kubaſcha ze Zdžerje, 7 m. 4 dn.; Handrij, ſ. Handrija Henſela z Lutowcža, 7 dn.; Jakub, ſ. Michała Kubaſcha z Khaſowa, 4 m.

Z nakładom naſchoho towaŕſtwa je wuſchła a może ſo za tſi nowe ſlěborne w expedicijach Kath. Pósła dostacz:

Katholſka protyka

za Hornju Łužicu na lěto 1868.

Cziſchczał L. A. Donnerhak w Budyſchinje.